

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

241
7

HALIKARNAS BALIKÇISI / ötelerin çocukları

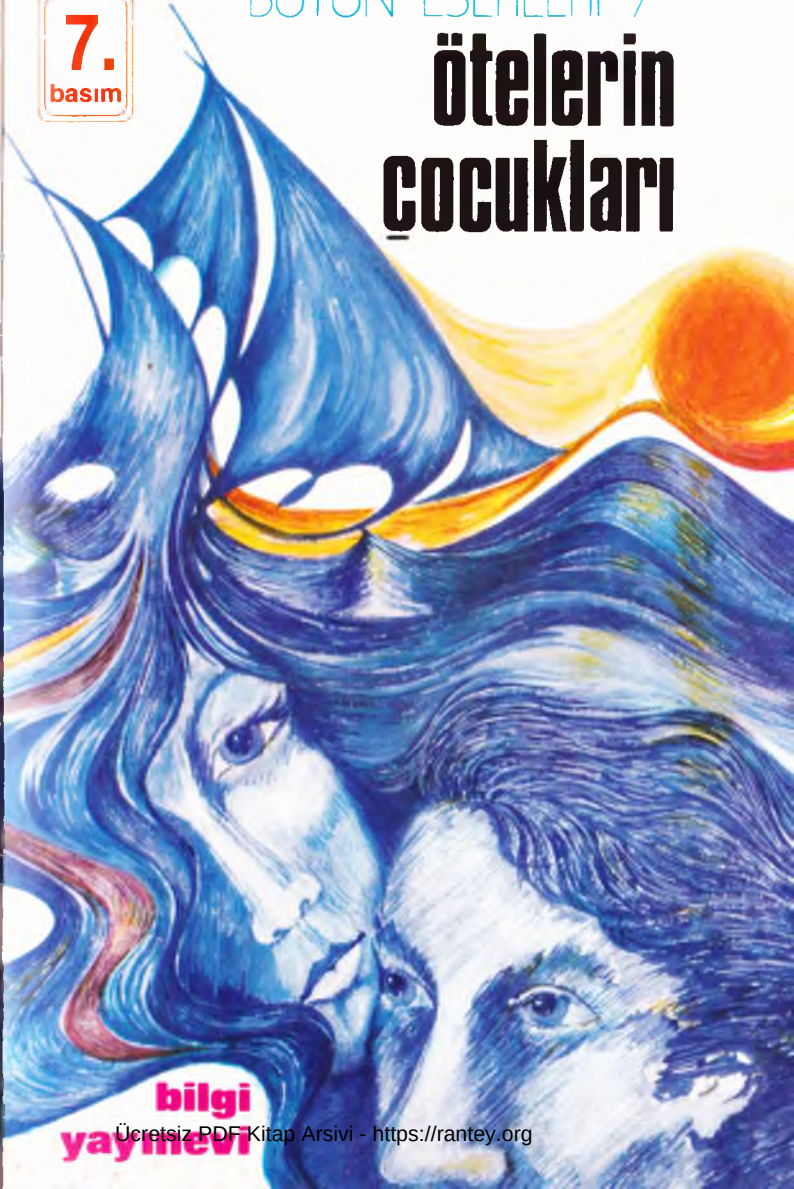
b

HALIKARNAS BALIKÇISI

BÜTÜN ESERLERİ · 7

ötelerin çocukları

7.
basım

**bilgi
yayınları**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BİLGİ YAYINLARI : 241

HALİKARNAS BALIKÇISI / BÜTÜN ESERLERİ : 7

ISBN 975 - 494 - 118 - 1

99 06 Y 0105 1605

Birinci Basım 1950

İkinci Basım 1969

Üçüncü Basım 1981

Dördüncü Basım 1983

Beşinci Basım 1989

Altıncı Basım 1994

Yedinci Basım

Kasım 1999

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenışehir 06420 / Ankara

Tlf (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22 - 434 12 71

Faks : (0-312) 431 77 58

HALİKARNAS BALIKÇISI

Bütün Eserleri

7

Ötelerin Çocukları

Baskıya Hazırlayan : Şadan GÖKOVALI

Halikarnas Balıkcısı'nın bütün eserlerinin yayın hakkı, yasal mirasçılarıyla yapılan özel anlaşma gereğince, Türkçe ve bütün dillerde Bilgi Yayınevi'ne aittir. Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin hiçbir kaynağı gösterilmeden alınamaz, yayımlanamaz. Yayınevinin yazılı izni olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz, oyun ve film haline getirilemez.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 4.3.1987 gün ve 1832 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 23.3.1987 gün ve 2230 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

HALİKARNAS BALIKÇISI

1890-1973

"Tarih sahibi" Sadrazam Cevat Paşanın kardeşi, tarihçi–yazar–vezir Mehmet Şakir Paşa Girit'te sefirken*, eşi İsmet Hanım, 16/ 17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde Musa Peygamberi görmesi dolayısıyla "Musa", amcasının ve babasının adlarından ötürü "Cevat Şakir" adları verildi.

Musa Cevat Şakir'in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron'da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükkada'da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken M.C. Şakir, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükkada Mahalle Mektebinde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere'nin Oxford Üniversitesine gönderildi. Orada "*Yakın Çağlar Tarihi*" bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford'un ünlü kitaplığından yararlandı.

* Meydan Larousse (XI / 710 - a) "*Resmo kumandanı...*"; Osmanlı Tarihi (Enver Ziya Karal, VIII / 143) "*komiser*" diyor.

Yurda dönünce İstanbul'da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi.

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında yayımlanan "*Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?*" başlığı ve "Hüseyin Kenan" imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek "*Halikarnas Balıkcısı*" takmaadını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da, "*manevi oğlu*" Şadan Gökovalı ile birlikte seçtiği yerde gömüldü.

"ÖTELERİN ÇOCUKLARI" ÜSTÜNE

Elinizde tuttuğunuz kitap ilkin Yeditepe, ikinci olarak Remzi Yayınevi'nce yayımlanmıştı. Nedense her ikisinde de, Halikarnas Balıkcısı'nın koyduğu "Ötelerin Çocukları" adıyla değil, "Ötelerin Çocuğu" adıyla.

"Egenin Dibi" de öyledir. Balıkçı o öyküler toplamına "Ege Diplerinde" demişti. "Egenin Dibi" adının, kendisine "Elinin körü" sözünü anımsattığını söylerdi.

Biz bu kitabı baskıya hazırlarken, Balıkçı'nın koyduğu özgün adı yeğledik. Konuyu Balıkçı'nın yakınlarına açtık; onlar da görüşümüzü paylaşıyordu. Balıkçı'mızın aziz ruhunun da bundan hoşnut olacağına inanıyoruz.

Kaldı ki, görüleceği gibi kitap, gerçekten ötelerin çocuklarını anlatmaktadır: Onların uğradığı ve Balıkçı'ya göre tüm savaşların asıl nedeni olan haksızlıkları... Hem bu haksızlıklara yalnız Anadolu Ege'sinde değil, dünyanın her köşesinde rastlanması yazarımızı düşündürüp üzmekle kalmıyor; yapıtına evrensel boyut kazandırıyor.

Bilinir ki, Balıkçı'nın hemen tüm romanlarında, ayrı ayrı öykülerden oluşmuş gibi bir nitelik vardır. Bu bir yerde Balıkçı'nın öykücülüğünden, bir yerde de öykünün "bir oturuşta okunacak yazı türü" olduğuna inanmasından kaynaklanır. Ama genelde öyküler arasında bir bağ; eşdeyişle koştur kurgu vardır.

Bunun da ötesinde Balıkçı, bu romanındaki öykülerden bazılarını –bu romanından önce ya da sonra– ayrı ayrı yazıp yayımlamıştır. "Hoşbulduk Selim Dede", "Son Fırtına", "Deccal" ve "Değirmenci Ateşoğlu Nasreddin" öyküleri buna örnek gösterilebilir.

Balıkçı'nın, Türkçe ve İngilizce olarak baskıya hazırladığımız kitaplarının sayısı düzineyi aştı. Sağlığında, yapıtlarını baskıya hazırlarken, onun görüşlerini alma şansına ermiştik. Bundan aldığımız güçle; bu kitabın önceki baskılarındaki dizgi yanlışlarıyla ufak tefek cümle düşüklüklerini düzelttik. Ayrıca kendisi, "aman içinde eskimiş sözcükler kalmasın!" diye, eski yazılarını oldukları gibi yayına vermekten kaçınırdı. Bu da bize, "Ötelerin Çocukları"nda bulunan birkaç eskimiş sözcüğü değiştirme cesaretini verdi.

Balıkçı'nın evrensel toplumsal sorunlara en yakından eğildiği yapıtlarından olan "Ötelerin Çocukları"nın Türk okurlarınca ilgiyle okunacağına içtenlikle inanıyoruz.

Şadan GÖKOVALI

BİRİNCİ BÖLÜM

Şaka değil; Akdeniz fırtınalarının imparatoru koca Provezza, yedi rüzgâra ferman okuyordu. Korkuyla benzi atmış bir ay, yırtılarak parça parça kaçışan bulut kargaşalığında, şimdi görünmüyor ve sanki ürkerek yolunu şaşırmış, kendini kaldırıp kaldırıp buluttan buluta atıyordu. Kenarları ışıldaya ışıldaya halelenen bir bulutla örtülünce, oluşan som karanlıkta sanki tüm evren ortadan siliniyordu. İşte o zaman bir keçi ahırının penceresi –dışarıdaki karanlık boşluğa şaşarak, kırpa kırpa bakan bir göz gibi– bir yanıp bir sönüyordu. Ahırın içinde yapayalnız oturan genç bir kadın, ocağa birbiri ardınca dallar atarak, ısınmaya, hem de ışık yapmaya çalışıyordu.

Kadının akşam doğum sancısı tutmuştu. Kandilinde yakacak yağı, bir gün önce tükenmişti. Dağdan acele, dallar kırarak ahıra taşımıştı. Şimdi onları yakıyordu. Kadın, yaratıcılık işine istekle giriyordu. Ama doğa, doğum işini, babayiğit doğurucuya amma da güçleştiriyordu! İlk önce içini kıyan acıya, gık demedi. Bir aralık acı diner gibi oldu. Ne var ki; kadının dizinde kolunda derman kalmadı. Son dalı ateşe attıktan sonra, oturduğu yerde ezgin ve bitkin yığılakaldı. Ahır, bıçakla kesilecek kadar, yoğun bir karanlık kapladı. O erken sancıları uzun ve ağrısız aralar izledi. Onlar boş, sessiz ve verimsiz saatlerdi. Sonra da sancılar yeni baştan üsteledi. Hem de her seferinde daha acı ve daha kıyıcı olarak. Ölümün ya-

lin kılıcı, kelle uçuran cellât palası gibi, kadının başının üstünde çarkediyordu. Ölümle hayat savaşıyordu. Kadın, elleriyle bomboş havaları pençeleyip tırmalıydı. Düşmanının, elle tutulur gövdesi yoktu ki, gırtlığına saldırsın... Sancılar gitgide daha keskin ve daha öldürücü, birbirini kovalıyordu. Sonunda kadından öyle bir çığlık koptu ki; bağırışın öylesini insan ölmeden iki kere haykıramaz; bir dinleyen de olursa, çıldırmadan iki kere işitemez! İşte o zaman mert doğurucunun gövdesi, doğuma yarıldı. Ananın karanlık ve gür kanayan rahminden mıncık mıncık yoğrulmuş gibi, yamrı yumrulaşarak bir insan kafası doğdu. Doğurucu, çocuğunu kendi gövdesine bağlayan göbek bağına -kaba tuzu yerde oğmak için kullandığı- yuvgu taşıyla döverek kopardı. Yavrusunun dünyada ilk bağırışının yardımıyla ve el yordamıyla, sıcak yüzünü buldu. Ve o yüzü görmek için tanyerinin ağarmasını bekledi.

Çocuğu doğuran kadın, Çatalkaya köyünden Öteğillerin Elif'di. Elif'in çocukluk çağında, gönlüne oyulakalmış bir adam varsa, o da Haydut Kerimoğlu'ydu. Kerimoğlu pek erken yaşında eşkıyalık ve korsanlığa sapmıştı. Bodrum ve güney kıyılarında, düğünlerde esmer kızlar (hep gülüş, dudak, diş ve güneş) gövdelerini türkülerinin çizgilerine verdiler miydi, mutlaka onun adını anarlardı: "**Kerimoğlu kıyı boyu geliyooo/Tıp tıp etsin zenginlerin yüreği**" diye seslerini fişekler gibi salıverirler, topuklarını sert ve kısa tak taklarla yerlere çakarlardı.

Elif, çocuğunu doğurmazdan yıllarca önce Kerimoğlu'nun kar beyaz latin yelkeni denizlerde görünmez olmuştu. Ama çoktan beri adı dudaklardan mavilere tellenen bir türkü olmuştu. Oysa, o sağken gün geçmezdi ki; denizde gezenlerin, birinden biri onu, mutlaka Datça'nın güneşle parıldayan kumsallarını kıyılarken, sarp dağlarla kilitli Şehiroğlu adasının

durgun sularının üzerinde kayarken, çatık kaşlı Divan burnunun ardından apansızın fırlarken, –ne bileyim– Nisiros adası açıklarında cıva gibi çevik ay ışıltısının üzerinden kapkara geçerken, yüksek Mersincik dağlarının karaltısında (rüzgâr altında) uyuyan bir su kuşu gibi demirde uyurken görmemiş olsun! Yazın Afrika açıklarında esen sert ponent sağnaklarıyla dolu yelken uçar gelir, kışın Balkanlar'dan gelen fırtına yüklü kara bulutların önünde alabildiğine foga yelken kaçar, kimisine korku ürpertileri geçirir, kimisine de sevinç taklaları attırırdı. Şimdi ise düğünlerde kıyı rüzgârlarıyla açıklara uçan türküsünün esintileri, denizde olanlara, düşler boşluğunda yüze gelen gülümsemeler olurdu. Kendisi sağken parayı gördü müydü –ikisi biri yok– davranırdı. Sayma işini –kimi muteber tacirler gibi– kitaba uydurmaya tenezzül etmezdi, düpedüz ve dosdoğru sayardı. Onun düzenli bir kazanç ve iş isteği, bir parsın demir kafese girip kapanma özlemi kadardı.

Her çocuğun gönlü zaman zaman şanlı bir yaşama, büyük tehlikelere, zorluklara meydan okuma isteğiyle yanar. Ama o okulsuz kurak ve çorak köyler ortamında bu istekler bir ideale, bir yaratıcılığa bağlanıp şahlanamaz. Yaş ilerledikçe bu özlemler birçoklarında söner gider, baba ve ataları onların da ataları neylemişlerse, onun boyunduruğuna boyun eğler. Kerimoğlu'ysa, öyle boyunduruğa gelecek takımından değildi. Gün olur, bağırıp çağırısı, çıldırıp hoplayası, her önüne geleni öpüp okşayası ya da kakıp kakmalayıp tekmeleyesi gelirdi. O kurak yerde, gönlü her idealden yoksun olan küçük –yedibelâ– Kerimoğlu can kulağıyla dinlediği Koroğlu ve Ödemişli Çakıcı Efe masallarının etkisi altında güç ve tehlikeli bir iş olan eşkıyalık ve efeliği ideal edinmişti. Kerimoğlu çoğu yol, dünyadan el etek çekerek ıssızlıkta çile çeken bir din adamı gibi aç ve susuz ge-

zerdi. Yastığı bir kaya parçası, yatağı da kum ya da çakıldı. Dünyada biricik değer verdiği şey silahıydı. Oyuncağıyla oynayıp eğlenen bir çocuk masumluğuyla gözüne kestirdiği mıhsıçtı varlıklıyı soyup soğana çevirir, top oynarcasına kendisinin de başkasının da kafasını "Yaşa!" diyerek patlatırdı. Dilsiz bir varlığı vardı onun. Anlatamazdı. Kendi sonunun ne olacağını pekâlâ bilirdi. O sonun ağırlığından yakınmaksa, aklından geçmezdi. Yazgısına göz kırpmadan bakmayı kendisine bağışlanmış bir hak sayıyordu.

Ne var ki, yaşı elliyi aşınca görüşü kimi yol değişir gibi oluyordu. Enginin dip akıntıları olur a, onun gibi delikanlılığın hızlı ve harlı yaşayışının sarhoşluğu gözlerini kimi gerçeklere kör edemiyordu. Kendisini dimdik, romantik bir kahraman gibi göremiyordu. Çatık kaşları çözülüyordu. Çocukları olsaydı onları amma da çok sevecekti.

Köylüler onu hep kendi adıyla -Kerimoğlu diye- anmazlardı. Ona "Deniz Defterdarı" da derlerdi. Doğa nasıl ki keçilerin üreyip üreyip, bütün ağaçları yiyip kurutmalarının önüne geçmek için, keçileri yiyen parsi ve kaplanı yaratmışsa, devletin bombozuk maliyesini düzeltmek için de deniz defterdarını ortaya koymuştu. Öyle devletin böyle maliye nazırı olurdu. Deniz Defterdarının görevi paranın toplandığı yerden, o paraları alıp, o parayı gene piyasaya ve sürüme komaktı. Halk işin bu yanını sezdiğinden büyük bir isabetle ona "Deniz Defterdarımız" lâkabını takmıştı. Âşar vergisi, şu bu vergisinden ötürü başları fena halde darda kalanlar, "Ah gözünü sevdiğim Deniz Defterdarımız bir görünür gayrik!" diye ah çekerler, birbirine, "Deniz Defterdarımız Tekirburnu'nda görünmüş. Orada fenerci Veli'ye denizden bir merhaba sallamış, dört çifte kürekle tığ gibi geçmiş!..." diye müjdelerlerdi.

Oysa bu söylentiden bir hafta sonra Kerim-

oğlu'nun pek canı sıkıldı. Küçük sandalında bir başı-
naydı, kendi kendine, "Behey Kerimoğlu para kova-
layıcı sünepelerden de, kendin gibi haydutlardan da
olmamak mümkün değil mi?" diye soruyor ve uzakta-
ki kıyıya doğru dümen kullanıyordu. Haydutluktan
bıkmış usanmıştı. İş durgundu o gün. Durup durur-
ken tutmakta olduğu yekeyi apansızın ve iki kolunu
denize doğru fırlatarak, "Kaldır, öyle ise kendini de-
nize at!... Al be deniz artık beni!" diye bağırdı.

O anda içinin çözölmekte olduğunu iyice anladı.
Bu, fena, çok fenaydı. Yüreği taş kadar sert bir yum-
ruk gibi kalmalıydı. Kaşlarını çattı. "Hiç düşünme
Kerimoğlu, senin alnının yazısı ölmek değildir, öldür-
mektir. Hiç ikisi biri yok, sonuna kadar korsansın!"
dedi. "Merhamet etme, merhamet yok!" diye bağırdı.

Rasgele cebine daldırdığı eli, bir bademe değdi.
Onu kayığın pangaççasına koyup bir yumrukta kırdı.
Kabuğunu denize, içini de ağzına attı. Çiğnerken,
"Allah'a çok şükür, işte öğle yemeğini de yiyoruz.
Savranköy (o köy, kendi köyüydü) muhtarının dediği-
ne göre, imsak sevapmış. İmsak neymiş diye kendisi-
ne sordum. Perhizmiş, oruçmuş" dedi. Denizle konu-
şuyordu. "Okul yapsınlar da, çocukları hakkı haksız-
lıktan ayırt edebilsinler diye para verdim. Paralarla
okul değil, deve yaptı pezevenkler. Haniya imsak se-
vaptı?" diye sordu. Deniz hiç aldırmadan fışılıyordu.

Güneş derisini dağlıyordu. Güneşte yanan yüzü-
nü söndürmek için, yüzüne avuç avuç deniz suyu çal-
dı. Sırsıklam sızan yüzünü güneşe kaldırdı. "İmsak!"
diye yineledi. Engin bir iç açılışıyla göklere güldü. Ne
güzeldi şu yeryüzü!..

Artık karşiki kıyının kayaları, çalıları bir bir seçi-
liyordu. En ufak taşını bile tanıdığı o kıyıda yabancı
gölgeler ve ağartılar kımıldıyordu. Eliyle gözlerini göl-
geleyerek, iyice baktı. "Ha, anladım," dedi. Keyfi
kaçtı. Dikkat ettikçe kızıyordu. Dünyada en ağına

giden şey, bazı insanların akrepler gibi adının üzerine üşüşerek, adını sokup zehirlemeyi bir namus görevi saymalarıydı. Millerce uzunluktaki kıyılarda yapılan soygunların topu da, kendisinden biliniyordu. Bunlar haydi neyseydi ama, asıl gücüne giden, ıssız yerlerde kıza, kadına sataşmaların da, kendisinden bilinmesiydi. Yaban yerlerde orak biçen, sığır güden kadınlar, denizden bir yelkenlinin yanaşmakta olduğunu görünce, birbirlerine telâşlı telâşlı ünlüyorlar ve şalvarlarını yelpirdete yelpirdete çil yavruları gibi dağılıyorlardı. Oncağızları rahatsız etmemek için rotasını değiştirmek, pupa giderken orsaya çıkmak zorunda kalıyordu.

İşte önündeki burunda yine bir sürü kadın, şalvarlarını yellendire yellendire uzaktan kuş civıltısı gibi gelen çığlıklarla dağlara seğırtiyordu.

O burnun eski adı "Orak" burnuydu. Ama altı yıldan beri adı değişmişti, kendisinden dolayı "Defterdar" burnu, ya da "Kancık" burnu deniliyordu.

Orada en geniş havuzlardan büyük kaya oyukları, yalaklar vardı. Enginin som yeşil billur dalgası, şimşek gibi çakarak kayaların üzerinde gürleyince, yalakları kaynaşan kaynaklar gibi, lülelenen köpüklerle doldururdu. Deniz "hırrr!" diye yaman bir iç çekişiyle çekilince sular yalaklarda durulurdu. Ondan sonra hava sütlüman olur, güneş günlerce ateş yağdırır, oyuklar da aklıyla göz alan bir karla dolardı. Bu kar değil, tuzdu. Kız, kızan keçi kılı torbalarını kalçalarının üzerine yassıtarak gelirler, eski tahta kaşıklarla torbalarını tuzla doldurur, aşıları için tuz devşirirlerdi.

Burada karalar denize upuzun bir kol salar, engin bir dolanışla, mavilerden kapabildiklerini koyunlarına basarlardı. Koyunlarına bastıklarına "koltuk" derler. Burnun bu dolanışı dolasıyla burasına "Orak burnu" denilir ve kucakladığı Arşipel parçası da "Orak koltuğu" diye anılırdı.

Burun asıl karaya, dar ve uzun bir kıstakla (berzah) bağılıydı. Tuz rejiiye ait olduğu için, toplanması yasaktı. Bundan dolayı bir gün kadınlar, gece vakti oraya gizli gitmişlerdi. Kıstağa varmadan önce geçtikleri çam ormanında, rüzgâr ve ağaçlar onlara, sanki, "Korkmayın kimsecikler yok," diye fısıldamıştı. Tuzlar ay ışığında ağarıyordu. Torbalarını henüz doldurmuşlardı ki, rüzgârını bulmuş olan kol kayığı mı, ya da kendisine kol kayığı süsü veren başka bir kayık mı –her neyse– dosdoğru kıstağa dümen tutmuş, tam orada, burnun ucundan kaçıp gelen kadınların önünü kesmişti. İşte oracıkta, yani kıstağın üzerinde, korkudan bayılacak hale gelen kadınlara, olacak olmuş, denize uzanan yarımadaanın adı da, "Defterdar" burnu ya da "Kancık ilişimi" burnu diye kalakalmıştı.

İşte Kerimoğlu, bu işi kendisine yoran kara ağızlılara pek kızılıyordu. Burna doğru inadına tam yolla giderken, dişlerinin arasından "Deh gidi keratalar! Ölür müsün, öldürür müsün?" diye homurdandı.

Kıyıya yıldırım gibi yanaştı. Ama çığrıışan kadınlar ortadan sır olmuşlardı. Sağa sola yürüdü. Kimsecikler yoktu. Kıyıdaki bir kayanın üzerine oturup ayinga tütününden parmak kalınlığında bir sigara sardı. Yüzü denizden tarafa olarak onu düşünceli düşünceli tellendirirken, arkasında bir tıkırtı duydu. Kerimoğlu, görüp sezmekte şimşekten hızlıydı. Doğanın bütün seslerini tanırdı. Tıkırtının böylesini ne yılan, ne de kertenkele yapabilirdi. Birdenbire ayağa sıçrayarak silaha davrandı. Arkasındaki kayada dimdik duran kızı gördü. Tepesinden, güneş ışığında mavi mavi ışıldayan kapkara bir saç kargaşalığı omuzlarına devriliyordu. Parlayan masum ve iri kara gözleri, fildişi aklığındaki mat teniyle, yaşama sevinci duygusunu öylesine veriyordu ki; Kerimoğlu'nun neşeyle gülesi geldi. Daha çocuktu, ama kadınlığa yaklaşan bir çağda. Terinin tuzuyla ya-

nan sıpsıcak bakışlı gözlerini elinin tersiyle sildi. Öteki elinde bir tahta kaşık tutuyor, belinden de şalvarının üzerine bir kıl torba sarkıyordu. Torbanın açık ağzından toplamış olduğu tuzlar ağıyordu.

Demincek orada kimse yokken, kız birdenbire kayanın bağrından mı doğakoymuştu ne? Kerimoğlu silaha davranmış olduğu halde, kız korkusuz kara gözleriyle onu tepeden tırnağa süzüyordu.

Kerimoğlu şuncacık bir yumurcağın önünde silaha davrandığı için, hem utanıyor, hem de silahını kuşağına koyarken, içinden, "Beni elde silah gördü ya, şimdi ya yalvarmaya başlar, ya da kaçmaya çalışır" diye düşünüyordu. Çocuğun her nedense bunu da, onu da yapmasını istemiyordu. Aynı zamanda da, kızın hiç kıpırdamadan durması onu şaşırtıyordu.

Kerimoğlu, kıza doğru bir adım attı. Kız, yine kaçmadı. Kerimoğlu kıza dik dik baktı. Kızın ürkmemesini, kaçmamasını, kendisinin bir eşkıya olduğunu bilmemesine veriyordu.

Çocukları "umacı geliyor" diye korkuttukları zaman yaptıkları gibi, Kerimoğlu, kaşlarını adamakıllı çattı. Kıza,

"- Benim kim olduğumu biliyor musun?" dedi. Az daha yaklaştı.

Kız yine kaçmadı, üstelik gülümsedi. "Ben kayalardan tuz topluyorum, tuz toplamak yasak. Sen kim olursan ol, reci kolcusu değilsin ya!" dedi.

Kerimoğlu, allak bullak olmuştu. Yüreğinden kaban ve bir acı tezliğine varan merhametin önüne geçmeye uğraştı. Karşısındaki iki buçuk karış boylu bacaksız çocukcağızı aldatacak değildi ya!. Ona,

"Bana haydut Kerimoğlu derler. Haydi durma! Şimdi kaç!" diye gürledi.

Kız hiç kımıldamadı. O masum çocuksu gözleriyle Kerimoğlu'nun ta gözlerinin içine bakarak, "A

Kerim Amca, sana öyle diyorlar. İşittim ama, sende hiç haydut suratı yok. Hem ne kaçayım? Korkmuyorum ki!" diyerek gülümsedi.

Kerimoğlu, kendini bildi bileli kendisinden kaçmayan ilk insan işte buydu. Kız sanki içinin şimdiye kadar dokunulmamış en öz, en gizli bir teline parmağını geçirmiş ding-ing-ing diye çekip öttürmüş, onu tepeden tırnağa titretmişti. Kerimoğlu, kendisi pek küçük yaşta iken ölmüş olan babasını ve anasını tanımazdı. Çocukluğundan beri yaşamış olduğu hayatın bütün değeri gözlerinde birdenbire hiç oluyordu. Doğalı beri, süregelmiş derin bir uykudan, o dakikada uyanıyormuş gibiydi. Karşı koyamadığı bir hareketle koynundan bir beşibirlik çıkardı. Kıza,

"Kızım, şunu al" dedi.

Kız kızardı. "Bunu bana niçin veriyorsun?" diye sordu.

Kerimoğlu ordan değil, ta uzaklardan konuşuyormuş gibi, havaya, yükseklerle bakarak, hemen hemen yalnız nefesten oluşmuş bir sesle,

"Sana vermiyorum" dedi, durdu, daha da yavaş bir sesle; "Kendime veriyorum" dedi. Sesi değişti kıza baktı: "Tıpkı senin gibi bir kızım vardı. Yaşı senin gibi olmasın, çoktan öldü..." Sesi söndü.

Kerimoğlu o anda gönlünü ve yüreğini koparıp vermek istiyordu.

Söylenen sözler, sestten milyonlarca anlam alabilirler. Ama ne ses, ne söz bir bakışın ışığında gidip gelen görüşmeyi o hızla taşıyabilir. Çocuk, Kerimoğlu'nun bakışından, onun ne düşündüğünü değilse de, ne duyduğunu, o duyguların yarattığı acıyı sezdi. Kızın yüzüne, demincek ki neşenin yerine, çoğu Anadolu çocuklarının yüzünde görünen o ciddi, biraz da acıklı anlam kayıp geldi. Kendisine uzatılan beşibirliği yavaşça aldı.

Kerimoğlu'nun şükranla çarpan yüreği, göğsünü âdeta: "Açıl artık çıkacağım" diye haykırırcasına yumrukluyordu. Kalın bir sesle,

"Gelin olduğun zaman takarsın," dedi.

Çocuk, "Ben gidiyorum gayri Kerim Amca!" dedi. Kendisine bir iki dakikalık bir ara ile iki kere "Kerim Amca" denmişti. İşte böyle bir olağanüstü olay sifatah oluyordu. Gönlünün o vahşi ıssızlığı, geçmiş ve gelecek bir insanlığın bütün kalabalığıyla gür-lüyordu.

Kıza, "Hayır, sen gitme. Benim çok iyi bildiğim bir şey vardır. O da gitmektir. Ben gideyim" dedi. Çocuğun gittiğini görmek ona acı gelecekti. Ölümle bin kez karşılaşarak ölümün gözüne titremeden bakan Kerimoğlu, kuzunun masum bakışından yılan kurt gibi, hızla kayığına yürüdü. Tam bineceği zaman dayanamadı, dönüp baktı. Batan güneşin kıpkırmızı parlayışında kızın ipince ve dimdik boyu, yukarıya süzülen kızıl bir alevdi sanki. Kızın dipdiriliği ve şiddetli canlılığının ateşi Kerimoğlu'nun yüzüne vuruyordu. Darağacının ve öldürücü kurşunun mukadder amacı, harharlı bir sesle,

"Hani eğer bir yardıma ihtiyacın olursa, gün batarken bu üzerindeki beyaz fıtayla, burada görün-ver" dedi.

İçin için ise, çocuğu bir daha göremeyeceğine, kendisini yardıma çağıramayacağına inanıyordu. İşte bundan dolayı sırtını karadan tarafa çevirerek, ayakta kürek çekti, başını bir daha döndürüp bakmadı. Deniz açıklardan usul usul uğulduyordu. Yuvasına dönen bir martı, akşamın kırmızı göğünde, başının üzerinden geçerken, başka bir âlemden çağırıyormuş gibi, "Na! Na! Na!" diye öttü. Kerimoğlu elini havaya sallayarak, "Na! Na! Na!" diye yanıt verdi. Kendi kendine, "Sanki bu deniz kuşundan ne farkım var?

İnsan mıyım ben sanki?" diye düşündü. Ta açıklara kadar her yanda –bu arada da Kerimoğlu'nun gönlünde– gün sonunun engin sessizliği duyuluyordu.

Kerimoğlu beş on yıl önce, çocuk denecek çağda bir kadından nasıl kaçmış olduğunu hatırladı.

Kürekte kendisi ve yedi kızanı, büyük kayığıyla Arşipelin ıssız bir koyuna uğramış. Ateş yakmak için kuru çalı çırpı bulmaya giden kızanları sağa sola dağıtmışlar. Bunların biri –ki, çeteye yeni katılmıştı– gözleri faltaşı gibi açık, koşa koşa gelerek Kerimoğlu'na soluk soluğa,

"Nah şuracıkta, bir sigara içimi yerdeki bir tarlalıkta, bir tek Yörük çadırı, çadırın önünde de kurumak üzere asılı bir kadın şalvarı gördüm," demiş.

Oraya her yıl, kara keçi kılından elle dokunmuş çadırlarıyla Yörükler ve sülün boylu Türkmenler, develeriyle, beygirleriyle, taylarıyla gelirlermiş. Beygirleri başıboş bırakırlarmış. Onları rahatsız etmemek için Kerimoğlu hiç yanlarına varmazmış. Yeni kızanın verdiği haberin doğru olup olmadığını anlamak için, oraya Kerimoğlu eskilerden birini göndermiş. O da dönünce pek şaşılacak bir şey görmüşmüş sanki:

"Sahiden bir kadın şalvarı, hem de bir tek çadır" demiş. Kerimoğlu, yedi kızanının yüzlerine bir göz gezdirmiş. Hepsinin gözlerinde bir arzu ateşinin yandığını görünce,

"Haydi gidip bakalım" demiş.

Silahlı olarak önde Kerimoğlu, arkasında kızanları yola düşmüşler. Varacakları yere varınca, gerçekten bir çadır onun önünde de kurumak üzere asılı gök mavisi bir kadın şalvarı görmüşler. Ayak seslerini duyduğu için dışarıya çıkan çelimsiz bir erkek onlara, "Ne istiyorsunuz ağalar?" diye sormuş.

Kerimoğlu, sert bir sesle,

"Çadırda bir kadın var mı?" demiş.

Adamcağız önündeki sekiz silahlı erkekten hiç korkmayarak, "Var ya, benim avrat var. Bizimkiler bu yıl Fesleğen yaylasına göçtüler. Bizim karı hastalandı. Yaşayacak mıyım, yaşamayacak mıyım, belli değil. Bari bir kere daha dünya gözüyle denizi göreyim, bu halimle bana kim dokunur? dedi. Ben de yalnız olarak gelip çadırı naha yine buracığa kurdum" demiş.

Kerimoğlu, "Allah, Allah! Buralarda kadına, kıza dokunan var mı ki?" diye sormuş.

Adam, "Bizimkiler duymuşlar, buralara Kerimoğlu diye bir haydut uğrarmış. Bir de Defterli mi, ne diyorlarmış ona. Kıyıdaki karı kıza aman vermezmiş. Buraya yaylağa mı geldik? (Kışın göçtükleri yere Yörükler "kışlak" yazın göçtükleri yere ise "yaylak" derler). Yoksa savaşa mı? dediler. Buraya gelmekten vazgeçtiler. Fesleğen'e gittiler," diye anlatmış.

Bunu duyunca Kerimoğlu'nun benzi bir ateş gibi kıpkırmızı kesilmiş. Bir şey dememiş. Ama kaşlarının o korkunç çatılışı, gözlerinin o korkunç bakışı, batan bir gemideki insanların o son elvedasından da daha acıymış. Birdenbire adama,

"Avradı, çadırın kapısına çıkar" diye emretmiş.

Adam şaşırmış, karşısındakini ilk önce tehlikeli bir deli sanmış, sonra öfkelenmiş, kanı başına sıçramış. Fakat karşısında duranın o şaka götürmez suratını görünce küfredememiş. Dili tutulmuş gibi duran adama Kerimoğlu yine,

"Avradı çadırın kapısına çıkar diyorum sana" diye gürlemiş, dimdik durduğu yerde kollarını göğsünün üzerine kavuşturmuş. Onu gören yedi kızanı da sıralanarak, iradeleri dışında bir davranışla onu taklit etmişler,

Adam, "Peki ağam" diyerek çadıra koşup kadına kapıya gelmesini söylemiş.

Yüzü gözü örtülü bir kadın, sendeleye sendeleye kapı eşiğine gelerek orada –yanlamasına– ayakta durmuş. Dermansızlığı halinden belliymiş, Kerimoğlu ile kızanları, bir iki dakika ona bir tatlı rüya görüyorlar, kendilerinin hiçbir zaman erişemeyecekleri bir mutluluğu seyrediyorlarmış gibi bakmışlar. Sonra adamcağıza dönerek hemen hemen bir ağızdan yüksek, ama duyguyla yüklü bir sesle,

"Sağ ol, çok yaşa kardeşimiz!" diye bağırmışlar. Ve çadırın önünden kaçarcasına çekilmişler. Biraz ayrıldıktan sonra aralarında para toplayıp kendilerinden biriyle adamcağıza göndermişler. Parayı götüren kızan, adama,

"Kerimoğlu'nun selamı var. Şimdilik burada gördüğün adam Kerimoğlu'nun ta kendisiydi. Sana haber gönderiyor, senin ve bütün aşiretinizin karısı, kızı dünya ahret kardeşimdir. Bazı ağız karaların söylediklerine kulak asmasınlar. İsterlerse her zamanki yaylaklarına gelsinler, onlara bir dokunan olursa bana haber salsınlar, diyor" demiş.

Kerimoğlu arkası karaya dönük olarak kürek çekerken Yörük karısından o kaçışını hatırlıyordu.

Kayaların üzerinde dimdik durarak ve eliyle gözlerini gölgeleyerek, uzaklaşan kayığa bakan ince kız ise, Elif kızdı. İnceydi, ama çelik tel gibi ince. Onu akar kıyısında çamaşır tokaçlarken görmeliydi. Bezleri demir gibi bir elle döver, çelik kollarla sıkardı. Bu olaydan on yedi, on sekiz yıl sonra –yaşı otuz sularındayken– bir gece keçi damında, zindan gibi karanlıkta, çocuğunu doğurup da, onu görmek için gün ışığını bekleyen kadın da, yine bu Elif'ti. Doğurduğu çocuk Kerimoğlu'nun değildi, çünkü kız gebe kalmazdan çok önce Kerimoğlu yirmi otuz kurşunla vurulmuştu. Cesedi denize düşmüştü. Kıyı rüzgârı onu uzaklara sürmüştü. Ondan sonrasıysa pürüzsüz, lekesiz, berrak engin ve bir de türkü.

Elif kız hâlâ kayanın üzerinde kıpkızıl duruyordu. Denizin koyu çelik mavisinin üzerinde arasına batan güneşin ışığını kapan kayıksa, şimdi parlayan, şimde sönen bir kızıl noktacıktı. Her seferinde daha uzakta parılıyordu. Sonunda görünmez oldu.

Kızın on dakika içinde görmüş oldukları rüya mıydı ne? Kıl torbada kar gibi tuzlar üzerinde çil çil parlayan beşibirlik de rüya değildi ya! Koskaca kadınlar, kızlar sanki neden "Kerimoğlu geliyor" diye kaçıyorlardı? Elif daha pek çocuktuk, anlamıyordu. Ne var ki her şeyi kendisi tecrübe etmek istiyor ve yargısını da kendisi vermek istiyordu. Dönüp yürüdü. Şeytanderesine dalınca, başını güneşten korumak için değil –çünkü güneş batmış, ölen günün beti benzi kül kesilmişti– çıplak ayaklarını korur gibi yanmakta olan taşlarla çakıllarda dağlamamak için, gündüzden çalı gölgelerinde kalmış olan yerleri arıyordu. Derenin sağlı sollu kurşuni duvarları andıran sarp yamaçlarının ta tepedeki kenarlarında çamlar, bir dal kargaşalığı ve el kol sallayan bir insan kalabalığı gibi uğulduyordu. Oysa derenin cehennemi andıran dibinde, Elif hiç söndürmeden bir mum taşıyabilirdi. Devrilmiş dağ parçaları denecek kayaları dönerek yol alırken, öteki kadınların bir umacı sayarak kaçmakta oldukları şu adamda, o güne dek kimsede görmediği bir iyiliğe rasgelmiş olduğunu düşünüyordu. Köye varır varmaz, kanısını ispatlamak için, kaçmış olan kadınlara beşibirliği göstermeyi aklına kurmuştu. Elif'in beşibirliğe (para olarak) değer verdiği yoktu. Köylerinin kodamanı Hacı Resul'e hizmet ettiği zaman, Hacı Resul, kızın emeğiyle hakettiği azbuçuk parayı ona, bir tokat, bir tekme atarcasına verirdi.

Yolda bir yılan göreceğine bir kaplumbağa gördü. İşte bu hiç de hayra yorulamazdı. Nitekim kız Çatalkaya köyüne varınca, orada kızılca kıyamet koptu.

Köyünde, Elif adıyla anılmazdı. Zaten orada her-

kes adıyla değil, lakabıyla çağrılırdı. Lakaplar takılırken de, adamın mutlaka bir aksaklığı, anılırdı. Örneğin, Ahmed adlı adamın biri ya çil, ya topal, ya kör, ya çipil, ya kambur, ya badibadi ya da Sırık Ahmet olurdu. Elif'te göze batan bir aksaklık bulamayınca onun başlıca özelliğini yani at kuyruğu gibi kalın telli saçları, zindanlar gibi kapkara iri gözlerinden dolayı ona, "Karakız", ya da "Karabiber" derlerdi. Öte yandan şiddetli diriliğinin verdiği çeviklik dolayısıyla da "Yedi Canlı", ya da "Kedi Canlı"dan "Tiycan" diye bir ad uydurmuşlardı. Gerçekten de yedi canlıydı. Şimşekler savuruyormuş gibi yıldırان bir güneşin altında, saatlerce eğilip, toprak kazıp, taş taşıyıp, ağaç kökledikten sonra, yüzünde boncuklanan terini, gülümseyerek elinin tersiyle silerken, yorgun argın bir insan değil, hemen o dakika taze taze hamamdan çıkmış bir yaratığı seyretmekte olduğunuzu sanırdınız.

Tiycan, köydeki evlerinin daha avlusundayken, içeride oturmakta olan üç ablasına beşibirlik işini bağıra bağıra müjdeledi. O anda Danacıların Hanife de evde konuktu. Hanife, Kerimoğlu'nun Orak burnuna yanaşmış olduğunu duyunca, kadiya turfanda hıyar yetiştirircesine koşarak, olup biteni Hacı Resul'e harıl harıl anlattı.

Danacıların Hanife, yedi tarakta bezi olan bir kadındı. Mevlid okurdu. Dağa kaldırıp oynatılan kadınlara efelerin emri üzerine, o çatlak zurna gibi sesiyle şarkı söyler, darbuka tokatlardı. Arada bir şehre uğrar, orada şu ya da bu kadına bıyık buran külhanbeylerin işini görür, onları arzuladıkları kadınlara kavuştururdu. Kimi gece bazı kadınlar gelir, kapısını gizlice tıkırdatırlardı. Kapı yavaşça aralanır, kadın kaşla göz arasında içeri alınır, kapı ardında fiskoslar, pazarlıklar olurdu.

Ondan sonra Danacıların Hanife'nin havanda bir şeyler dövdüğü işitilirdi. Bunun ardı sıra iniltir,

boğuk boğuk şikâyetler, ağlamalar, hıçkırıklar... Aradan bir, bir buçuk saat geçtikten sonra da kadın, koltuğu altında pis paçavralara sarılı bir paket taşıyarak, yerde de kan izleri bırakarak sendeleye sendeleye, dışarıya çıkıp giderdi.

Hacı Resul'e gelince, Çatalkaya'nın ve başka köylerin en dişlek kodamanıydı ve ağasıydı.

Köy başkeseni, sahipkıranı denince sakın ha Burma bıyıkları kulaklarından birer karış aşan, kara kaşları hançerler gibi birbirine kancalanan, pehlivan yapılı, sırık boylunun biri sanılmasın. Hacı Resul –yahut köyde anıldığı gibi Hacı İresil– tatlı dilli, ufak tefek bir adamdı. Ama doğrusu yaman avcıydı. Uçarla kaçır elinden kolay kolay kurtulamazdı. Fareyi delik ağzında bekleyen kedi kadar da sabırlı idi. İspinozları, isketeleri, sakaları yağmur gibi şakır şakır yağırdırırdı. Geyik demez, karaca demez, şakkadanak alınlarından vururdu. Bir tarlaya göz koydu muydu, artık namlusunun gezini, gözünü avını bir çizgiye koymaz, ama tarlayı kara kitabın çalımına getirir, pazarlık arasında yalvarıp gülümser, burasında kaş çatıp hırlar, orasında kuzu gibi meler, tarlayı da, tokadı da turnaymışlar gibi gözlerinden vururdu. Ondan sonra, tarlanın sahibini ortakçı diye kullanır, eline bakan karı kızanlarına da dilediğini ederdi.

Danacıların Hanife, o cırlak sesiyle Hacı Resul'e Kerimoğlu'nun beşibirlik işini anlatınca, Hacı'nın etekleri tutuştu. Kerimoğlu türküsünün,

"Kerimoğlu kıyı boyu geliyor!

Tıp tıp etsin zenginlerin yüreği!..."

dizeleri yalan değildi. Tıp tıp eden yüreklerin başında ise Hacı Resul'ün yüreği vardı.

On yıl kadar önce, Hacı Resul'le Kerimoğlu arasında gün geçtikçe zehir zemberek kesilen bir hınç gelişmişti. Kerimoğlu paraya pula büyük değer ver-

mezdi. İşte bundan dolayı başkasının parasını soy-
makta bir beis görmezdi. Topluğneyi kendine, çuval-
dızı başkalarına sok, diyorlardı. Kerimoğlu çuvaldızı
ilk peşin kendine soktuğu için, topluğnesini başkası-
na batırmayı eğlenceli bir şaka sayardı. Eline geçirdi-
ği para, para olarak kendisine bir zevk vermiyordu.
Hacı Resul ise, yeryüzünde paradan başka hiçbir
şeye inanmıyordu.

Kerimoğlu, ırz düşmanı olduğu hakkındaki söy-
lentilerin Hacı Resul tarafından uydurulduğunu işit-
mişti. Hacı Resul'ün bundan amacı, kıyı halkı erkek-
lerini Kerimoğlu'na karşı kıskırtmak, kendi paralarını
korumakta, onların yardımını sağlamaktı.

Kerimoğlu gece vakti birdenbire köylere baskın
yapar, iki yüz evli köylere bir başına, bir tabanca, bir
kamayla güpegündüz girdiği köyün bakkalına uğraya-
rak her istediğini alarak bir eşeğe yüklenip çıkıp gitti-
ği görülürdü. Köylülere, "Hacı Resul'e söyleyin, bu
aldığım erzakla eşeklerin parasını sahiplerine ödesin,
yoksa alimallah elimden kurtulamaz!" derdi.
Köylüler, Kerimoğlu'nun cesaretinden dolayı, onu
överlerdi bile. Ne var ki, karı kızana iliştiği duyulun-
ca, ona karşı kin bağlayanlar da çok oldu.

Vurup kırmak, soyup soğana çevirmekten bez-
meye başlayınca, bazen Kerimoğlu, ta içinden "Ah!
Ne olurdu, birisi çıkıp da beni adamakıllı kızdırsa da,
onu şöyle canla başla, doya doya bir tepelesem.
Artık âdet yerini bulsun diye angaryadan eşkıyalık
pek gönül eğlendirmiyor," diyordu.

Söylentileri çıkaranın Hacı Resul olduğunu du-
yunca bayağı sevindi. Tatsız tuzsuz eşkıyalıkların ara-
sında, Hacı Resul'ü tepeleme işi kendi gönlüne va-
dettiği bir eşkıyalık ziyafeti olacaktı, aksiliğe bakın ki,
Hacı Resul'e rastlayacağına, önüne çok kere karı kı-
zan çıkıyor, ona da davranmak değil, kaçmak düşü-
yordu.

Hacı Resul de, Kerimoğlu tarafından gözetlenmekte olduğunu öğrenmişti. Ödö patlıyor, hep silahlı geziyordu. Ne var ki Kerimoğlu avladığı keklik ya da geyiklerden değildi.

Kerimoğlu'nu karşısında gördüğü zaman silahının tetiğini çekemeyeceğinden korkuyordu. İşte bundan dolayı kabadayı geçinen, nişancılığı ile ün salmış olan ve Kerimoğlu'yla karşılaştığı zaman onun alnına adını kurşunla yazacağını söyleyen Bekçi Tekirambarlı Hurşit'i Milas'tan getirtti. Yaban yerlerde gezerken onu yanından ayırmıyordu.

Bir gün, Kerimoğlu'nun talihi yardım etti. Hacı Resul'le Hurşit'i ta uzakta, kıyı boyunda gördü. Usulcacık yaklaştı. Denizin dibi bazen kararır a, onun da bakışı âdeta zindan kesildi. Kerimoğlu, silahlı olarak bir çalının ardından, ansızın önlerine çıkıverince, Hacı Resul'ün korkudan dişleri çatırdadı.

Kerimoğlu hemen Hurşit'in üzerine atıldı. Sevginin güle güle kendini verışı, gövde gövdeye sarmaş dolaşı, dudakların kan tüte tüte ısırışı, hiçbir zaman düşmanların gırtlak gırtlığa, diş diş kitlenişi kadar ateşli, inatlı olamaz. Al takke, ver külah bir pençeleşmenin sonunda, Hurşit'in de, Hacı Resul'ün de tabanca ve kamaları ellerinden alınmış bulunuyordu.

Kerimoğlu o zaman bıçağını kınından çekip, Hurşit'i önüne katmış, kınını elinde sıkarak, "Ülen angıt suratlı kerata! Hani ya Kerimoğlu'nun adını kurşunla alnına yazakcaktın? İşte bıçak! Sen bıçak, ben de kınla dövüşeceğiz. Altta kalanın canı çıksın!" diye bağırmış. Hurşit, "Etme Kerimoğlu ağa!" diye yalvarmış, Kerimoğlu, "Öldürmeye bile lâayık değilsiniz!" diye suratlarına türükdükten sonra, onları anadan doğma soymuş. Ama elbiselerini alıkoymayı gönlüne yediremeyerek, "Alın pis partallarınızı, sizi böyle zırzıpıldak gördükçe kendimden utanıyorum. Çabuk giyinin. Size başka elbise gerek!" demiş.

Onlar giyinince, "Düşün önüme bakayım!" diye emretmiş. Onları bir saat ötedeki Türkevleri köyüne götürmüş. Orada iki kadın giysisi getirterek, "Size avrat elbisesi yakışır!" diye Hacı Resul'le Hurşit'e giydirdikten sonra, köyden bir kabak ya da bağlama istemiş. Onlara, "Ben çaldıkça siz göbek atacak, bel kırıp oynayacaksınız" demiş. Sonra tok sesiyle,

"Geliyor Fadik has bahçeden..."

diye tutturarak ve de bağlamasını zımbırdatarak, onları oynatmış. Fakat köylüler sonradan Hacı Resul'ün hışmına uğramaktan korktukları için, köy meydanından sıvışmış. İşte o zaman davulcuya, "Kim gelmezse sonra Deniz Defterdarı'yla hesap göreceğiz," diye ilan ettirmiş,. Köylüler toplanınca da, "İşte sizi ürküten keratalar bunlardır. Kaçanın ardından kurt kesilirler, davrananın da önünde kuzu... Ne kuzusu? Kuzu değil işte böyle olurlar" demiş.

Bu olaydan sonra Hacı Resul, Deniz Defterdarını hep tuzağa düşürmeyi tasarladı.

Danacıların Hanife'yi dinler dinlemez, Hacı Resul şalvarını sallaya sallaya, soluğu dosdoğru Öteğiller'in evinde aldı. Tiycan yahut Karakız'ın üç ablası, Hacı Resul'ü, oraların sözü geçer büyüklerinden sayarlardı. Onu hemen baş sedire geçirdiler. Fakat savurduğu küfür seli karşısında şaşakaldılar.

Tiycan, Hacı Resul'ün önüne çağrıldı. Elif kız o koskocaman parlak, ciddi gözleriyle karşısında durdu. Kız, başından geçenlerde bir fenalık görmek şöyle dursun, onları pek doğal saymaktaydı. İşte bundan böyle bir olayda değil, herhangi bir durumda bir insanın doğruyu söyleyeceğine hiç de inanmayan Hacı Resul, bütün kuvvetini kolunda toplayarak -kızı yıldırmaq için- bir şamar attı. "Biz Kerimoğlu'nu bilmez miyiz? Herif enayi mi ki, senden hiçbir şey almadan sana bir beşibirlik versin? Köyün namusunu bir paralık ettin!" diye avaz avaz haykırdı.

Tiycan'ın bütün kanı yüzünden çekildi. Bu saldırı karşısındaki duruşu açıktan açığa meydan okuyucuydu. Hacı Resul'den yana çıkmak zorunu duyan ablaları: "Aa, şuna bak! Hacı Efendiye el kaldırıyor!" diyerek üzerine davrandılar. Elif kız, bir elif gibi irkildi, büsbütün ciddileşen gözlerinin masumiyetinde derin bir yargı gücü vardı. Sanki kıyamet günü bir melek duruyor ve şaşırmayan, şaşmayan bir bakışla meydanda olanın da, gizlenenin de hepsini derin derin görüyordu. Etrafına gezdirdiği bakışı, perde perde acı alaycılığın kertesine vardı. Söylediğini, söylemek istediğinden pek ayrı düşüren bir çocuk ağzıyla, Hacı Resul'e,

"Sen o Kerimoğlu'nun ayağının çarığı bile olamazsın. O nerede, sen neredesin? Ben büyüdüğüm zaman ona varacağım. O benim kocam olacak," dedi. Bu sözü üzerine, "Edepsiz! Utanmaz! Orospu!" diye sille, tokat kasırgasına uğradı.

Hacı Resul, o ana kadar, çocuk olduğu için ona pek alıcı gözüyle bakmamıştı. Şimdiyse kızda ağzını sulandıran bir güzellik görüyordu.

Hacı Resul'ün gözünde dünyada paraca değerinden başka bir kıymeti olan bir şey kalmamıştı. Ona göre her şey, "Kaç para eder?" diye ölçülürdü. Haysiyetin değeri hakkında bile akla ilk gelen soru, "Kaç paralık haysiyeti var?" idi.

Yamaçlarda açan çiçekleri görmezdi. Onlar, ineklerin yiyecekleri otların teferruatından idiler. Göğün mavi olduğunu biliyordu. Eşeğin kuyruğu olduğunu bildiği gibi. İşte o kadar! Varlığın bu genel ölümünün hıncını Hacı Resul her temizi pisletmekle, her güzeli kirletip çirkinleştirmekle çıkarıyordu. Hacı Resul'deki arzu, ne Âşık Kerem'in Aslı'yı, ne Mecnun'un Leylâ'yı özlemesi gibi bir gönül arzusu, ne de kurdun kuzuyu "sevmesi" gibi bir gövde gerek-

sinmesiydi. Ölümün bağlaştığı kesilen Hacı Resul'ün arzusu her canlının canına okumaktı. Yaraladığı geyiğin üzerine otururdu o. Boğazını keser, hayvan can çekişir, debelenir, titrerken âdeta şehvetle ağzı sular, sırtırdı. Hayvan korkunç bir iç çekişiyle kendi kanını içer, o iri gözlerini son bir bakışla açık göklere çevirirken, Hacı Resul duyduğu hazla sarhoş olup, onun üzerine yığılır, geyiğe ağız dolusu küfürler ederek gerdanını ısırp çekiştirirdi.

İşte karşısında geyikten güzel bir kara kız irkiliyordu. Sonra bu işte bir de kıskançlık vardı. Köpeğin aynada kendi suratına havladığı gibi, Hacı Resul de bütün insanları ve hele Kerimoğlu'nu kendi gibi bilirdi.

"Ben deli miyim yahu? İnsan hiç bedavadan bir beşibirlik verir mi?" dediği zaman, Kerimoğlu'nun ya Tiycan'a ilişmiş, ya da ilişmek umuduyla beşibirliği vermiş olduğuna gerçekten inanıyordu. Demek ki kız, kendisine kadın entarisi giydirerek bağlama temposuna göbek attıran adamı, kendisine tercih etmişti. Sille tokat kasırgasının önünde Karakız odadaki ocağa doğru gerilemişti. Ağlamıyordu, hâlâ dimdik duruyordu. Fakat ağzının bir köşesinden çenesine doğru kan sızıyordu. Belki de o kan dolayısıyla Hacı Resul'de kızı tepmek, tepelemek, mundar etmek isteği büsbütün depreşti. Gerçekten güzeldi keratanın kızı. Ama öteki kadınların yanında kerli ferli istifini bozmamalıydı, soluya soluya kıza,

"Yarından tezi yok. Beyaz fıtanı başına geçirir, gider kıyada dolaşırsın. Ondan sonra ne yapacağımızı biz biliriz," dedi. Tiycan, onu öldürseler de, ezseler de beyaz fıtayla kıyıya gitmeyeceğini söyleyince, yine üzerine davranmaya kalkıştılar. Kız ocağın yanında asılı duran içi boş su kabağından evin koca bıçağını kaptı, sapını parmaklarını ağrıtan bir şiddetle avcunda sıkı. Damarlarında babası pars avcısı Mazılı Şerif'in kanı mı kabarmıştı ne? Faltaşı gibi açılan göz-

leri, öyle bir bakışla baktı ki, Hacı Resul korkunç bir uçurumun kıyısına gelmiş gibi, bir iki adım geriledi. Durdu. Tiycan'ın üç ablası bir ağızdan, "Ne yapıyorsun Elif!" diye haykırdılar. Hacı,

"Ak fitanla gitmezsin ha? A kara iblis!" diye bağırdı, "ver bana o beşibirliği ver! diye elini uzattı. Karakız beşibirliği çıkarıp önüne, yere attı, sonra kanayan dudakları arasından, Hacı Resul'ün suratına kanlı bir tükürük savurdu.

Hacı Resul, kızıdan aldığı beşibirlikle (kâr kârdır a canım!) bıçak yarası yemeden Ötegiller'den ayrılmayı uygun buldu. Tükürüğün öcünü sonraya bırakabilirdi. Dişlerinin arasından,

"Ben de şimdi doğrudan doğruya Şıpşıpın Ayşe'ye giderim. Kaltak beyaz bir fita giysin. Burada bekleyip dursun. Yaşı geçkin ama, kancık yüzü görmeyen haydudun nesine yetmez? Biz de tuzağı güzelce kurarız," diye düşünce düşünce Şıpşıpın Ayşe'nin yolunu tuttu. Zaten erkek keklik avlamakta çığırta kan diş kekliği nasıl kullanacağını hiç bilmez olur muydu? "Haydudun hakkından Şıpşıpın Ayşe gelir," diyerek Ayşe'nin kapısını çaldı.

Şıpşıpın Ayşe de Çatalkayalı idi. Gelir, bir iki ay köyde eğlenip sonra kasabaya dönerdi. Kadının beti benzi irin gibiydi. Yüzüne sürdüğü boya, sarı üzerine sürülmüş kırmızıya benziyordu. Takırdayan gülüşü, kahkahaların en neşesizi, en gürültülüsü, en uzunuydu. Her cümlelerin yarı sözleri küfür olmazsa, kendisini söz söylemiş saymazdı. Sağ akciğerinin bütününü öksüre öksüre tükürüp tüketmişti. Verem diğer ciğerinde de mağaralar oymuştu. İşte bundan dolayı ara sıra büsbütün kalınlaşan iri sesi bir iniltiydi sanki.

Köydeki sarmısak ve sidik kokan evinde, iki üç kişi birkaç günlük sarhoşluktan kusa kusa ayrılırken, bir o kadarı da haytaca ve hoyratça gülerek, birkaç gün sürecek olan eğlenceye gelirlerdi. Eğlence iddia-

sının o buzlar gibi dondurucu ve ürpertici anlamına ancak Şıpsıpın evinde varılabilirdi.

Kadının yüreği, sanki birkaç kez çelik suyu görmüş demir parçası gibi sertleşmiş, delinir kırılır yeri kalmamıştı. İşte o kaskatı yüreği varlığını savunmak için kullandığı kalkandı. Ne var ki; o bomboş gülüşü, kimi yol aralık verirdi. Kaşları derin acıda cızz ediyormuş gibi kavuşur, candan kopan "İmdat" çağırışı, titreyerek dudaklarına gelirdi. Etrafındaki insan yüzlerine bakınca, yüzünün etleri taş kesilir, yine soğuk kahkahası kof kof takırdardı.

Hacı Resul işte bu kadını Kerimoğlu'nu tutmak için ökse yerine kullanacaktı. Gene de Hacı Resul Kerimoğlu'nu torbada keklik sayamıyordu. Tertibatı son derece dikkatle almak gerekiyordu.

İnsan sümüklüböceğin üstüne basar, onu yamyassı ezip öldürür, kılına bile zarar gelmeden dipdiri olarak yoluna devam ederdi. Ama pars, son nefesini verirken ardında diri namına tek düşman bırakmama savaşırdı. Kerimoğlu'nu iyice hazırlanmış bir tuzağa düşürüp, birden tepelemeliydi.

Tanyeri sanki bir gül koncasıymış ve yeryüzünde hiçbir kötülük yokmuş gibi, yaprak yaprak açıp uyandı. Kerimoğlu şaşıyor ve korkuyordu. Kapkara gönlünün, kendisinden korkmamış olan ilk insanoğluna (adam sen de! O da ancak üç karış bir yavruca, bir çocukcağız) şu mavileşen gökler gibi gönlünün açılışı herhalde hayra alâmet değildi.

Allah göstermesin –yüreğinin en ince bir köşesinden düşman sızabilirdi içeriye– ne var ki; doğdu doğalı para kasasındaymış gibi içinde kapalı kalmış olan yüreğinin insana doğru o akışı setlerini aşıp geçen büyük sular gibi kurtulup boşandıkça, ferahlıyordu. Korkmasına korkuyordu, evet, bu tüm çözümlüğünden fena halde ürküyordu. Ama yine de bu yolda âdeta kanat salarcasına bir kucak açılışıyla daha fe-

rahlamayı da özlüyordu. Neydi o beşibirlik? Entipüften bir şey! Ama işte kuşağında dört beş beşibirlik daha vardı. O gün acele içinde olanları hatırlamamıştı. Ah ne olurdu, çocuk Orak burnunda bir daha görüneydi de onları da ona vereydi? Yüreğinin açlığına kıyas bu veriş, aslan ağzına atılmış bir leblebi kadardı.

Kaşları çatıldı. Boyundan, bosundan utanmıyor muydu yahu? Yaşını başını bulmuş, işinde gücünde taş kesilmiş koskoca adam! Nasıl oluyordu da, gönlünün çorap gibi çözülüşünün önüne duramıyordu? Kaşları büsbütün çatıldı. Ama akşama doğru işkence altında can vermekte olan bir insanın çağırışına kapı komşusu hırçın bir gülüşle kızanlarına döndü:

"Bu gece Kriyo burnunu döner, beraberce Mersincik'e varırız. Mersincik adasında batırıp gizlediğimiz küçük sandalı ben yüzdürürüm. Ben tek başıma, Orak burnuna gideceğim. Orada bir işim var. Siz Tillos adasından gelmiş olan kaçak eşyayı Mersincik adasının mağaralarından alın, Marmaris kıyılarına çıkarıp Durmuş Ağaya teslim edin. Korkmayın. Çünkü ay sonuna üç gün var. Bütün kol kayıkları limanlara koşmuşlardır. Maliye Bakanlığı kırtasiye işlerini bitirip de maaş verinceye kadar en azından bir hafta geçer. İşte bundan dolayı hiç olmazsa on gün, denizlerde in cin top atar. Yaşasın Maliye Bakanlığı! Bizim en candan müttelikimizdir. Tevekkeli değil, beni, Deniz Defterdarı diye anıp duruyorlar. Durmuş Ağaya da benden selam! Kaçak eşyayı evleneceklerin çeyizi diye hükümet konağının önünden geçirmesin. Bir uçarsın çekirge, iki, üç uçarsın ama eninde sonunda şapa oturursun."

Kerimoğlu'nun andığı Durmuş Ağa, Milas'ın kenar mahallelerinin birine kaçak eşya istif etmişti. Onları Muğla'ya sevkedeceği zaman, eşyayı taşıyan eşek katarının Milas hükümet konağı önünden geç-

mek zorunda olduğunu görmüştü. İşte bundan dolayı güveyi evine gelin götürüyormuş gibi, bir düğün alayı düzmüştü. Gelin, davul, zurna, bayrak hepsi tamamdı. Düğün alayının ardında da gelinin çeyizi diye, kaçak eşya yüklü deve katarı geliyordu.

Kerimoğlu sözüne devamla, "Artık vakit geçirmeden haydindi kayığa!" emrini verince, bütün tayfa hep bir ağızdan, "Haydindi kayığa!" diye bağırdı.

Kerimoğlu o çocuğu bir türlü aklından çıkaramıyordu. Yahu onun adını bile bilmiyordu, adını neylesindi, bir insandı ya, kendisinden korkmamıştı. Kerimoğlu'nun gözlerinde, değil yalnız kendini, fakat bütün insanoğullarını temsil ediyordu. Çocukcağız, ancak bir kişi olmasına rağmen, eşkıyaya bütün insanoğullarını affettiriyordu.

Kerimoğlu yine, "Haydindi arkadaşlar!" deyince kızanları gülüşerek kayığa atladılar.

Kriyo burnu, Anadolu'nun güneybatısında denize kırk beş mil uzanan bir dağ zinciridir. Sanki tepeleri karanlıkta buğulanmış dağlar, dev adımlarla doğudan yürümüşler, öndeki dağ, kalçalarına kadar denize gömülünce hep birden dimdik olarak duraklamışlar. Öndeki dağın yamaçlarında Knidos şehrinin harabesi ağarıyordu.

Kerimoğlu o burnun önünden her geçtiği zaman tepeden tırnağa kadar göz kulak kesilirdi. Çünkü asıl başlıca burun ve onun sağında, solunda birbirinin ardınca sıralanan daha ufak burunların, kayaların, koyların hepsi de Kerimoğlu'nun gözünde, bağırırlarında birer tuzak gizleyen, çatık suratlı, ömür aşındırıcı birer düşmandı.

O gün Kerimoğlu burnu kıyılayarak geçerken sanki ebediyen kapıları açılıyormuş gibi, koca güneş ateşler, ışıklar arasında batıyordu. Harabe yanıyor gibiydi.

Kayıktaki tayfaların yüzleri hep güneşten tarafa dönmüştü. Güneş kaybolurken, hep bir ağızdan heyecanla, "Yaşa!" diye bağırdılar. Kerimoğlu bilmiyordu, ama işte bu son gördüğü güneşti. Güneş her sabah doğup yaşayacaktı. Ama onu artık Kerimoğlu göremeyecekti. Çünkü o gece ölüme kavuşacaktı. Güneş batıp da, en uzaktaki Şandırız dağı karardıktan sonra bile gurubun sönmüş olan müziği, çoktan işitilmiş bir türkünün hatırası gibi gönüllerde süzülüyoruyordu. Kerimoğlu içini çekerek, "Şu rüzgâr bir esse ne güzel olurdu. Bir iki saat içinde Mersincik'i tutardık," dedi.

Ne var ki; yeryüzünün sanki duraklayan rüzgârları solumaktan korkuyor, deniz ufkundan doğacak ayı bekliyorlardı. Çok geçmeden koskoca bir ay doğdu.

Rüzgâr da fırlayıp çıktı. Deniz Defterdarı gülererek, "Koyuverin yelkenleri!" diye bağırdı.

Kayık fırlışka bir rüzgârla biçilen sularda lâçka skota uçuyordu. Dümen suyunda eğrilmekte olan bir ateşi andıran, fırl fırl dönen girdapçıklar birbirine yanaşıp elele veriyor, hep birlikte dönüyorlardı. Bu gidiş iyiydi, ne var ki süremezdi.

Rüzgâr sanki ufalanıp kırıntı haline kondu. Bunlardan hiçbirisi beş dakikacık olsun akıllı uslu esmedi. Kayığın Uzunada'ya varmasına bir mil kala, hepsi birden büsbütün kesildiler.

Bu sefer ufuktan kalkan koca dağlar gibi bulutlar, ayı tüm kapattı. Kerimoğlu, yekeyi dümendenden çıkarıp, "Takın kürekleri" dedi. Kürekler denizde birbiri ardına fışıldamaya koyuldu. Uzunada'yla onun karşılarındaki burnun arasından geçeceklerdi. O iki kara parçası arasındaki daracık sular, bir ölünün hemen hemen büsbütün kapanmış kara kirpiklerinin arasında hayal meyal ağaran bir göz akı gibi durgundu. Kerimoğlu'nun karşılarından kendisine doğru bir kayık

geliyordu. Yelkenleri bir mezarlık selvisi gibi simsiyah sarkıyordu. Onlar da kürek çekiyorlardı. Gelen kara kayığın sessizliğinde bir sonluk vardı. Kerimoğlu'nun kayığında da çıt yoktu. Çünkü berikiler ötekilerin Rum olmasından, ötekiler de berikilerin Türk olmasından korkuyorlardı. Milliyetlerini konuşarak açığa vurmaktan çekiniyorlardı. Ne var ki; o dardar boğazda kayıklar ancak birbirine sürünerek geçmek zorundaydılar.

İki taraf da, korktuğunu karşısındakine belli ederek ona cesaret vermekten kaçınıyor, var kuvvetlerini küreklere vererek tam yolla birbirine yanaşıyorlardı. İki kayığın, ikisinin de birbirini gözetleyişinde, kara kedi gözbebeğinin o sipsivri elifindeki uğursuzluk vardı: Kerimoğlu, safra diye kayığın dibine istiflemiş olduğu kum dolu çuvallarını güvertenin üzerine çıkartarak küpeşte boyunca sıralattırdı. Kayıktakilerin elleri tetikteydi; kaşlar çatılmış, dişler gıcırıyordu. Yırtıcılık ve öldürücülük hırsıyla yanan iki kayığın tayfaları, birbirinin neredeyse gırtlaklarına atılacaklardı.

Yetmişlik Barba Vangel, hemen hemen doğdu doğalı balıkçılık ederdi. Yüzü, sık örülmüş bir balık ağının daracık gözleriyle örtülmüş gibi buruşuklar, çizgilerle çapraz kıyılmıştı. Onu Güney Kiklad adalarında tanımayan yoktu. Çünkü oraların orta malıydı. Her an şuna yelken keser, buna seren yontar, ötekinin dümenine yeke biçerdi. Bu sebepten kendi işine bakacak vakti kalmaz, karaya çekili ufak sandalı güneşte, sepet gibi açılır, tarlasını da yaban otları kaplardı. Bu nedenle eli maşalı olmakla ün salmış olan karısı Katina'dan boyuna papara, hatta bazen de dayak yerdı. Aile ocağında yanarak huyunun kebab gibi yumuşamış, yumruk gibi laflarla yoğurularak yüreğinin de adamakıllı yufkalaşmış olduğu söylenirdi.

Barba'nın hiç çocuğu olmamıştı. Fakat şu vardı ki gerek sokakta gerek evde –kimin olursa olsun– bir

çocuk ağladı mıydı, Barba mutlaka elindeki işi yüzüstü bırakır çocuğa koşar, onu okşayıp sustururdu. Eğer çocuğu avutamazsa, çocuğun önüne bağdaş kurar, o da çocukla beraber ağlardı.

Çocuklara ne oyuncaklar yapmazdı? Tahtadan tohumluk, kabaktan kayıklar mı, çamurdan bebekler mi, kâğıttan uçurtmalar mı, hepsini yapardı. Hatta resim de elinden gelirdi. Şimendifer oyununda vagonluk eden otuz çocuğa, ak sakallı lokomotif olurdu. İşte bundan dolayı eş dost, Barba'nın birkaç tahtası eksik olduğuna hükmetmişti. O da onlara, "Bakındı şu çocuklara. Doğarken ağlarlar, yaşarken ağlarlar, ölürlen ağlarlar, bir de ben mi ağlatayım?" derdi.

Ne var ki, Barba'nın kaçıklığına en fazla inananlar bile, çardak altındaki deniz kıyısı kahvesinde onun etrafına toplanırlardı. Barba'nın sözlerine hayal kuruyor diye hiç inanmadıkları halde, söz başlayınca onu mutlaka can kulağıyla dinlerlerdi. Hatta o kadar ki, pazar günü Papa Hristomiris'in kilisede sayıp döktüğü gerçeklere, Barba'nın düzme, uydurma olduğuna emin bulundukları masal ve martavallarını dinledikleri içtenlikle, kulak vermezlerdi.

Kerimoğlu'nun karşısındaki kayıkta Barba Vangel de vardı. O kayıkta da, kapsüllere fitiller, bombalara kapsüller takılıyor, Manliher tüfeklerine fişekler sürülüyordu. Barba yapılanların hepsini görüyor ama hiç kımıldamıyor, sanki orada değilmiş gibi uzak düşüncelere dalmış, öyle duruyordu.

Öteki kayıkta Kerimoğlu da elinde tüfek, put kesilmişti.

Bir insanın hayattaki hareketleri ne olursa olsun, gönlünde en iç, en uzak, en yalnız olduğu bir yeri vardır. İşte Kerimoğlu, oraya doğru derinliyor, orada insanlara karşı kini değil, sevgiyi buluyor, tuhaf bir sevince kapılıyor, ama o sevinci bildirecek sözü bulamıyordu.

Kayıklar hızla birbirine yanaşıyordu. Neredeyse sessizliği ve karanlığı bir martini kurşunu yırtacak, yahut bir bomba onu paramparça edecekti. Artık vakit yoktu. Kerimoğlu'nun içinde hayat ölümü, cesaret korkuyu, umut umutsuzluğu, sevinç kederi yeniyordu. Ne var ki, bunları söyleyecek sözü bulamadığı için birbiri ardınca yutkundu. Sonunda yüklü olduğu duygu nedeniyle, uzun menzilli bir namlunun ta dip yivlerinden parlayıp gelen bir "Merhaba!" bağıırışı karanlıkları yendi.

Kerimoğlu'nun selamına karşılık öteki kayıktan Barba Vangel'in şükran dolu bir "Yassas!"sı (Sağ olun, yaşayın) yükseldi. Karanlıkta birbirini netameli ve uğursuz kapkara varlıklar gibi görenler, sevinçlerinin ışığında birbirinin insan yüzünü tanıdılar. Ortada duran silahlardan iki taraf da utandı, her şey tezelden gizlendi. İki kayık borda bordaya rampa oldular. Kayıkların ikisi de gülüş ve hoplayışlarla davullar gibi gümbürdedi. Yarım saat sonra gülüşe selamlaşa ayrıldılar.

Kerimoğlu Mersincik'e varır varmaz, arkadaşlarından ayrıldı. Mersincik adasında, bir başına uğraşarak, batık sandalı yüzdürdü. Küreklere dayandı. Orak burnuna doğru yol alırken, kayık sanki küreklerden ziyade, özlem gücüyle dalgadan dalgaya sekiyordu. O dört beş beşbirliği elde etmek için dünyalar kadar zahmete katlanmıştı. Şimdi onların hepsini verebilmek için, çok daha büyük tehlikelere göğüs germeye hazırды. Şu çocuk, nereden çıkıp da hayatını altüst etmişti yahu? Kerimoğlu böyle düşünürken, ay bulutlardan sıyrıldı. Denize bakan ay Ege'yi baştan başa pırıldayan gümüşe çevirdi. O çocuğa burunda rastlayacağını hiç ummuyordu. Ama onu görmek umuduyla bu apaydın gecede denizde yol alışın büyük safası vardı. Bu yolculuğun sonunda cehennem bile olsa, insan gönlünü bu gidişten alıkoyamazdı. Kerimoğlu,

"Çocuk o değil, asıl benim!" diyerek avcuyla alnına vurdu.

Şafak sökmezden iki üç saat önce, kıyıya, burun koyu çalılarını ağaran taşlardan ayırt edebilecek kadar yanaşmıştı. Biraz sonra denizin, kıyı kayaları üzerine çarpışının fışirtısını duydu. Dalgaların kıyıya inleyerek ilerleyişi ve hırlayarak çekilişi engin bir göğüs geçirişti sanki. Akşam gölgeleri kadar sessiz, kenara yanaştı. Kayaların birinden birinin apansızın beyaz fıtalı bir çocuğa dönmesini bekliyormuş gibi, onları teker teker gözden geçiriyordu. O kayalar Kerimoğlu'nun dostlarıydı. Beyaz fıtalı çocuğu orada görmüştü ya. Zaten geçen sefer de öyle olmamış mıydı? Birdenbire çocuk o kayaların arkasından peyda oluvermemiş miydi?

Ve yine de öyle oldu. Âdeta gözlerine inanamadı. Çalılarının arasında ay ışığında beyaz bir fıta, karlar gibi ağarıyor, salınıyordu. Sakın bir tuzak olmasın diye işkillendi. İki tabancasını da beline soktu. Ama,

"Çocuk beni böyle silahlı görürse, acaba içinden ne der?" diye düşündü. "Ayıp be yahu!" dedi.

Tabancaları gömleğinin altına sakladı. Ama silahlı olduğu halde çocuğa silahsız görünmek, oncağızı aldatmaktı. İşte bu ağrına gitti. Çocuğu –evet– aldatabilirdi. Ama kendisini aldatamazdı ya? Zaten biraz önce, Barba Vangel'in kayığıyla karşılaştığı zaman, insana güvenin ne beklenmedik sonuçlar verdiğini görmüş değil miydi? Kendi kendine,

"Ülen Kerimoğlu, insanlara artık bu kadarcık da mı güvenin kalmadı? Kendinden utan!" diye söylendi. Kayığa dönüp silahlarını kayıkta bıraktı, karaya silahsız atladı.

Kıyıya ayak basar basmaz, eskiden kalma âdetine uyarak, çepçevre bir göz gezdirdi. Çok tuhaftı. Beyaz fıta ortadan kayboluvermişti. Aynı zamanda bazı çalılar, Kerimoğlu'ndan başka hiç kimseyi işkil-

lendirmeyecek biçimde sallandı. Kerimoğlu'nun kaşları hiç de çatılmadı. Hatta hafifçe gülümseyen dudaklarının arasından,

"Rüzgâr hemen hemen kesildi gibi. Avanaklar kımıldandıkça, dikkatsizlikle çalıları sallıyorlar. Tam mantara bastın Kerimoğlu! Artık oldu olacak. Eninde, sonunda, bir gün kurşunla öleceğini sanki bilmiyor muydun?" dedi.

Kayığa gidip tabancalarını almak niyeti aklından şimşek gibi geçti. Ama bu gidişin pek de kaçmaya benzeyeceğini düşündü. Hem de düşmana sırt gösterip kurşunları arkasından yemek istemedi. Ömrünün sonunu ona bir giysi gibi biçip hazırlamışlardı işte. Sövmek için, içinde öfke, kin toplamaya çalıştı. Fakat yoktan ne çıkardı? Ne öfkesi, ne de kini vardı. Kollarını göğsünün üzerine çapraz kavuşturdu. Sivri bir kaya üzerinde boylu boyunca dimdik duruyordu. Ay ışığında, Orak burnu, yalak tuzlarından yapılmış gibi ağarıyordu.

Yirmi otuz namlu ağızdan dil dil kıpkızıl çıkan yaylım, Kerimoğlu'nu delik deşik etti. Gövdesi som bir mermer sütun gibi denize yıkıldı. Denizden havaya köpükten bir tuz kalktı. Tozaran sular "fışış..." diye denize döküldü. Tanyeri ağarırken yavaş yavaş kaban, inen dalgaların üzerinde, Kerimoğlu yataкта yatıyormuş gibi uzanıyordu. Bazen başı, bazen de ellerinden biri sallanıyordu. Başka bir âleme, başka bir dünyaya işaret ediyordu sanki.

Arkadaşları arasında Kokoz Cemal, yahut, "Bizim Hırpani!" diye anılırdı. Arkadaşları onu üstüne başına çekidüzen vermiş, hatta sırtına bir frak geçirmiş olarak -hiç ummadıkları bir yerde- yani Kristal Bar'da görünce şaşakaldılar.

Kokoz Cemal'in çoğu eş dostuna göre işte o yer cennetin ta kendisi idi. Kimbilir, kapalı perdeleri ardında ne eğlenceler, ne âlemler gizliyordu. Onun biraz ötesinde Tokatlıyan Oteli ve kahvesi vardı. Ama orası o kadar gizli kapaklı değildi. Camekânlarından içi görünürdü. Vitrinin ardında, belli saatlerde belli insanlar –çoğu zaman bir başlarına, kimi yol da çiftler– otururlardı. Onlara "vitrin eshabı" diyorlardı. Dükkânlarındaki balmumu elbise mankenlerinden pek farklı değillerdi. Ne var ki, Cemal'in parasız pul-suz arkadaşları, onları orada oturmuş gördükçe pek mutlu sanıyorlardı.

Kristal Bar'ın içinde yavaş ve mahmur bir ışık, beyaz gerdanlara düşmüş permanantlı bukleleri, sip-sivri tırnaklı uzun uzun parmakları, onların arasında tellenen altın uçlu sigaraları, rujlu dudaklara değdirilen ince şampanya bardaklarını ve "Paris! Paris!" diye fısıldayarak geçen buğulu tuvaletler aydınlatıyordu. Hüzünlü denebilecek zarif kokular, öpücükleri andıran kuştüyümsü yumuşaklıklar hep orada toplanmıştı. O eş dosta göre, hayatın ritmi, düdüklelerin, flütlerin, dümbeleklerin meydan okuyucu, şaşırtıcı ötüş ve vuruşlarıyla yalnız oradakilerin damarlarında çarpıyordu. Ortada dans edenlerin bacakları gövdele-ri karman çorman oluyordu. Buna hayat denmez de, neye hayat denirdi?

Baş köşedeki bir masada Kokoz Cemal, göbeği iri, ensesi kalın, muhterem, muhteşem bir adamla karşı karşıya oturuyordu. O adama boyuna "Ulalı" diye konuşuyordu. İki de kızıışmış ağızlarla birbirine verip veriştirirken, havaya durmamamacasına "pat, küt" şampanya tapaları attırıyorlardı. Hava dökülmüş, kol dirsekleri yenilmiş paltosu ile sokaklarda sürünen Cemal sanki birdenbire kabuk değiştirmişti. Saçında pomat, gözünde monokl, sırtında kırlangıç kuyruk, hâzâ bir mösyö olmuştu. Zengin bir akrabası ölmüş

de, dolgun bir mirasa mı konmuştu? Yoksa piyango mu isabet etmişti? Orasını bilen yoktu.

"Ulalı" diye andığı iriyarı adam, zenginliği dolayısıyla kendi zekâsına hayran kalmış bir kimse olduğunu, oturuş ve kuruluşuyla açıklıyordu. İstanbul'da Sulukule çingenelerini, alay olsun diye, birbirleriyle kavga ettirirlerdi. Onlar karşılıklı iki taraf olarak dalaşmaya koyulunca, bir taraf -karşıkı tarafa nispet- "Bak, benim ne kadar eşyam var!" diyerek bütün ev eşyasını taşıyıp taşıyıp sokağa yığardı. Tabii öteki taraf da eşya ve mal mülk gösterişinde, berikinden aşacağı kalmaz, o da varını yoğunu meydana dökerdi. Bu adam da, tıpkı öyle yapıyordu. Sahip olduğu malı, sokağa yığmıyor, ama cakalı oturuşuyla belli ediyordu. O kadar ki Kokoz Cemal, bir insandan ziyade, bir para kasasıyla konuşmakta olduğunu sanıyordu.

Ulalı denilen adam, Cema'l'e çıkışarak,

"Alimallah Cemal, seni elâlem önünde selamlamaktan utaniyorum. Senin yaptığın işe ne derler yahu, biliyor musun? En hafif deyimiyile, **güzellik tellâh pezevenk!** Kendinden biraz utan, a canım!" dedi.

Öteki, istifini bozmadan, "Hiç utanmaz olur muyum? Kendimden elbette utanır da yerin ta dibine geçerim. Çünkü yaptığım iş dolayısıyla utanmak, terbiye ve ahlak icabıdır. Nitekim ki, senin yaptığın işten utanmaman da yine aynı terbiye ve ahlak gereğidir. Herkes ister utanç olsun, ister başka bir duygu olsun, hiç de duymadığı şeyleri duyuyormuş gibi davranmak zorundadır a. Ben de tam öyleyim. Sürüden ayrılmak hiç de işime gelmez. Çünkü işimi, ancak sürü sayesinde yoluna koyuyorum. Genel kanıya göre yürek ve vicdanın bulunduğu yere, yani göğsümün sol yanına elimi basarak ve âdet olduğuna göre vicdanımın üzerine yemin ederek, işte sana utandığımı açıklıyorum. Güzel bir itiraf değil mi bu? Daha ne istiyorsun?" dedi.

Ulalı, bir bardak şampanyayı carrrr... diye soruya soruya çekti. Ve hüküm veren bir mahkeme başkanı kurumuyla, "Yetişmez! Yetişmez! Hayır, hayır utanmak yeterli değil. Utandığını yapmamak gerekir!" diye gürlledi.

Cemal, fena sinirlendi. Monoklunu çıkararak ipek mendiliyle sildi, faltaşı gibi açılan gözlerini ötekine dikti. "Seni ta ne zamandan beri tanırım. İlk para yaptığın iş neydi, hatırlıyor musun? Çingenelere maşalarla sokaklardan toplattığın ağarmış köpek boklarını –tanenleri dolayısıyla– yabancı ülkelere satıyordun. Yaşasın İstanbul'un milyonlarca sokak köpeği. Artlarıyla seni habire zengin ediyorlardı. Köpek pisliğinden kazandığın paraları, kirlidir diye, onları toplayan çingeneler gibi maşayla tutmuyordun ya? Banknotları çantana istif ediyor, göğsünün vicdan ve yürek oturağı olan yerinin üzerine –yani ceketinin iç cebine– sıpsıcak yerleştiriyordun. Köpek boku ticareti yaptığın için kirlenmiyordun a! Sen, yapmakta olduğum işi kirli, çirkin bir iş sanıyorsun. Benim yaptığım iş, ticari olduktan başka, estetik de. Güzelliği inkâr mı ediyorsun yoksa?" dedi.

Ulalı, sözün bilmediği ve hiç de anlamadığı bir konuya geçtiğini görünce, bir mantara basmaktan korkarak, "Haşa! Haşa! Güzelliği kim inkâr eder?" dedi. Parmağındaki pırlanta yüzüğü bir kuyruklu yıldız gibi havada parlatarak, yanibaşında dans etmekte olan bir kadının, çimenler arasında daha yeni peydahlanmış yuvarlak, sütbeyaz mantarları andıran göğsünü gösterdi. "Fakat" dedi, "güzellik başka, senin yaptığın iş başka. Elâlem arkandan, sana söylemedik laf bırakmıyor. Sen ise, hiç aldırımıyorsun. Tanımış olduğum eski Cemal'in –yani senin– bir gün bu hale geleceğini bana söylemiş olsalardı, vallahi de, tallahi de inanmaz, söyleyenleri tokatlardım," dedi.

Cemal, öyle öfkeliydi ki, yanan bakışının ateşin-

den az kalsın monoklu çatlayacaktı. "Bana bak, Ulalı" dedi. "Bu lafların bana vız gelir, koymaz. Bu dakikada bütün dünya, Cemal Bey yukarı, Cemal Bey aşağı, diye yüzüme gülerek, karşıma geçip dal-kavukluk perendeleri atıyor. Önceleri parasızdım. Borçlarımı ödeyemiyordum. Bana surat asıyorlar, dik dik bakıyorladı. Değil yalnız arkamdan, önümden de, 'Dalavereci, hırsız!' diye tükürüyorlardı. Şimdiyse yüzüme karşı, hiç kimse üzerime toz kondurmuyor maşallah! Beni el üstünde gezdiriyorlar. Haydi koy ki, ben yanıldım. Bütün bu insanlar da mı yanılıyorlar?"

Öteki biraz pusarak, "Yahu, hangi şeytana uydun da, bu çirkin yola saptın? Bak ben köpek pisliğini çoktan bırakıp işi tütün eksperliğine, tütün alıcılığına falan döktüm. Tütünü de maşayla tutmuyorlar a!" dedi.

Cemal, "Biliyorsun ya evvelce Fransızca ve İngilizce ders veriyordum. Şiir de yazıyordum. Bana dönüp de, bir metelik veren olmuyordu. Haydi, de ki, şiirlerim fena idi; dil dersi de fena değildi ya? Bir gün sokakta bir Amerikalı turiste rastladım. Dört yanını kalabalık sarmıştı. Herif habire İngilizce söylüyordu. Ama ne dediğini anlayan yoktu. Yanına koştum. Dilinden çaktığımı anlayınca adam, çok sevindi. Bir yere gitmek istiyormuş. Nereye gitmek istediğini, etrafımıza üşüşmüş olan kalabalığa davul zurnayla ilan edemezdim. Herifi peşime taktım. Kırmızı fenerli bir evin önüne varınca, 'İstediğiniz var işte burada. Mister' dedim, kapıyı gösterdim. Dönüp gitmek üzereyken, herif beni durdurdu. Cebinden elli dolarlık bir banknot çıkarıp toka etmez mi? Sokağın ortasında donakaldım!"

Ulalı, dayanamadı. Eni boyundan fazla olan yüzü, patlayarak yassılaştırmış bir domates gibi sulu bir sırtışa yayıldı: "Ah, paranın yüzü tatlıdır. Bilirim." dedi.

Kokoz, hiç aldırmadan lafına devam etti: "Ben

afallamıştım, gözlerim yuvalarından uğramış bir halde, bir elimdeki banknota, bir de önümdeki kırmızı fenere bakıp duruyorken, herif kapıyı çalıp içeriye daldı. Kapı kapandı. O gün daha yemek yememiştım. Karnım zil çalıyordu. Bütün hayatımda, toplu olarak bu kadar para elime geçmemiştı. Kapıyı çaldım, kapının bir deliğinden beni gözden geçirdiler, üstümü başımı görünce kapıyı açmadılar. Ne yapacaktım? Parayı sokağa mı atacaktım? Kendi kendime, 'Ne ise, bu sefer oldu, bir daha olmaz' dedim. Vur patlasın çal oynasın, o parayla har vurup harman savurdum. Dünya gözlerimde gül pembe oldu. Başkasının canı candı da, benimki patlıcan mıydı? Gövdeme can ve kan geldi, göğsümü kabarta kabarta, var mı bize yan bakan diye kırmızı fenerli evlerden birine damladım. Evi idare eden Madam Rozika kabadayılığına dayanacak göbekli, kavramlı anaç bir karıydı. Onunla dost olduk. Ona başımdan geçenleri anlattım. Kadının hoşuna mı gittim, yoksa dil bildiğim için benden faydalanacağını mı sandı ne? Turist vapurları uğradıkça, ne yapmağım gerektiğini bana uzun uzadıya anlattı. Elin yumurcağına tomurcuğuna dil öğreteceğim diye sürün dur. Üstelik bir de yüzüne tükürsünler. Vazgeç a canım. İki üç gün sonra öğrencilerime, 'Benden artık paso yavrucaklarım,' dedim.

Turistlerden enikonu dünyalık topladım. Namertlere avuç açmaktan kurtulmakla kalmadım. Beyoğlu'nda Asmalı sokaktaki küçük meyhane mi, gazino mu, işte onu açtım. Çok şükür güzellik tellâllığına dadanalı, cebim beş on kuruş gördü. Dünyanın böylesinde insan gördüğü işi doğruluk ve eğrilik bakımından seçerse vah haline! Deli miydim ki yüzde bin kâr getiren bir işi, on para getirmeyen bir işe değişeyim?. Parayı verenin düdüğü öter. Vallâhi de yalan, billahi de yalan. Parayı çalanın asıl

düdüğü öter. Gördüğün iş yasal mı, değil mi ona bakmalı. Yasal ise doğrudur. Bak ben bu müessesenin vergilerini tıkr tıkr ödüyorum. Şairin dediği gibi, 'Bade iç, güzel sev, var ise akl-ı şuurun; Dünya var imiş ya ki yoğımış ne umurun?' " dedi.

Diğeri, çakırkeyifliğin az buçuk ötesine kaymıştı. Bakışları yüzer gibi oluyordu. Ara sıra da hıçkırarak, "Akçesi ak olanın, yüzü de pâk olur" diyordu. Pek anlaşılmayan birkaç şey daha homurdandıktan sonra, "Güzel sev, var ise akl-ı şuurun" diye tekrarladı. "Bizde de güzeli severler ama, kabadayıcı, babayiğitçe - efece, erkekçe alıp dağa götürürler, oynatırlar. Zımbır da zımbır cura, bağlama çalarlar," dedi.

Kokoz Cemal sinirlendi. "Ondan sonra birbirini bıçaklarlar, yahut haydut olarak eşek gibi alınlarından vururlurlar, değil mi? Babayiğitlik şu işin neresinde? Efelikmiş? Laf ola padişahım. Ben dağda eşkiya mıyım? Medeni bir insanım. Nah! Al işte! Bak senin memleketindeki bir babayiğite ne olmuş!" diyerek, o günkü bir gazeteyi Ulalı'nın gözü önüne seriverdi.

Ulalı, gözlerini açtı, kaşlarını çattı. Gazetenin üzerine abandı. Sendeleyen ber sesle, " 'Mu... Muğ... Muğla'dan... bil... bildirildiğine göre, yıllarca o çevre sahillerini ya... yağ... yağma etmiş olan ve birçok kadın - kızın ırzlarına tecavüz etmiş olan...' eh sonrasını gözüm pek seçmiyor. Gözlüklerimi almamışım. Senin bari tek gözlüğün var. Okuyuversene!" dedi.

Cemal, "Ben sana ötesini okuyayım: 'Kerimoğlu namındaki şerir, Çatalkaya karyesi esrafından Hacı Mümin oğlu Hacı Resul'ün olağanüstü çabasıyla bugün öldürülmüştür. Hacı Resul, bu hizmetinden dolayı birinci rütbeden Mecidî nişanı nişanıyla taltif buyuruldu...' Gördün mü a Ulalı? İşte bu işin sonu budur. Ölüm!" dedi, durdu. Elini geniş bir kavisle havada gezdirerek, kadınları göstererek, "Ben ise, burada hayat yaratıyorum," diye ilave etti.

Ulalı, "O da sanki yaşamadı mı? İşittiğıme göre herif gezdiği yerlerde dişi olduktan sonra, tavuğa kadar ilişmedik yaratık bırakmamış. Ben çok kitap okumam. Casanova diye ünlü bir frenk zamparası varmış. Herif anılarını yazmış. Türkçeye çevirmişler. Oku da eğlenirsin, dediler. Keratanın anılarını okudum. Amma da namussuz, ahlaksız herifmiş yahu!" dedi.

Ulalı bunları söylerken, Cemal ona tuhaf tuhaf bakıyordu. Sonra,

"Yahu bu lafları bana değil, senin ne olduğunu bilmeyen bir adama söyle. Hocalığım sırasında aç kalınca sana kaç kez başvurup bana on kuruş ödünç vermeni, ezile büzüle yalvarmıştım da, 'Vallahi ufaklığım yok' diye sırtını dönüp gitmiştin. Şimdiye kadar başvurmuş olduğun kadınlar tarafından nasıl terslenmiş olduğunu senin kadar, ben de bilirim..."

Ulalı, etrafına korkulu gözler gezdirerek, "Aman o kadar yüksek sesle konuşma, işitirler de ayıp olur" diye yalvarmaya, Cemal'in sözlerini kesmeye koyuldu. Ne var ki, Cemal öfkenin, baklayı ağzından çıkartan aşırılığına varmıştı. Sözüne devamla:

"Bizi kim dinler? Herkes keyfinde! Şimdi eğer sen buraya geliyor, bana ahbaplık taslıyorsan, bunu sırf ekmeklerini kazanmak için elime bakan kadınlara söz geçireceğimi, bizim Ulalı Haşmet Beye iltifat edin dersem, sözümünden çıkmayacaklarını bildiğin içindir. Çünkü malum. Efendimizde paraya düşkün olan kadınları yola getirecek kadar para yok değildir. Ama doğrudan doğruya parayla değil de, aracılığımla iki merhaleli bir teşebbüste bulunmak, ağamın herhalde Amant de Coeur olduğu hulyasına daha uygun düşüyordur," dedi. Ve bir kahkaha salıvererek, "Burada efendimize gördüğüm iş, demincek buyurdıkları gibi, güzellik tellâllığı değil, ne bileyim, bir Eros, Küpidon, bir Amor rolünü oynamaktır" dedi.

Ötekinin, "Yahu Cemal, kendimden değil, şu Casanova keratasından bahsediyordum..." demesine kalmadan; Cemal,

"Bırak! Bırak!" diye bağırdı. Yüzünden bir hüznün gölgesi geçer gibi oldu. Kırıkça bir sesle, "Vaktiyle, şimdiki gibi para kazanmak kaygısıyla değil, öğrenmek isteğiyle yanarken, yaşamının hikmetini öğrenmek ve beyine beyin katmakta görüyordum. Bir akşam yatmaya gittiğim bir otelde cevapları kendi tarafımdan yazılmak üzere, bana kim olduğum ve ne yaptığım hakkında soru listesi sundukları zaman, 'Ne iş görüyorsunuz' sorusuna cevap olarak: 'Pezevenklikten başka her şey' diye yazmıştım. Şimdi aynı soruya, 'Sadece pezevenklik!' diye cevap vermeliğim lâzım," dedi. Bunları söylerken hiç Ulalı Haşmet Beyin yüzüne bakmıyor, sanki önünde dans etmekte olan bar kızlarını ve hatta bar binasını aşan bir bakış uzunluğuyla geçmişe bakıyordu. Sesi büsbütün yavaşladı:

"A Haşmet, sen bir Kerimoğlu'na benzemek istersin. Ne var ki sen bir Kerimoğlu olamazsın. Çünkü sen ancak gerçekte ne isen o olabilirsin," dedi. Başını Haşmet'e çevirdi. Fakat ne gördü?

Haşmet kavuşturduğu kollarının dirseklerini masanın üzerine yaymış, başını da kollarının üzerine dayamış, neredeyse, fazla şampanya tesiriyle uyumak üzere!

Dışarıda şafak, tıpkı Kerimoğlu'nun gördüğü son şafakta olduğu, yani dünyada hiçbir fenalık yokmuş gibi, masum ve pembe gülümsemelerle uyanıyordu. İçerde, gün taklidi bir geceyi yaratmak için yanan şu kadar mum gücünde elektrik lambaları, perde aralıklarından sızan gün ışığında ölü gözlerini andırıyordu.

Cemal, bir süre uzun uzun baktıktan sonra, garsonlara, "Dokunmayın, bırakın, böylece uyusun. Onu

adresine taşımak güçtür," dedi. Ve bardan çekilip gitti. Haşmet Bey ise uykusunda bir iki defa "Zizi, Zarife, Cura!" diye sayıkladı.

Haşmet Beyin beş altı şişe şampanyayla şişen gövdesi, koltuğun üzerine yayılmış, aklı ise düşler âlemine dalmış bulunuyordu. Gerçekti. Cemal'in söylediği gibi, kadın kısmı kendisine ilgisiz idiler: Oysa parası için değil, kendisi için –bunların en kör ve topalı tarafından da olsa– sevmeyi istiyor; bu sevgiyle gösteriş yapmaya can atıyordu.

Ulalı Haşmet Bey, rüyasında, önce nasıl para yapıp zengin olduğunu gördü. Paris'te Megisserie so-kağında Leonard ve Bompert şirketi, Fransız ta-bakhanelerinde kullanılmak üzere, dört yüz bin ton köpek tersi ismarlamıştı. Yaşasın İstanbul'un sokak kö-pekleri! Herkes zekâsı, yani aklı sayesinde servet sa-hibi olurdu. Haşmet Beye ise talih pek gülmüştü a canım! Onun dünyada dört başını mamur edecek şey, İstanbul mahalle köpeklerinin sayısız artıklarıydı. Hik-metine kurban olduğumuz yaradanın ne beklenmedik tecellileri oluyordu. Kiminin nurunu başında yaratıp aydın kılıyordu, bazen de –ateşböceğinde olduğu gibi– aydınlatıcı meşaleyi yaratığın ardına takıyordu.

Haşmet Bey ticarethane ile şu yolda mutabık kalmıştı. Mal, kısım kısım vapura yükletilecekti. Paris'teki şirket, Osmanlı Bankası'na kredi mektubu gönderecekti. Mal F.O.B. Konstantinopl satılıyordu (İstanbul'un ismi o zaman öyleydi). Malın vapura yük-letilmiş bulunduğunu gösteren evrak bankaya gös-terildi miydi, ödenecek paranın yüzde yetmiş beşi şakır şakır sayılıyordu. Üst tarafı ise, mal Paris'e varıp da, katkısız hilesiz tam köpek tersi olduğu an-laşıldıktan sonra, bankaya, "Veriniz!" diye gönderilen bir mektup üzerine ödeniyordu.

Şirketle mutabık kalındıktan on gün sonra, Unkapanı tarafından kiralanan koca bir ambarda, bekçi Arnavut Şaban Ağa, malları getiren çingene ve fakir fıkaraıyla tartı âleti başında sabahtan akşama kadar, boğazlaşmaya koyulmuştu, "Mâdemçi cetirmedin on okka çöpek bokini ben sana nasın verir pâre, more?" diye bağırıp çağırıyordu. Köpek pisliğinin bembeyaz ağaranı ile -daha taze olduğu için- hâlâ nefti, yahut fıstiki rengini koruyan (Acelesi yoktu ya, Paris'e varıncaya kadar kar gibi ağarırdı) ambarın tavanına erişen kümeler halinde yükseliyordu.

Başarı borusu böyle ötünce, -evvelce çiroz gibiyken- Haşmet Bey katmerli enseler, göbekler bağlamış, burnunu Kaf Dağı'na vardiyan bir gurur peydahlamıştı.

İşleri, alışveriş yönünden böylece tıkırında gitmesine karşılık, yürek ve sevgi yönlerinden gitgide berbatlaşmıştı. Kadınlar ona hiç yüz vermiyorlardı. Erkekliğine güvenen -ki bunu ona ancak kadınlar bahşedebilirdi- onu yoksun ediyorlardı. İş sırf paraya dökülünce, teslim olanların bini bir paraydı. Onların çeşidini tanımıştı. Evet, güzeldiler. Eline para geçeli koleksiyonu enikonu şişmişti. Onun içinde neler yoktu? Dört tarafı ateş gözlerle cayır cayır yakan pürüzsüz, upuzun gövde ve bacaklı İstanbullu kızlar mı istersiniz, denizin tuzlu kokusunu soluya soluya serilmiş serpilmiş, güneşte bal rengi olmuş fıstık gibi İzmirli kadınlar mı istersiniz, hepsi vardı. Fakat, kendisini tatmin etmek şöyle dursun, bunlar tersine canını fena halde yakmışlardı.

En züğürt, külhanbeylerini "dost" ve "belâlı" edinmiş nice kadınlar vardı ki -işittiğine göre- o dost ve belâlıları on yıllarca sürecektir olan ağır cezalarla hapishanelere düştükleri zaman bile, saçlarını ölünceye kadar onların ayaklarına silgi bezi etmişlerdi.

İşte bundan dolayı eline geçen ilk parayla

Beyoğlu'nun meşhur güzeli Zizi'ye göz atmıştı. Zizi kokotluğun en yüksek örneği idi. Ona Beyoğlu'nun tatlı su frenkleri "Poule de lux" (lüks tavuk) diyorlardı. İşte ilk hamlede Haşmet Bey kokotluğun bu Everest, yahut Mont Blanc tepesine çıkabilirse, zamparalıkta alpinizm rekorunu yekten kırmış olacak, eş dost önünde koltuk ve göğüs kabartabilecekti. İlk önce ona parası dolayısıyla yanaşacak olan Zizi'yi ise, sonraları tutkallı kâğıda yapışmış bir sinek gibi "Ziz...z...zt, bız...z...zt" diye azamet ve ticaretteki kurnazlığının baygını olarak, kendine yürekten bağlayabilecekti.

Ah, neydi onun o sapsarı tutuşan alev saçları, o minicik kalkık burnu, o küçücük rujlu dudakları, çekikçe elmacık kemiklerinin üzerinde o upuzun dapa-dar gözleri, koyu mor rimelli uzun kirpikleri arasından rüyalar, hülyalar süzen o deniz ve gök mavisini bakiş, pembe tül buğusu içinde gerdanının kar beyaz yamaçları, göğsünün "İğneyim batarım!" diye insanı aşağılayan o edepsiz, inatçı sivrilikleri, tepeden tırnağa ipince salınıştan oluşan gövdesi, kendisine doğru koşarken beyaz bacaklarının göz kamaştırıcı pırıltısı? Alimallah göz çalımına giren, her pantolonlu yaratık içinde yüksek ökçeli büyük bir tehkeydi o.

Haşmet Bey, masanın üzerinde, sızmış olduğu yerde rüyasını çiğniyormuş gibi, dişlerini gıcırdatarak homurdandı: "Ah, onun kumru gibi 'ku! ku! ku!' diye dem çekişi, kedi gibi yaltaklanırken keyfinden pır pır, iç değirmenleri çevirişi, elma kürkleri üzerine meltem esiyormuş gibi ılık ılık sokuluşu, 'cicimu, bicimu, ko-koşakimu, monoşakimu' diye fısıldayışı!" Ah! Ah! İşte o Zizi onu öğütür, eritir, bitirirdi, sonra cıva gibi dağılıp tuzla buz olan gülüşünün toplanışıyla onu yeni baştan yaratırdı. Ama niçin? Cebindeki bütün paraları aldıktan, onu soyup soğana çevirdikten sonra, ufak tefek kakış ve itişlerle kapı dışarı etmek için.

Şu Zizi'nin yüreği doğrusu yürekten çok, para

çantasına benziyordu. "Hap!" dedi miydi koparıp yutan, otomatik, ısırıcı bir çanta! Ona gide gele, yüreği de, çantası da, ayakkabıları da aşınmıştı.

Hem de neydi o? Kadeh ve kristal çingirtısı ortasında orkestra Straus'un bir valsini çalınca ona, yani koca Haşmet Beye yallah arkasını döner, kalkıp bir parlak züppe bulur, dans edenlerin mihveri, gülüş saçan çarkıfeleği kesilir, kendisini de başından kıskançlık ateşleri savuran üzüntü felfeleğine döndürürdü.

Bir gün, danstan manstan dönünce, Fransızcaya benziyor diye adını "Pişon" koyduğu, ama "Pitzon" diye telâffuz ettiği kucak köpeğini işaret ederek, ona –yani koca Haşmet Beye– babasının uşağına emrediyormuş gibi, "Giyotur dışarda Hiyasmet, yapsın pipi" demişti. Emri yerine getirmemekte çatık suratla inat ettiği için de, elâlemin önünde şakkadak bir tokat! Eh, değil insanın, öküzün bile tahammülünün bir haddi, sınırı vardı. Hemen oracıkta sayım suyum yok diye, o şıfıntıyla ilişkiyi kesmişti.

İşte bundan sonra artık yüksek lüks kadınlarından vazgeçerek, bu yoldaki amacını daha alçak oranlara indirekoymuştu. Tepelere çıkmayacak, düzayak olarak, çöller aşacaktı. İşte bundan dolayı Unkapanı'ndaki depoda Şaban Ağa fakir fıkaranın toplayıp getirdikleri pislikleri tartıp alırken, gelenleri dikkatle gözden geçiriyordu. Aralarında Eyüp'te Rami sırtlarındaki bir mandırada sığırtaçlık eden göçmen Hüsmen Ağanın kızı Zarife'yi gözüne kestirmişti. Ne gözler, ne kaşlardı onlar? Omzunda küfesi, ayakta duruşunda öyle bir eda vardı ki, rüzgâra dayanan bir duman fiskesi sanılırdı.

Başı, gerdanı, kolları, kuşağı, şalvarımsı entarisi, bileklerinin üzerine şıkırdayarak biriken cam bilezikleri... Upuzun boynundan, ayaklarının ucuna kadar şiir dizeleri gibi uyum akıyordu. Gerçi entarisi yamalıydı, bilezikleri camdan, elleri nasırlı, ayakları kaba sabaydı.

Ama, bunlar onun çekiciliğini büsbütün artırıyor. Hem buna harcanacak elli lira, başkasına çarçur edilecek iki üç bin liradan daha etkili olur, daha candan, büyük bir şükran çekerdi. İşte depoda, eli böğründe bir kenara çekilmiş, küfede getirdiği "mal"ın sırası gelip de Şaban Ağa tarafından tartılmasını bekliyordu. El etek öpmeye, yüz suyu dökmeye alışkın, alçakgönüllü, fıstık kızın biri olduğu besbelliydi.

Haşmet Bey, en gür sesiyle Şaban Ağaya:

"Şu kızın yükünü tart!" diye emretmişti.

Apansızın ambarı derin bir sessizlik kaplamıştı. Kız utancından kızarıp bozarak, mahcup mahcup ilerlemiş, küfesini tartı âletinin üzerine koymuştu. Yalnız Şaban Ağanın tartarken, şak şuk diye yağlı çelik mihver üzerinde kaydırıldığı tunç tartıların şıkırtısı duyuluyordu. Çok önemli bir yargıyı bekleyen suçlular gibi, kız faltaşı gibi açılmış gözlerle, tartılara bakmaya konulmuştu. Şaban Ağa, işkembe çorbası kokan sesiyle,

"Altmış sekiz okka!" demişti

Vay canına! Demek ki kız altmış sekiz okkayı sırtlayınca, kim bilir ta nerelerden, kuştüyü taşıyormuş gibi, getirmişti. Demek ki güzelliğine denk gücü de vardı. İşte aşk savaşında kahraman çıkacak bir savaşçı! Hem de yanağına Zizi'den yediği gibi tokat atacak bir insan değil. Bu kızı tam tersine, rahatlıkla tokatlayabilir, onu tepe tepe kullanabilirdi. Gel keyfim gel!

Şaban Ağaya,

"Zarar yok, yetmiş okka sayıver de yuvarlak hesap olsun" diye gürlemişti.

Orada beklemekte olan kadın erkek, hele Kasımpaşa tarafından oldukları belli olan bazı kapkara çingene karıları, rastıklı kaşlar, sürmeli gözler süzerek ağızlarını tatlı olmasına niyetlendikleri sırıtışlarla yaymışlardı. Kızın yüzüyse utancından kıpkırmızı harlamıştı.

Haşmet Bey kızın Rami'deki adresini Şaban Ağa

yoluyla öğrenmişti. Havanın açık olduğu bir gün, en gösterişli dağ elbisesini giyerek, eline bir de baston alarak, bir kır gezintisi yapmak bahanesiyle Rami yönüne gitmişti. Kızın babası yoktu, annesi vardı. Ana kız ona nasıl iltifat edeceklerini şaşırılmışlardı. Ona kahveler pişirmişlerdi. Haşmet Bey bu gezintileri gitgide sıklaştırmış, yapacağı son hücum için artık kızın tam tava gelmiş olduğuna hükmetmişti.

Kaleyi yıkacak olan son saldırışa hazırlanmak için de, çok sıkıntılar çekmişti. Görmüş olduğu en ünlü filmlerin, en dokunaklı duruşlarını gm güm diye göğüs vuruşlarını, göz yaşlarından boğuluyormuş gibi yutkunuşlarını, büyük bir yokuşu çıkıyormuş gibi, derin derin soluyuşlarını, gözlerin şurada süzülüş, burada da fıldır fıldır felfecri okuyuşlarını, aynanın karışısında günlerce bir bir tekrarlaya tekrarlaya idmanlanmıştı. Artık eşref saat, (ilanı aşk günü) gelip de atınca, başarısından emin bir komutan gibi bastonunu alıp Rami'ye giden yokuşa dayanmıştı.

Aksiliğe bakın ki, o gün hava pek sıcaktı. Tarla değiştirmek üzere yol üzerinden geçen yılanlar, güneşin kamçısı altında şimşekler gibi akıyorlardı. Elbise sırtına bir mayo gibi yapışıyordu. İşte buna çok sinirlendiğinden mi, neydi? Aklı zıvanadan çıkararak, Zarife'ye aşk ilanında biraz aşırı davranmıştı galiba.

Kız, ocakta kaygana pişirmekteydi. Annesi Haşmet Beye kahve pişirmek için, ta öteki tepedeki komşusundan ödünç kahve ile şeker almak üzere dışarıya çıkınca, Haşmet Bey kızla başbaşa kalmıştı. Kendisi uzun bir "Aaaah!" ekerek gövdesine –bir reverans makamında– havada yeldeğirmenimsi bir kavis evirttirmişti. Sonra, aynada bin defa dayanılmazlığına kandiği bir sol el davranışıyla, "Gm!" diye göğsüne bir yumruk vurmuş ve faltaş gibi açmakta olduğu gözlerine dolan yaşları içmek istiyormuş gibi, habire yutkunarak, yarı ağlar, yarı kekeler bir sesle,

"Ah, Zarife seni bilsen ne kadar seviyorum," demişti. Gerçi filmler sessiz oldukları için, aktörlerin ne söylediklerini duyamamıştı ama, o jestlerle ancak bu derin sözler söylenebileceğini anlamamak için de avanak olması gerekti. "Ne kadar seviyorum" derken de serbest kalan sağ elini, denizde boğuluyormuş da, bir cankurtaranı kapıyormuş gibi, Zarife'nin sol memesine doğru uzatmıştı. Çünkü öğrenmiş olduğuna göre kadınların sol yanları gövdelerinde sevgi ateşini yakacak düğmeleriymiş. Elektrik düğmesini çevirince ampulün yanması gibi, bir dokunuş bir burkuluşla Zarife tepeden tırnağa sevgiyle tutuşacaktı. Efendim mükemmel bir jestti o!

Ne var ki sesi, kendi odasında talim ettiği zamanki gibi çıkmamıştı. Sesinin tok davudisini ince bir duygululukla yumuşatayım derken, biraz da yeni bulûğa ermiş çocukların kalınlı inceli zırlamalarına benzetmişti. Hem de o edalı el ve parmak savuruşunu, kız -ne olacak cahil kadın- suratına bir tokat atılmakta olduğu anlamına mı almıştı ne?

Ona, "Acaba adam aklını mı oynattı?" diyen gözlerle bakmış, alaca entarisini yellendire yellendire, kapağı mutfak denilen bitişik odaya atmıştı.

Haşmet Bey, "Peşini salıvermeye gelmez, işi hayırlı sonucuna ulaştıralım" diye düşünerek, ardisıra davranmakta gecikmemişti. İşte o zaman burnunun üzerine -Haşmet Beye bir kamyon çarptığını sandıran- bir yumruk yemişti. Onu ömrünce unutmayacaktı. Gökte gecenin ve gündüzün ne kadar güneşi, ayı, yıldızı varsa, bir çınlayışta tuzla buz oluvermişlerdi. Napolyon bile demişti ya, aşkta en büyük zafer kaçmaktı. İşte ondan dolayı var kuvvetini tabanlarına verirken, dağda geviş getirmekte olan bir koyun sürüsünün içine dalmıştı.

Koyunlar ürkünce, ona koca bir çoban köpeği tebelleş olmuştu.

Kaçarken köpeğe tatlılıkla, "Kuçu! Kuçu! Kuçu!" demesi, "Hoşt! Hoşt!" demesi kadar etkisiz kalmıştı. Buram buram terler dökerek koşmuştu. Gene de köpek ona yetişmişti. Zaten daha bir adım atacak dermanı kalmamıştı: Bir et yığını halinde, yere yüzüstü serili vermişti. Köpek terlerle ıslak olan ensesini koklamıştı. İşte o zaman Haşmet Beyin korkudan az kalsın "Rak!" diye yüreği duracaktı. "Acaba ne olacak?" diye ödü patlamak üzereyken, ensesine "Şırrr!" diye sıcak suların döküldüğünü duydu. Köpek bir bacağını kaldırıp, ensesine pipisini yapmıştı. İyi ki bu işi bir gören olmamıştı.

Düşmüş olduğu dikenli yerden kalkınca, üstünün başının batmış olan dikenlerden, kirpi sırtına dönmüş olduğunu görmüştü. Biraz ötedeki çalılıkların gölgesine giderek onları ayıklamaya koyulmuştu.

Uğradığı felaket neydi Yarabbi? Başına ne gelirse köpeklerden geliyordu. Servet de, musibet de. Zizi'yle bozuşmaları köpek yüzünden olmuştu. Köpeğin pipisini yaptırmamıştı. Raslantıya bakınız ki, işte burada köpoğlu köpek muteber tüccarlığına edilebilecek en büyük hakarete bulunmuştu. Ama, kabahat kendisindeydi. Meşe odunu kadının inceliklerden çakmayacağını bilmesi gerekirdi. Değil mi ya? Ona barut kokan, babayiğitçe, sert dik bir sesle emirler gürlemeliydi. İşte bu takım insanlar ancak o dilden anlardı. Bunca zahmete girdiği için, eşekliğine doymasındı. Başı önüne eğik, göğsündeki dikenleri çıkarırken, kendi kendine yüksek sesle, "Eşek!" diye bağırıyordu.

Kendi sesinden de kalın bir ses, iki üç adım önünde:

"Ülen kime eşek diyon" diye çıkışınca, başını kaldırmış, önünde ne görmüştü beğinirsiniz? Kaşları kazan kulpu, bıyıkları yanaklarından birer karış aşkın, izbandut gibi bir çoban. Neyse, o belâyı da başından savmıştı.

Her ne kadar üstünün başının tozunu toprağını

silkip, dikenlerini ayıkladıysa da, o haliyle Haliç vapurlarına binemezdi. Onu tanırlardı belki. Yaya olarak Eğrikapı - Edirnekapı yolunu tuttu. Baston gitmişti. Cehennemin dibine kadar yolu vardı. Bastonsuz da yürürdü.

Tepenin birinde, elinde bir teneke, köpek pisliği toplamakta olan bir çingene kızına rastladı. Örselenmiş olan izzetinefsi bu manzarayla biraz okşanmış oldu. "Benim için topluyor" diye içten böbürlendi. Bu manzarayı bir süre daha seyretmek, kolunu bacağını dinlendirmek, içindeki acıyı da dindirmek özleyişiyle, bir kayaya ilişti. Zaten çingene kızı da, fena değildi. Ateş, sinir ve kapkara gözlerden ibaretti. Yavaş yavaş bir türkü mırıldanıyordu. Acaba kendisini tanımış mıydı? Ona âdeta gülümsüyordu. İşte, işte böylesine böbürlenebilir ve yüksekten atıp ötebilirdi.

"Senin adın ne?" diye sordu.

Kız gülümseyince bir sıra beyaz dişleri, güneşte gözleri gibi çaktı: "Cura!" dedi.

Haşmet Bey, adın böylesine şaştı. Dağ çingenesinde "Fetanet", "Fazilet", "Ulviye" gibi isimler aramazdı ya. Göğsünü kabartan öksürükten sonra, sanki ne topladığını bilmiyormuş gibi ona,

"Ne topluyorsun?" demişti.

Kız başını kaldırıp onu tuhaf bir bakışla süzmüştü. Acaba ne toplamakta olduğunu Haşmet Bey tarafından bilinmekte olduğunu mu çıkmıştı da, onun o mağrur edayla sormasına şaşmıştı?

"Köpek boku!" dedi.

"Kim için?"

"Ben buralı değilim. Misafirim. Bizim kabile çokluk bir yerde kalmaz. Biz limon ve portakal ağaçlarının çiçek açtıkları sıcak yerlerdeniz. Burası soğuk. Bu pislikleri, buralı çingenelere yardım olsun diye topluyorum."

"Sen ne iş görürsün?"

"Çooooook!... Sepet örerim, ızgara maşa yaparım. Bizim taraflarda adaçayı, lâden, kocayemiş toplarım, fala bakarım..."

"Daha, daha?"

"Göbek atarım!"

Haşmet Bey, cebinden bir gümüş kuruş çıkarak, kızın önüne, toprağa atmıştı.

"Göbek at!" diye emretmişti. Böylelikle, kısmen olsun, Zarife'den öcünü almış olacaktı.

Cura'nın gövdesinin hemen her tarafı hareketsiz dururken, çıplak ayaklarının üzerine devrilen şalvarında bir kımıldanış olsun yokken, kalçaları bir burgu hareketiyle inip çıkmaya başladı. Bir türkü mırıldanıyor, hem de damak çatlatıyordu. Müziğinde zerre kadar bir falso yoktu. Göbeğinin alt tarafına doğru bağlanmış olan kuşağının ise, sanki bütün gövdesinden ayrı, fakat tamamen müziğine uygun, kendisine özgü bir davranışı vardı. Havada daralan ve genişleyen helezonlar çeviriyordu.

Helezonlara takıla kalan Haşmet Beyin gözleri ise, yavaş yavaş hayretle açılıyordu. Bir eliyle cebindeki madeni paraları şingırdatıyordu. Hiç ikisi biri yoktu, avcundaki paralar, çingene kızını dilediği gibi kendisine mal olmayı sağlayan, sanki tapu senetleriydi. Zarife'yle pastoral dili sökmeydiyse, işte kapkara çingene kızı karşısında idi ya. Hem de şehir hayatı Zizi'de ve Zarife'de olduğu gibi bunun pazularını yumuşatıp, yüreğini şeftali çekirdeği gibi katılaştırmamıştı ya. Belli ki gülüşünün cömert bir savurucusuydu. Hani, çekirdeksiz üzümler olurdu ya -tıpkı güneş damlaları gibi- güneşe tuttuğunuz zaman içi berrak bir yakut gibi kıpkırmızı güler. İşte tam öyle... Ağzına lâayık bir şey, bir kelepirdi vesselâm.

Ona nerede oturduğunu sormuştu. Cura, "İşte!" diyerek biraz ötedeki çadırını göstermişti. Haşmet, orada kimlerin oturduğunu anlamak istemişti. Cura, yalnız yatıp kalktığını, ara sıra erkek kardeşinin geldi-

ğini söylemişti. Haşmet Bey, o günlük, bu işi oracakta bırakmayı tasarlamıştı. Bir gün içinde, bir aşk sahnesi, ondan sonra varyoz gibi bir yumruk, daha sonra da salça kabilinden bir ense ıslaklığı yeterdi. Çingene kıızıyla ikinci bir aşk sahnesi yaratamayacak kadar yorgundu. Hem de buna hazırlık olsun diye, ayna karşısında uzun boylu meşklere, talimlere gerek yoktu. Şöyle bir rahat uykudan sonra ertesi günü oraya uğrayabileceğini düşünmüştü.

Pastoral yumruğun tesiri altında deliksiz bir uyku uyumuş olan Haşmet Bey, ertesi sabah kalkınca bir gün önce güneşten kavrulmuş olmasından ders alarak, dağ gezintisini akşam serinliğine bırakmıştı. Güneş batmazdan biraz önce, Cura'nın çadırına varmıştı. Kendisini, çok şükür, bir gören olmamıştı. Yoksa koca Ulalı'nın bir çingene parçasının peşinde koşmakta olduğunu bilselerdi, zehirli diller neler demezlerdi? Kız, çadırdaki yoktu. Çevresine bakınırken onu bir tepenin üzerinde görmüştü. Marmara açıklarında batmak üzere olan güneşe bakıyordu. Onu çağırmış yine, "Göbek at!" diyerek önüne beş kuruş atmıştı.

Cura, tıpkı bir gün önceki gibi oynamıştı. Fakat canı sıkın mıydı ne, yüzünde bir hüznün vardı. Güneşin son kırmızı ışınlarıyla solgun yüzü kızarıyordu. O zindanlar gibi derin ve kapkara gözleri bir gün öncesine kıyasla da çekiciydiler. Haşmet Bey yine ceplerindeki ufaklıkları şıkırdatarak, ona bir temellük bakışı salmıştı. Kız o bakışı görünce, tüyleri ürpermişti.

Nihayet Haşmet Bey, elini cebinden çıkararak, bir avuç dolusu gümüşü, Cura'ya uzatmış, gülümsemişti. Ona,

"Aç avcunu" demişti.

Kız; "Ne istiyorsun?" diye sorunca, Haşmet Bey pek yerinde ve pek kurnaz sandığı, imalar dolu bir çapkınlıkla,

"Sen bilirsin" demişti. Cura eğilip avcuna bir göz

atmamıştı bile. Birdenbire sanki bakışına gurbet ellerinin koca koca uzaklıkları, ovaların ıssızlığı, sessizliği içinde tek bir kuş yahut böceğin ötüşü kayıp gelmişti. Haşmet Bey, ne diller dökmemişti? Konuştukça ağzı kızmış, kızıştıkça da konuşmuştu. Artık söylediklerinin yalan, yahut doğru olduğunu kendisi bile bilemez olmuştu. Vaatleri perde perde yükseliyordu. Kızın kulağı Ayastafonos ve diğer istasyonlardan –berrak havayla mesafelerde esirleşerek gelen– insana uzak yolculuklar isteğini veren, tren düdüklarının ince seslerindeydi.

Onlar sanki içindeki sıla hastalığını sızlatıyorlardı. Gözleriyle güneşin yere vuran kızılığı üzerinde, gölgesinin uzaklara kaybolan upuzun ve mavi yolundaydı.

Haşmet Bey, vaatten vaate yüksele yüksele, vaatlerin tepesine, evlenme vaadine yaklaşmıştı. Çıldır-mak işten değildi. Kaç saatten beri söylediklerini bir başkasının kulağına fısıldamış olsaydı, o başkası, mutlaka çantasından aynalı küçücük pudra kutusunu, ruj batonunu çıkarır, yaklaşmakta olduğunu sezmiş olacağı evlenme teklifine hazırlık, yüzünü düzeltir, o arada da içinden, teklifi yapacak olanın malını mülkünü hesaplar, öne süreceği kabul şartlarını sıra sıra seferber eder, hatta hayal gözünün önünde çoktan, pür senet, pür sepet, tepeden tırnağa dek pür duvak, pür dantelâ ve pür gelin görünürdü kendisine. Ama çingene kızının, "Yasak!" diyen ücra bakışında, söylemiş olduğu bütün o yüksek sözler, kendi kulağına bile yavan geliyordu. Demek ki erişemeyeceği üzümlere ekşi diyenler olduğu gibi, "ekşi" deyince onları ekşitenler de bulunuyordu.

Haşmet Bey son bir hücumla hazırlanmak, kendini toparlamak için susmuştu. İster yalan, ister dolan artık evlenme teklifini ileri sürecekti. Biliyordu ki, vahşi kurt bakışlı çingene kızı, bu teklifi duyunca ağzında yumuşak fondan gibi eriyiverecekti.

Güneş, (kıp kıp kıp bir yangın) batıp gitmişti. Karşı

ufuk ağarıyordu. Sanki bütün doğa, büyük bir müjde ya da büyük bir tehlikeyi bekliyormuş gibi heyecan içindeydi. Birdenbire on altı günlük bir ay, Üsküdar sırtlarının üzerinden bir ateş küresi gibi fırlamıştı. O anda Haşmet Bey de, koca teklifi fora etmişti.

Erişmişti ama, bu son hücum da sanki bir dağa çarpmıştı. Kadının kulakları biraz önce gitmiş olan ışığın dinmekte olan kırmızı iniltisinde, gözüyse, yeryüzünde belki de gündüzden daha güzel bir âlem yaratan aydaydı. Ama, birdenbire, on, on beş adım ötelerine konmuş bir kuş, pençelerinin üzerinde irkildi, kanatlarını sert bir çırpıştan sonra, şair sayılan bülbüllerin en şairinin bile taklit edemeyeceği bir tek notayla, fişek gibi dik fırlayan bir tek çığlıkla, dışısını çağırdı. Baykuş, ötüşünü kesmekle, âdeta esrarengiz bir sükût yaratmış, geceyi büyülemişti. İşte o zaman Cura, titreyip sarsılmıştı. Çünkü o da doğal bir yaratıktı. Gönlü doğal bir hayvanın çağırışıyla angılanmıştı. Aya bakan, ay ışığında ağaran yüzünde hüznün namına bir şey kalma-mıştı. Haşmet Beyin tekrarladığı evlenme teklifine, bir ağaç, bir yamaç, bir pars, geceleri uluyarak dağları bile korkutan bir kurt kadar ilgisiz kalmıştı. Cevap olarak, yalnız, "Ne tuhaf!" diyormuş gibi omuzlarını silkmişti.

İşte bu kesin bir "Hayır!"dan daha berbattı. Ulalı'nın gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Şaka derken, iş âdeta ciddiye biniyordu. Haşmet Bey, ağır ağır soku-larak,

"Bugünlerde mi evlenmek istemiyorsun, yoksa hiç mi?" diye sorabilmişti.

Cura, sanki cevap veren kendisi değilmiş de, ta uzaklardan bir başkasıymış gibi, yavaşça,

"Hiç istemiyorum!" demişti.

Ulalı'nın yüzü yıkılıyormuş gibi oldu.

Çekirdeksiz sandığı yürek bu muydu? Kendisine acıyacağına, büsbütün taş kesiliyordu.

Cura, gözler aya dalgın otururken birdenbire,

"A!... a!... a!..." diyerek ayağa kalkmış, sonra yürümeye koyulmuştu. Ayın cömert ışıkları güçlü kalçalarına, çevik bacaklarına çarpıp parçalanıyordu. Ağır bir sesle,

"Gitmek istiyorum" diye inlemişti.

Haşmet Bey, yüzüne bakmıştı. Çingene kızı sanki tepeden tırnağa kadar gümüştendi. Kapkalın, uzun uzun vıngıldayan büyük bir çandan çıkıyormuş gibi, madeni bir derinlikle yine,

"Gideceğim!" diye inlemişti. Sanki oradan görünen bütün kentin ışıkları, gürültüleri birdenbire felce uğramıştı. Onda Haşmet Beyin bildiği dünya ve âlemle hiç ilgisi olmayan, bambaşka bir şey vardı. O şeye büyük müzikte rastlanabilirdi.

Haşmet Bey, o gece, o ıssız yerde fena halde korktu. Cura giderken, apaydın ay ışığı parçaları, kapkara gölge parçaları üzerinden geçerken bir ağarıyor, aydınlık içinde aydınlık oluyor, bir kararıyor, karanlık içinde karanlık oluyordu. Haşmet çatırdayan dişleri arasından,

"İster ay ışığı, ister ay gölgesi olsun, bu musibet karıdan da, bu musibet geceden de kurtulmaya bakmalı!" diyerek, pusduğu yerden fırlamış, taşa mı çarpıyor, yoksa çukura mı düşüyor hiç aldırmaz etmeden, şehrin en yakın ışıklarına doğru olanca hızıyla koşmaya koyulmuştu. Gece dışarıda, doğanın açıklıklarında kalan bir ev kedisi gibi, eve girmek üzere olanca kuvvetini tırnaklarına vererek, ev kapısını tırmalamıştı.

Kristal Bar'ı sabahleyin erken süpüren iki garson, Koço ile Sokrat, birbirine:

"Uyansa da orasını süpürsek!"

"Onun kolayı var! Ben gaz tenekesini yere düşürmüş gibi yaparım, gürültüsüne uyanır."

"Sakin ha yapma. Patron, uyandırmayın, rahatsız etmeyin, demiş. Ha, işte bak, uyandı."

Haşmet Bey "Bu musibet karıdan da, bu musibet geceden de kaçmalı!..." diye söylenerek ayağa kalktı. Garsonlar birbirine bakarak, bıyık altından gülmüşediler.

Haşmet, ağzı zehir gibi uyanmıştı. Garsonlara, "Gidin de eczaneden bir çift setliç alıp getirin" dedi.

*

O anda yaratılışın başka bir açıklığında, akıntı ve dalgalarla sürüklenen Kerimoğlu'nun cesedi, engin Arşipel'de yatakta yatıyormuş gibi uzanıyordu. Üzerinde, havada, birçok martı "Na! Na! Na!" diye bağırarak çarkediyordu. Kerimoğlu'nun bazen başı, bazen de ellerinden biri, başka bir âleme, başka bir dünyaya işaret edermiş gibi sallanıyordu. Ta uzakta, ufukta, kararan bir noktacık, Hoşbulduk Selim Kaptanın sandalıydı. Acaba ihtiyar Selim Dedenin keskin denizci gözleri, ta uzaklarda yüzmekte olan o cismi görmüş müydü?

Hoşbulduk Kaptana bu lakabı bütün kasaba, sanki sözbirliği ederek takmıştı. Hoşbulduk Selim Kaptan bir gün, kayığıyla seferden dönüyordu. Bodrum iç limanı Sen Jan şövalyelerinin şatosunda başlar. Liman kumsalı, geniş bir kavis çizerek, küçük bir yarımada üzerinde duran Tepecik camisinde sona erer. Caminin sağlı sollu iki yanındaki kıyı boyunca küçük kahvecikler vardır. Müşteriler kahvelerde yere serili hasırların üzerine yan gelir, kahve içer, konuşur, dalgaları seyrederek çardak fısıltısına, ağustosböceği gürültüsüne katılan denizin sesini dinlerler.

O gün, rüzgâr kıyıda esiyor, Selim Kaptanın

dümeni de kumsalın dönüşüne uyan şırıltılı bir iz dolandırıyor. Kaptan yaklaştıkça, kahvelerde uzanarak keyiflerine bakan eş dostun yüzlerini seçebiliyordu. İşte Müftülerin Hasip, Gâvur Ali, Paluko Mustafa, Cevri'nin Hasan, daha birçokları. Hatta ötede, Tepecik'teki evinin kapısının eşiğinde yan yana oturmakta olan üç çocuğunu da tanıyabiliyordu.

Kıyı boyunda oturanlar da, onu tanımışlardı ki, yetmiş seksen dudaktan birden, "Hoşgeldin Kaptan! Merhaba Kaptan!" yollu selamlar, her yandan kestaneye fişekleri gibi çatlayıp çınlıyordu.

Kaptan herkese, "Hoşbulduk! Hoşbulduk! Merhaba!" gibi sözlerle cevap yetiştirmeye sesi kâfi gelmeyeceğini görünce, neşesinin hızıyla iki elini havada sallıyor ve dümen yekesini kendi halinde bıraktığını unutuyordu...

Mavilerin ta koynundan kopup gelen bir sağanak olanca kuvvetiyle yelkenlerin içine atılınca, kayığın pruvası dünyadan fırlayıp çıkacakmış gibi orsaya kalktı. Kayığın karinası yarı yerine kadar kumların üzerine kayıp çıktı. Baş tarafı, kahvehanenin içine girdi, o da müşteriler gibi yan geldi. Selim Kaptan hasırların üzerine devrildi. Hacıyatmaz gibi kışkırtıldığında, gülerek, "Hoşbulduk!" diye bağırdı. Adı da işte ondan sonra öyle kaldı.

Direğin amura ve stanco ipleri çardağa çarpınca koptu. Yelken havaya uçtu, cami minaresinin ta tepesine takılakaldı. Güldür güldür yapraklanmakta olan yelken, kıyı boyunca kopan, "Hoşgeldin! Hoşbulduk! Merhaba! Yaşa bre kaptan!" nidalarına ve kahkahalara kendi harlayışını katıyordu.

Tuhaf bir adamdı şu Hoşbulduk Selim Dede ves-selam! O, çocukken, evi hayvanat bahçesine çevirmişti. Evin tavukları, keçileri, kuzuları, eşiğinden başka, onun birkaç saksağanı, kargası, keklığı, bir

düzine kadar da irili ufaklı kedi ve köpeği vardı. Bunların bir tanesine babası yahut annesi vursa, ses çıkarmazdı, sopayı hayvan değil de, kendisi yemiş gibi, yerinde sıçrar, beti benzi atar, gözleri yaşlarla dolardı. Bir gün eşeğin aksiliğine kızan babası, "Ya fettah!" diyerek bütün bir öfkeyle sopayı kaldırıp, eşeğin sağrısına şakkadak yapıştırmıştı. Küçük Selim hıçkırarak hıçkırarak babasına,

"Baba ne yaptın, baksana Kestane (eşeğin adı Kestane'ydi) ne acı acı bakıyor!" diye bağırmıştı.

Babası, sonradan pişman olmuştu, ama o anda Selim'e öfkeyle bir tekme atmıştı. Çocuk topallaya topallaya gitmişti. Geceleyin onu aramış, fakat ortada bulamamışlardı. "Bir de ahın arayalım" diyerek ahıra girince ne görsünler? Selim samanların üzerinde yatmakta olan eşeğin yanında uzanmış. Çocuk ıslak kirpikli uykusunda hıçkırıyor. Yanıbaşında beyaz damarlı yamrı yumru bir kırmızı taş, bir kuru arpa başağı, bir tutam çimen, birkaç kırık, güdük şeytanminaresi, bir de sedefli istiridye kabuğu bulmuşlar. Belki çocuk o gün tanıştığı arkadaşlarının hatırası olarak onları toplamış, teselli diye yanıbaşına koymuştu. Babası az kalsın ağlayacakmış. Bir daha çocuğa el kaldırmamaya yemin etmiş.

Ama, Selim'e dayak atmamasına karşılık, Selim, mahalle çocuklarının çoğundan dayak yermiş. İşte babasının buna canı çok sıkılmış. Çocuğa,

"A oğlum, sana vurdukları zaman, sen de vursana!" dermiş. Çocuk,

"Vurursam acıtırım, yazık değil mi? Onlara acırım sonra. Hem de kızamıyorum ki vurayım! Onlar kızınca öyle bir tuhaf oluyor ki, gülesim geliyor," diye cevap verirmiş.

"Öyleyse sana hücum ettikleri zaman ne duruyorsun? Mademki vurmayacaksın, kaç bari. Onlar

acıtacağız diye vurmaktan geri kalmıyorlar ki."

"Neşe kaçayım? Ben onların ellerini tutmaya uğraşıyorum. Gülmeyeyim mi baba?"

Bunları duyan babası, üzülererek başını sallar, kendi kendine, "Bu çocuk bu dünyada nasıl yaşar yahu?" diye acı acı söylenirmiş.

Babasının her kurban bayramında kurban kestiğini, ama son bayramda kesmediğini sormuşlar. Kurbanlık koyun bulamadıysa ona bir tane göndermek istemişler. Babası onlara,

"Hah, kurban keseyim de bayramı çocuğa zehir mi edeyim? Evde kurban değil, tavuk, horoz bile kesemez olduk. Hazreti İbrahim, oğlu İsmail'i kesecekti, onun yerine kurban olarak bir koyun kesti. Ben kurban diye koyunu keseceğim zaman, çocuk öyle fena oluyor, öyle bitiyor ki, vallahi koyunu mu, çocuğu mu kesmekte olduğumu ayırt edemiyorum... Vazgeçtik, artık kurban kesmekten!" diye dert yanı-
mış.

Selim Reis büyüyünce, yalnız hayvanları değil, çocukları da çok sever olmuştu. Çocuklar bunu anlıyorlar mıydı? Onlar da ona bayılırlardı. O kadar ki; olur olmaz saatlerde –örneğin gece sabaha karşı tatlı uyku, yahut iştahlı bir yemek ortasında– sokak kapısı çalınır, bir kadın, yahut erkek sesi,

"Seni bu saatte rahatsız ediyoruz Selim Ağa. Ne yapalım, bizim küçük Mahmut hasta. Selim Amca içirmeyince, ilacı içmem de içmem, diye tutturdu. Çok sıkıldık, ama ne kadar zahmetse eve kadar bir geliver," diye yalvarırdı.

Hoşbulduk Selim Kaptanın bir başkalığı da, bu bildiğimiz her günkü âlemden biri olmayışydı. Yalnız çocuklar değil, büyükler de bunun farkındaydılar. Onu bazıları deli, bazıları da veli sanırlardı. Ama onu asıl, boş bir deli sayanlar çoğunluktaydı. Hoşbulduk

Selim Dede, çocukları sevdiği kadar da, insanları sevdiği için herkesin işine koşardı. Bu itibarla Bodrum'un orta malı sayılırdı.

Onu deli sayanlar, kendilerine yaptığı yardımlar dolayısıyla, onu altın yumurta yumurtlayan bir kaz sayarlardı. Ama bu kanılarında alayın zerrece yeri yoktu. Çünkü Hoşbulduk Selim Kaptanın neşesinde, don tutmuş gönülleri, şakır şakır eriten bir ateşin sıcaklığı vardı. O kadar ki, onu deli sayanlar, kimi yol, "Keşke biz de Selim kadar deli olabilseydik," diye hüznü bir özleyişle iç çekerlerdi. Ona evliya gözüyle bakanlarsa, onun yalnız keçi, koyun, tavuk ve horozlarla değil, yaban yerlerin ayıları, kurtları, parsları, geyikleri, çakallarıyla da yatıp kalktığını, onlarla konuştuğunu, dillerinden anladığını, ama nedense evliyalığını gizleyerek evliya olduğunu iddia edenlere, mahsustan,

"Siz aklınızı mı oynattınız yahu? Böyle davranmakta inat ederseniz beni deli edip, tımarhaneyi boy-latacaksınız. İnsaf edin yahu! Siz böyle yaptıkça ne edeceğimi, ne diyeceğimi şaşıyorum, sıkılıyorum. İşte can ve gönülden tatlı tatlı konuşuyoruz a!" diye çıkıştığını söylerlerdi.

Hayvanlarla yatıp kalkıp konuştuğunu ileri sürenler, "Ta Bodrum'dan tutunuz da, Dirmil köyüne kadar, yabani hayvanlarla beraber gezdiğini biliyoruz. Görünmemek için gece geziyor. Biz yol boyunca izlerini gördük," diyorlardı. İzleri de gerçi görmüşlerdi ama, o şöyle olmuştu:

Selim, delikanlılığının daha çocuk sayılabilecek ergen çağındayken, bir gün Bodrum'dan Dirmil köyüne gitmesi, oradan da -yine aynı gün- Bodrum'a dönmesi gerekmişti. İkinci sularında yola düzülmüştü. Dirmil'den geceleyin dönecekti. O gece ayın on beşi olduğunu bildiği için, gece yürüyüşünü nur gibi bir âlemde yapacağını, hem de kuş uçmaz, kervan

geçmez yerlerden geçeceğini düşünerek, çok sevinmişti. İşte böyle yerlerde dağlar, denizler, ağaçlar, "Bu ağaçtır! Bu dağdır! Bu denizdir!" diye insanlar tarafından kendilerine takılan adlardan ve sırtlarına geçirilen anlamlardan, "Kimse yok" diye gelinler gibi soyunur, salt "kendileri" olarak çıırçıplak dinelmekten korkmazlardı. Selim, bunu hissetmişti, çünkü ağaçları çok severdi. Gece vakti dağ aşırı yolcuların da kıt olduğunu biliyordu. Bu çok iyiydi. Çünkü gündüz, münasebetsiz bir yolcunun gelip de yanına takılması tehlikesi vardı. İşte o zaman bütün dağlar, denizler, ağaçlar, hemen adlarını takınırlar, dağ basbayağı dağ, deniz bilinen deniz, ağaç da herkesin bildiği babadan kalma ağaç olurdu. Bu şeyleri bilmeyen mi vardı a canım?

Selim'in memnun olduğu bir şey daha varsa, o da, kundura topuğuna çakılı bir demirdeki çivilerin eksik olmasıydı. Âdeta bir mutluluktan bu. Çünkü yürürken, her adımda bir, kundurası "çling, ding!" ediyordu. İşte kundurası bir rakkas gibi fikirlerine tempo tutacaktı. Ne tuhaftı? Bazen bir kundura çivisi -balayım geçirmekte olduğu sıralarda da olsa- insanın topuğunu delmekle kalmaz, acısıyla düşüncelerini, hatta mutluluğunu bile delebilirdi. Kimi kez de fikirlerine bir eş olarak neşe yaratırdı.

Güneş batarken Akçalan köyüne vardı. Tepeden, bir gökkuşağı halinde, denize serpilmiş olan Sporad adalarını görüyordu. Sanki dev bir sur; kırmızı örtüsüyle Arşipel enginlerini sarmıştı. Gün, kıpkızıl bir yıkılışla gök gürültüsü gibi inim inim inlerken, bütün adalar angılandı. Kararan sulardan tostoparlak, koskocaman bir ay göründü. Selim'e göre gümüş bir kalyonu o. Dolu yelken orsa alabanda ederek yıldızlar arası rotasında hızla yükseliyordu. Bütün evren som bir nur kesilmişti. Hoşbulduk Kaptan, aya, "Sana da, bana da hayırlı yolculuklar!" diye ba-

ğırdı. İçi sessiz bir sevinçle taşıyordu. Artık rüzgâr yelpazelendikçe her yaprak bir söz olacak, bütün orman konuşacaktı. Onları dinleye dinleye, artık pek yakın olan Dirmil'e varacaktı.

Selim'in kundurasındaki demir "çling ding!" ederek geçerken, dev melengiç ağaçları koca dallarını havada kara kara sallayıp savurarak sanki yamaçlardan kopup geliyorlar, patikanın kenarında birbirinin üzerine abanıp fısıldıyorlardı. Ne söylediklerini işitmesin diye, onun geçmesini mi bekliyorlardı ne? Denizci fiskoslarına kulak misafiri olayım demişti. Ama ne dediklerine akıl sır erdiremedi.

Dirmil'e varıp da dönüş yolunu tutunca, ateşböcekleri –yahut Anadolu'da anıldıkları gibi yıldız böcekleri– geceyi sanki topluiğneleriyle deliyorlardı. Gece de öfkesinden ayı mı örtüyordu ne?

Ay kapanmaya başladı. Genç Selim böyle düşünüyordu. Müneccimlerse buna "ay tutulması" diyorlardı. Aradan çok geçmeden ay, tamamen kapanmış bulunuyordu.

İşte o zaman Selim'in önünde, arkasında, yanibaşlarında esrarengiz çtırdılar oldu. Delikanlı dört tarafında yürüyen adımlar duyuyordu. Ağaçlar peşine düşmemişlerdi ya!... Loşlukta kararan çalılarının ardından, çakılan kibritlerin kızıl yanan başları mı dese, yoksa bir mangalın savrulan kıvılcımları mı dese, işte öyle kırmızı noktalar oynayıyordu. Bunlar yıldız böcekleri değildi. Herhalde vahşi hayvanların parlayan gözleriydi. Selim, karanlıkta şekillerini ve hareketlerini seçemiyordu, çıkardıkları seslerden çakal, kurt, yaban domuzu gibi hayvanlar olduklarını anlıyordu. Delikanlımız yalnızlıktan hoşlanırdı. Ama burada, yalnızlığı değil, kalabalığı duyuyordu. Yabanıl Dırman dağını geçerken hayvanlar kendileriyle Selim arasında on beş metrelik bir uzaklık muhafaza ediyorlardı. Ne var ki, birdenbire hem bir kedi miyavlayışı, hem

de bir aslan kükreyişini andıran bir inleyiş, dağı dağa kavuşturdu. Selim korkuyla ürperdi.

Yanına mutlaka bir pars yanaşmış bulunuyordu. Zaten yamacında yürüdüğü koca Dırman dağının ıssızlığı bu hayvanlarla doluydu. Narayı duyan öteki hayvanlar Selim'e daha fazla sokuldular. Korkuyorlardı. Selim denizciydi ama, köylülerden duymuştu, köy arası ıssız yaban yerlerde kurtlara rastlayınca, bellerindeki kuşağı çözüp bir ucunu kuyruk gibi arkalarında sürüyorlardı. Kurtlar, bu yeni çeşit iki ayaklı, uzun kuyruklu yaratık hakkında, "İnsansa kuyruğu ne oluyor, yılansa iki ayağa ne diyelim?" diye şaşkınlıkla savsalarlarken köylü de sağ selâmet köyüne varıyordu.

Selim, kırmızı denizci kuşağını sarınmamıştı. Yazın kara yolculuğunda, deniz kuşağı nesine gerekti? İşte bundan dolayı, beyaz yağlığını çıkarıp elindeki sopanın ucuna bağladı. Sopayı da, bir metre uzunluğunda, tek bir boynuz etkisini vermek üzere, dik olarak alnına tutmuştu. Bu işte, "Sayım suyum yok" yollu bir teslim bayrağıydı. Âdeta koşarcasına ilerlerken de, ağzındaki sigaradan kıvılcımlar savuruyor, kızıl dumanlar püskürüyordu.

Ayı, kurt, pars, yaban kedisi, sırtlan, çakal, karaca ve Selim, tozu dumana katarak alabildiklerine seğirtiyorlardı. Artık böğürtlenlerin, dalların hışıltısı, miyavlayışların bini bir paraydı. Uzak köylerdense, evcil hayvanların —eşeklerin anırtısı, köpeklerin uluyuşu, keçilerin, koyunların meleyişi, sığırların ünleyişi— duyuluyordu. İnsan, Himalaya ve Alplerin yüksek zirvelerine çıkabiliyordu ya! İnsan, teze çıkmış korkunun da, baş döndürücü yüksekliğinde uzun zaman kalamaz. İnsan, korkudan da, ebedi olduğu iddia edilen aşktan usandığı kadar usanır, yorulur. Korku, her şiddetli duygu gibi, gelgeç bir deliliktir. Selim de, yorularak rasgele bir kayaya yan gelmişti. Biraz önce

ateş gibi ısınarak fitil fitil burnundan gelmiş olan birkaç sigaranın yerine, rahat rahat tellendirdiği bir sigara yakmıştı.

Bütün hayvanlar yanına sokulmuşlardı. Oturuyorlar, bakınıyorlar, hiçbir şey yapmıyorlardı. Ayın tutulması bu hayvancıkların alışmadıkları bir olaydı. Fena halde ürkmüşlerdi. Kendileri gibi bir hayvanın kundura demirini çingırdata çingırdata yürüdüğünü görüp duyunca sanki, "O da bizim gibi canlı, hem de korkusuzca, dimdik yürüyor" demişler, yanına sığınmışlardı. Ortak felâket karşısında, pars parslığını, canavar canavarlığını unutmuştu. Canlı hayvan olarak, öteki canlıların hepsine karşı bir yakınlık duyuyorlardı.

Selim, kalkıp yürümüş. Onlar da beraber yürümüşler. Ama bu sefer delikanlımız korkmamış, bu kadar kalabalık, dost bir topluluğun ortasında paldır küldür yürümekten, çok hoşlanmış. Derken, Bodrum'un Yenimahalle semtine yaklaşıncaya, ay da bir ucundan kurtulmaya başlamış. Hatta kararan meşengiş ağacının üzerinde, mahalle camiinin kısa minaresi ağarmış. Hayvanlar da dağılmaya başlamışlar. Tam o sırada önünde at nalı tıkırtıları, insan sesleri duymuş. Mahalleliler atlı olarak konuşa konuşa kendisine doğru gelmekteymişler.

Selim, "Ne o, ağabeyler? Nereye gidiyorsunuz bu saatta böyle?" diye sormuş.

Onlar da, "A evlat, koyun kuzunun hep acı acı meleşip durduklarını işitmiyor musun? Onlara mutlaka böcü (kurt) dadanıyor" demişler.

Selim, "Korkmayın, kurtlarla koyunlar, kuzular bu gece birbiriyle canciğer dost oldular. Ay tutulmuştu. Hepsi de ondan ürküp, bağıyorlar," demiş.

Köylülerin birçoğu pek usta izciydiler. Kaybolan bir keçi, bir inek izini, kupkuru taşlık arazi üzerinden

üç dört günlük mesafelere kadar takip edebiliyorlardı. Selim Kaptan'ın Dirmil yolculuğunun ertesi günü, onun ve onunla birlikte gitmiş olan vahşi hayvanların izini gören göreneydi. Hele, çling ding diye ötüşü Selim'in o kadar hoşuna gitmiş olan çivisi düşük demiri onu teşhiste, polislerin aldığı parmak izlerini solda sıfır bırakmıştı.

Selim Kaptan'a "Hoşbulduk" lakabı takıldığı zaman, onun üç oğlu da sağdı. Felek, Hoşbulduk'un neşesinin dayanıklılığını mı denemek istedi, yoksa onu kıskandı mı, her neyse, üç oğlunu birer birer mezarlığa gönderdi.

Dokuz yaşındaki bir oğlu, Bardakçı'ya su başı sefasına gidenlere yalınayak olarak demet demet marul satarken, akrep tarafından –ayağının topuğundan– sokuldu. Çocukcağız, bir saat herkesin önünde, morara morara debelendi durdu. Ne yapıldıysa kâr etmedi. (Doktor Erlih'in yılan ve akrep zehirine karşı icat ettiği meşhur serumu bilen yoktu). Nihayet ağzından köpükler salarak öldü. Belâlar yalnız gelmedikleri için, Hoşbulduk Kaptan, bir deniz seferi dönüşünde, ikinci oğlunun –sekiz yaşındaydı– dut ağacından düşerek, beli kırılıp, başı yarıldığı, on gün ateşler içinde, "Baba! Baba!" diye sayıklayarak ölmüş olduğu haberiyle karşılaştı. Bu iki ölümden sonra Hoşbulduk Kaptan, meraktan titreye titreye sefere çıkar, üzüntü içinde dolaşır, yine meraktan titreyerek, seferden dönerdi. Son çocuğuna gelince, bir gün sokakta oynarken, kuru incir yüklü bir deve tarafından tepildi. Çocuğun başı, daracık sokakta, bir duvarın taşlarına çarparak patladı, beyni taşlara sıvandı. Oğlunun görevinden fırlayan –dünyasına doyamamış– elâ gözünü, Hoşbulduk Kaptan sokağın tozu toprağı içinden kaldırarak, yine gözevine koydu, parmaklarına bulan kanı, bir türlü yıkamaya kıyamıyordu.

İşte böylecedir ki, ölüm meleği Azrail, ölüm ora-

ğıyla, üç kere canına vurmuş, ondaki yaşamın arzusunı biçip uçurmaya çalışmıştı. Ama Selim Kaptan'daki yaşama gücü kırılmamış, ölümün orağı kırılmıştı.

Çünkü Selim Reis, ölen üç çocuğu yerine, denizcilerin, gemicilerin, başkalarının ne kadar öksüz ve yoksul kalmış çocukları varsa, onları, –bir komşusunun dediği gibi, sürüsüne bereket– sürü sürü evine getiriyordu. Bu çocuk yaylımları ve kasırgaları karşısında, karısı şaşalıyor, kocasına, "İki elle bunları dövmeye yetişemiyorum. Hiç olmazsa yirmi elim olmalı!" diye dert yanıyordu.

Hoşbulduk, karısına gülüyor, "Oldu olacak, kırıldı nacak. Bu çocukları bizimkilerin yerine tut. Çocukların eksik olmasındansa gülüp gülüşüp gürüldemeleleri daha iyi, değil mi ya? Düşün bir defa, koy ki, topu da birden –Allahesirgesin– öldü, o zaman ne yapardın? Onları şimdi yirmi elle dövmeye yetişemediğini söyleyen sen, o zaman kırk gözle ağlamaya yetişemezdin. A kadını, ben seni hiç bilmez olur muyum?" diye cevap veriyordu.

Kendi kanılarının yanlış ve delice olmadıklarına, bir türlü kanmayan kadın, dıştan, Hoşbulduk tarafından desteklendikçe, acaba yanılıyor muyum, yoksa delilik mi ediyorum? El âlem benimle alay edecek, gibi şüphelerin hepsinden kurtulurdu. Çocukları sevmenin bir delilik olmadığını görünce de, vur patlasın, çal oynasın kana kana severek, sevgisinin tadına varır, sevinir, sevinci dolayısıyla da Hoşbulduk'a karşı büyük bir şükran duyardı.

Ne var ki, Hoşbulduk Kaptan'ın işleri –zaten ne zaman iyi gitmişti– büsbütün fena gitmeye başladı. Önce birkaç dönüm tarlasını, sonra koca kayığını haraç mezat sattı. Elinde ufacık evi, bir de büyük geminin yedeğinde sürüklediği ufak sandalı kalmıştı. Borçları dağıttıktan sonra, elinde kalan az buçuk pa-

rayla evine yakın bir dükkân kiraladı. Orada bakkallık etmeye karar verdi. Müşterilerin kıt olduğu saatlerde dükkânı çocukların birkaçına emanet eder, sandalına atlar, vakti olursa Kocakaya adasına, olmazsa daha yakın bir yere, balık avına giderdi. Kocakaya adasına gittiği zaman, orada martısını bulurdu.

Açıklarda yapayalnız kalan her denizcinin, yüreğinde evlat, kardeş, arkadaş sevgisi, insan yokluğunda hep canlı yaratıklara bağlanır. Yaradılıştan hayvan sevgisiyle doğmuş, çocuklarını kaybetmiş olan Hoşbulduk Selim Reis'te, bu duygu, öteki denizcilerinkinden daha fazlaydı. Selim Dede, insandaki bu eğilimin hayvanlarda da az çok bulunduğunu biliyordu. O mahut Dirmil yolculuğunda, parsın bile bir tehlike, bir yoksulluk, bir öksüzlük duyduğu zaman kuzuyu yemeyi unuttuğunu, kuzuya bile kardeş yaratık gözüyle bakarak, ona yanaştığını görmemiş miydi? İşte bundan dolayı Hoşbulduk, Kocakaya adasındaki martıyı kendisine deniz yoldaşı edinmişti.

Martının garipsi sesi içini karıştırıyordu. Selim'de ölmüş olan çocuklarının hasretini uyandırıyor. Hoşbulduk onu "Na! Na! Naaaa!" diye çağırınca, mutlaka gök, yahut deniz mavilerinden beyaz bir nokta olarak peydahlanır, ağara ağara gelir, omzuna konar gözlerini balıkçıya çevirerek, onunla göz göze kalırdı. Kuş, sanki uzak geçmişlerin, uzak bilinmeyenlerin derinliğinden bakardı da, "Aramızda akrabalık yok mu sanıyorsun? Sen de benim gibi garip bir deniz kuşusun," dermiş gibi olurdu.

Ne var ki, "ticaret miskalle, dostluk kantarla" deyip de ticareti kantarla yapan, dostluğu da miskalle satan bir dünyada, Selim Dede dostluğunu da, ticareti de kantarla yapa yapa, sıfırı tüketip sermayeyi ke-diye yükletti. Ne olacak? Elleri böğründe olarak:

"Param yok, çocuk da hasta. Bir okka pirinç ver de seferden dönünce öderim" diye yalvaran denizci-

ye, namerde muhtaç olduğu etkisini mi verecekti? "Ver Ali'ye, yaz duvara"nın sonu tabii bu olacaktı. Karısına,

"Sen merak etme, ben hem bizim, hem de çocukların ekmeğini balıktan çıkarırım," demişti. Ne var ki, aradan çok geçmeden, karısı da ne olduğu pek anlaşılmayan bir hastalığa tutuldu. Kasabada doktor da, eczane de olmadığı için, kadın çırpına çırpına öldü gitti. O da üç çocuğunun yanına gömüldü. Hoşbulduk, hem balığı tutmayı, hem yemeği pişirmeyi tek başına başaramıyordu. Çocukları dağıtmak da nefsine ağır geliyordu. Birçoğu denizci, dalgıç yetişmişlerdi. Onlar ayrılıp başlarının çaresine baktılar. Ötekilerin geçimlerini sağlamak için, evi Danacıların Hanife'ye sattı. Halini gören bazı denizciler, küçük yaşta olan öteki çocukları evlerine aldılar. Danacıların Hanife de, kiralari düzenli ödeyemiyor diye, onu evinden çıkardı.

Hanife, Hoşbulduk için, "Ben neyleyim balığı? Bana kira parasına tutulmak için ara sıra balık getiriyor. Ben paramı isterim, paramı!" diyordu.

Hoşbulduk Selim Kaptan'ın çocuklarının mezarlıkta gömülü bulundukları yer, evinin kapısından görünüyordu. Onları kaç yıldır, örten otların kışın yeşerdiklerini, yazın kuruduklarını seyretmişti. Artık koynunda kimseciği barındırmayan evinin eşiğinden, romatizmalı bacakları üzerinde sendeleye sendeleye çıkıp gitti. Uyurgezerler gibi yürüyordu. Danacıların Hanife'nin deyimiyle, cehennemin dibine kadar yolu vardı. O günün gecesı, Belen köyünden geç vakit Bodrum'a dönen Himmetlerin Selim, Hoşbulduk Kaptan'ın köy arası yaban yerlerde, arasına başını havaya dikerek, "Na! Na! Naaa!" diye bağırdığını görmüş. Kaptanın yanına varıp, ne istediğini sormuş. Onun gözlerinde vahşı ve esrarengiz bir parlaklık varmış. İçinden, "Galiba Kaptan büsbütün oynattı"

diye düşünerek, ürküp eşeğini sürmüş. Ona Müskebili Musa Çavuş da rastlamış. "Na! Na! Naaa!" diye bağırdığını duyunca, acıyan bir yüzle yanına varmış:

"Korkma be Hoşbulduk Selim Dede. Üç kere Selâtentüncina oku. Sağına soluna üfle, bir şeyciğin kalmaz. Buralarda çok gezme. Netameli yerdir. Çok kişinin buralarda çarpıldığını gördüm," demiş.

Selim Kaptan, "Eyvallah!" demiş, gülümsemiş. Musa Çavuş eşeğini yoluna sürmüş. Hoşbulduk Selim Dede de, aksi yöne yürümüş. Fakat Musa Çavuş, adımlarının sesinin kesilmesinden biraz ötede durduğunu anlamış. Başını döndürüp bakmış. Hani ya dağ başlarında büyük bir keder gibi yapıyınız, dimdik duran kayalar olur a; işte, Hoşbulduk Selim Dede'nin tıpkı öyle irkilip bir şeyleri dinlemekte olduğunu görmüş. "Acaba hayvanları mı dinliyor? Dillerinden anlar a!" diye kulak vermiş. Tepe ardı Yahşi köy sırtlarında çobanın birinin mâni söylemekte olduğunu duymuş..

Hazin bir sesmiş o. Yavaş yavaş davudilerden başlamış, sonra basamak basamak baş döndürücü tizlere çıkarak, âdeta çıldırtıcı bir çığlık halini almış. Her taraftan kılıçlar gibi keskin dağlarla kapalı ova insanların, çöl olmuş bakımsız ovalarla çevrili dağ insanların, acı bir sıla hastalığı ile dolu, "Yol verin dağlar! Eğilin dağlar" yollu türkülerinden birisiymiş. Nihayet işkence gören bir insanın, kalın bir iniltisine benzemiş.

Sanki bir insanın söylediği türkü değil, yüzyıllar boyunca kötü idare ve zulüm görmüş olan yoksul, aç, çıplak Anadolu'nun sesiymiş. Ses kesilince, ancak ormanların kalabalık halinde fısıldayışı, bir de uzaktan uzağa köy köpeklerinin havlayışı duyulmuş, ondan sonra da, Hoşbulduk Selim Kaptan'ın korkunç bir "Na! Na! Naaaa!" diye çağırışı. Musa Çavuşun

tüylerini ürpertmiş, eşeğine "deh" deyince, arkasına bakmadan köyüne doğru hızla yol almış.

Selim Dede'nin sandalından başka, bir de çulu kalmıştı. Onu Tepecik camiinin avlusunda duran, batmış bir kayığın dumbuçosuna (kayıkların kış tarafında, güvertenin üzerinde, küçücük bir odaya ya da yassı bir kulübeye benzeyen bir yerdir) taşımış. Artık orada yatıp kalkıyormuş. Dağlarda gezdiğinin ertesi günü, Selim Kaptan'ı dumbuçonun içinde ziyaret edenler, bir gün önce dağlarda, "Na! Na! Naaa!" diye, neyi çağırdığını sormuşlar. Ama ihtiyar kaptan, dağda gezdiğini de, "Na! Na!" diye çağırmış olduğunu da hatırlamıyormuş.

Ertesi günü Kocakaya adasına giderek, demirini de, voltasını da denize atmıştı. Kayık ağır, ölü dalgaların üzerinde inip çıkıyordu. O da insanlardan pek uzaktaydı. Adanın omuzları köy, kasaba gibi insan topluluklarını taşımaz, ancak açık denizlerin kalkıp inen dağ gibi dalgalarını yüklenir, suların gök gürültüsü gibi gürleyen çağlayanlarına bürünürdü. Kim bilir hangi deprem, bu kayalar devini okyanus yatağında yüzyılların dalgın uykusundan sarsıp uyandırmış, tepesini bulutlara kaldırmıştı. Ada, Hoşbulduk Selim Katpan'a yapıların uçurumlarını göstererek, denizlerin sesiyle, "Sade sen mi sıkıntı çektin? Bak şu kırılan kemiklerime!" diye bağıırdı. İşte Selim Dede'nin deniz yoldaşı martısı, o adada otururdu.

Selim, martıyı adaya yanaştığından beri, "Na! Na! Naaa!" diye çağırıp durmuştu. Ama martı ne gelmiş, ne de cevap vermişti. Hoşbulduk Dede, buna üzülüyordu. Adaya demir attıktan yarım saat kadar sonra, ta uzaklardan bir sürü deniz kuşunun bağrışa çağrışa, denizde yüzen bir kara küme üzerinde dönmekte olduklarını güç belâ seçebildi. O kara şeyi akıntı adaya doğru getiriyordu.

Bazen Güney Anadolu'nun coşan dereleri

Antalya ve onun dolaylarında kerestecilerin akarlar boyunca istif ettikleri çam ve katran latalarını denize sürerlerdi. Denize kayan lataları, çoğu kez keşileme rüzgârı açığa götürürdü. Rüzgâr sonra lodosa yahut batıya dıçe edince, keresteyi Gökova körfezine sokuyordu. Bodrum, Datça, Marmaris denizcileri bu latalara rasgelince, epeyce ekmek parası elde ediyorlardı. Selim Kaptan, bu latalardan çok bulmuştu. Kuşları görünce asıl kendi martısını aramak –belki de eski bir alışkanlığa göre bir lata bulmak– umuduyla, voltasını sarıp demiri kaldırıncı, küreklere dayandı. Kararan kümeye doğru gitti. Onun yanına varınca bir de ne görsün; Kerimoğlu'nun kurşunlarla delik deşik olmuş cesedi... Daha kokmamıştı. Ama bazı karabataklar gözlerini yemişlerdi. Selim Dede, onu güç belâ kayığa atabildi. Ve kayığı Kocakaya adasına doğru çekti. Küreklere dayanırken, Kerimoğlu'nun yüzüne uzun uzun bakıp, "Hoşbulduk bre koca oğlan, sonunda seni de vurdular, öyle mi?" diyordu.

Kerimoğlu kaçakçılığı sırasında, kaçırdığı şeker, kahve, pirinç, kadınların klasik ihtiyaçlarından dantel, saç kıvrırmak için maşa, göze, yanağa sürmek için sürme, düzgün gibi şeyleri, bazen Kocakaya adasındaki mağaralara gizleyip istif ederdi. Hoşbulduk Selim Dede'ye pirinç, kahve ve öteberinin hangi mağaralarda olduklarını bildirir:

"Sıkılma bre Dede amca. Dilediğin gibi al pişir, keyfine bak, evdeki çocuklara da, dostlara da, mahalledeki fakir fıkara da götür. Haram mal diye yadırgamasınlar. Günahı varsa onların değil, benimdir" diyerek, o çelik gibi keskin sesiyle, çiçekler kadar hafif sözler söylerdi.

Belki de yeryüzünün en kötüsü, diye tanınan bir adam bile, şuna buna, yıldızlar kadar lekesiz ve can-

dan iyilikler etmiş olabilir. Bir gün ıssız bir yerde öldürölüp bırakılan hayduda —o haydudun iyilik etmiş olduğu, yahut hiç etmemiş olduğu— bir insan rasgelir. O insanın haydudu, sevaptır diye gömmek üzere sırtlayıp götürmesi olağandır. Taşıyan ve taşınan, akşamla ağaran patika üzerinde uzaklaşır, uzaklaşır da, ta ötelerde ufacık bir kara nokta olur. İşte bu hal, üzerinde hemen hemen düz yürünmesi imkânsız olan, hendekli, çukurlu, uçurumlu, yarlı yeryüzünün ölene hazin bir, "Seni bağışlıyorum" demesi ve onu koynuna alması gibidir.

Hoşbulduk Selim Dede Kerimoğlu'nu sırtına bağıladı. Romatizmalı bacaklarının ağrısına hiç bakmayarak, onu adaya çıkarıp, adanın tepesine gömmeye uğraştı. Fakat adanın en derin toprağı yarım karıştı. Onu gerisin geriye kayığına getirdi, çenesini avcuna alarak düşünmeye koyuldu.

Ne yapacaktı şimdi? Denizde ölen denizciyi yelkene sarıp denize gömerlerdi. Selim Dede'nin çulu camideki dumbuçodaydı. Kayıkta biricik latin yelkeni vardı. "Adam sen de!" dedi. Yelkeni olmazsa, kürek çekebilirdi ya! Asabi hareketlerle yelkeni başaltından çıkardı. Korsanı yelkenin üzerine uzattı. Dikti. Kayığın safra başlarından birini, ölünün ayak ucuna koydu. Cesedi küpeşteye çıkarıp, eliyle teraziledi. Ruhuna bir fatiha okudu. "Haydi Kerimoğlu, biz de çok gecikmeyiz artık" dedikten sonra salıverdi. Ceset, on beş kulaç dibe gidip oturdu.

Hoşbulduk, deniz aynasını kapınca, dibe baktı. Kerimoğlu, set oluşturan bir kayanın dibinde, dimdik duruyordu. Sanki kıyamet günü İsrail sûru ötmüş. Deniz Defterdarı da, kefeniyle mezardan kalkmış, ayak uçlarının üzerinde durarak, daha derinde yayılan kapkara denizaltı ovasına bakıyordu. Akıntıyla yavaş yavaş öne, arkaya sallanıyordu. Balıklar usul-cacık ona yaklaşıyor, sallanınca kaçıyorlardı.

Birkaç yıl önce, İstanköylü bir kaptan –sigortalamış olduğu kayığının sigorta parasını almak niyetiyle– kayığını Büyük Orak adasının doğu koyuna getirip batırmıştı. Selim Dede, o ıssız yere uğradığı zaman, tirandilin iki direk uçlarının denizden yarımşar kulaç çıktığını görmüş, merak ederek sandalını geminin üzerine getirmiş, deniz aynasıyla bakmıştı. Gemi, yana yatmamış ama, karinesinin üzerinde düz oturmuştu. Yelkenleri hep takılıydı. Güvertesi, baş taraftaki bir zincir parçası dışında, bomboştur. Geminin duruşunda bir hazin yoksulluk hali vardı. Selim Dede, bir gariplik duymuştu, kayak sanki diri diri zorla boğulmuş gibiydi. Rüzgâr, hazin hazin fısıldıyordu. Kaptan'ın yüreği cızz etmiş, gözleri ıslanmış, "Tuh herife! Hiç sigorta parasını almak için kayak mı batırılır?" diye bağırıyordu.

Selim Dede, aynada Kerimoğlu'nu gördüğü zaman, yüreği o seferinkinden bin kez fazla burkuldu. O gün Bodrum'a dönünce, ağzını bıçaklar açmadı. Ne gördüğünden, ne de ettiğinden söz etti. Üç dört gün çulunun üzerine kıvrılıp hasta yattı.

Deniz Defterdarı engin dibi mezarına inerken ve ona mezar taşı olan Kocakaya adası, denizin sesiyle, "Bak şu kırılan kemiklerime!" diye gürlerken, Ulalı Haşmet Bey, Kristal Bar'da, içkinin verdiği bulantıyı gidermek için, iki setli içiyordu.

Çatalkaya köyündeyse Tiycan, taşlaşmış bir yüz ve büsbütün çukurlaşmış iki kapkara gözle, uzun uzun denize bakıyordu. Bu kara kız, Kerimoğlu'nun beşibirlik vermiş olduğu çocuk Karakız ya da Tiycan'dan çok farklıydı.

Aradan beş gün geçip de, Hoşbulduk Selim Dede'nin koluna dizine derman gelince, camideki dumboçosundan çıkıp sandala atladı, küreklere acı bir istekle yapıştı. Çok yoruldu ama, Kocakaya adasına vardı. Adayı firdolayı dolaştı, başını yukarıya kaldırıp, "Na! Na! Naaa!" diye bağıra bağıra sesi kısıldı. Ne var ki, martı gelmiyor da gelmiyordu.

Son bir gayretle bütün sesini toplayarak, yine ünlledi. Adanın ta tepesinden martının, "Na! Na!" diye yanıtlayan sesini duyar gibi oldu. Ses o kadar ince, o kadar uzaktı ki, bu gerçekten martının ötüşü mü, yoksa özlenen bir çağırışın hulyası, rüyası mıydı bilemedi. Hoşbulduk yine bağırdı. Can kulağıyla dinledi. Yalnız dalgaların inleyişi vardı. Hoşbulduk, kolu dizi titrer bir halde yarıları tırmanmaya koyuldu.

Martı, yirmi günden beri, yumurtalarının üzerine sıcak sıcak yayılmıştı. Onları ateş gibi yanan sevgisiyle canlandırmaya çalışıyordu. Bağrındaki çocuğun oynadığını duyan insanoğlu anası, gövdesinde çarpmakta olan çift yürekten cesaret alır. Oysa bağrına taşlar basarcasına, yumurtaları basan martının yüreği –biricik yavru için, iki kez lohusa olmak acısına katlanarak– hep yapyalnız olarak çarpar.

Dört yumurta içinde, dört martı civcivi, kapalı gözler ardında rüyalar görüyorlardı. Daha yumurtaları delinmemişti bile. Ama yüreklerinin kulağı günlerden beri denizin sesine açılmıştı. Dalgalar, adayı temelinden sarsarak gürledikçe, yürekleri binlerce yıldan beri peydahlanmış bir çınlayışla daha, daha hızlı çarpıyordu. Artık neredeyse gözler güneşte, kanatlar gökte, kasırgaları aşacaklarını biliyorlardı. İşte bu bilgiyle, yumurtaların içinde ötüyor, öttükçe de analarını sevinçle çıldırtıyorlardı. Tam o sırada martı, Hoşbulduk Selim Dede'nin sesini duydu. Ona cevap verse, yavrularının seslerini duymaktan kendini yoksun kılacaktı. Çünkü ana sesini duyan yavrular, bir

tehlikenin yanaşmakta olduğunu sanarak, hemen susacaklardı. Ama kuş, kendisini tutamadı. Sesini, "Na! Naaa!" diye kapıp koyverdi. Hoşbulduk Selim Dede'yi, "İşittim mi, yoksa bana mı öyle geldi?" diye düşündüren, işte bu çağırışı.

Martının ötüşü çınlayınca, oralarda dönüp duran bir yırtıcı kuş, hemen ona doğru yollandı. İşte o zaman denizin apak doğurucusu, yaralıymış gibi çırpınarak, kendini yerden yere çarparak, bir kanat ve tüy kargaşalığı halinde kayanın kovuğundan çıktı. Hava canavarıyla çarpışacak kancalı gagası, pençeleri yoktu. Debelene debelene yuvasından uzaklaşıyordu ki, yırtıcı kuşa kolaylıkla parçalanabileceği kanısını versin. Cıvcıvlerinin canını kendi canını vererek kurtaracaktı. Kartal, kara bir pençe ve gaga girdabı halinde, martının üzerine çullandı. Çırpınan kar beyaz tüyler kanlara, et parçalarına belendi.

Aradan çok geçmeden, çalılar çatırdadı, ayrılan dallar arasından Hoşbulduk Selim Dede göründü. Eline bir koca taş alıp davrandı. Ama iş işten geçmiş bulunuyordu. Martının gözleri sönerken, Selim Dede'ye, "Sen de benim gibi yoksul, garip bir deniz kuşusun" demiş gibi oldu.

Doğdu doğalı yaradılışı açık denizlerinde ve karalar üzerinde, rüzgârı, yıldızı, güneşi, kuşlarla balıklarla yaşamış olan Selim Dede onların huyunu suyunu -bu arada da tehlikeyi sezen ana martıların yurmurtalarını kurtarmak için kendilerini feda ederek-yuvadan uzaklaştıklarını iyice biliyordu. Yerde sürünmüş olan martının izini kovalayarak, bir kayanın derin kovuğunda, kuşun yuvasını buldu. Evvelce komşusu olan Davulcu Kadir'in, keklik yumurta palazlarını günlerce koynunda ısıttığını biliyordu (Hatta bir gün Kadir ona anlatmıştı. Onun bir dişi palazı varmış. Onu büyütmüş. Bahar dolanıp gelince, palaz ortadan kaybolup gitmiş. Kadir, bağrının sıcaklığıyla yetiştir-

miş olduğu kekliğin bu kaçışını, onun nankörlüğüne vermiş. Aradan iki ay geçmiş. Günün birinde, dişi keklik tren katarı gibi on tane palazını arkasına takarak –hem de yaya olarak– çıkakoymasını mı? Demek ki aşk zamanı gelince keklik, uçup gitmiş, sevmiş sevişmiş, yumurtlamış, palazlar yetiştirmiş ve "Bak neler yaptım?" diyerek Kadir'e dönmüştü).

O gece Selim Dede uçurumun tepesinde kaldı. Yumurtaları üşütmemek için, onları ak kıllı koynuna bastı. Ertesi sabah yumurtalardan, turuncu bacak ve ayaklı, beyaz pamuk yumakları çıktı. Dede'nin avuçları, içi sıcak sıcak çarpan tüylü yüreklerle doldu. Yüksek direğin babafingosuna tırmanan denizciler, nasıl açık ufuklara serbestçe göz gezdirirlerse, boylu boyunca irkilen uçurumun tepesinden, yavrular da bakışlarına siftah olarak enginlerde yayılım veriyorlardı. Veriyorlardı ama, gökler bomboştu, sessizdi. Haniydi uçurumun tepesinden, yükseklerden çınlayacak ve yavrulara kanada binmek cesaretini verecek olan ana martının çağırışı?

Hoşbulduk Selim Dede, beş altı gün uğraştı, yavruları balıkla besledi, koynunda barındırdı, ısıttı, bu uğurda hemen hemen susuz kaldı, ama onları bir türlü uçuramadı. Oysa yavruların kanatlarının uç tüyleri, rüzgâr ararcasına uzamıştı.

Selim Dede, her gün uçurumun tepesinden, yavruları uçmaya kışkırtmak için, kollarını kanat gibi kullanıyor, hoplayıp zıplayıp çırpınıyordu. Orada onu bir seyreden yoktu ki, eş dost gözünde gülünç, çoluk çocuğa da rezil olsun. İşte bundan dolayı kuşları kındırmak işine –tuhaf tuhaf sesler çıkararak ve hareketler yaparak– çekinmeksizin gönül veriyordu. Özle-yişine denk kanadı olsaydı yavrular çoktan kanat alevleri halinde göklere harlarlardı. Dördüncü ya da beşinci günün akşamıydı. Selim Dede sabahtan beri

yırtınıp çabalamıştı. Ama yavrular bir türlü kanatlarına güvenememişlerdi.

Gün batarken Selim Dede uçuşunun kenarına dizili duran dört yavruya baktı. Onların gözleri batıya bakan şehir penceresi gibi, gurubun kızıl aksiyile yanıyordu. Renkler bentlerini yıkmış büyük sular gibi gürüyorlardı.

Doğa, akış halindeydi. Dağlar, denizler, sanki giden ışığa doğru bağlarını tartıyorlardı.

Selim Dede o ışığın asıl vatanı olduğunu mu duyuyordu? Ve oraya gidemediği için üzülmüyor muydu ne? Hoşbulduk Selim Dede de, ötelerin bir çocuğuydu. Her neyse, her an karanlıkla kapanmazdan önce, son bir gayretle yavruları uçurmak için ayağa kalktı. Dünyada her şeyini kaybettikten sonra elinde kala kala şuncağızlar kalmıştı. Onlar da uçmadan mı öleceklerdi?

İçini derin derin çekti. Ta canevinden kopup gelen bir özleyişle, "Na! Na! Naaa!" diye bağırdı. Yavruları avcunda, yüksekte tutarak, ileriye fırladı, uçuşunun kenarını aştığının farkında olmadı. Yavruların dördü birden havalandılar. Sanki yavruları kapıp uçuran kanatları değil, Selim Dede'nin atılış hızıydı. Martılar uçacaklardı, çünkü artık kanatlarına güvenmişlerdi. Hoşbulduk Selim Dede'nin gövdesiyse aşağıdaki kayalara çarpmıştı. Kemikleri paramparça olmuş, denize devrilmiş, uçmuş gitmişti.

Denizin akıntısı Hoşbulduk Selim Dede'nin cesedini açıklara doğru götürüyordu. Dalgalar geçerken ak sakalı köpüklere karışıyordu. Martı yavruları havada, Kocakaya adası, devrilmiş yarlar ve tepeden tırnağa kadar çatlamış uçuşumlarıyla, "Bak şu kırılan kemiklerime!" diye gülüyordu.

Selim Dede'nin Kocakaya'ya bağı sandalı iki gün kayalara çarparak güm güm öttü, sonra parçalanıp dağıldı. Martı yavrularının uçmaya başladıkları günden sonra, Hoşbulduk Selim Dede'yi bir daha gören olmadı. Aradan bir ay geçince, boğulmuş olduğu anlaşıldı. Kira parasını tamamen ödemiş olmadığını iddia eden Danacıların Hanife, borcuna karşılık camideki dumbuçosunu ve çulunu alıp evine götürdü, hakkını helâl etti. Dumbuçoğu tavuklarına kümes olarak kullandı. Kocakaya adasına ender olarak giden balıkçılar, oradaki birkaç martının, "Na! Na! Naaa!" diye öttüklerini duyunca, "Rahmetli Hoşbulduk, aklını fazla kaçırdığı zaman, böyle öterdi" derlerdi.

Elif'in yani Tiycan'ın köyü –Çatalkaya köyü– bir dağ tepesine kurulmuştu. Ona doğru tırmanılırken, önce köy mezarlığına varılırdı. Mezar taşları toprağa dikine saplanmış dört beş karış boyunda, alelade kaya parçalarıydı. Bazılarına bağlanmış olan ot, yahut dağ çiçeği demetleri, rüzgârda çabalar, kuru kuru hışırdardı. Bunlar daha yeni ölmüş olanların mezarlarıydı. Sonraları, fırtınalar, yağmurlar, kurumuş demetleri uçurur, taşları devirirdi. Zaten aradan az zaman geçince, mezarlıkta gömülü bulunanların ne kemikleri, ne de saçları kalırdı. Çünkü geceleyin gelen sırtlanlarla angıtlar, onları kemiklerine varıncaya kadar hatır hutur yerlerdi.

Mezar taşları kalabalığına bakılınca, köyü zaptetmek için alay halinde yokuştan yukarı doğru saldırmakta oldukları sanılırdı. Ölümün saldırışı. Mezarlıkta hortlayanlar, sanki köy evlerini cin çarpmışa döndürürlerdi. Evler, ödleri koparak, eğri büğrü kıvrılmış, yerlere mi pusmuşlardı ne? Kargacık burgacık sokaklara sokak denmezdi. Çünkü evler karşılıklı

dizilmiyorlardı. Galiba saldırıya uğradıkları zaman, birbirine karışmışlardı. Lağımlar sokaklarda açıkta akıyorlardı. Öteki yamaçta, son ev aşılınca, bir kuyu vardı. Bütün köy onun acımtırak suyunu içerdi. Ondan sonra da burçak tarlaları gelirdi. Kolay sindiriliyor, çok yeniyor diye, buğday yenmezdi. Burçak yenirdi, sapları da damlarda kiremit yerine kullanılırdı.

Köyün bütün işi gücü, birkaç karış tarla, birkaç keçi, inek ve tavuğu yaşatmaktan ibaretti. Burçak erince biçilir, dövülür, savrulur, el değirmeninde öğütülür, 'ondan sonra kış gelirdi. O zaman da, eğer varsa istif edilmiş tezekler, ya da dağdan kesilip taşınan çalılar yakılırdı.

Söz konusu hava değişiklikleri, yağmur kurak ve ürün kıtlığından ibaretti. Bunlar yüzyıllardan beri tekrar edilekonmuştu. Bu faaliyetlerin ötesinde hayat denilen şeylerin akisleri pek uzaklardan belli belirsiz işitilen keçi çanı tıngırtıları gibiydi.

Hiçbir yerlerini örtmeyen paçavralara bürünmüş kaşık kadar yüzleri hep göz ve acı acı bakıştan ibaret, kavrulmuş çocuklar, -mevsime göre- palamut pelitleri, mazi çekirdekleriyle oynarlardı. Çocuklar, güneşte ısınarak tüten öbek öbek süprüntü kümelerine yanaşınca yığınlar -kara bir çulla örtülü olarak uyuyan bir adamın kımıldanması gibi- âdeta ırgalanır, üzerlerinde kaynaşmakta olan milyonlarca sinek, acı bir uğultuyla kara bulut halinde havaya kalkardı.

Tepede iki dil gibi çatallaşan kayaların yükseğine "Kismet Taşı" denilirdi. Köy, alçaktaki kayanın üzerine tuz biber gibi serpiliydi.

Batıya doğru iki dağ aralığından, ta uzaklarda deniz görünüyordu. İşte bundan dolayı köyün hemen hemen bütün pencereleri batıya bakardı. Köyün karadan kasabaya yolu yoktu. Köy "yoksulluk" kadar

çıplak ve soğuktu. Ona girerken bir kara bahtılığa, bir haksızlığın içine girilmekte olduğu sanılırdı.

Köylülerin hepsi de sert yapıydı, çünkü o katı yamaçlardan ellerindeki tarihin ilk çağlarından kalma aletlerle yeygi çıkarmak, taştan süt sağmaya kalkışmak gibiydi. Köyde şişman olarak bir Danacıların Hanife, bir de Karakız'ın en büyük ablası Zehra vardı.

Köyden biraz uzaklaşınca, çevrenin hele deniz kıyısının güzelliği, insana, "Bu cennetin ortasında bu köy, bu cehennem parçası ne arıyor?" diye düşündürdü.

Köyün dört yanında yüksek dağlar bir ululuk simgesiydiler sanki. Nasıl oluyordu ki bu yüce dağlar aralarında bu Çatalkaya gibisi köylere katlanıyorlardı? Onlar galiba aslanların sırtlarında taşıdıkları pireleri hoşgörmeleri gibi ilgisiz kalıyorlardı.

Tiycan'la birlikte dört fıkara kız, çamur ve taş evlerinde yapıpınlı yaşarlardı. Bir de erkek kardeşleri Ali vardı. Ama o, Kalimnos sünger avcılarına uyarak, on yedi yaşındayken köyden kaçmıştı. Ali, köydeyken Tiycan'ı çokluk yanında balığa götürürdü. Nasıl ki kuluçka yatmak için karaya giden martılar, günlerce açık denizlerin tuzlu kokusunu kanat ve tüylerinden silkelemezlerse. Elif de enginleri günlerce aklından ve hayalinden silkemezdi. Ali'nin (ya da köyde anıldığı gibi, Aliş'in) mektupları kızların dördüne de, dış âlemin iç açıcı esintilerini getirirdi. Hele Karakız'ın kapalı hayatında sanki bir an için bir pencere açılırdı.

Karakız'ın gözleri parlar, ablalarına, "Neden erkekler istedikleri yere gidip, istedikleri gibi çalışıyorlar da, bizler yerli yerimizde mıhlı kalıyoruz, anlamı-

yorum?" derdi. Ablaları, "Hele şunun sorduğuna bak. Eskiden beri böyleydi de ondan!" derlerdi.

Kızların avlularında –eğer artarsa– yemek artıklarıyla geçinen, habire tüy kabartıp uyuklayan iki üç uyuz tavuk; çalı çırpıyla yapılmış ağıldaysa bir inek, birkaç da keçi vardı. Ama ne keçiler, ne de inek, yarananın özene özene yarattığı yaratıklardan değildi. Her neyse inek, inek sayılmaya yetecek kadar ineğe benziyordu. Onlardan başka, dört beş dönüm kıraç tarlaya sahiptiler. Eskiden keçi sürüsü daha kalabalıktı. Ama çoğunun eceli gelmişti. Hele tarlalar, eski hallerinin yürekler acısı birer anıları gibiydiler. Dört kızın dünyalıkları işte bunlardı. Dünyalarıysa, otuz kırk haneli köyleriydi.

Köyde herkes evlilerin ne halde olduklarını, Tanrının günü görüp duruyorlardı. Ama kadınlar yine de dövülmeyi, seilmekten kötü bulmuyorlardı. Mademki bu da eskiden beri böyleydi, böylece sürüp gitmesi gerekiyordu. Hem ne kadar acı olsa da çocukla yaşamak, çocuksuz ölmeye karşın bir cennetti. Onun için sabahları gün ağarırken, akşamları batarken, mutlaka birkaç kız, uğurlu olduğu söylenen Kismet Taşı'na çıkar, oradan "Aysız güneş mi olur? Gelinsiz efe mi olur? Bahtım! Kocaya gidecek vaktim!" diye bağırdı. Bunlar sonra gider, evlerinin denize bakan penceresinin önünde otururlardı. Yelkenlilerin uzaktan gelişini, can gözüyle seyredeler, kayıkların birdenbire erkek şekline girmesini, deniz üzerinden yürüye yürüye, "koca" diye kendilerine gelmesini beklerlerdi. Volta başlarında, yamaçlarda ağaran fitaları seçecek kadar kıyıya yanaşınca, denizciler, "Ne olacak, bir lokma kara ekmek çıkarmak için kayaları deşip dururlar. Allah işlerini kolay etsin," derlerdi. Köylülerse, kayıklara baktıkça, "Zavallılar bir lokma kuru ekmek için, deniz deniz gerzerler. Allah işlerini denk getirsin", diye dualar eder-

lerdi. Kayıklardaki denizciler yelkenle, skotayla, düzenle uğraşır dururken, tepedeki köyün on on beş penceresinden bakan, on on beş çift gözün kendilerini gözetlemek ve yelkenlerinin her çırpınışında on on beş yüreğin umutla çarpmakta ya da umutsuzlukla çökmekte olduğunun farkında olmazlardı. Karakız'ın ablalarının her birisi de, vaktiyle Kısmet Taşı'nın üzerinden bağırması, gelip gelip deniz penceresinin önünde oturarak, kayıkların birinden birinin kendisini alacak erkeği getireceğini ummuştu. Her birisi pencerenin önünde çeyizlik yünlerini örmek için tığlarla, bir ters, bir yüz diye, gözleri sayarken, kendisine rakamları şaşırtmayan dikkati, sabrı gelin olmak umudunda bulmuştu. Ama hepsi de kendi düşünlerinde, düşün havasını çalacak olan davul zurnanın sesini boşu boşuna beklemişti.

En büyükleri Fatma, artık adamakıllı kocamış olduğu için, ne deniz penceresine oturur, ne de, "Bir kayak geçiyor" dendiği zaman, merak edip başını döndürür bakardı. İlkın şişmiş şişkolamış, sonra da rüzgârı kesilen yelken gibi, her tarafı sarkıvermişti. İşte o zaman her şeyi kara görmeye başlamıştı. Günleri cenaze alayı gibi geçiyordu. Yaşamıyordu, mezarlığa taşınacağı günü bekleyerek, ölmemekte devam ediyordu.

Fatma'nın daha küçüğü Zehra ise, kayıklara aldırmamazlık etmezdi. Duvardaki kırık ayna parçası günler geçtikçe, ihtiyarlığını suratına karşı gösteriyordu. Ak saçları karaların arasında bir belirir, bir saklanırken, her biri zehirli bir dikenmiş gibi yüreğine acı acı batardı. Ak saç telini saatlerce arar, kopardığı her teli -öç almak için- ateşte cayır cayır yakardı. Bir gün ayna, "Nah sana!" dermiş gibi karışını Zehra'nın suratına gerdi; o da sanki bir düşmanıymış gibi aynayı bir taşa çarparak, tuzla buz etti. Göğsünde beklemekte olan insan sevgisinin sütü ar-

tık zehir zıkkım kesilmişti. Ana olamayışı kendisine bir işkence olmuştu. Ama analığına engel olan görevlerin şiddetli, ateşli bir savunucusu kesilmişti, ahlak ilkeleri namına herkesi sert bir disipline zorluyor, önüne geleni eziyordu. Bir yandan başkalarına ettiği işkenceden tat alırken, bir yandan da, yoksun kalmış olduğu şeylerin acısını insanlardan çıkarıyor, onlardan böylece öç alıyordu.

Ayşe'ye köyün önünden geçen kayıkların teknelerini, yelkenlerini, donanımlarını hep ezbere bilirdi. Bir kayığı görür görmez, "İşte bu kayık, on gün önce sağa geçmişti," derdi. Onun romantik, buğulu hayaline göre, erkek gelecek, onu koynuna alacak, ebedi bir ilkbahar havası yaşayan binlerce kuşlarıyla cıvıldaşan bir adaya götürecekti. "Koca" sözü "Açıl ya susam!" sözü gibi, hayalinin kapılarını o cennete açan tılsımlı parolaydı, orada karı koca çiftte kumru-lar gibi gaga gagaya öpüşecek, ku, ku, ku diye birbirine dem çekerek yaşayacaklardı. Ayşe'nin bu umudu daha ölmemişti. Ama can çekişiyordu. Yelkenin birinin uzaktan göz kırparmış gibi pırıldadığını görünce, gözleri uyanır, gülümserdi. Sanki yanaşmakta olan kayıkta, kırpan gözden, sinsi, ince bir kıvılcım seli akıp gelir gönlünü ısıtırdı. Kayık hiç orali olmadan uzaklaşınca, Ayşe hayalinde kendisini terk edilmiş bir gelin gibi görürdü. Sararıp solduğunu, yavaşça öldüğünü, tabutunun musalla taşına konduğunu, yanibâşındaki viranede bir baykuşun hazin hazin öttüğünü, herkesin, "Zavallı tazecik" diye ona acıdığını duyar ve görür gibi olurdu, başı bir yana düşer, gözleri dolar-dı. Bu halini kollayan Zehra, mutlaka odaya sökün eder, "Sana ne oluyor?" der, Ayşe de, "Bir şeycik değil, içimden öyle doğdu da!...." gibilerden bir cevap verirdi. Zehra'nın inadı üzerine "Annemi hatırladım", ya da, "Aliş gözümün önüne geldi," yollu bir yalan uydurunca, Zehra da zehirli zehirli güldükten sonra,

"Sen onu külahıma anlat! Ayıp! Ayıp! Ermiş erişmiş bir kadınsın. Hiç koca koca diye ağlanır mı? Kendinden utan!" derdi. Bu kez Ayşe, hüngür hüngür ağlar, öteki de ettiğinden memnun, şalvarını yelendire yelendire odadan çıkar giderdi.

Karakız da deniz penceresinde otururdu. Fakat onun gördüğü herhangi bir kayık, onda, bakış menzillerinden geçen herhangi bilinmeyen şey hakkında insanların duydukları gelgeç meraktan fazla bir ilgi uyandırmazdı. Hani insanın akan suların burgacına yakalanarak döne döne giden bir çöp ya da bir tahta parçasına gözü takılır a, işte Elif'in de ilgisi o kadardı. Karakız'ın deniz penceresi evde değil, başka yerdedi.

Karakız küçük çocukken hemen hemen anası tarafından hiç bakılmamış, onun beşiğini bile babası sallamıştı. İşte bundan dolayı küçükken korktuğu zaman, başka çocuklar gibi, "Ana!" diye değil, "Baba!" diye bağıırdı.

Babası Şerif -ki Karakız çok şeyini annesinden değil, ondan almıştı- Çatalkayalı değil, Mazılıydı. Köyü Gökova körfezi kıyısında taşlık bir yamaçtaydı. Denizden bakılınca evleri kayalardan ayırt edilemezdi. Orada insanoğullarının yaşadığını anlamak için, yamaca beş on saat dikkatle bakmak lâzımdı. Saldığı ince tel üzerinde yürüyerek çıkan küçücük bir örümceği andırır kara bir noktacığın yokuş yukarıya tırmandığı fark edildi miydi, bir Mazılı göründü demekti. Görünen de olsa olsa çalı çırpı yüküyle iki büküm olmuş, yalın ayaklarının tabanları birer parmak derinliğinde çatlaklarla çaprazlama kıyılmış bir köylü kadın olabilirdi.

Mazı köyünün ekilecek toprağı olmadığı için, Mazılılar, mazı pelitleri toplamayı ve pars avını geçim yolu edinmişlerdi. Köyün bir iki yüz erkeğinin içinde ancak ikisinin tüfeğı vardı. Birisi teneke bile-

zikli bir çiftte, diğeri de atalardan kalma bir şişhane, ama, buna karşılık, köy yirmi, yirmi beş kadar büyük ve keskin kamaya sahipti. Kamaların demiri, köylüler tarafından dört beş saat ötedeki (köylülerin deyimince; dört beş kurusıkı ötede) bir taşlar burgacı olan Kızılcadağ'dan torba torba toplanır, ters yönde on on iki saat uzakta olan Bodrum'a taşınır, orada demircilere dövdürülürdü. Şerif işte bu kamalardan birinin talihli sahibiydi.

Mazı blçimi pars avı pek kolaydı. Kepeneğin önü ince tireyle derme çatma diktirilir. Kepenek başa geçirilir. Yalın kamayla pars inine dalınıverilir. Pars saldırıp da tırnaklarını kalın kepeneye geçirince, kepenegin altından sıyrılıverilir ve sülbesüt Mazı usulüyle, kama parsın canevine saplanıverilirdi. Bu iş bir saniyeden daha fazla sürerse avcının –eğer varsa– karısı dul, çocukları da öksüz kaldılar demekti. Şerif'in bakışında, vahşi hayvanlarla, bir de o zamanki âşar mültezimleriyle uzun boylu ölüm dirim savaşında bulunmuş olanlara özgü bir zekâ parlıyordu.

Bir gün Şerif'in can ciğer köpeği Çomar, başını bir pars ininin içine sokmuştu. Köpek acı bir çığlıkla başını gerisin geriye çıkarınca, burnunun ucundan itibaren yarısı gitmişti. Demek ki içerideki pars "hırr" edip bir pençe salınca onu vurup koparmıştı. Köpek kıvrım kıvrım kıvrınarak ölürken, dilinin kanayan yarısıyla Şerif'in ayaklarını yalamış, yalvarıcı gözlerle ona uzun uzun bakmıştı.

Şerif'in gözlerini kan bürümüş, öç almakta acele ederek sakınmayı elden bırakmış, mağaranın içine dalıvermişti. Pars yaralanmış, ama öldürülmemişti. İnin toprakları korkunç bir dalaşma sonucu, tırmık tırmık yırtıldıktan sonra, pars ölü olarak yere serilmiş, ne var ki Şerif'in de iler tutar yeri kalmamıştı. Karısı ve büyük çocukları tütün kırmak gibi bir işe gittikleri zaman, o evde kalır. Karakız'ın beşiğini sal-

lar, kırık bir sesle, ona becerebildiği kadar ninniler söylerdi. Bir gün salıncağı sallarken başı önüne düşmüştü, artık ondan sonra ninni söylemedi.

Dört beş yaşındayken Elif kızın yaramazlığını, çevikliğini, neşesini görenler,

"Babası sağ olsaydı, mutlaka bu kız onunla pars avına gider de, ikinci bir Mazılı Hacer olurdu. Ama çocuk büyüüp dünya zorunu görünce yatıştır," derlerdi. Bilmezlerdi ki (sonradan ona uygun buldukları lakaba göre) Tiycan iki yüzyıl da yaşasa yine çocuk kalacaktı. Onda dünyanın en büyük masumluluğu olan açık mavi gökler kadar sebepsiz sevinçleri vardı. İsteddiği kendisine yasak edilirse, birdenbire göz yaşları boşanırdı. Hem de ne iri iri göz yaşları! Ama birdenbire içten gelen bir neşeyle, gölgede, yapraklar arasında oynaşan gümüş ışınları gibi, gülüşlerle katı-lırdı.

Kimi yol, rüzgârını bulan gemi, denizlerin üzerinde uçardı. Ona hızlı yaşamak denirdi. Kimi yol da, rüzgâr kıt olurdu. Gemi usul usul kimildardı. Ona da yavaş yaşamak denirdi. Tiycan'sa kasırga ve fırtına gibi yaşıyordu. Gündüzün, "Aman oradan atlama, aman bu kadar koşma!" gibi uyarılarla yorulan anasıyla ablaları, geceleri Karakız'ın artık uyumakta olduğunu görünce derin bir "Oh!" çekerlerdi.

Babası öldükten altı ay sonra çocuk, anasını da kaybetti. İşte o gün Tiycan dağlarda, deniz kıyısında birkaç arkadaş keşfetmişti. İlk tanıştığı arkadaşlar işte onlardı. Tiycan'ın ablalarının tütün kırmaya gittikleri bir gündü. Karakız'ı anasıyla evde bırakmışlardı. Hava ateş gibiydi. Avludaki tavukların gagaları birer karış açıktı. Annesi evin içinden bir şeyler bağırmaya koyuldu. Çocuk, "Annem acaba kime bağırıyor?" diye merak ederek içeriye daldı. Odada annesinden başka kimse yoktu. Kadın kendi kendine söyleniyordu. Gırtlığından hırlamalar, horlamalar gibi, tuhaf

tuhaf gürültüler çıkıyordu. Sonra oturduğu yerde zıp zıp kalgıdı. Ellerini çocuğa uzattı. Ona yuvalarından uğrayan gözlerle baktı. Çocuk soğuk ve esrarengiz bir korkuyla ürpererek ablalarını aramak üzere dışarı fırladı, ama yolu bilmiyordu.

"Fatma! Zehra! Ayşe Abla!" diye bağırarak dağ yolunu tuttu. Ama aradan bir iki dakika geçince abla- larını bulmak için koşmakta olduğunu unuttu. Yalnız koşmak için koşuyor, yokuş yukarıya gidiyordu. Ta uzaklarda bir mavi çiçeğin, rüzgârda çırpınarak ken- disine bir yıldız gibi göz kırpmakta olduğunu gördü. Gördüğü bir mavi çiçek değil, havada uçuşup dans eden dört mavi kelebeği. Bunlar bir mavi alev gibi oynaşp pırıldasırken, esmekte olan delişmen bir rüzgâr onları üfleyerek söndürmeye mi kalkıştı ne? Kaşla göz arasında dört kelebek dört mavi kıvılcım olarak uçup gittiler. Karakız da onların peşi sıra kıv- ranan patikadan, tepenin vahşi ıssızlığına doğru yol- landı. Ne güzel oyun arkadaşlarıydı o kelebekler!

Hava sıcaktı, ağır ağır soluyordu. Tersliğe bakın ki kelebekler de ortadan kaybolmuşlardı. Karakız korkmaya başladı. Çünkü oradaki kayalar hiç de oyun arkadaşı akranları değildi. Onlar ağır başlı, çatık kaşlı umacılar, gulyabanilerdi. Böylece yokuş yu- kariya çıkarken, kelebekleri görmek umuduyla önün- de somurtan dilsiz yarların yukarısına bakmak üzere başını havaya kaldırdı. Bu kez ne görsün istersiniz? Bağrında mavi kelebeklerin çoktan erimiş bulunduk- ları masmavi bir gök, koynunu açmış, güle güle, yo- kuş aşağı ona doğru koşuyor. Sanki maviler de onun gibi çocuktular. Delişmen şeylerdi. Öyle serin esiyor- lardı ki, Karakız'ın içi açıldı. O da onlarla birlikte yo- kuş aşağı koşmaya koyuldu. Oynaşan rüzgârlar çan- çiçeklerinin ve hasekiküpelere saplarını sarsarak petallerini Karakız'ın üzerine üfürdüler. Sonra kahka- halar atarak uzaklara seğirttiler. Yine uzaklardan dö-

nüp Karakız'ı da, uçuşan kırlangıçları da önlerine katarak kovaladılar, hepsi de yeryüzüne indiler, kayaların ardına saklandılar, oradan çocuğun üzerine çullandılar. Önünden esip saçlarını arkadan çektiler, arkadan esip önünden çektiler. Karakız rüzgârların ne haltlar işlediğini gördü. Ama rüzgârların kendilerini bir türlü göremedi. Rüzgârlar Karakız'ı tuhaf bir dağ patikasıyla karşı karşıya bıraktılar.

Patika da tuhaf bir şeydi. Akıllı çocuk gibi oynak ve terelelli bir dağ yoluydu. Yokuş yukarı hopluyor, yokuş aşağı atlıyor, dirsekleri birdenbire dönerken saklambaç oynuyormuş gibi, köşe başının ardında gizleniyor, sanki Karakız'ın akranıymış, onu iki elinden tutarak, çekip götürüyordu. Ne var ki, bunca oyundan sonra yol birdenbire ortadan kayboldu. Karakız önünde yol değil, milyonlarca deniz milinin çıldırtıcı mavisıyla enginlere kadar yayılan Arşipel'i buldu. Buracı geniş bir plajdı. Toz şekeri gibi beyaz kumların arasından şeftali yanağı gibi tüylü yabanbaklası çiçekleri sarı sarı pırılđaşıyorlardı. Dalgaların o tavuskuşu mavisinin içinde, güneş ışığı huzme huzme, iğne iğne –olgun bir nar gibi– patlayıp dağılıyordu. Birkaç deniz mili enindeki dalgalar, ta uzaklarda kar gibi beyaz bir harabeyi yıkarak kendileri kadar beyaz kumların üzerine taşıyıp köpük diye yayıyordu. Dalgalar sanki uzaktaki açıklığı ve ferahlığı taşıyıp çocuğun önüne seriyorlardı.

Kıyılar danteller gibi girintiler ve çıkıntılarla işlenmişti. Koylar koyunlarını denize yuva yapıyorlardı. Kıyı bitkileri körfezlere çelenk oluyordu. Deniz de zaman gibiydi, hiç durmuyordu. Çocuk, bir koya vardı. Çırpınan denizin yüzünden –elekten geçiyormuş gibi– zümrüt diplerine saçılan gülüş ışıltısının ortasında zümrüt adalar görünüyordu. Bunların hepsi de ne masum, ne çocuk şeylerdi.

Paçavralar giyinmiş, öksüz yavru, kumlarla, de-

nizle oynayakaldı. Sular karardı, farkına varmadı. Gece oldu, korkmadı. Yıldızlar gökleri kaplamıştı. Onlar da ne hoş şeylerdi. Çocuklar kadar oynak kırpışıp duruyorlardı. Derken efendim, ateşböcekleri yıldızlarla yarışa çıktılar, yeryüzünde ikinci bir gökyüzü âlemi yarattılar. Çocuk kumlar üzerinde, sanki gökte yıldızlar arasında perende atıyordu. Avuç avuç uçar yıldız toplayarak, saçlarına dolduruyordu. Saçlarına takılan ışıklar çıldırasya çakıyorlardı.

Tiycan'ın ablaları eve dönünce annelerini ölü buldular. Onlar için bu, beklenmedik bir olay değildi. Ta ne zamandan beri kadın fena gidiyordu. Ama çocuğu orada görmeyince onları bir meraktır aldı. Hemen dışarı fırladılar, "Elif! Elif! Karakız!" diye dünyayı çınılattılar. Oraların en tehlikeli yerlerine –sağ taraftaki dik yarlara, arkadaki kuyuya– vardılar. Oysa Karakız ne yarlardan aşağıya yuvarlanmıştı. Oralara kadar gideceğini tahmin edememişlerdi. Uzaktı orası, patika da pek dirsekli, dolambaçlı bir yoldu. Ne var ki, çocuğu ta uzaktan başının parıltısından tanıdılar. Seslenip cevap alınca onu hemen eve götürdüler. İşte Tiycan'ın oyun arkadaşları, deniz pencereleri, anası, babası, kardeşleri, okulu hep buralarıydı. Nasıl ki gövdesi ora toprağının ürünlerinden, havasından yapılma idiyse, gönlü de o denizlerden, göklerden, rüzgârlar, yamaçlar, uçurumlar, dağlardan yapılmaydı.

Tiycan keçilerle ineği hep oraya sürerdi. Çünkü orası çok hoşuna giderdi hem de denizin serinliği ve çiği dolayısıyla çalıları da gür ve sıkı orasının. Keçilerle birlikte ineği otlarken, ya da sıcakta gölgede, yarı kapalı gözlerle uykulu uykulu geviş getirirken, Tiycan da mintanla şalvarından yapyalın boşanır, denize fırlardı. Gövdesinin su altındaki kısmı açık mavi olurdu. Elif'in beyazlığının çalıyla ağaçların zümrüdünün, ufkun pembesinin durgun denize yan-

kısına, deniz kendi mavisini katardı. Elif suda oynadıkça, kalçalarını çevreleyen sular, renkten renge kaçan gök kuşakları sanki, renklerin angısını, ta açıklara yayardı. Kalça ve bacakların bulut bulut yüze kaçan ufacık hava boncukları su yüzünde fısıltılarla sönerdi. Çocuk güneşten güneşe yanıt veren deniz ışığıyla yıkanır, sevinir, denizi çın çın çınlatırdı. Çocuk koya, koy çocuğa uyar, deniz ona, o da denize pencere olurdu. İşte bunlar çocuğu arkadaş, çocuk da bunları arkadaş olarak seçmişti. İşte bu koyda Karakız kimsenin kızı değil, açıklıkların yavrusuydu.

Denizden çıktıktan sonra suları beyaz kumların üzerine sızdıra sızdıra bir santal çalısının altına yan gelirdi. Gövdesi sanki bir dil olurdu da şeker gibi beyaz kumların tadına varırdı. Rüzgâr kıpıraşan santal yapraklarından güneşin bakla bakla yeşil, mavi, altın ışıklarını konfetiler gibi üzerine dökerdi. Tiycan kumları parmakları arasından bacaklarına süzdürüp akıtır, gıdıklanırdı. Yaradılışın oradaki dağı, denizi, kıyısı, suyu ve kumu lâubali, samimi, edepsiz, terbiyesiz şeylerdi.

Kıyıda uzanırken eğer uyumuyorsa mutlaka kendi kendine usul usul bir türkü mırıldanırdı. Bir gün keçileri tanyeri ağarmadan biraz önce koya götürmüştü. Bir ardıç ağacının yanına bağdaş kurmuştu. Doğuda ışığın uyanmasını bekliyordu. Ardıç çalısının çiğlerle örtülü birkaç yaprağının üzerinde yüzlerce örümcek yavrusunun kaynaşması dikkatini çekti. Ağızlarından görünür görünmez teller salıyorlardı. Güneş görününce dört yandan kıyametler koptu. Ağustosböcekleri, başka böcekler, kuşlar hep birden çışmışlardı. Güneşin ateş hüzmelerinde çiğler, mavi bir buğu halinde tütmeye başladı. İşte o zaman o hafif, ipince örümcek telleri, çiğlerin tellenen dumanına sarılarak süzülüp yükseldi. Tellerin bir ucu bir tütsü gibi salınırken, alt uçlarına dudaklarından yapışmış

olan ufacık örümcekler havaya kalkmaya başladı. Sonra rüzgâr onları sağa sola uçurdu. Sanki Tiycan'ın da yaptığı neydi? O da yavaş yavaş bir türkü mırıldanırken, doğanın öteki yavruları gibi, dudaklarından süzülen türküye bağlı olarak yolculuğa çıkmıyor muydu?

O zaman Tiycan on bir, Aliş ise on dört yaşında idi. Aliş de iki üç yıl önce o kıyılarda çocuğu olmuştu. Oralarda yalnız kaldıkça çokluk gülmez, derin derin düşünürdü. İnsanlara bakarken gözlerinde kimi yol yadırgama ve çekingelik, kimi yol da sokulganlık akıntıları gidip gelirdi. O da deniz kenarına gelir ve akşamları ta uzaklara bakakalır, o da bir türkü tutturur, onu tekrarlayıp durmaktan kendini alıkoyamazdı. Köyde ablalarının ettikleri dedikoduyu, şunun bunun birbirini çekiştirmesini dinleyeceğine burada kendi gönül sesleriyle başbaşa kalırdı. Gönül sesleriyle ta uzaktaki açıklıklardan, ona "Gel gel! Geel!" diye çağırırdı. Sonunda dayanamadı. Kendisini köyde alıkoyan bağları koparıp attı. Bodrum'da bir süngerci kayığında kürekçiliğe gitti. Bir iki yıl içinde dalgıçlığı öğrendi. Ne var ki; seferler ancak yılın yaz aylarınca devam ediyordu. Altı ay kış köye dönmesi gerekiyordu.

O yaz sonrası mevsimlerinin birinin sonunda Aliş, işte bu deniz kenarında, asıl kardeşi Karakız'la tanıştı. Onu önceden de tanıyordu, ama bu son tanışma bambaşka bir şeydi. İşte bundan sonradır ki Elif ne zaman Aliş'i görürse, sevincinden yerinde duramaz, ona daha henüz denizden çıkarılmış balıklar gibi şıpır şıpır çırpınan ve panıdayan gözlerle bakardı. Gözleriyle söylediklerini, imkân yok, dudaklarıyla anlatamazdı. Onun bakış ışını sanki Aliş'in yüreğine bağlanan bir telgraf teli olurdu. İki çocuk da yaşama sevinciyle coşkunu ve taşkınlığı. Denize birlikte koştukları zaman vahşi bakışları birbirine uyar, ikisinin de

kapkara saçları, sanki fırtınayla kıvrır kıvrır kalırdı. Zaten iki başın da bukleleri, uzandıkları yamaçların çerçöpüyle, ot kokularıyla, kıyı kumları ve kurumuş deniz suyunun tuzlarıyla dopdolu olurdu. Köyde bu iki çocuğun hallerini aşırı bulanlar, kendi yaşama güçsüzlüklerini açıklamakta olduklarının farkında olmayarak onlara "Deli" derlerdi.

Onları tanımayan biri, geceleyin deniz kıyısında kumlar üzerinde çılgınca koşuşup yarıştıklarını, bir kaya arkasında soyunup karanlık sulara daldıklarını, ya da suları fışıldatarak ta açıklara kadar yüzdüklerini görseydi, mutlaka ortalıktan el etek çekildikten, herkes uykuya vardıktan sonra, perilerle cin tayfasının denizlerde oynadıklarını sanırdı.

Bir gün Aliş deniz kıyısında gezerken küçük bir sandalın kumlar üzerinde yan gelmiş olduğunu gördü. Büyük bir kayığın yedeğinde çekilirken, geceleyin sert havada ipini koparıp da kış rüzgârları tarafından kumsalın üzerine atılmış olduğu besbelliydi. Çünkü pruva bodoslaması üzerinden dört beş karış çürük palamar ipi sarkıyordu. Kayığın üzerinde ne adı, ne de bağlı olduğu liman yazılıydı. Aliş o genç denizci gözlerini sandalın üzerinde bir kere gezdirince, onun pek kullarışlı ve yollu olduğunu anladı. Sandalın sancak kaburgaları kumlara gömülmüştü. Havada duran iskele küpeştesiyle bir dizi martıya tünek olmuştu.

Aliş sandala yanaşınca martılar kaçtı. Ama sert el çırpışlarına benzeyen kanat şakırtılarıyla, başaltıdan apansız beş on güvercin çıkınca Aliş âdeta ürk-tü. Güvercinler başaltına yuva yapmışlardı. Kayıkta bir iki ufak tefek delikten başka yara yoktu.

Aliş'le Elif elele vererek kayığı akılları yettiği kadar onardılar. Çam dallarından bir çift de kürek yontular. Demirleri yoktu. Bir kaya parçasını demir yerine kullandılar. Kayığı denize indirdikleri zaman Aliş, dört direkli bir kalyona kumanda ediyormuş gibiydi.

Kendisi amiraldi; Elif de tayfa. Elif'e gerekli gereksiz sünger seferlerinde öğrenmiş olduğu deniz emirlerini gürledi. Sözelimi "Orsa alabanda et!" diye bağırdı. Elif,

"Ne bileyim? Şunun Türkçesini söylesene!" deyince, çatık kaş, ama gülümser dudakla,

"Senin kışın daha zifte alışmamış. Söylediğim gâvurca değil, Türkçe be yahu!" derdi. Sonra dediğinin ne demek olduğunu anlatırdı. Karakız ilk emirde akıl yordamıyla bulduğu anlamı da kaybederdi.

İşte bu sandal çocuklara denizlerin özgürlüğünü bağışlıyordu. Ama kürekle imiş, varsın kürekle olsun. Çünkü bir yelken yapmak için evdeki dört abla hanımla boğaz boğaza gelmek gerekti. Kürekle ilk deniz pruvasını (gerçi birisi ala ileri ederken, öteki bazen siya ediyordu ya, neyse) yaptıkları zaman Elif bu işe bayılmıştı. Kayık yol aldıkça, "Yürüyor," diye katıla katıla gülüyordu.

İkisinin de çok hoşlarına giden bir şey varsa, kıyının karşısındaki adalardı. Gerçi Aliş onların en yakınındakine yüze yüze gider, sonra da dinlene dinlene adadan adaya geçerdi. Karakız daha küçüktü, onun kadar açılmıyordu. Kayık bulunduktan sonra adalar onların oldu.

Bu adaların arasında, bir tek şemsiye çamına saksılık etmek için denizin yüzüne çıkakomuş olan küçükleri olduğu gibi, uçurumlarıyla sarılıp ormanlarıyla salınan bir mil uzunluğunda olanları da vardı. Küçük adalar sanki birer kişilik olmak üzere yaratılmışlardı. Kayık bulunduktan sonra bu adalara gitmek kolaylaşmıştı. Onlar adalara, adalar da onlara, denizler adalara, adalar da denizlere dolanıp karıştı.

Karakız'da, Aliş'te olmayan bir şey vardı. O da hayvanları çok sevmesiydi. Avludaki eşeğin sıpalıyacağı zaman yaklaşmıştı. Karakız eşeğin yanından ay-

ılmıyordu. Ayrılrsa bile, mutlaka hayvan ebeliğinde ün salmış Atike Teyzeden bu işe değgin bilgi edinmek amacıyla ona başvurmak için ayrılıyordu. Bir gün ablalarıyla Aliş evdeyken avludan, dört yanı çın çın çınlatan bir sevinç çığlığı koptu. Karakız, "Eşek sıpaladı!" diye haykırarak odaya fırtına gibi daldı. Bu müjdesine karşı, üç ablasının, dudaklarında pek kısa süren, belli belirsiz bir memnunluk gülümsemesinden sonra, âdeta üzölüp surat astıklarını gördü. Kendi sevincinin o harlayışı böyle mi karşılanacaktı? Tiycan o çığlığıyla, ana olmadan analık çağlarının geçmekte olduğunu, ablalarına bir şamar atmış gibi hatırlattığının farkında değildi. Aliş yavaş yavaş ayağa kalkarak, "Gidelim de görelim şunu," dedi. Tiycan'la birlikte dışarıya çıktılar. Ana eşek, sıpasının ipek gibi tüylerini yalıyordu. Tiycan kendisini tamamiyle bu manzaraya vermişti.

İşte böylece, dakikalar sıkıntıyla taşınan ağır bir yük gibi değil, rüzgârını bulmuş bir yelkenli kadar hafif ve kolay geçiyordu.

Bir sabah Aliş Tiycan'a,

"Sünger zamanı geldi, ben gidiyorum!" dedi.

"Ne zaman?"

"Şimdiciik. Megafon Şaban Reisin kayığı aşağıda koyda. Bizim sandalı da yedeğe alacak. Allahaismarladık Tiycan."

"Ablalara haber versene!"

"İstemez a canım. Sen onlara söylersin."

"Ben kıyıya geleyim."

"Hayır istemez. Sen de, ben de üzölürüz. Yüreklerimizi ayrılırken lastik gibi sündürüp uzatmanın anlamı ne? Ben şu dirseği hemen döner kaybolurum. Sen de dön arkanı, dosdoğru eve git."

Bunun üzerine ikisi de kucaklaştılar. Ayrıldılar. Ta kaç ay sonra Aliş'in Florida'dan mektubu geldi.

İKİNCİ BÖLÜM

Hacı Resul beşibirliği alıp da gittikten sonra, Karakız elde bıçak, gözler ardlarına kadar açık, bir süre dimdik durakladı. Görüp duymuş olduklarına âdeta inanamıyordu. Kendisine ve başkalarına yapılmış olan haksızlığı aklı bir türlü alamıyordu. Odada çıt yoktu. Birdenbire Kısmet Taşından,

"Bahtım, kocaya gidecek vaktim!" diye acı bir çığlık geceyi kırbaç gibi biçti. Ablalarının her biri bir yanda homurdandılar. Tiycan'ın avcu yavaş yavaş açılırken bıçak yere düştü. Kız sağına soluna bakmadan yine yavaş yavaş kapıya doğru yürüdü. Dışarı çıktı. Köy mezarlığını geçti. Bir kayanın üzerine oturarak düşünmeye koyuldu.

Demek ki o güzelim dünya buydu ha? Hacı Resul gibi bir adamdan her kötülük beklenebilirdi. Örneğin herif bu akşam Orak Burnunda bir tuzak kurar mıydı? Evet, kurardı.

Bu şüphenin Tiycan'a gelmesiyle birlikte yerinden fırlaması bir oldu. Olanca hızıyla burna doğru koşuyordu. Dağ patikasının çalılarına, taşlarına gövdesinden et parçaları kaptırıp yırttırmakta olduğunun farkında değildi. Burna az kala silah sesleri duydu. İnleyerek yere yuvarlandı. Ayıldığı zaman, kendisini evde buldu. Ama ayılan Karakız, bayılan Karakız'dan çok farklıydı, artık Karakız bir çocuk sayılamazdı.

Gökçeler köyünden dul Mutafların Zeynep on

çocuğunu birden besleyemediği için, köydeki leyleklerden örnek alarak, toprak kazmaya gücü yetmeyen kızı saz benizli küçük Emine'yi Milas'ta dükkâncı Hamutçuoğlu Kocabekir Efendinin karısı Pakize Hanıma evlatlık –daha doğrusu hizmetçi– diye vermişti. Pakize Hanım, kasabada şişmanlığıyla ün salmıştı. Kasaba erkeklerinin zevkine göre, bir yandan "güzellik" şişmanlık demek olduğu, öte yandan da Kocabekir Efendinin hoyratlığı dolayısıyla bir ayı sayıldığı için, Pakize Hanım sokaktan geçerken ona bıyık burarak sulanan erkekler,

"Ne olacak ahlatın iyisini, dağda ayılar yer," diye laf atarlardı.

Pakize Hanım, dükkândan hiç ayrılmazdı. Kocabekir müşterileriyle pazarlık ederken onların arkasına geçer, iki parmak kalınlığındaki rastıklı kaşlarını çatar ve Kocabekir Efendiye fiyatları indirmemesi için işaretler ederdi. Müşteriler gidince iki arşın basmayı bir liraya satmamış oluşunu Hacı Bekir Efendinin fitil fitil burnundan getirirdi. Evden ayrılırken çocuğu evin avlusuna kilitlerdi. Çocuk, yapayalnız kalınca ürker, "Ana! Ana!" diye saatlerce ağlardı. Eve ya birlikte, ya ayrı ayrı dönen Pakize Hanımla Kocabekir Efendi, ilk işleri mutlaka çocuğu dövmek olur. Artık çocuk dayağı su içmek veya yemek yemek gibi doğal olaylardan saymaya başlamıştı. Ne var ki bir gün Kocabekir Efendi onu, "Sus be orospu!" diye yerde çığneyince ve kalın kundurasıyla tekmeleyip de birkaç dişini kırınca çocuk bunları dayak faslının doğal ayrıntısından saymakta tereddüt etti.

Pakize Hanım etli, sütlü yemeklerden çok hazzederdi. Fakat her yemekte masasında bol bol sirkeli veya limonlu kaynamış otu da eksik etmezdi. Ev de dağa yakın olduğu için Emine'yi ot toplamaya gönderirdi. Emine dağ otlarının hepsini tanırdı. Sarı

ve mor çiçekli çeşit çeşit hindibaları da, turp otunu da. Zaten Emine sanki yemek mi yemişti. Hep dağ otu yiye yiye büyümüştü.

Bir gün dağda on üç, on dört yaşını henüz doldurmuş olan Alyanak Cafer'e rasgeldi. Daha küçük yaşta iken anadan, babadan öksüz kalan Cafer kendini bildi bileli Berber Nazif'in dükkânında çıraklık ederdi. Dükkânı silip süpürür, takımları derler toplar, müşteri kalabalık ise tıraş bile ederdi. Nazif oldum olası bekâr olduğu için Alyanak Cafer'e üstelik de bir kadının yaptığı ev işlerinin topunu da gördürürdü.

Emine, Alyanak'ı tanıdıktan sonra sabah kahvaltısının ekmek peynirini yemeyip koynunda gizler, hindiba toplamaya gidince, Cafer'le ekmek peynirle "evcik" oyunu oynardı. Ne var ki bu yemek pişirme oyununun sonunda ne kadar ekmek peynir varsa hepsini de Cafer kapıp kaçardı. Emine onun ardısına bakakalırdı. Buna rağmen ertesi gün, Alyanak'ın kara saçlarını çalılarının arasından görünce mutlaka sessiz sessiz yanına yanaşır ve peşine takılır, Cafer'in ayak izlerine kendi daha küçük ayak izlerini katardı. Bir gün Emine Alyanak'ın yanına hıçkırı hıçkırı geldi. Alyanak, "Peki, niçin köyüne kaçmıyorsun? İşte hindiba toplamaya gönderiliyorsun ya. Yoksa seni gözleyen mi var?" diye sordu.

Emine eliyle dağları göstererek, "Köyümüz burarlardan ırak. Bak şu ta uzaklarda görünen dağların arkasında. Deniz kenarında. Babam sağken, kimi kez, bura pazarına gelirdik. Babam eşeğe biner, anamla kardeşlerim onun ardı sıra yürürdük. Şimdi köyümüze dönersem, niye geri geldin diye anam beni döver, kafamı kırar," dedi.

İki çocuk bir kayanın üzerinde yanyana otururlar, ayaklarını sallaya sallaya mavi dağların daha ötesindeki mavi göklere bakakalırlardı. Sanki dünyanın kenarı üzerinden daha öteleri görmeye uğraşır-

lardı. Cafer, "Benim dünyada kaçacak hiç kimsem yok," dedi. Çocukların düşünceye dalakalmaları çok sürmezdi. Hemen kalkıp kovalamaca oyununa girişirlerdi. Kuşların civıltısı, rüzgârın yelpazeleyişi ile şimdi yaklaşır, şimdi uzaklaşırken, çocuklar da, yaratılışın öz koynunda unutkanlık uykusuna varırlardı. Hizmetçilikleri de, çektikleri başka çileler de, akıllarından silinir giderdi.

Bir başka gün Emine, hem Pakize Hanım, hem de Kocabekir Efendi tarafından fena halde yumruklandı. Çatlamış dudağından kanlar sızarak hindiba toplamak üzere dağa gönderilince orada akşama kadar Cafer'i bekledi. Ona, birlikte kaçmayı teklif edecekti. Fakat Alyanak görünmedi. Emine ıssız bir yerde buğday tarlalarının arasına daldı.

Önündeki dere pembe bir sisin duvağı ile örtülü idi. Ay ışığı ortalığı apaydınlık ağırttı. Ta uzaklarda çobanların yaktığı ışıklar, mavimtırak ay ışığında, pembe pembe tellenip süzülüyordu. Etrafta çıt yoktu. Çocuk ürkmeye başladı. Ilık bir batı rüzgânının esintileri pek aralıklı olarak tarlayı kararta kararta başakların üzerinden bir gölge gibi geçerken onları fısıldatıyordu. Birdenbire Emine ağlamaya koyuldu. Tarla arası ağaran yoldan bir göçmen arabasının tıkırtısını duydu. Ona doğru koşup sürücüye,

"Aman amca, beni köye götürsene," diye yalvarı. Sürücü sağır mıydı ne? Homurdanarak yoluna devam etti. Bu sefer kız uzaklarda şehir varoşlarının ışıklarını görünce onlara doğru koştu. Korkudan soğuk soğuk terleyerek sırsıklam olmuştu. Ağır ağır soluyordu. İlk rastladığı kapıyı çaldı. İçeriden kalın bir erkek sesi, "Kimdir o?" diye sordu. Emine ürke ürke yavaşça,

"Ben bir çocuğum," dedi.

Ama kapı açılmadı. İçeriden, "Allah versin," denildi. Emine bir harımın yanı başındaki bir başka

eve doğru koştı. Harımdan köpekler havladı. Aynı zamanda bir kadın sesi,

"İhıcık hırsızlar gidi! Bunca dadandığınız yetişmiyormuş gibi yine geldiniz ha?" diye hoyrat hoyrat haykırdı. Emine sokakların arasına atıldı. Eve dönünce sabahkinden beter dövüldü. Fakat ağlamıyordu. Bir köşeye büzülmüş, başını eğip iki dizinin arasına tıkmıştı. Vurulan sopalar –Bir ıslak çamaşır yığını dövüyorlarmış gibi– şaklıyordu.

Emine bunalmış, sersemlemiş gibiydi. Dayağın öylesinin etkisi ölünceye dek sürerdi. Çocuk uzun yıllar kaçmayı unuttu. Yaşı on dördü buldu. Soluk benizli yüzünün çizgilerinde belli belirsizlik, bir buğululuk vardı. İri iri elâ gözleri hep şaşıyormuş gibi apaçıktı. Gülümsediği zaman âdeta güzel oluyordu. Gülümseyişinde bir tatlılık, bir iyilik etmek isteği, bununla birlikte bir güç yetersizliği beliriyordu. Onda "İmdadına yetişmek istiyorum, ama edemiyorum, beni affet kardeşim" diye yalvarış vardı.

Alyanak Cafer artık iriyarı bir delikanlı olmuştu. Emine'nin gözlerine ve kabaran göğsüne bakışını bir biz gibi dikiyordu. Ona maniler okuyordu. O da dönüp bakıyor, o garipsi haliyle gülümsüyordu. Cafer son sıralarda kaçmaktan da söz etmeye koyuldu. Emine'nin ona karşı eli kolu bağılıymış gibi bir dayanıksızlığı vardı. Sonunda birlikte kaçıp evlenmeyi kurdular.

Bir gün Cefer, Berber Nazif'in dükkânından birkaç makas, ustura ve havlu aşırarak yola düzüldü. Emine de çıkınını koltuğunun altına alıp evden sıvıştı ve onun ardısıra gölgesiymiş gibi yürüdü. Önceleri, uzaktan bir yolcu görünce yolun kenarında, çalı, hendek ne bulurlarsa ardında, yahut içinde saklanıyorlardı. Tuzova köyüne varmazdan önce çamlıklara daldılar. Oradan ver elini Kuru ve Kozağacı dediler. Köylerde tıraş olmak isteyene hiç rastlamadılar.

Çalır. Tuna olacak yoksa, anasını satayım, incir de mi devşiremeyiz? İncirler gelip geçinceye kadar tütünler başlar" diyordu. İncirde işlemek istediklerini Eskişehir'da, Şahinler'de köylülere çıtlattılar. Ne var ki köylüler,

"Bu yıl zaman hasta! İncirler kıt. Tütünler nafi- le," diye dövünüyorlardı.

Ahiköy'ndeysen (bugünkü Yatağan) talih biraz yüzlerine güldü. Çünkü orada, "tiyatro" oynamak için gelmiş olan iki "komik-i şehir"e rastladılar. İki tiyatrocunun asıl başı Rüstü adlı birisiydi. Eni konu insan sarrafı bir adamdı. Köy kahvesinde Alyanak'ı bir süre tepeden tırnağa süzdükten sonra,

"A birader sen buranın yabancısıysın değil mi? İş arıyorsun. Ben sana hemen iş vereyim. Bak bizim karı hastalandı. Onu İzmir'e bıraktık!" diye söze başladı. Alyanak'a bir laf söylemek, bir soru sormak fırsatını vermeden, karısı Yedibenli Semra'yı övmeye koyuldu. Onun ufacık ağzına, tombalak vücuduna, asma kabağı kollarına, yumuk yumuk ellerine, kaz göğsü gerdanına, paluze tenine bir uyar daha yokmuş. Taşralarda davulun temposuna kantolar söyler, oynarken katmerli gerdan kırışlarıyla ortalığı yakıp kavurmuştu. Taşralarda öyle çıtkırıldım, ince şımarık aşiftelere aldırış etmezlermiş. Hem de değil yalnız köylüler, "Biz bile altı yedi senedir, bir yaban yerde sürgündeymişiz gibi inleyip duruyoruz. Ama İstanbul'a tayin edilecek, cennet yüzü göreceksin, vaktimiz geldi" diyen yüksek memurlar bile, Yedibenli gibi eti budu yerinde bir insanı, kırmızı giyinmiş, allanmış, pullanmış, yeşil kuşanıp kara kâkülünü ak gerdana döşemiş bir halde görünce, "çok şükür biraz medeniyet ve dünya gördük," diyorlardı. Bunları demekten amaçları şuydu ki, son sıralarda Semra'nın yalnız kantoculuğundan değil, tiyatroya bir de dram katarak, ondan bu yolda da yararlanmaya kalkışılmış-

tı. Ne var ki, hasta olmuştu. Yoksa işte şu Ahiköyü'nde o olsaydı harcayabileceklerinden çok daha fazla para toparlayabilirlerdi. Sözünün burasında Rüştü yapacağı teklife pürüzsüz yol açmış olmak için "Ehem, uhum" diyerek boğazını temizledikten sonra:

"Bakındı bilâder kardeşim. Dünya ahiret kız kardeşim olsun şu sokak köşesinde taşa ilişmiş olan hatun yok mu, tabii o ya hemşire hanımınız ya da zevcenizdir. Bunda bir fenalık yok. Bu akşam burada bir dram oynayabilirsek –ama bir kadın lâzım–dünyanın parasını toplayabiliriz. Arkadaşım Hüsnü var. Nerdeyse buraya gelir. İşte o güya, hanımın sevgilisi olacak. Ben de kocası olacağım." Lafın burasında Alyanak Cafer'in gözleri faltaşı gibi açıldı. "Yani o birader sahiden değil, yalancıktan. Şano'nun üzerinde bir yatak olacak, güya o sevgilisiyle yatar-ken, ben kocası, odaya dalacağım. Sevgilisini bir kama vuruşuyla geberteceğim. Ondan sonra kadına, yani güya karıma, kapıyı göstererek, 'Namusumu berbat ettin ey hain karı, defol git evimden! Kendimi güç tutuyorum. Hemen fırlayıp gitmezsen alimallah iki elimi de kanlı edeceksin!' diye gümbür gümbür gürleyeceğim. İşte o zaman –dünya ahret kız kardeşim olsun– hemşire hanım hemen yataktan fırlayıp çıkmalı. Çünkü tehlike benden değil; aslında hani bu dramı Semra oynarken, onlar, 'Vay orospu! Vay gidi hain karı,' diye gözleri dönük bir halde şanoya hücu- ma kalkıştılar." Biraz durdu; "Ne dersin bu işe? Hemşiremize söyle de, şu iki dakika bile sürmeyecek işe bir 'Hay hay!' deyiversin. Bu gece ne kadar para toplarsak bölüşürüz. Hem de görürsün. On altına para demeyiz. Çünkü iki üç gündür burada çelebiler –yani frenk eksperleri– harıl harıl tütün satın alıyor. Sana kardeş nasihati. Fırsatı hiç kaçırma. Hemşireye söyle, yahut olmazsa onu kandır," dedi.

Emine hiç denecek kadar az yediği halde Cafer'in elinde avcundaki tükenmişti, azıkları da, katıkları da, dizlerinde dermanları da kalmamıştı. Rüştü'nün teklifi Alyanak'a hoş geldi. Hemen köşede oturakoymuş olan Emine'ye koşup kendisine söylenmiş olanları bildirdi. Kızın yüzü kıpkırmızı kesildi. "Hiç yapamam," diyor, başka demiyordu. İşte bu cevap Alyanak'ın Emine'den almaya alıştığı cevaplardan değildi. Kahveden ikisini gözetlemekte olan Rüştü, kendi kendine, "Bu iş olmadı galiba!" dedi. Cafer Emine'ye birkaç küfür savurduktan sonra, yanından ayrılıp Rüştü'ye, "Olmuyor," dedi.

Rüştü birkaç kez, "Yazık! Yazık!" dedikten sonra, Alyanak'a, "Mamafih dediğimi yabana atma. Sana gözetinca, sana içim ısındı. Sende çok ekmek var. Meşhur bir komik olacaksın. Hemşire hanımı da yavaş yavaş kandır. Onda da çok iş var. Eh, ne yapalım? Bu sefer olmazsa başka sefer olur. Burada boş kalma bari. Bizim davulumuz var. Onu çala çala gezersen, bu akşam edeceğimiz komiklikleri ilan edersen sana da bir yarım altın çıkarırız. Çünkü ben de, arkadaşım Hüsnü de çok yorgunuz. Daha sabah-tan beri ağzımıza bir lokma koyacak vakit bulamadık," diye yeni bir teklifte bulundu.

Alyanak'ın asıl yemeğe davet edilmek hoşuna giderdi. Ama büsbütün aç kalmaya kıyas, davul parasıyla akşamleyin karın doyurmak fena değildi. Teklifi kabul etti.

Komik Rüştü'yle Hüsnü Ahiköyü'ne hemen o gün varmışlardı. Muğla'da paraları bitmişti. Oradan Ahiköyü'ne doğru yürürken açlık neşelerini pek kırmıştı. Zaten aç kanınlarıyla da alay eden gülen takımındandılar. Köy yakınlarından geçerken, görül-

memeye dikkat ederek bahçelerden sktkleri turp-
larla, havularla açlıklarını bastırmışlar; Ahiköyü'ne
vardıklarında da, iki komiğın ceplerinde sadece
dokuz kuruş otuz para kalmıştı.

Ahiköyü'ne varınca, doğru Kr Habip'in hanına
başvurmuşlar, fakat tütün eksperleri oraya daha
nce gelmişlermiş. Rüştü'yle Hüsnü orada yatacak
yer bulamamışlar. Başka bir hana başvurmışlar,
tütünü satın alsınlar diye el üzerinde gezdirilmekte
olan eksperlerin adamlarından olduklarını söylemiş-
ler. Han sahibi hemen koridorların birine onlara iki
dşek serdirmiş. İki komik de, o dşegiğın üzerinde,
ellerindeki parayla açlığı üstünkörü bastırmışlar.
Ondan sonra oranın en büyük kahvehanelerine gide-
rek tiyatrocu ve meşhur komik olduklarını söylemiş-
ler.

Kahveci, toplanacak giriş ve parsa parasının bir
kısmıyla o gece Hüsmen Ağanın kahvesinde tiyatro
oynatmaya razı olmuş. Yapılacak iki işi daha kalmış.
O da o gece Hüsmen Ağanın, kahvesinde tiyatro
oynatacağıını ilan etmek. Bunun için köydeki iki
ramazan davulunun bir tanesini kiralamışlar.
Köylünün biri bir köşeye heybesiyle bir koyun postu-
nu bırakmışmış. Hüsnü postun yanına oturarak, hiç
kimseye çaktırmadan bir parçasını kesip almış. Onu
sokakların birinde bulduğı kırmızı toprağı beleyerek
takma sakal diye saklamış.

Tam Hüsnü dışarda bu işi yaparken Emine'yi
sokak köşesinde bırakan Alyanak Cafer kahvehane-
ye gelmiş ve Rüştü'yle bilinen şekilde konuşmuştu.

Hüsnü kahveye dönünce, Cafer, Rüştü tarafın-
dan kendisine takdim edildi. Hemen peykenin altın-
dan davul çıkartılarak Cafer'in sırtına takıldı. Cafer'in
yüzüne kömür karasıyla, testi toprağı kırmızısı srl-
dı. Onu o haliyle gören Emine'nin ağılayası geldi.
Cafer ise ona öfkeyle,

"Senin inadın dolayısıyla ne yapmaya katlandığımı görüyor musun? Gör de memnun ol!" diye bağırdı.

O suratla öfkesi o kadar gülünç oluyordu ki, Hüsnü olanca gayretiyle gülmemeye uğraşırken lokomotiften istim boşanıyormuş gibi fısıltılı gürültüler çıkardı. Sonunda dayanamayarak,

"Yaşa be Cafer Efendi, hiç ikisi biri yok, parmakla gösterilecek bir komik olacaksın!" dedi.

Emine'ninse benzi kireç gibi atmıştı.

Bu sırada Rüştü hana dönmüş bulunuyordu. Döşeklerinin bütün çarşaflarını, bir de yorganı bir bohça yaparak, pencereden hanın dış tarafındaki tenha arsaya attı. Sonra dışardan alıp kahveye götürdü. Orada o akşam oynanacak tiyatroda "Şantöz de varmış" diye işitenlerin kimisi sonradan yer bulamamak kaygusuyla, kahveye gidip sandalye kiraliyorlardı.

Rüştü'yle arkadaşı günlerden beri karınlarını adamakıllı doyuramamışlardı. Toplanan sandalye kiralariyla kapağı dosdoğru kebabçıya attılar. Bir yandan köfteleri gövdeye indirirken bir yandan da içlerinde dönmekte olan sanat aşkını iyice tutuşturmak için rakıyla kafaları iyice tütsülediler. Sabah dünyayı kapkara görürken, şimdi kıpkızıl görmeye başladılar.

Kebabçı Yusuf, biraz ötede kebab yemekte olan Kabaranların Ahmet Ağaya:

"Ben bilirim. Köye kıtlık kıranlık getiren üç çeşit insan vardır. Evvela müfettişler. Onlar gelince köyde kuzu kalmaz. Hepsi dolma olur, gider. Sonra pehlivanlar. Allah manda iştahı versin. Her biri günde on tavuğa tavuk demez: Kümesler boşalır. Sonra da bu komikler. Köftehor 'köfte yemek' demekmiş. Yaman köftehorlardır bu adamlar," dedi.

Akşamın kırçıl karanlığında Cafer davul çalmayı

stop ederek, duhuliyeleri almak üzere kahvehanenin kapısına bir sandalye attı. Artık tiyatro başlamıştı. İçeride gümbürtüler, kahkahalar gırla gidiyordu.

Rüştü sahneye çıkıp da arkadaşını, başında yorgandan davul kadar sarık, sırtında da çarşaftan harmaniyeyle görünce –biraz da rakının etkisiyle– makaraları salıverdi. Hüsnü de Rüştü'yü koyun postundan takma sakalla görünce kendini tutamadı. Bu hal biraz da günlerce çekilen yoksulluğun tepkisiydi. Kendilerini ne kadar tutmaya gayret ediyorlarsa, inadına o kadar gülüyorlardı. Eninde sonunda gülmekten katıla katıla birbirlerinin başına, bam, güm diye gaz tenekeleri vurmaya başladılar. Hüsnü nihayet Rüştü'nün takma sakalını çenesinden yolarak ve pusulayı tamamen şaşıarak,

"Kemendi zülfünle seni boğarım, a kâfir!" diye haykırmaya koyuldu. Post parçasını Rüştü'nün boğazına doladı. Bunu gören seyirciler:

"Amma da paskalmış" diye yanlarını tuta tuta gülmekten kırıldılar. Ama biraz sonra seyircilerin başlarını buğulayan ispiertoların verdiği neşe, vurup kırıcılığa dönünce aralarından kimi insan ayağa kalkarak,

"Ne o? A herifler, bizimle alay mı ediyorsunuz?" – "Dur hele sen! Ben şimdi kerataların hadlerini bildiririm." – "Ülen sen kim oluyorsun da, ben burada dururken heriflere, çıkışıyorsun? Bana Davulcuların Ahmet dediklerini bilmiyorsan, şimdi ümüğünü sıkar sana kim olduğumu gösteririm." – "Git ulan oradan kerata!" diye hem komiklere, hem de birbirine çatmaya başladılar. Birdenbire sağdan soldan, "Al sana" diye birkaç tokat top gibi patlayınca, sandalyeler başlara vuruldu, havayı, uçan şişelerin vızıltıları, kırılanların şangırtıları kapladı. Hüsnü'yle Rüştü işin şekerrenk olduğunu, biraz daha dururlarsa dört başı mamur bir dayak yiyeceklerini kestirince, "Milletin

ayranı fena kabardı" diyerek, hemen tabana kuvvet soluğu dışarıda aldılar. Kapıda hâlâ davulu boğazında takılı duran Alyanak'a, "Durma paraları al da, bizimle kaç!" diye bağıldılar. Alyanak'ın biraz ötede duran Emine'ye ancak, "Haydi gel!" diyecek vakti oldu.

Kahveci Hüsmen Ağa tiyatrodan payını sağlamak için kapıdan hiç ayrılmıyordu. Ama fincanların, tabakların, sandalyelerin kırılmakta olduğunu görünce koca göbeğini hoplata hoplata içeri koştu. Onun; "Etmeyin softalar, vurmayın mollalar!" yollu nasihatlerine hiç de kulak asan olmuyor idiyse de, onları -şişelerden, sandalyelerden şimdi göbeğini, şimdi başını koruyarak- durmadan tekrarlamakta kusur etmiyordu.

Alaca karanlık sokaklarda kimisi koca sanklı, kimisi davullu, bir tanesi de yeldirmeli, kara ve kırmızı yüzlü dört heyulânın tozu dumana katarak alabildiklerine seğirtmekte olduklarını gören bazı kadınlar -o andaki ruh haletlerine göre- ya "Hortlaklar me-zarlıktan akın etti!" ya da "Evliyalar sökün etti!" diye çığlık çığlığa kaçıştılar. Dört arkadaş soluğu tarlaların ötesinde, yani selâmette aldıkları zaman aralarında kazanç olarak iki lira yetmiş beş kuruş para, iki yatak çarşafı, bir yorgan, bir de davul vardı. Rüştü, kibrit ışığıyla Alyanak'a elli kuruş saydıktan sonra ona, "Arkadaş, her iş her zaman tıkırında gitmez a! Bazen de anasını satayım, böyle aksi gider. Sen davulu da alıkoy. Ben gördüm, sağlam davuldur. Hemşire hanıma da şu bir adet yatak çarşafı hediye ederiz olsun. Ne yapalım? Böyle kötü günün kârı da bu kadar olur. Seni zorlamam. İstersen bizimle gel. Şimdi şaka değil, yürümeliyiz. Ahi köyle aramızı mümkün olduğu kadar açmalıyız. Büyük laf söylemeyeyim ama o Allahın belâsı yere bir daha uğrarsam iki olsun. Turp kafalı herifler, sanattan ne anlarlar ki?" dedi. Cafer yanlarından ayrılmadı. Aydın tarafına giden yolu

bulduktan sonra bir buçuk saat kadar yürüdüler. Sonra yoldan çıkıp kuytulukta ateş yaktılar. Ateş yavaş yavaş söndü, küllerle örtüldü. Yolcuların dördü de ateşin çevresine yan gelmişlerdi. Ama iki komiğin horlamalarına karşılık karınları zil çalmakta olan Cafer'le Emine'nin gözlerine uyku girmiyordu. Ta uzaklarda dağ başlarında garip denilen bir çeşit çakal uzun uzun ve hazin hazin uludu. Dişlerini gıcırdatmakta olan Hüsnü, bir aralık durdu, içini çekti. Sonra, "Ey koca Anadolu! Bir lokma kara ekmek bulmak için topraklarında taban tepmekteyiz!" diye sayıkladı.

Dünya yeni baştan daha genç, daha masum, daha güzel yaratılmaktaymış gibi gün ağardı. Hüsnü'yle Rüştü, gerine gerine uyanınca Alyanak'la Emine'nin uyumakta olduklarını gördüler.

Güneybatı Anadolu'nun köylerine, ilçelere, illere görevle uğrayan müfettişler ve ekmek parasını çıkarmak için gezen komik ve cambazlardan başka kimse uğramadığı için, köylüler ya da kentliler sokaklarda bir yabancı görüp de kim olduğunu anlayamayınca, onlar hakkında birbirine,

"Adam sen de, hele merakına bak, ya müfettiştir ya da komik" der ve geçerlerdi. Milas'tan Aydın'a gitmekte olan Maliye Müfettişi Fazlı Şevket Beyle, İçişleri Müfettişi Muharrem Lutfullah Beyi görünce de öyle söylemişlerdi.

İki müfettiş görevlerini yaptıktan sonra rahat yolculuk etmek için bir fayton değil, fakat bir lando arabası kiralamışlardı. O gün araba Ahiköyü arkada bırakarak bir toz bulutu içinde yoluna devam ediyordu.

Başta Dümbelekzadeler olmak üzere, Milas eşrafı tarafından kendilerine çekilen kuzu dolması ziyafetinden dolayı müfettişlerin ikisinin de mideleri fena halde bozulmuştu. Katmerli enseli, iri göbekli

olan Fazlı Şevket Beyin karnının içinde piyano çalınır gibi pesten gürültüler oluyordu. Bu haydi neyseydi, çünkü komşusu bu karın gurultusunu araba gürültüsünden ayırt edemezdi. Fakat ara sıra karnının içinde birisi bir davula çomak sallarmış gibi bir "güm" oluyordu. Muharrem Lutfullah Beyin bunu duymaması için tamamen sağır olması gerekti.

Muharrem Lutfullah Beyin durumuysa daha fenaydı. Lutfullah Bey çiroz yapılı bir adamdı. Sanki kunduraları, pantolonunun içinde birer sicimle sallandırılmışlardı. İşte onun karnından aşağısına doğru mukadderatın önüne geçilmez ilerleyişi gibi bir şeyler iniyordu. Ne kadar gayret ediyor ve kendisini olanca kuvvetiyle kısıyor idiyse de yine kâr etmiyordu. Zavallı iki büklüm olmuş, ne yapacağını şaşırmıştı. Utancından soğuk terler döküyordu. Koskoca bir müfettişin kundaktaki bir çocuk gibi altını kirletmesi hiç yakışık almayacaktı! Ah, Allah müstahakını versindi bu pisboğazlığın. Bu bir değil, iki değildi. Her teftişe çıkarken kendi kendine; "Lutfullah, gözünü dört aç! Sakın ha can boğazdan gelir, beygirin ölümü arpadan olsun, yollu sözlerle tikiştirme. Sonunda yine sıkıntı çekersin!" derdi. Fakat o akik gibi kızarmış kuzuya, hele içindeki pilava doyum mu oluyordu? Fazlı Şevket Bey, gümbürdemekte olan karnının böğürtülerini mazur göstermek için:

"Efendim, ne zaman taşraya çıksam midem bozulur. O yağları halkımızın nasıl yediğine şaşarım doğrusu! Bundan sonra teftişe çıkarken beraberimde bir teneke de Halep yağı taşımak zorunda kalacağım galiba. Efendim şu Halep yağı..."

Fakat Lutfullah Beyin durumu acele bir hal çaresi bekliyordu. Fazlı Beyin sözünü balla keserek,

"Efendim, arabayı durdurup dışarıda bir masum ihtiyacı gidersek mi dersiniz? Fikri acizaneme ne buyrulur?" dedi.

Öteki hemen:

"Hay hay efendim, emir buyurulur" diye cevaplayınca araba durduruldu. Yolun sağ tarafında yalnız bir çalı kümesi vardı. Fakat sağ tarafında yalnız bir çalı kümesi vardı. Fakat sol tarafı yer yer sık çalılıklarla örtülüydü. İki müfettiş koşa koşa birbirinden ayrı yönlerde kayboldular. Yolun sağ tarafındaki tek çalılıkta gizlenmekte olan dört kişiden Rüştü'yle Hüsnü, çaktırmadan araba arkasında seyahat etmeye pek alışkındılar. Fakat landonun arkası dört kişiyi alamıyordu. Bundan başka Emine de arabaya bu tarzda binmekten korkuyordu. Hüsnü'yle Rüştü, Aydın'da buluşmak üzere ötekilerden ayrıldılar, iki komik arabanın ardında yer aldılar. Ne arabacı, ne müfettişler bunun farkında oldu. Araba ayrılıp gitti.

Epeyce ötede, eşeğine binmiş, şemsiyesini de açmış, sigarasını tellendirmiş olan Koca Memiş Ağa, şose üzerinde tıklar tıklar ilerliyordu. Apansızın yolun dönemecinde karşısına müfettişlerin landosu çıktı. Eşek ürktü ve Memiş Ağayı yolun üzerine devirdi. Üstü başı toz toprak içinde, küfür ede ede, ayağa kalkan Memiş Ağa, yoluna devam eden arabaya dönüp bakınca bir de ne görsün, yüzleri karaya ve kırmızıya boyanmış iki insan arabanın arkasında oturuyor! Memiş Ağa köye dönünce gördüğünü -rüya sanarak-onları köy imamına anlattı. İmam, başına konan bir sineği kovuyormuş gibi elini sallayarak,

"A canım, ha müfettişler, ha komik, ikisi de bir yola çıkar. Hele şu merak ettiğine bak!" diye Memiş Ağanın sorusunu baştan savdı.

Hemen hemen yirmi dört saatten beri ağızlarına bir lokma ekmek olsun koymadıkları için Cafer'de

de, Emine'de de pek yürüyecek hal kalmamıştı. Ah yakında bir köy olsa, hem iş ararlar, hem de ellerindeki az buçuk parayla karın doyururlardı.

Cafer, "Dinlene dinlene yürüyelim" diyordu. Şose üzerinde ayak sürçer dururken bir çingene alayına rasgeldiler. "İlk köy ne kadar uzakta?" diye sordular. Çingeneler, "Böyle yürürseniz ölünceye kadar varamazsınız. Hızlı yürürseniz yarım saat sonra oradasınız" dediler. İki yolcumuz adımlarını hızlandırdılar.

Tepelerine dikilen kızıl güneş, enselerine sanki zehirli dikenler batırıyor, gölgesiz yolun tozunu, toprağını cehenneme çeviriyordu. Rüzgâr yüzlerine ateş hohluyordu. Arasına Alyanak, Emine'ye "Ha bakalım, gayret!" diyordu. Emine olanca gücüyle yola davranıyor, ama çok geçmeden yine yavaşlıyordu. Alyanak gözücuyla ona baktıkça içinden, "Bunca açlığa, susuzluğa şu sıska şey için mi katlanıyorum?" diye düşünmeye başlamıştı. Emine'nin gözkapakları konuşmaktan yorulmuş dudaklar kadar cansız, dudaklarıysa uykulu gözkapakları kadar sessizdi.

Köye vardıkları zaman öğle olmuştu. Köy önceki kızgın çöle kıyasla bir cennetti. Püfür püfür rüzgârlı bir köydü. Yüksekçe bir tepeyi, beyaz taş evleri, çardakları, kahveleri, hele hele yel değirmenleriyle süslüyordu. Sokaklarında gün yanığı, baldırı çıplak, yalınayak çocuklar gülüşe gülüşe taklalar atıyorlar, kimisi de -ayaklar havada- elleri üzerinde yürüyorlardı. Cafer köy kahvesine yan geldi. Köylüler, "Tanrı konuğu" diye onun karnını doyurdular. Aralarından birisi de Emine'yi evine kendi kızlarının arasına götürdü. Ona orada yoğurt ve yumurta yedirdiler. "Gurbette gezen zavallılar" diye on, on beş köylü de Alyanak'a sakallarını düzelttirdiler. İki yolcuya daha ötedeki, su bulunacak yerler hakkında salık verdiler. Aralarında topladıkları bazlama, peynir,

kuru incir, soğan gibi şeyleri, "Az veren candan verir" diyerek yolculara verdiler.

Cafer'in de Emine'nin de dizine, koluna derman gelmişti. Yan yana tin tin taban teperken Emine gülümsüyordu. Köyden yarım saat ötede çamlık bir vadiye vardılar. Yol, buz gibi bir akarsuyu kıyıliyordu. Su bazen ikiye, üçe ayrılıyor, ortası ılgın ve defne ağaçlarıyla gölgelenen altın bir kumdan adacıklar oluşturduktan sonra kavuşuyorlardı. Cafer'le Emine ayakkabılarını çıkararak bu adacıkların ağaçları arasına dalıyorlardı. Böylece durup durup yine yol alırken Emine bir iki kez Alyanak'ın yüzüne bir Tanrıya bakarmış gibi bakarak, kızara kızara, "Aydın'da nikâhımız kıyılacak değil mi?" diye soruyordu. Öteki, "Hay hay" diyor, gülüyordu. Ara sıra da "Hey! hey!" diye sesini salıveriyordu.

İki üç gün böylece yol aldıktan sonra artık Gökbel'e yaklaşmış bulunuyorlardı. Oralara kadar uğramış oldukları köylerde aç bırakılmamış oldukları için epeyce cesaret toplamışlardı. Şose yolu üzerinden taban teperek Gökbel'e dalınca, dört taraflarına korku ve hayretle açılan gözlerle bakmaya koyuldular. "Dünya" denilen toprak küresinin yüzünde insan-cıl ve yaban yerler vardır. Ama buranın korkunç yabanlığı yeryüzüne ait değildi. Cafer'le Emine bilmiyorlardı ki yirmi, otuz kilometrelik bir saha kaplayan Gökbel, dünyanın yanından geçerken, onun çekiciliğine kapılarak Anadolu'nun o noktasına düşmüş olan koca bir göktaşydı. Dev kayalar korkunç bir kargaşalık halinde birbirinin üzerine yığılakomuştu. Bir devler kaosuydu bu, her taraf mağaralar, inler, tüneller, labirentlerle delik deşikti. O Gökbel'in yirmi kilometresinin, yıllarca sonra şoförleri çıldırtacak olan üç yüz altmış dik virajı ve dönemeci vardı. Cafer'le, Emine'nin başı, dönüp dolaşmaktan âdeta sarmala döndü. Emine,

"Yüz geri edelim," dedi.

Cafer, "Bu hep böyle devam etmez a! Şimdiye yürüdüğümüz yolu yabana mı götürelim? Yine buradan geçecek değil miyiz?" diye cevaplıyordu.

Gece onları Gökbel'de bastırdı. Yürüdükleri yeri görmüyorlardı. Uçurumlara düşmek korkusuyla yolun kenarında oturup birbirine sarılırcasına sokuldular. Eğer o gece orada yabani bir hayvanın sesini duysalardı, korkudan bayılırlardı. Ertesi sabah sağ salim uyandıklarına şaşılar. Akşama doğru Gökbel'den kurtulmuşlardı artık, ama yeygi işleri yine ters gitti. Dört beş gün sonra Kiroba'ya (Eski Çine'ye) vardılar. Oradan Yeni Çine yakındı.

Çine'ye vardıkları gün, Çine pazarı günüydü. Kalabalık halinde kaynaşan insanların yüzlerine merakla baka baka sokak sokak dolaştılar. İnsanların kendileriyle konuşmalarını mı bekliyorlardı ne? Gökbel'de iki gün yalnız kalmış olmaları, insanların yabancı kimselerle, dargınmışlar gibi konuşmaktan kaçındıklarını unutturmuştu onlara.

Sokakların birinde Emine sırtçı ya da gezginci satıcı Numan Ağaya rastladı. Sırtına denkler bağlamış, önüne camlı kutularını asmış, "Basmalar, makaralar, yumaklar, düğmeler!" diye bağıra bağıra dolaşıyordu. Emine'nin hanımı Pakize, Milas'ta onunla alışveriş edermiş. Emine tanımış olduğu bir yüzü görmek sevinciyle Numan Ağanın önüne koştu:

"Ben Emine Numan Ağa!" diye âdeta bağırdı. Herif çipil gözlerini kırıştırdı:

"Seni tanımıyorum. Sen kimsin?" dedi. Kızcağız utandı. Başı bir yana kırıldı, yavaş yavaş çekilecek oldu. Ama adam, yanaşmakta olan Cafer'i görmüştü. Ona,

"Sen burada ne geziyorsun?" dedi.

Cafer, "Nazif'ten kaçtım. İstersen basma denklemini ben taşıyayım" dedi. Numan Ağa gökte aradığını

verde bulmuştı. "Gel şuracığa!" diyerek onu bir yana çekti: "Pekâlâ, denkleri taşı, yalnız yanındaki kızı bırakman gerek. Çünkü ekmeğim iki kişiye yetmez" diye fısıldadı. Cafer Emine'ye koşarak. "Beni buracıkta bekle," dedi. Eliyle denkleri göstererek, "Şunları taşır şimdi dönerim!" diye sözünü bitirdi. Emine dünyada hiçbir şeye "Hayır!" diyemeyecek kadar zayıf olduğu için ses çıkarmadı. Şalvarının kıyısını parmaklaya parmaklaya uzaklaşıp yol kenarına dineldi. Numan Amcanın top top basmaları altında, iki büklüm, uzaklaşan Cafer'e üzgün üzgün baktı.

Numan Ağa keyif sahibi, şen bir adamdı. Gece gündüz kafa çekmeyi pek severdi. Cafer'e bir tekme, tokat atarken bile tatlı renkli boncuk pazarlığını eden kadınlara bayılırdı. Köylere sık sık uğrar, gözalıcı kumaşlarını yerlerde sergi ederdi. Cafer'se güneş altında kan ter içinde gırtlığını patlatırcasına çığırkanlık ederek dolaşır dururdu. Karı kızan birbirinin üzerine abana abana önüne üşüşür, Cafer'i açık ağızla hayran hayran dinlerdi. Bir iki ay böylece kıyı bucak dönüp dolaştıktan sonra Aydın'a vardılar. Pazaryerinin bir köşesine mallarını serdiler.

O gün Numan Ağanın bir işi çıktığından, pazaryerine hiç uğramadı. Gece de hana gelemeyeceğini, bundan dolayı da kendisini beklemeyip yatmasını, Cafer'e saldığı bir adamla bildirdi. Cafer de hanın avlusunda bir köşeye hasırını serip üzerine uzandı. Sivrisineklerin –hatta kemikli sivrisineklerin– vız vız etmelerine aldırmadan horlamaya koyuldu.

Emine de sağda solda dolaştıktan sonra Aydın'a gelmişti. İçinde, Cafer'i Aydın'da göreceğine dair bir inanç vardı. O gün pazarın kalkmasına yakın Cafer'i pazaryerinde gördü. Onunla kalabalık arasında konuşmaya utandı. Cafer pazaryerinden ayrılırken peşini salıvermedi, uzaktan izledi, han kapısını gözetledi, geceleyin usulcacık gelip onu bacağından çekti.

Cafer uyandı; "Kim o?" diyerek gözlerini ovdu. Emine'yi güç bela tanıyabildi. Kızın yüzü açlık, yoksulluk çekmiş, yaşlı bir kadın çehresiydi. Elâ gözleri çökmüş, mosmor harelenmişti.

Cafer ona öfkeyle; "Sen burada ne geziyorsun?" diye sordu.

Emine, Alyanak'ın böyle bir soru soracak kadar kendisiyle ilgilendiğini görerek, sevinçten kızardı. "Yanına geldim!" dedi. Alyanak'ın gülümsediğini görünce de, her şeyi unuttu, boynuna sarılıp hıçkıra hıçkıra ağladı.

Kırık, kesik hecelerle, "Çine'de az kalsın açlıktan ölecektim" dedi. Gece yatacak bir yer bulamayarak boyuna yürüdüğünü, gündüzse, ötede beride sokak sokak gezerek iş aradığını, süprüntülerin döküldüğü yerleri kollayıp; geceleri köpeklerin, kedilerin arasına karışarak oralarda yiyecek bir lahana koçanı, bir patates kabuğu aradığını, yaşlı bir kadının kendisine acıdığını, evine aldığını, onunla birlikte zeytin toplamaya gittiğini, çok geçmeden sıtmaya tutulduğunu, kadın tarafından kapı dışarı edildiğini anlattı. Ondan sonra Turgutlu'da tütün kırmıştı. Cafer'e bakarak dertlerini deşerken, kuru deri yüzünü sevinç sarıyordu.

Emine sözlerini sürdürerek, tütünden sonra yeni yapılan yola taş taşıdığını, ama sıtmanın artık belini büktüğünü, yine aç kaldığını, işte o zaman, "o cenabet herif'e rastgeldiğini titreyerek söyledi. Cafer'e ürkek gözlerle baktı. Cafer'in hiç aldırış ettiği yoktu.

Cafer, onu sokak ortasında bırakarak kaçmış olduğundan dolayı, sitem etmesini can sıkıntısıyla bekliyordu. Ama Emine sözü hiç oraya getirmiyordu. Kızı gecenin bu saatinde yanında görünce, Cafer'de bir çapkınlık isteği uyandı. Kıza isteğini çıtlattı. Emine, "Evet" demeye utanıyordu. Kan yüzüne harladı.

O sırada, "Cafer! Cafer!" diye bağırان iki üç kişi avluya daldılar. Cafer'in ödü patladı. Emine'yi, "Çekil, çabuk git!" diye yumruklarcasına itiyor. "Defol be! Başımı belâya sokacaksın!" diye kovuyordu. Kız, yırtık pırtık fıtasını arkadan dürtüldükçe göğsünün üzerine düşen başına sardı. Görünmemek için duvar kenarına sürtünerek çekilip, karanlığa karıştı:

O sabah Numan Ağa, kapı aralıklarının birinde bir kadınla başbaşa pazarlık ederek bir top, alaca bulaca basmayı, para pul almadan kadına vermişti. Geceleyin kadının evine kaçamaktan girmişti. Alım satımın böylesinin erbabıydı o. Ama kaza, "Geliyorum ha!" diye bağırarak gelmez a! Kadının erkeği, sanıldığından çok önce eve geldiği için Numan Ağanın karnına koca bir bıçak sapladı. Numan, karnından devrilen bağırsaklarını iki eliyle tutarak, karakola getirildi. Cafer'i istetti. Cafer yetişince, tütmede olan bağırsak kümesinin biraz ötesinde, onu cançekişir buldu.

Makaralara, basmalara, çeyiz çingillere polis el koyduğu için Cafer yine işsiz kaldı. Milas'a dönmeyi tasarladı. Her ne kadar Beber Nazif'in bir çapanoğlu çıkarmasından korkuyor idiyse de, orada bir sürü tanıdıkları vardı. Ya herru, ya merru diyerek Milas yolunu tuttu.

Bir gün Milas'ta tanıdıklarının toplanmış bulundukları bir içki aleminde darbuka çalmak için Danacıların Hanife çağırıldı. Cafer içinden, "Amma da şişman, çirkin şey" diye düşündü. Oysa Cafer'in çam yarması gibi boyu bosu, yaşlı kadının hoşuna gidiyordu. Darbuka çalarken gözlerini ondan tarafa bayıltıyor:

"Ay! Ay! Ay! Şah boylum!

Şebboy çiçek başında!

Gök donlum, haydi benim gök donlum!"

diye avaz avaz bağıırıyordu. Darbukayı tokatlarken de göğsündeki sıra sıra altınları şingırdatıyordu. Türkülerin arasında Alyanak'ın yüzüne anlamlı anlamlı bakarak, "Rabbime çok şükür, yıllardan beri bana yardım etti, bana bol bol paralar, nimetler nasip etti. Herhalde varacağım erkeği sultanlar gibi yaşatırım" diyor, **"Ben esmeri fındık ile, fıstık ile beslerim"** şarkısını tutturuyordu.

Alyanak'ın yanibaşlarında oturan arkadaşları da, "Evlensene Hanife'yle" diye onu kışkırtıyorlardı. Dere tepe yoksulluk içinde gurbetlerde sürünmek Cafer'in canına tak etmişti. Hanife'ye; "Ben-sana varırım" dedi. Hanife de bütün altın dişleriyle gevrek gevrek gülerek, "Sen bana varırsan, ben de sana varırım," diye cevapladı. Eş dost elbirliği ederek, işi hemen oracıkta sağlama bağladılar.

Cafer, Hanife'yle Bodrum'a taşındı. Hanife'nin kuş tüyüyle hazırlamış olduğu yuvaya yan gelip keyif çatmaya, doyasıya yiyip rahat döşeklerde uzanmaya koyuldu. Her ne kadar karısının erkek dişi arasını bulma işini, iyi gözle görmeyeceğini Hanife'ye, "Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle" yoluyla anlattıysa da, karısı, "Kuş kısmı, kanadı, gagası yettikçe yuvaya çöp taşımalıdır, insanlar dünyalıklarına yeni yeni paralar eklemelidirler, yoksa alimallah açlıktan nefesimiz kokar" diyerek kaş çattı. Onun üzerine Cafer, "Benim üstüme ne lâzım. Ben keyfi-me bakarım" diyerek, bu erkek-dişi işi için mırıldanmaktan vazgeçti. Sonra şu da vardı. Karısının pezevenklik ettiğini bildikleri halde herkes onu çok sayıyordu ya. Tıraş olmaya gittiği zaman, makaslarını, usturalarını çalıp kaçmış olduğu eski ustası Berber Nazif bile karşısında perendeler atıyordu. Usturasını sıkı perdahta, çenesini hulûs çakmakta kullanarak, sinekkaydı tıraşı tam, üç çeyrek saatte bitirebiliyor. "Alyanak Beyefendimiz" in ceketini kendi eliyle fırçalı-

yordu. Cafer'in paralarının nasıl ve nereden geldiğini, onun ardınca bıyık altından dil uzatan bir züğürt çıkarsa biraz önce onun kahvesini içenlerden biri mutlaka, "Adam sen de! Üzümünü ye de bağını sorma!" diye sözü kapatıyordu.

Ne var ki, Cafer, gerdeğe girdikten biraz sonra karısının rızkını yalnız darbukacılıktan ve erkek-dişi arabuluculuğundan çıkarmadığını, daha çapraşık olmakla birlikte çok daha kazançlı bir geçim yolundan da yararlanmakta olduğunu anladı.

Ona bir gün karısı, "Bu gece bir kadın gelip gizlice kapımızı tıkırdatacak. Sen hiç orali olma, odandan çıkma. Ne olursa olsun, hem kör, hem sağır kal. Aklını başına toplar, dilini pek tutar, dışarıya sezdirmezsen yılına varmadan elimizde, avcumuzdaki parayı, iki kat ederiz" dedi.

İşte ondan sonra Cafer'in kulağı hep kırışteydi. Kapı yavaşça tırmalanınca, soğuk soğuk terlerdi. Danacıların Hanife bile kapıyı açıp açmamakta enikonu savsaldı. Kapı kaşla göz arasında açılıp kapanınca, yürek yakan inilti, debelenmeler olurdu. Cafer'in uykusu gelmediği için gözlerini yumamadığı bir gece, kapıyı bir yoklayan olmuştu. Hanife gidip kapıyı usulcacık açtı. Cafer, odasının anahtar deliğinden bakınca, Emine'nin içeriye girdiğini gördü. Emine'nin beti benzi balmumu gibi sapsarıydı. Cafer, "Bu kadın rahatımı bozuncaya kadar her yerde önüme mi çıkacak yoksa?" diye düşündü. Biraz sonra Emine, koltuğunun altında bir paket taşıyarak sendeleye sendeleye dışarı çıktı. Cafer aşağıya inince Danacıların Hanife'nin apteshaneye bir leğen dolusu kan boşaltmakta olduğunu gördü.

Ertesi sabah kahvesini içmek üzere şose boyundaki kahvehanelerin birine çıktı. Emine'yi omuzları çökük, adımları yorgun olarak, dalgın dalgın yoldan geçerken gördü. Yanındaki adamların biri; "Şu zaval-

lı kadına bak, Milas'a mı gidiyor acaba?" dedi. Cafer içinden, "Cehennemin dibine kadar yolu var" diye düşündü. Kahvesini neşeli neşeli höpürdetti. Soruyu soran adama, sanki kadına acıyormuş gibi başını salladıktan sonra,

"Ne olacak, zavallı fukaralar, bir lokma ekmek için gurbet gurbet dolaşır dururlar," dedi. Bir başkası,

"Ne gezer Cafer Bey ağabey, bu Emine dokuz on aydan beri Taşlık mahallesinde ev tuttu. Oradakilerden daha taze, daha güzel. İşleri çok yolunda gidiyormuş. Önceleri tütünde işlermiş. Orada işleyenler, yüzlerine bakılabilecek gibi olanları hiç sataşp bozmaz olurlar mı? Hatta Çatalkaya'lı Şıpşıpın Ayşe bunu Taşlık'ta görünce, az kalsın kıskançlığından çatlayakoyacakmış. Zaten namuslulardan bize iş kalmadıydı, şimdi başımıza bir de bu çıktı, diye kendini paralamış. Ne var ki Şıpşıpın Ayşe yaşlı ve hasta ama, yükünü çoktandır denkleştirdi," dedi.

Alyanak, kahvesini içip de kahvehaneden ayrıldıktan sonra bir başkası, Emine'yi kastederek,

"Yahu, şu Dancıların Hanife ne yaman karı. Nereden bulup bulup getirir? Şöyle tazece bir kadıncağızın aç kaldığını duydu mu, leş kokusunu alan sırtlan gibi, artık onun izini koyuvermez. Ne edip etti, şu kadını bu hale soktu. Kim bilir bu işten kaç para kazanmıştır. Deh gidi keratanın kızı!" dedi.

Artık Emine adi bir orospu –ya da halk dilinde "esnaf"– olmuştu. Bodrum'a (kaymakamlık merkezine) Danacıların Hanife'nin kışkırtamıyla göç etmişti. Giyinmesini pek beceremediği için çarşıda, pazarda, sırtında alaca bulaca elbiseleri, yüzünde karası kara, kırmızısı kırmızı rastık ve boyalarıyla dolaşır dururdu. Önceleri ona "Milaslı Emine" derlerdi, sonradansa lakaplar değişti.

Merkezde bir de "Meczip" diye anılan bir adam vardı. Fersiz gözleri bakışsız denecek kadar bomboştu. Onları sağa sola yıldırır, yukarıya kaldırır, gökte melekleri görüyormuş gibi gülümserdi. Sonra birdenbire kaşlarını çatır, gözlerini diker, sanki Tanrı'nın ağzından konuşuyormuş gibi; "Ölüm de var!" diye haykırırdı. Bunu işitenler, "Ne doğru söz!" dermişçesine başlarını sallarlardı, birbirine anlamlı anlamlı bakarak onun bir evliya olduğuna hükmederlerdi. İşte bundan dolayı, "Uğurludur" diye düğün alaylarında ona bayrak taşıtırlardı, bol bol sadaka verirlerdi. Böylece şımartılan bu "Meczip" verilen sadakalara, "Ölüm de, var!" diye bağılmaktan başka bir karşılığa bulunmazdı. Zaten onun ağzından bu üç sözcükten başka bir sözün çıktığı pek duyulmamıştı. Ancak evliyalığını herkesin başına iyice perçinlemek için olacak, Emine'ye durmamacasına çatır, ona ad babalığı ederdi. Son olarak taktığı lakap, "Veresiye veren kaltak!"tı. Çarşıda, pazarda ona rastlayınca sesini en tiz bir çığlığa çıkararak, "Veresiye veren!" diye bağırır, sonra davudileşen bir sesle, "Kaltak!" diye eklerdi. Emine'ye artık yüzsüzleşmiş olduğu için, elini kalçasına dayar, gevrek gevrek gülerdi. Dükkânların kapılarına üşüşen dükkâncılar, müşteriler, gelip geçenler makaraları salıverirlerdi.

Bütün kasaba, "Veresiye"nin satılık matahlarını veresiye veren bakkalları taklit etmekte olduğunu biliyordu. Şu farkla ki, bu "esnaf" ne defter tutuyor, ne de -kesatlık dolayısıyla işlerin fena gitmekte olduğunu ileri sürerek- borçların ödenmesinde ısrar ediyordu. O ancak züğürt olanların tekliflerine, o eski iradesizliğiyle "Peki, borcunu sonra ödersin" deyip kesiyordu.

"Meczip" tarafından kendisine takılmış bulunan bu "Veresiye veren kaltak" lakabı da çok sürmeden unutulup gitmişti. Çünkü Dalgıç Hacı Hasan,

Emine'yi nikâhı altına almıştı. Ama aradan çok geçmeden Dalgıç Hasan denizin kırk yedi kulaç dibinde can verince, unutulmuş olan "Veresiye"nin yerine "Sap sokağa!" adı takılmıştı.

*

Hacı Hasan, babasını hiç görmemişti. Annesiyse gözünün önünde şalvarı, mintanı yırtık pırtık, uzun, sıska bir kadın olarak gelirdi. Onunla şurada burada karın tokluğuna zeytin silkeler, tarlalardan taş ayıklardı. Annesinin oyuklarla çatılı yüzüne rüzgârların savurduğu sert, kır saçları çarparken, bir heykel gibi orak elde dimdik durduğunu ya da öteki kadınların oraklarıyla birlikte kendi orağı güneşte şimşek gibi çakınca altın başakların üst üste düştüğünü; kendisininse, yok denecek kadar kıt paçavralar içinde keçi çobanlığı ettiğini hayal meyal hatırlardı.

Yedi, sekiz yaşındayken Hacı Hasan'ın eşek damında, eşeğin yanbaşıda yığılı samanların üzerine ana oğul koyun koyuna yatarlardı. Çocuk rüyasında tam yolla saldıran kayıklar götürdü. Isıran pirelerden dolayı, çamurlu baldırını kaşımak için uyanınca, gözlerinde tüten, bulut gibi yelkenlerle uçan kayıktı.

Saman kümesi üzerinde hastalanan annesi iki üç gün çırpınmıştı. Üçüncü gece, çocuk uyanınca annesini buz gibi soğuk bulmuştu. Kadının sırtışında, açık gözlerinde kendisine bakan apacı bir dehşet vardı. Çocuğun ödü patladı. "Ana! Ana!" diye hıçkıra hıçkıra alabildiğine koştu. Gece deniz kıyısına varınca, üzerine sokak köpekleri saldırdı. Kendini zar zor boş bir kayığın ambarına atarak, bir köşede büzüle-kaldı. Ertesi gün uyanınca, sakallı bir adamın üzerine eğilerek kendisine dikkatle bakmakta olduğunu gördü. Nasırlı ellerin dokunuşuna benzeyen kaskatı

bir suratı vardı. Ama bu sert maskenin gözlerinden sanki kalabalık halinde çocuklar gülüyorlardı. İhtiyar, gönül alıcı bir sesle, "Burada ne yapıyorsun a evlat?" diye sordu. Çocuk ona Hacı Hasan'ın tarlasında annesiyle çalışmakta olduğunu, sonra annesini ölü bulduğunu anlattı. Çocuk kendi adını bilmiyordu. "Anam beni hep 'A oğul!' diye çağırırdı" dedi. Hacı Hasan'ın tarlasında çalışmış olduğunu söylediği için adı "Hacı Hasan" kaldı.

İhtiyar kaptan onu evine götürdü. Karısına; "Merhaba! Al sana bir tane daha!" dedi. Bu kaptan, Hoşbulduk Selim Dede'ydi. Hacı Hasan öteki öksüz çocuklarla birlikte büyümüştü. Selim Kaptan'ın kayığında seferler etmişti. Selim Reisin işleri kötüleşince dalgıç olmuştı.

Dalgıçlar aylarca denizde kalmak üzere sefere çıkarlardı. Boğulanı boğulur, boğulmayı karaya dönerdi. Bu adamların şimdileri de, gelecekleri de hiç umurlarında olmazdı. Karada okul çocukları gibi oynayıp eğlenirler, paralarını savururcasına harcarlardı. Denize açılan her dalgıç gibi Hacı Hasan da karadan ayrılırken elindekini avcundakini son meteliğine kadar harcamış bulunurdu.

Ama el açıklığı yalnız Hacı Hasan'a özgü bir özellik değildi. Ona özgü olan asıl hırsızlığıydı. Ne var ki, elinin uzunluğuna rağmen bütün dalgıçlar ona bayılırlardı. Bir gün, sefer etmekte olduğu dalgıç kayığından, kendi dalgıç elbisesini çalıp sattığını, o yüzden de bütün sefer boyunca, elbiseyi ödemek üzere çıplak dalmış olduğunu söylerlerdi.

Ancak hırsız Hacı Hasan, ömründe on para çalmamış olanlardan çok daha merhametli, iyi yürekliydi. Onu hırsızlıktan alıkoymak için, başvurulması gereken bir çare varsa, o da kendisine beş para bile ödünç vermemekti. Uğursuz, tembel, bataklıkçı, ya da dolandırıcı olduğu için mi? Hayır!

Hacı Hasan bir limana ayak bastı mıydı, cebinde ister elli kuruş, ister elli lira bulunsun, soluğu doğru meyhanede alırdı. Dördüncü ya da beşinci kadehte dalgınlaşır, alabildiğini cömertleşirdi. Altıncı ya da yedinci kadehten sonra ya gezdiği yerde, bütün parasını dört bucağa serper ya da bir isteyen olursa, topunu kaldırır ona verirdi. İşte o zaman biraz ayılır, daha pek çok içebileceğini; dosta da, düşmana da ikram edebileceğini düşünürdü. Ne olursa işte o dakika olurdu.

Tam bir neşeyle ayağa kalkar, güle güle kayığa varır; orada Allah ne verdiyse ya da eline ne geçerse, —bir kangal halat mı, bir çuval peksimet mi— salla sırt etti miydi, hazret gitti giderdi. Bir kez de içmeye başlamasındı, hiç ikisi biri yok, iş döner dolaşır, hırsızlıkta karar kılardı.

Bazen Hacı Hasan kayıkta bir deniz türküsü tuttuyordu. Söylediği acı deniz türküsü, bir iç çekişi gibi yavaş yavaş sönerken, arkadaşlarının yaşlarla dopdolu gözlerinde o anda seyretmekte oldukları deniz, bambaşka bir havaya bürünür, büsbütün ululaşırdı. Kimi gecelerde de sesini tatlı bir mâniye salıverir, göklerde ebem kuşağı çemberleri çevirirdi. Kadir gecesı gök yarılr, cennet görünürmüş. Hacı Hasan'ın sesi geceyi de, göğü de, açılan gökteki cenneti de yaratırdı. Arkadaşları, türkü söylemekte devam etmesi için "Çağır be Hasan, cennetten melekleri," diye yalvarırlardı. Oysa yeryüzüne melekleri getirebilecek olan şey, yalnız sesi değildi, onda daha başka bir şey vardı ki, onu Hacı Hasan bile bilmezdi. Hacı Hasan bu yaşadığımız dünyanın değil, gelecek daha güzel bir dünyanın, ötelerin çocuklarındandı.

Bir gün Hacı Hasan, rıhtıma rampa olmuş bir dalgıç gemisinin güvertesinde dalgıçlara hava veren (marpuç diye anılır) lastik borunun deliklerini solüs-

yonla yapıştırmaya, lastiklerle örtmeye çalışıyordu. Ertesi akşam sünger seferine çıkacaklardı. Birkaç gün sonra evlenecek olan bir gelinin çeyizini bir dizi canlı develere yüklemişler, çeyizin ne kadar çok olduğunu –dosta düşmana inat– göstermek üzere, sokak sokak dolaştırıyorlardı. Güvey ve arkadaşları kafaları tütsülemişler, deve dizisinin yanısıra, deniz kıyısından, oraya yanaşmış bulunan dalgıç gemisinin önünden geçiyorlardı. Kafilenin başında "Meczup" bayrak elde yürüyordu. Sokak köşesine –tavuklar gibi "gıt gıt" ederek– biriken, develeri görmek için birbirinin üzerine abanan bir sürü fıtalı kadına Emine de katılmıştı. Erkekler onu görür görmez elleriyle pantolon ceplerindeki ufaklıkları şingırdatarak, "Veresiye" diye bağırmaya koyuldular. Aralarındaki Alyanak'ın başı, boyunun uzunluğu dolayısıyla, öteki başları bir karış aşırıyordu. Kadınların arasında iki parmak kalınlığında kapkara rastık kaşları, sırttan altın dişleriyle Danacıların Hanife de vardı. Erkeklerin kof kof takırdayan kahkahalarının gürültüsüne kadınlar da katılıyor, (erkekler görmesinler diye, bir tek gözleri dışında yüzlerini büsbütün örterek) "Şu Alyanak Efendi Ağa, ne de alaycı adamdır!" ya da "Celep Mahmut, taşı amma da güzel gediğine yerleştirir!" diye onlara takılarak ciyak ciyak gülüyorlardı.

Emine'nin yüzündeki allık, uçuk benzinin sarısı üzerinde, göze batan bir kırmızı leke gibi duruyordu. Kadın, yüreğinin parça parça edilmekte olduğunu belli etmemek için işi büsbütün edepsizliğe vurdu. Güleyim derken, suratının üzerindeki kalın düzgün yüzünü kasıp geren bir maskara maskesine dönmüştü. Bu saldırış, suratına savrulan bu tükürükler karşısında hafif bir titreme gösterirse, "Yuha!"lar altında yıkılıp öleceğini sanarak, ayakta durmaya çabalıyordu. Gülüşü hüngür hüngür ağlamaktan acıydı.

Hacı Hasan önceleri bu manzaradan büyük bir

tiksinti duydu. Ama sonradan Emine'nin oradaki halini görünce, tiksintiden bin kat daha kuvvetli bir duyguyla irkildi. Deniz derinliklerinin bu esrarengiz oğlu, işini bırakarak, ayağa kalktı, bir dakika için, kuvvet toplamak üzere güvendiği bir arkadaşın omzuna dayanıyormuş gibi, geminin küpeştesine yaslandı. Yüzü öfkesinden kıpkırmızı yanıyordu. Birdenbire karaya atladı. Sanki kendi içine, gönlüne doğru çıktığı uzun bir yolculuktan dönüyordu. Sanki orada bir kalabalık yoktu, sanki boşlukta yalnız yürüyordu. Sağına soluna bakmadan ilerledi. Tanımadığı, ama biraz öyküsünü duymuş olduğu Emine'nin önünde durdu. Hacı Hasan'ın o dakikada yüzüne bakmakta olanlar, hemen seslerini kestiler. Ortada çit yoktu. Taşıdığı duygunun ezici ağırlığı altında sendeleyeen bir sesle Emine'ye,

"Bana varır mısın?" dedi.

Emine içinden, "Bu da mı ötekiler gibi benimle alay ediyor?" diye şaşaladı. Ama Hacı Hasan'ın içtenliği, fırtınada çakan kurtarıcı bir deniz feneri gibi parlıyordu.

Kadının gözleri kararmaya başladı. Gözlerinin yaşlı buğusunda, masmavi bir gökte, bulut halinde, beyaz kelebeklerin uçarak başının çevresinde fırıl fırıl döndüğünü görür gibi oldu. Kulakları saz, cura, daha başka müzik aletlerinin tıngırdadıklarını duyar gibi oldu. Gözleri hayranlıkla artlarına kadar açıldı.

Düşmemek için havayı avuçladı, ölü bir gövde gibi yıkıldı.

Ayılıp eve dönerken, yamrı yumru sokağın üzerindeki kum taneleri, irili ufaklı cam kırıkları gözlerinde elmaslar, zümrütler, yakutlar gibi çakıyordu. Pırıltılar, ışıklar içinde yürümekteydi. Hacı Hasan'ın nikâhı kıyıp da, Hasan sefere gittikten sonra, "Meczip" onun adını değiştirdi: "Hacı Hasan'ın haltı" lakabını taktı. Ama bu adı yüksek

sesle değil, hoşlarına gideceğine emin olduğu insanlara yavaşça söylerdi.

*

Sefere çıkalı iki ay olduğu halde Emine Hacı Hasan'dan daha bir mektup bile almamıştı.

Öteki dalgıçların evlerine gidiyor, onların kendi erkeklerinden mektup alıp almadıklarını soruyordu. Kadınlar, "Almadık" diyorlar, ama ona acıyan gözlerle bakıyorlardı. Bu cevaplarına inanmış gibi yaparak, yanlarından beş on metre ayrılınca birdenbire, başını onlardan yana döndürüp bakıyor, kadınların kendisine korkulu gözlerle bakmakta, aralarında alçak sesle fiskos etmekte olduklarını görüyordu. Gidip, "Söyleyin ne var?" diye yalvarıyor direniyordu. Ama, "Aaa Emine yoksa deli mi oldun?" diyorlardı. O da bir ağacın yüksek dalına, eliyle takılarak, kurtarılmasını bekleyen bir insan gibi mektup beklemekte devam ediyordu.

Oysa limandan ayrıldıktan sonra, dalgıç kayığı, Kriyo burnundan öte, yolunun üzerine düşen –tepesi kırk sekiz kulaç derinliğindeki– ilk sığda iş görmek üzere motorunu stop etmişti. Hacı Hasan,

"Bütün bir kış dalmamakla hamlaşmış olan bizler için yekten kırk sekiz kulaç dibe dalmak çok tehlikeli olur. On beş mil sancağımızdaki sığa gidelim, süngerler bu sığın üzerinden kaçacak değiller a!" demişti. Ama kayığı hazırlamış, etmiş olan patron,

"Mazot yaka yaka derya içinde keyfinize göre sığ arayacak değilim. Bir saat altmış dakikadır. Her dakika altmış saniyedir. Her saniyedeysel, para gidiyor. şaka değil para bu! Motorun egzoz borusunun her pat pat edişinde, on kuruş gme gidiyor. Hem başkası gelir de bu sığın üzerindeki süngerleri toplayıp giderse?" diye çıkışmış, ayağını gm diye gver-

teye vurmuş, "Altımızda, bir sığ var, isteyen dalar, istemeyen pılıpırtısını toplayıp kayıktan çıkar gider, vesselam," diye eklemiş.

Hacı Hasan hiç sesini çıkarmadan formayı giymiş, miğferi başına takmış, kaldırıp kendisini denize atmıştı. Bir can sıkıntısı, bir ağırlık duymuştu. Sıkılmakta olan ilikleri gözlerinden fırlayacakmış gibi oluyordu. Hem de dibe indikçe sanki bir tünelin içinde ilerliyordu da, karşısından hızla yanaşmakta olan bir ekspres treninin düdüğü kulağını tırmalıyordu. İçinde cız diye bir acı duydu. Denizin dip karanlığından yavaş yavaş ölümün dipsiz karanlığına çökmüştü.

Seferden dönünce, denizcilerin dilleri, Hacı Hasan'ın ölüm haberini vermeye bir türlü varmıyordu. Ne var ki; dalgıcın kana belenmiş çamaşırını kadına gönderdikleri zaman, o her şeyi anladı. Alnı yüzü hohlanmış bir aynanın yüzü gibi soğuk soğuk terlerle boncuklandı. Beti benzi kireç kesildi, kendisini sokağa attı. Nereye gittiğini, ne yaptığını bilmeden koşuyordu. Ara sıra diz üstü çöküyor, başını bir yandan bir yana sallıyordu. Hacı Hasan'ın nikâhlısı olduğunu bilmeyen iki sarhoş sendeleye sendeleye, "Sap sokağa! Sap sokağa!" diye bağıra bağıra arkasından vardılar. Biri pantolonunun cebine vuruyor, ispirtolu bir sesle; "Burada daha iki şişe rakı var!" diyordu. Emine yüzünü kaldırdı. Öteki erkek yanağını sıkmak üzere elini uzattı. Kadından tüyler ürpertici bir çığlık koptu.

Boğazlanmak üzere kasaphaneye götürülence, bazı inekler, kafası kesilen öteki hayvanların kanını görüp koklarlar, kendilerinin de öldürüleceklerini anlarlar. İşte o zaman ölüm korkusuyla, vura kıra, her şeyi çiğneye çiğneye kaçarlar. Hep korkan, kaçmak olanağı oldukça hep kaçan fare bile, artık bir köşeye sıkıştırılınca döner, ısırır. Emine de yana-

ğını sıkmak üzere uzatılan eli, ta kemiklerine dek dişledi. Herif olanca gücünü can acısıyla öteki eline vererek kadının başını yumrukluyordu. Ama bir kez gözü dönmüş olan Emine kısıllı dişlerini bir türlü aralamıyordu. Arkadaşının durumunu gören öteki erkek de yumruk savurmaya girişti. Ama bu da kâr etmedi. Onun üzerine iki eliyle kadının boğazını sıktı. Gözleri yuvalarından uğrayan kadın ağzını açtı. Herifler o bakışı görünce kaçtılar. Kadın arkalarından yarı çığlık, yarı kahkaha, "Sap sokağa! Sap sokağa!" diye bağırarak mahalle mahalle koştu. Ertesi günü erkenden evlerinden çıkanlar, onu sokağın ortasında kendinden geçmiş olarak, uzanmış buldular. Evine taşıdılar. Orada ayıldı ama hiçbir şeyi -ne çocukluğunu, ne Alyanak Cafer'i, ne sonraki hayatını, ne de Hacı Hasan'ı- hatırlamıyordu. Evinde baygın baygın yattı. Sabaha karşı gözlerini açtı. Ağır ağır soluyordu, göğsü içerden yumruklanıyormuş gibi inip kalkıyordu. Birdenbire ciğerlerini de göğsünden söküp fırlatacakmış gibi ağzından bir çığlık koptu:

"Sap sokağa! Sap sokağa! Sap sokağa!"

Bilinci, zaten yaşadığı dünyanın ta kenarına gelmiş bulunuyordu. Bu son felâket nedeniyle algılaması da, bilinci de dönüşü olmayan uzaklıklara kaçmıştı. Ne yaptığını bilmeyerek, sanki ev tutuşup yanıyormuş gibi, sokağa fırladı. Olanca hızıyla koşuyor. "Sap sokağa!" diye bağınıyordu. Böylelikle Aşçı Durmuş'un dükkânına geldi. Yarı ölü bir halde yere yuvarlandı. "Sap sokağa!" diye hırladı. Sonra kendinden geçti. Ethem Reis, Megafon, Naim, Aferin, Kara Yusuf, Badibadi Nuri daha birçokları oradaydılar. Kimi onu ayıltmaya çalışırken kimi aralarında para topluyordu. Fakat boş yere toplamakta olduklarının farkında değillerdi.

Biraz sonra kız, yavaş yavaş gene ayıldı. Ona yiyecek vermeye çalıştılar. Hatta Badibadi Nuri, ufak

bir çocuğa yediriyormuş gibi, kızın kitli dişleri arasından çorba içirmeye kalkıştı. Emine çorbayı itti, döktü. Boyunca irkildi. Her tarafı tir tir titriyordu. Topladıkları parayı avcunu açıp içine koymaya çalıştılar. Oysa kız kimseyi tanımıyor, hiçbir şey hatırlamıyordu. Parayı dört tarafa saçtı. Acı acı, "Sap sokağa!" diye haykırarak fırladı. Koşa koşa kent dışına çıktı. Yere çöküp gözlerini kapadı.

Ne var ki, gözkapaklarının içinde yakıcı kızılıklar, kara isli dumanların arasında birbirini ite kaka kendisini çiğnemeye savaşıyor bir mahşer görüyordu. Bunların önünde Alyanak geliyordu. Kadın çabalıyor, debeleniyor, kurtulup kaçmaya uğraşıyordu.

İşte gözkapaklarının iç yüzündeki o cehennemden kurtulmak için gözlerini açıyor, kalkıyor koşuyor, taşlara çarpıyor, "Sap sokağa!" diye bağırarak sokaklara dalıyordu. Nabızı beynine varyoz gibi vuruyor, sanki kafatasında ziller, çanlar çalıyordu. Işıksa gözlerini yakıyordu. Yanan gözleri sanki kızgın iki kor, kızgın iki demir çubuk oluyordu da beynini cayır cayır dağlıyordu. O zaman yine yere yuvarlanıp kıvranıyor, gözlerini kapıyordu.

Bu hali, on, on beş gün sürdü. Kadın sonradan yatıştı. Artık koşmuyor, usul usul yürüyor, arasına yavaşcacık: "Sap sokağa!" diye mırıldanıyordu. Hiçbir şeyden, hiçbir kimseden ne korkuyor, ne de utanıyordu. Ama o esrarengiz durgunluğuyla, o iri iri, çukur elâ gözleriyle, uzaklardaki bir şeyi arıyormuş gibi dalan bakışlarıyla onda cana yakın, acındırıcı bir güzellik vardı. İşte bundan dolayıydı ki, birçok hoyrat ve duygusuz erkekler onu çekip çekip sapa yerlere götürüyor, istediklerini yapıyorlardı.

Hacı Resul'ün evlerine uğradığı geceden sonra, üç ablası da Elif'e,

"Ah, ne yapalım, ne edelim, köyümüzün ağası. Toprağımızda bet bereket bırakmayan uğursuz yıllar-

da imdadımıza yetişiyor. Hükümetin işine kim akıl erdirir? Biz hükümetle debeleşebilir miyiz? Hükümet kapılarındaki işlerimizi görüyor. Bizi hükümete karşı koruyor. Babamız gibi adam," dediler. (Elif'e, babasının Mazi köyünde bir pars avcısı olduğunu ve bir parsla dalaşırken öldüğünü anlatmışlardı.) Ablaları, "Babamız gibi" deyince, "Nasıl olur da babam gibi olur?" diye düşünerek boyunca irkildi. Ablaları, "Öyle irkilme, sen de onun bir evladı gibisin. Seni döver de, sever de. Biz her işte ondan yana çıkmazsak nahal (ne hal) olur?" diye ona karşı takınmış oldukları durumu mazur göstermeye kalkışıyorlardı. Onlara göre, asıl önemli olan şey, Hacı Resul'ün ne olduğu değil, kendileri hakkında beslediği fikirdi.

Köylüler de kızın gözünden düşmüştü. Âdeta Hacı Resul'ün söylediklerine inanmışlardı, bunun sonucu, basık, kara bulutlardan yağıyormuş gibi, üzerine bir kin tufanıdır boşanmıştı. (Gerçi sonraları bu kin, gitgide incelen bir ahmak ıslatana dönmüştü. Köyde Elif'in adını anmak, büyük ayıp sayılırdı, onun hakkında konuşan kadınlar, mutlaka seslerini kısmak zorunu duyarlardı. Bilinir ya, kimi insanlar kimi şeyler için, ta içlerinden çektikleri özlemi elâlemden gizlemek için, o arzuyu kinli kinli fısıldamalarla kötülerler. Ama sonraları Elif'e karşı gizli bir saygı duymaya başladılar. Hatta bazıları bu saygıyı utanmadan ilan edecek kadar düşünce ve duygu ikiyüzlülüğü gösterdi.) Önceleri, sokaklardan geçiyorken evler soluklarını tutuyorlar, arkasından fiskos etmek, onunla alay etmek için, uzaklaşmasını bekliyorlarmış gibi geliyordu Elif'e. Çocuğun genç ve berrak bakışında yaşlı tecrübenin bulanık gözünden daha derin gören bir kuvvet vardı. Artık ne kız kardeşlerine, ne de ablalarına eskiden baktığı gözlerle bakabiliyordu. Onlara karşı bir kin duymuyordu. Onları seviyor ve bu sevgi dolayısıyla onlara karşı bir saygı duymak

istiyordu. Ne var ki, onlara karşı doğuştan beslediği saygıyı yıktıkları için, kızılıyordu.

Dünyada en çok saygı duyduğu adam Kerimoğlu'ydu. Ama onu da kahpece öldürmüşlerdi. Hem de, asıl içini kan ağlatan nokta, kendisini alet ederek öldürmüşlerdi. İşte cennet sandığı dünyayı, birdenbire cehenneme çeviren şey buydu. Gözlerine, ara sıra, acısını anlatmayı bilemeyen çocuklara has olan o şaşakalmış, o dalgın bakış, kayıp geliyordu. Sonra birdenbire, içinde pars avcısı Şerif Ağanın kanı mı şahlanıyordu ne, gözleri tutuşuyordu. Ama Hacı Resul'e kim yanaşabilirdi? Ağabeyi Aliş orada olaydı, ona içini kana kana açabilirdi.

O sıralarda, dudaklarından tellenen türküsü, tanyeri ağarırken, tüten çiğlerle birlikte süzülüp yükselen ipince örümcek tellerine benzemiyordu.

Bazen geceleri rüzgâr dağdan esiyordu. İşte o zaman rüzgâr, İstanbul'dan, kendi yurt ellerine yeni dönmüş olan Çingene kızı Cura'nın –insanlara değil– yalnız dağlara, taşlara söylediği besbelli olan bir türküsünün parçalarını ta uzaklardaki tepelerden alıp Karakız'ın oturduğu kayalık yamaca kadar getiriyordu. O türkü vahşi bir şeydi. Onda umutla, sevgiyle, kederle, öfkeyle birlikte, karlar, buzlar, karanlıklarla örtülü ıssız sabahlarda karakışın acı acı uluyan kurtlarına ait korkunç şeyler kederin sınırına dek varan hırçın bir sevinç vardı.

Esintiler geldikçe sanki dimdik kayaların, onlarla birlikte de Karakız'ın ay ışığında benzi atardı. Tiycan, kayaların biriymiş gibi hiç kımıldamadan dinlerdi. Türkünün parçaları, yaz gecesi göklerinde yıldırayan şimşekler gibi, çocuğun aklında çaktıkça, ona karanlık kalmış birçok şeylere sezış pencereleri açıyordu.

İşte onlar Tiycan'ın çok hoşuna gidiyordu. Ne var ki, bu türkü kardeşi Aliş'in özlemini de pek tizlere götürüyordu.

Aylar geçti. Tiycan koca evrenin ortasında kendini yapayalnız buluyordu. Onun için deniz kıyısındaki eski yerine sık sık gidiyordu. Yalnız o geniş ıssızlıkların ortasında idi ki, yapayalnız kaldığı halde hiç yalnızlık duymuyordu. Kıyıya varıp da gözlerinin önünde göğün mavi bir uçurum gibi apaçık esnediğini görünce içi ferahlıyordu. O kıyıda, kaç kez Aliş'le birlikte kıprayan kara göz, gülen dudak, debelenip çırpınan el, kol, bacak kasırgası halinde denize atılarak onu çınlatmış, ışılatmışlardı. Hele kıyının açıklarındaki adalara bayılıyordu. O adalara şimdi yüze yüze gidebiliyordu. Onların arasına varınca, "Karakız" diye bağıırdı. Adalar arası sessiz ve durgun suların üzerinden giden sesi, uzaktaki adaların uçurumlarından "Karakız!" diye kendi sesiyle, kendisini çağırırlardı. Tiycan da bunun üzerine gülerdi. Bütün adalar da katıla katıla gülerdi. Her şekilde, her boyda adaların birbirine sokuldukları o yerde, onlar Karakız'ın oyuncakları, Karakız onların oyuncakları oluyordu. Hem de gönlüne saldıran sorulara en doğru cevapları oraları veriyordu. Taş, kuştüyü yastığım, yumuşağım diye aldatmıyor, kaskatıyım, acıtırım diyor, denizler de ben akar, kayar gider gelirim, bir yerde durmam diyordu.

Bir sabah, Elif yine keçileri ve ineği alarak kendi kıyılarına gitti. Mevsim gençti. Karada, güneş ve bal sızan çiçeklerin özsuı, insanın âdeta nabzını çınlatıyordu. Denizse mavi mavi yanıyor, göz kamaştırıcı ışığını ta uzaklara yayarak alabildiğine parıldayıp kıpırdatıyordu. Deniz o gün en mavi, en sevindirici meşrebindeydi. Yedi canlı denilen Tiycan'ı, yedi değil sanki bir milyon canla yaşatıp sevindiriyordu.

Tiycan, kumların üzerine yan geldi. Şemsiye şeklindeki birkaç cam ağacı yapraklarının arasından Elif'in üzerine, sanki elekle güneş ışığı eliyorlar, tepe-

sinden tırnağına kadar, kıvrak oyunları oynatıyorlardı. Onu gıdıklıyor gibiydiler.

Bir aralık, ayakucunda denecek kadar kıyıya yakın, iki üç karış suda, karanlık bir kovuğun, sanki kırmızı bir yakamozla yandığını gördü. Dikkat etti. Kovuktan bir ahtapot çıktı. Bir taşın üzerine oturdu. Tiycan, görünmemek ve hayvanı iyice seyretmek için, yavaşça çam gövdelerinin arkasına çekildi. Ahtapot bir hayvan değil sanki bir dehşet parçasıydı. Gövdesinin kızıl alevinde, gözleri fosforlu bir yeşille parılıyordu. Taşın çatlaklarından akan zeytinyağı gibi kıvrıntılı akışlarla sekiz duyargasının birini uzattı. Duyargalarının, alt yüzünde, iki sıra vantuzlayıcı düğmeler sıralanmıştı. Yanından, yeşil zemin üzerine altın benekli, baştan kuyruğa pembe çizgili bir yellos balığı geçti. Ahtapot saldırmak üzere bütün duyargalarını ampule benzeyen başının altına topladı, karbasan gibi karardı, sonra öfkesinden kızgın demir gibi ağardı. Çünkü yellos, şimşek gibi bir hareketle kaçmıştı. Fakat yine yanaşıyordu. Hem de ahtapotun gözlerine bakıyordu. Ahtapot kısa kısa sekişlerle usulcacık yeminin yanına yanaşıyordu. Gözleri sanki mermerden yapılma iki bilyaydı, onlarda sırf öldürmek için kavrayan ve kapan bir özlemin uğursuz donukluğu vardı. Onları yeminden ayırmıyordu. Yellos ufacık bir kuyruk çelişiyle ok gibi kaçabilirdi. Ne var ki; o bakışın ışığında –sanki büyülenmiş, ya da felce uğramış gibi– bir türlü o gözlerin bakışı dışına çıkamıyordu. Kaçmak şöyle dursun, bir aralık yutucu balığa doğru bile gitti.

Elif, bir fenalık duydu. İçi bulandı. O gözlere bakarken farkına varmadan yüksek sesle, "Amma da Hacı Resul'ün gözlerine benziyor" diye söylendi. Ahtapota atmak üzere, yavaşça bir taş alıp, nişan aldı. Ahtapot ısırmaya hazırlanan bir yılan gibi yavaş yavaş irkildi, yellosun üzerine atıldı. Tiycan taşı fırlat-

tı. Ama tutturamadı. Taştan ürken ahtapot bir iki kulaç suya kaçarak, hem daireler çeviriyor hem de avını paralıyordu.

İşte o zaman Tiycan'ı heyecanla allak bullak eden bir olay oldu. Koca bir denizaltı kırlangıcıymış gibi bir fok balığı fırlayıp geldi. Ahtapotu ağzına aldı. Fokun arkasında iki yavru fok daha vardı. Ana fok suyun altında debelenmeye koyuldu. O kadar ki, dipten kaldırdığı kumlar dolayısıyla bir aralık görünmez oldu. Sonra başı sudan dışarı çıktı. Çam gövdelerinin arkasında gizlenmiş olduğu yerden haykırarak fırlayıp çıkan Karakız'ı gördü. Fokun hazin gözlerinde dile taş çıkartan bir yalvarış vardı. Hayvan göğsünün süt dolu memelerini kayalarda kanata kanata sürünerek Tiycan'a doğru debeleniyordu. Ahtapot iki duyargasını burun deliklerinden sokarak fokun gırtlığını içerden tıkamıştı. Bir iki dakika sonra hayvan boğularak öldürülmüş olacaktı. Ama fokun ardı sıra iki yavru fok da taşların üzerine tırmanmaya koyuldu. Fakat taşlar yüksekçe olduğu için beceremediler. Analarına bakarak ağlamaya başladılar. Tiycan, fokların ölüm tehlikesiyle karşılaşınca imdat için insanlara koştuklarını biliyordu.

Karakız, ahtapotun başını iki eliyle tutarak, olanca kuvvetiyle asıldı. Ahtapotun düğme dizileri foktan sırayla çiftler çiftler ayrılırken, birbiri arkasına öpücükler gibi, maç maç ötüyordu.

Tiycan, ahtapotu sökerek yerdeki bir kayaya çarptı. Fok, Elif'in ayaklarına düştü. Emzirmek için yaratılan göğsü inip kalktıkça onun altında yüreğinin hızlı hızlı çarptığını, kız, hem duyuyor, hem de görüyordu. Bir an için eğilip fokun gözlerini öpesi geldi. Fok denize inerken ayrılmak istemiyormuş gibi dönüp dönüp bakıyordu. "Ne yapalım? Dünyalarımız başka!" demek istiyormuş gibiydi. Aşağıdaki taşa varınca Karakız'ın önünde yavrularını emzirdi. İki

kısacık badi badi kollarıyla onları bağına basıyordu. Ondan sonra yine dönüp Tiycan'a baktıktan sonra, insan gibi inledi, denize daldı. Onun ardısara yavruları da mavilere atıldılar. Hep birden yüzdüler. Biraz uzaktaştıktan sonra yine dönüp baktılar. Sonra güneşte çıldırasıya çakan denizde kayboldular. Karakız dayanamadı, denize, onların parıltı içinde parıltı olarak artık görünmez oldukları yere,

"Ne yapalım? Dünyalarımız başka!" diye bağırdı. Deniz yine ıssız bir nur deryası olmuştu. Bir an için Tiycan'ın yüreği acı bir yalnızlık duygusu ve insan özlemiyle burkuldu. Ama bu durum çok sürmedi. Fokun dişiliğini, analığını, yavruları emzirişini görmüştü. Bu manzara Tiycan'ın içinde bir dişilik, bir ana olmak olanak ve olasılığına sahip olmanın gurununu uyandırmıştı. "Ah, ne olurdu, ben de şu fok gibi bir balık olsaydım; ben de şu masmavi denizlerde yavrularıyla yüzseydim!" diye bir arzu duydu. Sabırsız ellerle acele acele üstbaşından sıyrıldı, çıplak olarak denize atıldı.

Deniz, beline gümüş kuşaklar, kollarına gümüş bilezikler doladı. Kara saçlarından -kırılmış bir gerdanlığın inci taneleri gibi- gövdesince damlalar akıyordu. Yeşil derinliklere daldı. Ama orada foklar gibi uzun süre kalamıyordu. Bir iki saat uğraşıp da sudan dışarıya çıkınca kalçalarının iç tarafından, aşağıya doğru giden kan izleri gördü. Artık çocukluktan çıkmış, bir kadın olmuştu. Zaten etrafında nur içinde çakan evren, apansızın sanki başka bir ışıkla harladı. Tiycan'ın dağ, taş, deniz üzerinden çepçevre gezdirdiği bakışlarında evrene ve varlığa karşı bir şükran vardı. Yüzü gözü sevinçle parlıyordu. Göğsünün taze sivrilen uçlarına gururla baktı.

En erken çocukluğunda bile oyuncak nedir, bilmemişti. Kuklası, bebeği yoktu. Onu keçi yavrula-

rı, buzağılar, civcivler, sıpalar, kedi, köpek yavruları çok meşgul etmişti.

Kendini bildi bileli "Keşke ablalarımın hiç olmazsa birinden biri evlense de bir çocuğu olsa! Ben de ona seve seve baksam," diye bir özleyiş duyardı. Evleneceklerini umarak kendisine mutluluklar vadeddi. Ne var ki; zavallıların hiçbiri evlenmemiştir. İşte artık yaradılış kendisine dünyaya bir çocuk getirmek gücünü bağışlamıştı. Işığa karşı gerindi, sonra o yumuşak lâubali kumlara uzandı. Daldan dala konan kuşlar gibi, hayali de, geleceğe ait sayısız umutların, birinden diğerine uçuyordu. Tepesinden tırnağına kadar, bütün gövdesince tatlı ve hoş bir rahatlık süzülüyordu. Yavaş yavaş parlak gözlerinin üzerine kırpikleri kayıp indi, hülyaları rüya oldu.

Farkında değildi, durmayan zaman da akıp gidiyordu. Rüzgâr susmuştu. Ama enginin pürüzsüz göğsü, soluk alıyormuş gibi usul usul inip kakıyor, devimsi bir uykunun horultusuyla kıyı boyunca gürliyordu. Güneş denizde söndü, sular karardı. Ama Tiycan hâlâ farkında değildi. Sonra demincek karan engin, şimdi ta ufuklara dek fosforlu bir ışıqla aydınlanmaya başladı. Bu ağartı sayısız amiplerin, balık sütleriyle yumurtalarının parlamışından ileri geliyordu. Hayatın söken şafağıydı bu; işte buradan idi ki o deniz, "Akdeniz" adını alıyordu. Tam o sırada Tiycan uyandı.

Tiycan uyanır uyanmaz gövdesinin bembeyaz aydınlanmış olduğunu görünce şaşırdı. Ayın doğmuş olacağını sanarak göğe baktı. Fakat gece henüz pek çocuktu. Ay yoktu, yıldızlarsa daha henüz dile gelmemişler, ışıklarıyla kekeliyorlardı. Elif, gövdesinin ay ışığı ve yıldız parıltısıyla değil, denizin bağrından patlayan can volkanının aleviyle aydınlanıp ağardığını gördü.

İlk ana! Deniz bir ucundan öbür ucuna bir hayal

kasırgası, derinliğince de, bir hayat uçurumu kesilmişti. Tiycan, kendi gövdesini karlar gibi ağartan bu apak kar ovasına şaşkın gözlerle bakıyordu. Ama neden olduğunu anlamıyordu. Şaşmakta birlikte, gündüzün oracıkta uykuya varmazdan önce, kendi göğsüne baktığı zaman duyduğu gururun aynısını bu kez denize bakmakla duyuyordu. Farkında değildi ki, bu karşısındaki apak ova dondurucu ve öldürücü bir soğuk kardan değil, tepeden tırnağa, kendi gövdesi gibi ılık ve yaratıcı hayat ve candan ibaretti. Elif bilmiyordu, ama kendisinin de o doğurucu, yaratıcı gücün bir kısmı ve bir temsilcisi olduğunu ta içten duyduğu için göğsü gururla kabarıyordu. İşte onun da göğsü gelecekte çocuğuna emzireceği sütün umuduyla deniz gibi inip kalkıyordu ya.

Tiycan, bu halde gövdesine bakarken çıplak olduğunun farkına vardı. Gerçi o kuş uçmaz, kervan geçmez yerde; elbisesiz durmanın bir sakıncası yoktu. Fakat denizlere mi, yıldızlara mı, dağa taşamı, yahut bütün evrene mi karşı duyduğu bir saygı duygusuyla, bir çığlık saldı, çarçabuk giysilerini giyip eski yerine oturdu. O gün hiç de eve dönesi yoktu. O kapalı yerde işi neydi?

Tam o sırada kulağına keçi çanlarının şingirtısı geldi. Sevincinden, acaba yıldızlar mı çınlıyor, diye göğe baktı. Bu ding....g.... edişte bir müjde hali vardı. Sanki ay'ı müjdeliyorlardı. Nitekim birdenbire ay kalktı, gökteki sessiz yolculuğuna koyuldu. Kimi düşler engininde yüzen gümüş bir kalyon, kimi yol da ağaçların altında kendisini bekleyen karanlığa, ak duvağını, tellerini sürükleyerek gelen bir gelindi. Elif'in biraz ötesinde yanaşmakta olan birinin adımları kumlar üzerinde fısıldadı. Ama Elif'in içindeki sükût hiçbir gürültüyle kırılmayacak kadar bu dünyadan uzaktı.

Ne var ki birdenbire, onu "Elif!" diye çağıran bir ses, Alish'in sesi idi. Elif baktı. Önünde ay ışığında

Aliş'in yüzü ağarıyordu. Sanki Aliş hiç yokken, karşısında hemencecik var edilivermişti. Elif ayağa fırladı. "Acaba görüyor muyum, yoksa bana mı öyle geliyor," diye düşünerek hayret ve hayranlık içinde iki kolunu Aliş'i sarmak üzere öne uzattı. "Aliş'i bağırma basayım" derken, iki elinin bir gölgeyi kucaklayarak, göğsüne boş dönmesinden korkuyordu. Aliş'i sapa-sağlam kollarının arasında bulunca, Elif'ten "Aliş!" diye bir çığlık koptu. Kızın baş döndürücü sevincinin hızıyla sürü sürü aylar, yıldızlar, başında burgular gibi döndüler. Kız hıçkırarak yere yıkılırken, Aliş onu kollarının arasına aldı. Kız ayılınca, kendisini kardeşinin omzuna dayanmış olarak onun yanbaşımda oturuyor buldu.

Birbirlerine söyleyip anlatacakları o kadar çoktu ki, nereden başlayacaklarını bilemiyorlardı. Gönüllerinin kapılarına kalabalık halinde üşüşen sözlerden fırsat bulup da sendeleyerek çıkabilen bölük pörçük sözlerse, "Aliş sen misin? Sahiden geldin mi?" ya da "Nasılsın Karakız? Seni çok özlemiştim, Elif" gibi olağan sorulardı. Ne var ki bu sözler bile, taşıdıkları anlamlardan bambaşka ve çok daha derin anlamlarla duygulanıyorlardı.

Eve varınca yemek yediler. Aliş yorgun olduğu için erkenden yattılar. Aliş, Tiycan'ın döşeğine yattı. Tiycan'sa dama çıktı, üzerinde bulgur kurutulan hasırın üzerine uzandı. Fakat gözlerine ay ışığı sızıyordu. Şafağa doğru gözkapakları kapandı. Uyurken gülüm-süyordu.

Aliş, bir gün önce, akşamüstü Bordum'da satın aldığı eşekle dosdoğru köye gelmiş, eve varmıştı. Orada üç ablasını bulmuştu. Kemerine diktirmiş olduğu doksan altınla Florida'dan henüz dönmüştü. Memleketini, Karakız'ı ve diğer kardeşlerini çok göresi gelmişti. Ne var ki, Aliş; köyü pek sönük ve

kasvetli bulmuştı. Elif evde yoktu, öteki kardeşlerini görünce duyacağını sandığı sevinç hiç de duymamıştı. Ablalarının en büyüğü Fatma'yı omuzları biraz daha çökmüş, adımları biraz daha yorgun görmüştü. "Şuncağızda sanki ne kadarcık ömrüm kaldı ki? Çok şükür seni dünya gözüyle bir kez daha görebildim," diye gözlerini sıkı sıkı ağlamıştı. Onun küçüğü Zehra'nın, daha küçüğü Ayşe'nin de gözleri ıslanmıştı. Onların da yüzlerinde yokluğun acısını çekmiş olanlara özgü olan bitkinlik vardı.

Zehra, "Halimiz fenaydı. Tarla yabanlaştı. Elimizde de mal maşat kalmadı" diye dert yanmıştı.

Aliş'i görmekten doğan ilk sevinç anı geçince, Zehra'nın da, Fatma'nın da, Ayşe'nin de içleri, "Acaba Aliş para yaptı mı? Acaba para getirdi mi?" sorusu ve merakı ile tasalanmaya koyulmuştu.

Dönüşünden duyulan sevinç yeterince gösterildikten sonra Aliş'in üstünün başının yeniliğinden, ağzından kaçırıldığı birkaç sözden, onlara hediye eşek getirmiş olmasından, parası da olduğu iyice anlaşılınca, ilk sevincin yerini daha büyük ve bambaşka bir sevinç almıştı. Gözyaşları silinmişti. Ve söz sırası binlerce yıldan beri köyde yaşamış olanların demirbaş söz konularına gelmişti. Tarlanın onarılmasından, ineğin daha gencinin alınabileceğinden, keçi sürüsünün daha da kalabalıklaştırılabileceğinden dem vurulmuştu. Bunların hepsi de Allah'ın inayetiyle olup bitince, Aliş'e kendisinin de, kendilerinin de artık biraz rahat yüzü görecekları bildirilmişti.

Fakat Aliş, "Bunları sonra konuşuruz, vaktimiz de bol" demiş, gözleri tuhaf bir ateşle parlayarak, "Yahu Elif nerede?" diye sormuştu.

Fatma, "Nerede olacak? Deli kız, deniz kıyısında yine o sevgili koyundadır. Zaten vakit geç, neredeyse gelir" demişti. Ama bekleyen kimdi? Aliş, "Ben onu

alır getiririm. Buraya gelmek üzere yola düzülmüşse, onu karşılarım" diye rüzgâr gibi fırlayıp çıkmıştı.

Aliş döneli, birkaç gün geçmiş bulunuyordu. Elif'ten başka, diğer kardeşlerinin ağızlarında bir baklayı evirip çevirmekte olduklarını Aliş anlıyordu. O baklanın ne olduğunu köye döndüğü ve kardeşlerini gördüğü akşam, zaten tekrar tekrar çıtlatmış değil miydiler? Köyde kalmasını istiyorlardı. Ama önce köyde bulunduğu zaman, köy yaşamı, kendisine, bir tabutun içine yatırılarak üzerine bir de kapak çakılmış duygusunu vermişti. Buna razı olanlar vardı. Ama onun kadar diri olan bir adamın o tabutu parçalayıp dışarı çıkmaması mümkün müydü? Uzaklardayken Aliş'in hayali köyü bütün o çirkin gerçeklerinden yavaş yavaş soymuş, onda bir cennet hali görmeye başlamıştı. Köye dönünce, gönül gözü'nün önünden geçmiş olan bütün o güzelliklerin kendi kuruntularından ibaret olduğunu anlamış, köyden eskisinden çok tiksinimişti. Hem de artık denizin tadı damağında idi. Köyde hiç yerleşebilir miydi? "Temelli mi geldin?" diye soranlara, canı sıkılarak, "Temelsiz dünyada temelli iş mi olur?" diye cevap verirdi. Ne var ki kardeşlerini de kırmak istemiyordu.

Bir gün Zehra, dilini tutamayarak, "Bir çift öküz alsan da, tarlayı sürsen, ne dersin, iyi olmaz mı?" dedi. Aliş kendini çift sürerken gözünün önüne getirdi, gözlerinden yaşlar gelinceye kadar güldü. Deniz penceresinin önünde oturuyordu. Aşağıda yamaçta Osman dayının çift sürmekte olduğunu görüyordu. Zehra'ya ve diğer ablalarına, "Ne derseniz deyiniz, rençber olamam. Evet, çiftçilik daha önemli bir sanat. İnsan kendi yatağında ölür, anladık! Ama anasını sattığının yatağında ölmek isteyen kim ki?

(Osman dayıyı göstererek) Şu zavallı Osman dayıya bakındı bir; sabahtan beri öküzlerin ardında gidip gelerek habire mekik dokuyor. İşini bitirdiği zaman, iş diye sanki ne yapmış olacak? Çamurun üst tarafını altına, alt tarafını da üstüne çevirmiş olacak, değil mi? Evet, biliyorum, çiftçilik yalnız çift sürmek değildir. Fakat, bu işin içinde değişiklik ve çeşitlilik diye ne var? Bir turp herhangi bir başka turp gibidir. Her gün de –ister kıtlık, ister bolluk ürünü olsun– ondan önceki ürün gibidir" dedi.

Başını pencereden tarafa döndürerek, denize, içleri korkuyla dolan gözlerle baktı: "Kahrolasıca deniz!. İnsanın anasından emdiği sütü burnundan fitil fitil getirmez demiyorum ama, ne de olsa başkadır. Zaman gibidir hınzır, hiç durmaz. Ben Bodrum'a gelince oradaki süngercilerle konuştum. Şimdi gök ayının yirmisi. Ben yeni ay görününceye dek buradayım, sonra Bodrum'a gideceğim. Hepimiz ortaya para koyduk, bir dalgıç kayığı, bir de depozito gemisi kiralayıp hazırlıyoruz. Doğacak yeni ay tostoparlak olunca –Allah da sağlık verirse– süngere çıkacağız, size para bırakayım, inek, keçi filan alırsınız," diye ekledi. Ve onlara kırk altın verdi.

Erkekleri olmadığı için üç kadın, Aliş'in köyde kalacağını ve çifte çubuğa bakacağını ummuşlardı. Fakat bu ettiği de büyük bir yardımdı.

Aliş, vermiş olduğu paranın bir kısmını Elif'e çeyizlik olarak alıkoymaya niyetlenmişti. O paranın ancak on lirası kalmıştı. İçinden, "Acaba Karakız'ın bahtı kara mı?" diye hayıflanmıştı.

Geldiğinin ertesi günü, birkaç kişiyi görmek üzere Aliş, evden ayrılınca, Zehra Elif'i bir yana çekmiş, ona Kerimoğlu ile Hacı Resul meselesini Aliş'e açmamasını tembih etmişti. "Şimdi Aliş köyde oturakalacak. Bizim de, onun da Hacı Resul'le

aramız açık olmamalı. Sonra darıyı, arpayı, yurmurtayı, peyniri kime satarız?" demişti.

Elif de, "Niye ona satalım, elimizden her şeyimizi istediği fiyata alıyor, onların yerine bize sattığı basmayı da, öteberiyi de dilediği fiyata veriyor. Şimdi Aliş'in getirdiği eşek var a. Yükler götürür, Bodrum'da satarız" diye cevaplamıştı.

Öteki, "Ona satmazsak alimallah yolunu bulur, canımızı çıkarır. Kulağına küpe olsun, köyümüzün ağasıdır. Biz ne de olsa onun kulu kölesiyiz," diye diretmışti. Buna karşın Elif içinden, "Aliş'ten niye saklayayım?" diye düşünüyor, ondan bir şeyi gizlemekle ona karşı kalleşlik ediyormuş gibi oluyordu.

Elif'in cevap vermeyerek, kaşları çatık, deniz penceresinden denize bakmakta olduğunu gören Zehra, hınçla, "Bana inanmıyorsan, git de Atike bacıya sor," deyip yere güm diye topuğunu vurarak dışarıya çıkmış, eline geçirdiği bir sopayla dışarıda eşelemekte olan eşeğe basmıştı sopayı.

Elif'in annesi onu emzirirken, pars tarafından yaralanan kocasını, ağaç dalından derme çatma bir sedye üzerinde, insan gövdesi denemeyecek bir halde, kan içinde getirdikleri zaman "Erkeğim! Evinmin direği" diye çığlık salarak bayılıp düşmüş, sütü kesilmişti. O zaman Elif çağındaki çocuğunu emzirmekte olan Atike bacı, "Gel yavrucuğum" diyerek sütü bol, yumuşak memelerine Karakız'ı basmıştı. Elif'in Aliş'ten sonra köyde en sevdiği insan Atike bacıydı. Kerimoğlu işinde, Elif'in adının ağza alınması bile ayıp sayıldığı sıralarda, Atike bacı Elif'in mutlaka masum olduğunu ilan edecek cesareti göstermişti.

Elif ona karşı, herhalde Zehra'ya karşı duyduğundan çok öte bir yakınlık duyuyordu.

Öfkesini eşekten alamayan Zehra, eve dönüp bağdaş kurmuş, çalkama ayran testisini dizlerinin üzerine almıştı. Testi sanki bir düşmanı imiş gibi, dış

gıcırdatarak onu hırçın hırçın sarsıp hırpalıyor, bu hareketiyle sanki tereyağına, "A hınzır, gelmiyor da gelmiyorsun, ha? Allah bin belanı versin!" diye sövüp sayıyordu. Karakız, ne zaman Zehra'yı bu işi yaparken seyretse, mutlaka hayat gözüne ayran, bir kişiymiş gibi görünürdü. Sanki ayran can korkusu ile alabildiğini kaçıyordu. Zehra da elde sopa, ayranın peşine düşüyor. Ayrana yetişince Zehra ona, "Hınzır kâfir! Tereyağını versene!" diye haykırarak kafasına sopayı indiriyor, tereyağını ayrandan zorla koparıp almaya uğraşıyordu.

Elif fitasını başına doladı, bir kenarını omzuna saldı. Nalınlarını tıkırdatarak doğru Atike baciya gitti. Ayran çalkama saati olduğu için onu da bu işi görür buldu. Ne var ki; yumuşak bakışlı yaşlı kadın beşikte bir çocuğu sallıyor ve ninni söyleyerek onu uyutmaya çalışıyormuş gibi, ayran çalkalıyordu. Âdeta ayrana gönlünü veriyor, ayran da ona karşı tereyağını bağışlıyordu. Atike bacının bu canayakın halinden dolayı ona birden derdini dökmek, Elif'e pek kolay geldi. İhtiyar kadın testiye doldurdu. Kayganlığı yüzünden belliydi. Elif'e, "Aman kızım sakın Aliş'e bildirme, çünkü hemen gider Hacı Resul'ü gebertir. Ben Hacı Resul'e acımam. Onun gibisinin ölümü yaşamasından daha hayırlıdır. Yalnız Aliş'e yazık etmiş olursun. Delikanlı damda çürür. Söyleme kızım söyleme. Söylemeyeceğine söz ver!" diye yalvardı. Atike baci-cağızın söylediği sözlerde Hacı Resul'ü kaybetmekle bir müşterinin kaybedileceği kaygusunun -uzaktan uzağa bile olsa- bir iması yoktu. Elif o işi Aliş'e açmak niyetinde bulunmuş olduğundan utandı. Daha eğrilip bükülmemiş bir doğruluk duygusu dolayısıyla içini Aliş'e açmakla onu bir felâkete uğratabileceği aklının kenarından bile geçmemiştir!

O akşam doğu göğünün billur kuruluşunda yeni ay keskin ve ince bir orak gibi parlıyordu. Aliş ablala-

rıyla vedalaşmış ve yaya olarak Bodrum yolunu tutmuştu. Elif onunla beraber gitmek istedi. Aliş:

"Gelme, gelme, Elif. Buracıkta ayrılalım. Sefer altı ay sonra biter. Ben de dönerim. Altı ayın ne hükmü olur? Çarçabuk geçer. Sen şimdi Bodrum'a kadar gelirsen, sonra yalnız nasıl dönersin? Hem de bu ayrılık acısını lastik gibi sündürüp uzatmanın ne gereği var? Haydi sen dön yüzünü! Doğruca eve git. Ben uzaklaşırken senin beni gözetlemekte olduğunu bilmek, bana acı gelir" demişti. Elif, "Sağa dön" emrini alan bir nefer gibi dönmüştü. Doğru deniz kıyısına giderek oturdu. Ağlamıyordu. Ama gözüne de uyku girmiyordu. Sabaha kadar düşündü, düşündü.

Aliş, Etem Reis'in evinde konuk kalacak, orada yatıp kalkacaktı. Etem Reis bekardı. Denizin bu kocaoğlu, ev bark yumuşaklığını dar bir toprak mezar sanırdı. Hiç evde kalmaz, gider kayıklarda yatardı. Karaların tehdidinden denize kaçardı. Sözü kıt bir adamdı. Kırk yıllık denizcilik hayatının nerelerde geçmiş olduğunu bilen yoktu. Kendisi de geçmişi-ne değin bir söz olsun söylemezdi. Geçmişini anlamak üzere yanına yanaşanlara karşı, her tarafı kirpi gibi diken kesilirdi. Fakat onunla kavgayı göze almak, değme babayiğitin harcı değildi. Bacakları direk gibiydi. Derisinin bıçak ve kurşun yaraları ve başka türlü berelerle örtülmemiş mangır kadar yeri kalmamıştı. Ne var ki; yalnız kaldığı, ya da kimsenin kendisine bakmamakta olduğunu bildiği zamanlar, çatık kaşları çözülür, gözleri, göz yuvalarının içinde daha da çukurlaşır gibi olur, ağzının duruşunda garipsi bir hal, dudaklarında ise göz seğriyişine benzeyen görünür görünmez bir titreyiş peyda olurdu. O sırada, yanına apansızın bir gelen olursa, yüzüne çöken hüznü göstermemek için kaşlarını çatar, ağzını çeliktен bir kilitmiş gibi kitlerdi.

Etem Reis Aliş'i çok severdi. Aliş sabahtan akşa-

ma kadar sünger avında depozitoluk ederek Megafon Şaban Reis'in tirandil biçimi koca kayığının onarılmasına yardım ediyor, gece geliyor, Etem Reis'in evinde yatıyordu.

Süngere çıkmalarına on gün kala, bir gece Aşçı Ahmet ve arkadaşlarından ayrıldıktan sonra Aliş eve döndü. Evin kuru duvarla çevrilen avlusuna bitişik avludan çitirdamalar, kadın sesleri, çingirdayan gülüşler taşıp geliyordu. Aliş, kuru duvarın taşları arasındaki bir delikten komşu avlunun içine baktı. Birçok kız ve kadın, yerde bağdaş kurarak halka olmuşlar, önlerine, yere koydukları düzgün bir taşın üzerinde, ellerindeki eski tabanca namluları, demir boru parçaları ve kısa demir çubuklarla çatpat taş bademi kırıyorlardı.

Kırıp ayıkladıkları badem içlerini, avlunun ortasına göbek boyu yığmışlardı. Çakır Raziye aralarında idi. Kapkara kirpiklerinden bakan gözlerinin açık yeşilini, yaratılış sanki bir sürpriz olsun diye, oraya koymuştu. Kızı herhalde bir pire ısırmıştı ki, oturduğu yerden kalktı, göğsünü badem kırıcılara göstermek üzere, Aliş'in gözetlemekte olduğu duvardan yana döndü. Gür saçları yüzünün iki tarafında kapkara çağlayanlar gibi aktıktan sonra, bir tütsünün dolgun buklelerini andırarak halka halka yukarıya doğru kıvrılıyorlardı. Göğsünü açtı. Ayın beyaz hâlesi olur. Oysa gövdesinin aklı, artık aklıktan bıkmış olduğu için olacak, göğsünün sivri uçlarını gece karanlığına batırıp mor hâlelendirmişti. Aliş, çimdik uçlu iki sıra kıvılcımın tepmesine uğradı. Çakır Raziye'yi sevmemek keskin enfiye çekip de hapşır-mamaya benzerdi. Aliş güzelliği ister dağda, ister denizde, ister insanda görsün, baygın bir hüznle göz süzmez, sadece sevinir, gülesi gelirdi. Aliş kendini tuttu. Avlunun her tarafında tuhaf bir şeyi görmüş bir çocuğun gülüşü gibi demet demet kahkaha çiçek-

leri sarkıyordu. Aliş'in duyduğu sevince ortak oluyorlardı sanki....

Kız, pireyi ipince ve kınalı parmaklarının tırnakları arasında kırdı. Aliş'in taş bademi kabuklu egoizmini de aynı zamanda çat diye kırmış oldu. İşte bundan dolayı Aliş gördüğünü yine görmek özlemiyeli yandı.

Ertesi sabah nemli ve izbe ambardan ibaret olan sünger deposuna girerken, pireler bacaklarını örtecek kadar sardı. Bir sürü bademi dikkatle ikiye yarak içlerini pirelerle doldurduktan sonra, onları eğreti bir tarzda tirelerle bağladı. Aliş, pirelerin can ciğer dostu olmuştu.

Lokum kutularının üzerinde bazen tombul sevgi tanrıları, Eros'lar görülür. Kutuların içindeki gülyağı kokulu, pembe lokumlara benzerler.

Bu puf yanaklı, şaplak sağrılı, otuzar kiloluk tulumların kanatları, değil kendilerini, yüz elli gramlık ördek palazlarını bile uçuracak boyda değillerdir. Bunlar ellerindeki okları savurarak, yürekleri sevgi ateşiyle delerlermiş. Oysa, Aliş'in pireleri ne kıvrak, ne deli fişek şeylerdi. Kanları depreşip oynasın diye, durgun ve tembel sultanların yataklarına bile her gece, Eros'ların yerine birkaç pire konulduğunu bütün Anadolu halkı gibi, Aliş de biliyordu.

Etem Reis'in evinin avlusunda koca bir portakal ağacı vardı. Sanki portakal ağaçlarının imparatoru idi. Hiç aşağı değil, her yıl on bin portakal verirdi. Bu ağaç; kuru duvarın üzerinden kol salıyor, bitişik avluda badem kıranların üzerine, koyu yeşil yaprakları arasından o ateş topu yemişlerini sallandırıyor. Akşam olunca, Aliş ağaca tırmandı, dalın ta ucuna gelip, yaprakların arasında gizlendi. Ceplerine, göğsüne hoplayıp, zıplayıcı Eros kumkumalarını, yani içleri pire dolu bademleri koymuş bulunuyordu.

Bademler düşürülünce, eğreti bağlar çözülüvere-

cekti. Zaten bademler kırılırken her yana kabuklar sıçırıyordu. Aliş'in salıvereceği bademler o patırtı arasında gürültüye gidecekti.

Gece kadınlar, kızlar halkalanınca, Aliş gök tanrısı imiş gibi badem bombardımanına koyuldu. Akşamleyin tek tük parlayan yıldızların o seyrek serpintisine karşılık, şimdi gök gürültüsünü andıran bir yıldız kalabalığı vardı. Sanki yıldızlar, kızıl, mavi, beyaz, sarı ışınlarını iğne iğlen yıldırان birer mücevhherdi. Bütün yıldızlarını takınan sıcak kanlı güney gecesine, engin dolanışıyla samanyolu kuşak olmuştu. Kırılan badem parçaları yıldızlara çarpıp onları sarstığı için mi, yoksa neşeli bir kuyruklu yıldızın, oynak bir buzağı gibi sıçrarken havada uçurduğu kuyruğunu kristal gezegenlere çarpıp kırıldığından dolayı mı, her nedense yıldızların ipince, parlak ışık iğneleri ve çakıntıları badem kırıncıların üzerine harıl harıl yağıyor, tenlerini kıvılcımlar gibi dağlıyordu. Bu, bir acı değildi. Bir pırıl pırıl yanış, bir harlayıştı. Herkesin her tarafı yıldızlar gibi kıpır kıpır kıpırdıyordu. Önce Osman Ağaların Hasibe bacaklarının karıncalandığını sandı, gidişen bacağını gıcır gıcır oğdu. Fakat kâr etmedi. Kaşındıkça kaşınası geldi. Işıklar, yıldızlar, çatırtılar, şıkırtılar, kırılan badem kabuklarının sıçrayışı arasında önce Hasibe'nin gülüşü, bir neşe fıskıyesi gibi fırladı.

O gülüş sanki verilen bir işaretti. Süreyya yıldızı ile Zühre'nin ışıkları parlayan birer kahkaha oldular. Diğer kızların da titreyişlerinde, baş arkaya devrilererek gülündüğü zaman, dudaklar arasından parlayan dişlerin ısırcılığı vardı. Çakır Raziye'nin de her tarafı gıdıklanıp yanmaya başladı

Çakırkız, bir yıl önce uğradığı ısırgan otu tarlasını hatırladı. Geceydi, ücra bir yerde kıyı boyunda dalgın dalgın yürüyordu. Patikanın dirseğini dönerken ansızın yeni doğan ayla karşılaşmıştı. İçinde

bütün bağları tartıp koparan bir ferahlama; bir açılma özleyişi duymuştu. Çılgın bir sevinçle bütün gövdesini giysilerinden yapıyaltın sıyırmıştı. Kendisini ayın o çırpıplak, kar beyaz ışığına bütün olarak verdi, ama ardında ayak sesleri duymuştu. Elbiselerini giyecek vakti yoktu. Onları toparlayıp koltuğunun altına sıkıştırınca patikadan saptı. Ne var ki, gerdan boyu ısırgan otlarının arasına dalmıştı. O gün de tıpkı bu gece gibi, her tarafı alev kesilmişti.

Aksiliğe bakın ki, Aliş'in göğsündeki, ceplerindeki kabuklar da çözülmeye başladı. Gözlerini Çakırkız'dan ayıramıyordu. Gülmemek için dişlerini sıkıyordu. Aşağıda ise herkes gıdıklandıkça gülüyor, güldükçe kaşınıyordu. Herkes avuçlarıyla, parmaklarıyla gömleğini, şalvarını ovalıyordu. Pirelerin çıtır çıtır iğneleyişleriyle sinirler boşanıyor neşeli gönüller kamçılanıyor, gülüşler ateş gibi her yanı sarıyordu.

Gülerek sarsılarak ek yerleri gıcırdayanlar:

"A, deli olacağım. Pek teklifsiz pireler a canım!" diye zıp zıp hopluyorlardı. "Acaba aklımızı mı oynattık?" diye birbirine bakanlar, yeni baştan bir gülüştür tutturuyorlardı. Aliş, ağacın üzerinde hep tırnak kesilip, gövdesine el salmaya can atıyordu. Ama yine de taşlaşmış gibi hiç kımıldamıyordu. Hatta kalender ateşböceklerinin, yaprakları arasındaki karanlığı kulaçlayarak burnunun dibinden geçerken, kuyruklarına kondurdukları kandillerle yüzünü aydınlatacaklarından bile korkuyordu. Ne var ki, ona duru ve serin suların akışını hatırlatan Çakırkız'ın gülüşleri, güç belâ zaptedebildiği neşesini, büsbütün fıskırtıyordu. Makaraları salıvermemek için kıvrım kıvrım kıvranıırken, birdenbire portakalın biri aşağıya düştü. Portakalın bir hayret "O"suna benzeyen tostoparlak bön suratı, tutmuş olan neşeyi, boşanan bir kasırga haline getirdi. O neşe portakal dalına mı bulaştı ne? Dal da sallanmaya başladı. Onun da erkek sesli gülü-

şünde bir patlama hali vardı. Portakallar yusuvarlak birer altın gülüş halinde paldır küldür aşağıya yağmaya başladılar.

Doğa varlıkları her zaman ciddi olmazlar a! Genci yaşlısı, yıldızı, gecesi, ağacı, duvarı, kahkaha çiçeği sanki elbirliğiyle çocuk olmayı akıllarına koymuşlardı. Sanki güney gecesi para icat edilmezden önceki hayatın masumlukla sadeliğini canayakın içtenliğini hatırlatmıştı da, o hayatı uyurken rüyasında yaşıyordu.

Ağaç, kemikleri kırılırcasına gülüyordu, dal çatırdadı, badem yığınının üzerine yapraklar, portakallar, gülüşlerle beraber Alish de güm diye düştü. Yüzünde şeytan tüyü mü vardı ne. Ona öfkelenmenin imkânı yoktu. Alish içleri gülen gözleriyle Raziye'ye bakıyordu. Çakırkız'ın da bakışı, kırılan binlerce bademin çatlayan milyonlarca yıldızın parıltılarıyla parladı.

"Ayol Alish bu ne?" dedi.

Ege Denizi kızının sesinde kaçgöçe ait fikirlerin tecavüze uğramış olmasından doğan yapmacık bir alinganlık, sahte bir öfke değil, çingildayan bir pınarın saflığı vardı. Zaten kız kızan birbirini düğünlerde parmak şaklatarak oynarken beğenip seçmiyorlar mıydı?

Alish, "Teslim oluyorum" diye bağırdı. "Suçlu benim! Pireleri ben ağaçtan attım."

Çakırkız'ın gözlerinin yeşili büsbütün koyulaştı. Yüzüne renk harladı, gülerek:

"Avludan ağaca, daldan dala, oradan da bademlerin üzerine düşmeye ne gerek vardı? Amma da dolambaçlı bir yol tuttun? Babama gidip düpedüz konuşsaydın ya. Kendini amma da zahmete soktun" dedi.

Alish, kendisine kızılması şöyle dursun, iyi karşılandığını görünce sevincinden etekleri zil çalmaya

koyuldu. Gnl taşkın, meydan okuyucu sözlere, delice işlere boşanış fırlamak istiyordu.

"Zahmet mi?" diye bağırdı. "Okuması kıt, baldırı çıplak bir denizci parçasıyım, ama içimdeki insan gnl fırsatını bir bulsa, değil şu dalın duvarı aşan kolunda, gökte samanyolunda yürür, ceplerime pireler değil, avuç avuç yıldız doldurur, gök tavanının bütün parıltılarıyla beraber ayak ucuna düşerdim" dedi.

O dakikada, bu söylediği şeyleri yapabileceğine, gerçekten inanıyordu. Duraladı. Sonra eliyle gökleri göstererek,

"Bu gece orada da galiba badem kınıyorlar" dedi. Sonra, "İşinize engel olmayayım?" diye çıkıp eve döndü. Sabaha dek göz yummadı. Hiç ikisi biri yoktu. şafak söker skmez, Megafon şaban Kaptanın çoluğunu çocuğunu Raziye'nin babasına gönderecek, onu isteyecekti. Ah ablaları, Tiycan orada olsalardı. Onları gönderirdi. Raziye'nin de annesi ölmüştü. Babasının biricik evladıydı.

Gün ağarır ağarmaz doğru deniz kenarına yollandı. Çünkü Megafon'un da erkenci olduğunu biliyordu. Gündüzün Megafon'u -sesinden dolayı- şehirde bulmak, içini açmak kolaydı. Fakat sabahın erken saatlerinde daha uyumakta olanları uyandırmamak için ses çıkarmaz, işaretler ederek meramını anlatmaya uğraşırdı.

Megafon şaban Kaptan, belleğini yokladığı zaman en erken çocukluk hatıraları arasında bir baba, bir ana değil, bir dayıyla bir teyze buldu. Herkesin bir babası, bir anası varken, neden kendisinin bir dayı ve bir teyzesi olduğuna şaşa şaşa dokuz yaşına basmıştı. Ondan sonrası? Ondan sonrası çeşit çeşit denizler, okyanuslar. Basra Körfezleri, Kızıl Denizler, Cezayirler ve insan olarak da Hintliler, Mısırlılar, Bedeviler, Rum, İtalyan, İşpanyol ve

İngilizler sonra adalar, yarımadalar, pazıları çatlatan zorluklar, yüreği kurutan susuzluklar; tirandil, gulet, çernik kayıkları, kemanbaş, baltabaş pruvalar, kırk yıl süren kaçakçılıklar doluydu. Otuz beş kırk yıl, bu işlerle uğraştıktan ve feleğin sürekli tekmelerinin hızıyla dünyayı topaç gibi fırıl fırıl dolaştıktan sonra feleğin son bir tekmesinden aldığı hızla yurduna, güle güle ayrıldığı zamankinden iki üç misli fazla gülerek geri gelmişti.

Aliş'in derdini dinleyince, "Şu andan tezi yok, doğruca bizim kaşık düşmanına gideriz. Kadınlar Tahsin Ağadan kızı istesin" dedi. İkisi Megafon'un evine giderek Şaban Kaptan'ın karısına ricada bulundular. O da yeni fıtasını ve pabuçlarını giyerek, Tahsin Ağanın kapısını çaldı. Tahsin Ağa, kadını görünce.

"Ne o Muhsine kadın böyle erkenden?" dedi.

"Hayırlı bir iş ne kadar erken yapılırsa, o kadar iyi ve sevap olur. Hem de acelemiz var!" diye başlayan Muhsine kadın, niçin geldiğini anlattı. Fakat Tahsin Ağa birden taş gibi katı bir "Hayır"ı bastı.

"Ben Aliş'i tanırım. Onun gibi bir oğlum olmasını isterdim. Fakat a Muhsine Abla, onun bir denizci olduğunu sen pekâlâ bilirsin. Derler a: Denizde malın varsa yok bil, denizci kocan varsa kendini dul bil. Bana Allah bir kez kız evlat bağışladı. Ben de göz göre göre onu yakamam," diyor, başka bir şey demiyordu.

Megafon ve Muhsine kadının konu komşulardan gönderdikleri başka kadınlar da, daha iyi bir sonuç sağlayamadılar. Yapılacak başka bir iş yok gibiydi. Bu kız istemenin sonucu olarak Tahsin Ağa, kızın badem kırmaya gitmesini yasakladı.

O gece zavallı Aliş'in gözlerine uyku girmedi. Döşəğinin içinde döner kebab gibi yana yana habire dönüyor, dudaklarından,

"Rüzgâr var, fırtına var,
Ne olur yakına var,
Ben bir köylü kız severim,
Ellerinde kına var."

Ya da:

"Gel derim, gelmem dersin,
Gül derim, gülmem dersin,
Sorsam gönlün bende mi?
Vallahi bilmem dersin."

gibi türküler tellendiriyordu.

Ne var ki; ertesi günü öğleye doğru, Muhsine kadın fıtasını yellendire yellendire Megafon Şaban Kaptan'ın "Allah Kerim" kayığının onarılmakta bulunduğu yere geldi. Aliş de oradaydı. Kadının uzaktan yüzü gülerek gelmekte olduğunu görünce, bir müjde getirmekte olduğunu anladılar. Muhsine abla soluk soluğa:

"Şimdi Demirci Salih'in gelini bize geldi. Biliyorsunuz ya o Tahsin Ağanın kapı komşusudur. İki evin ortak bir kuyuları vardır. Salih'in gelini Umriye kuyudan su çekmeye gitmiş, bir de bakmış ki Raziye bitişik avluda onu kuyu başında beklemekte. Ona, 'Git Şaban Kaptangillere söyle. Aliş'e söylesinler. Babam beni ona vermiyorsa, ben ona kaçırım. Biz helvayı fırına verdikten sonra babam bizi evlendirmeye razı olmaz da ne eder? Aliş beni nasıl kaçıracağını düşünüp taşınsın, sana bildirsin. Sen de gelir bana söylersin. Aliş'e söylesinler. Eğer beni almaktan cayarsa, vallahi de, tallahi de kendime kıyar, denize atarım. Babam denizciye vermem derken kendimi denize verdiğimi bir görsün. Ama ne yapacaklarsa cabuk yapsınlar' demiş. İşte ben de geldim size haber veriyorum" dedi.

Sanki birdenbire Aliş'in gözlerinde gök mavisi daha derin, daha ferah bir mavi oldu. Kumrular

sanki öpücüklerini daha sıklaştırdılar, daha tatlı dem çekmeye başladılar.

Ne var ki Tahsin Ağa, pişirilmekte olan bu helvanın kokusunu mu aldı ne, daha ertesi günü, kızı evde yalnız bırakmamak için, değirmene öğütmek üzere buğday götürürken onu da arabasına aldı.

Arabada babasının arkasında bağdaş kurmuş olan Çakırkız Raziye'nin her zaman ıslıl ıslıl parlayan yeşil gözlerinde bir çukurlaşma, bir yorgunluk vardı. Her taraf günlük güneşlikti. Fakat ona göre güneşte bile bir yorgunluk, bir bezginlik seziliyordu. Sanki güneş böylesine parlamaktan artık bıkmış usanmıştı.

Bodrum (Halikarnas) ve köyleri, ilkçağdan beri Anadolu'nun başka yörelerine bağlanmış bulunmadığı için, belki de Büyük İskender'in savaş arabalarının geçişinden beri sokak ve yolları -çocukların döndürdükleri çemberlerden başka- tekerlek yüzü görmemişti. Son zamanlarda Milas şosesi yapılıncı Çakırkız'ın babası taşçı Tahsin Usta, yapılacak binaların taşını, kumunu eşeklerle taşımaktan vazgeçerek, bir göçmen arabası satın almıştı. Yüklemiş olduğu buğdayı Yalıkavak sırtlarındaki değirmene götürüp öğütecekti. İşte bundan dolayı Yalıkavak şosesini tutturmuştu.

Atlar tıkr tıkr tırısı kaldırılmıştı. Bir aralık Tahsin Ağa, Çakırkız'ın o hazin bakışından üzülerek, şırf kıza bir işi olsun diye, atların gemlerini ve arabanın idaresini ona verdi.

Tahsin Usta, birbiri ardına sigara sarıp içiyordu. Dört tarafı ateş soluyan kayalık dağlarla yanıp tüten bir cehennem çukurunun ortasından geçtiler. Güneşte kavrulmuş kara kayalar, susuzluktan çatlamış dudaklar gibi yarılmışlardı. Çakmak taşlarının alevi yüzlerine vuruyordu. Arasına bir alaca yılan şimşek gibi parlayarak yolun bir kıyısından karşı kıyısına geçiyordu.

Ürkmüş güvercinler kaya kovuklarından, bir kanat şakırtısıyla çıkıp kaçıyorlardı. Bu gölgesiz çoraklık içinden, yüksele yüksele ta tepede Yalıkavak boğazına vardılar. Oradan birdenbire görülen manzaranın güzelliği, Çakırkız'ı, o üzüntüsüne karşın, apan-sızın bir tokat yemiş kadar sarstı. O boğazın bir yanında, ta yüksekte bir değirmen hızlı hızlı dönüyordu. Yol sağa sola bel kıra kıra, başdöndürücü uçurumları kıyılaya kıyılaya aşağıdaki Yalıkavak köyünün portakallarına, mandalina bahçelerine dalıyordu.

Kıyı dantel gibi girintiler, çıkıntılarla yarımadayı firdolayı dolanıyordu. Ötede Arşipel'in çelik aynası ta ufuklara kadar parlıyordu. Güney ufkunun kenarındaysa Girit'in İda dağının karlı başı ağarıyordu.

Tahsin Ağa kaşları çatık bir halde Çakırkız'a, "Sen atlara bak da, ben çuvalları değirmene taşıyıp buğdayları öğüttüreyim" dedi. Kız ses çıkarmadı, boynunu büktü.

Yukarıda değirmenci Âdem, o zimba sakalı, güler yüzüyle onu değirmen eşiğinde karşıladı. Beş on yıl öncesine kadar bütün Sıralovaz yarımadasında bir değirmen bile yoktu. Yalıkavak kalabalık bir köydü. Değirmen yapmaya kalkmışlardı. Köye yakın olsun diye onu aşağıda hemen hemen deniz düzeyindeki bir tarlanın üstüne kurdular. Fakat orada rüzgâr yoktu. Köylüler muhtarla,

"İşte orada yaptırdın, paralarımız da yabana gitti. Haydi git üfle de dönsün!" diye alay ettiler.

O değirmenden vazgeçildi. Bu kez rüzgân bulsun diye ta tepeye bir başka değirmen yapıldı. Fakat sertçe esen ilk rüzgâr, değirmenin kanatlarını çöp parçası gibi kınıp uçurdu. Ondan sonra Âdem Ağa gelmişti. Üçüncü değirmenin yerini o gösterdi. Köylüler,

"Sağ olsun değirmenci ustası Âdem Ağa, o gelip de uygun yeri bulmasaydı, karılarımız kızlarımız

daha hâlâ el değirmenlerinin başında uğraşıp duracaklardı," demişlerdi.

Arabayla Çakırkız'a gelince, önceleri atlar sakın sakın uyuklarken sonraları gitgide huylanmaya başladılar. Beygirler uğuldayan bir sinek bulutu içindeydiler. At sinekleri karınlarına konuyor, uçunca konmuş oldukları yerlerde kan lekeleri görünüyordu. Tahsin Usta, bu beygirleri, "Alma kulayı meğer ki kuyruğu kara ola" atalar sözünü tekrarlaya tekrarlaya kula renginde almıştı. Zavallılar şimdi kara kuyruklarını çıldırmışçasına gövdelerine çarpıyorlardı. Derileri durmamacasına titrerken, nalları güneşte kızışmış olan toprağı âdeta kazıyordu.

Çakırkız, sıcağtan başını eğmiş, gözlerini yarı kapamış, dalgın dalgın denize bakıyordu. Hiç olmazsa onun duru mavisi, bakışına serin bir manzara bağışlıyordu. Acaba Aliş denize mi açılmıştı, yoksa şu ilerideki adaların birine mi gitmişti?

Birdenbire çıplak başlı koca bir akbaba, havada çark etmeye koyuldu. Geniş gölgesi hayvanların önünden geçti. Atlar ürküp şaha kalktılar, gerildiler. Sonra gemi aziya alıp fırladılar.

Arabanın, değirmenden gürültüsünü duyan Tahsin Ağa, dışarıya fırladı. Upuzun bir toz duman bulutu yolun boyunca sürünüyor, korkunç bir uçuşma doğru ilerliyordu. Tahsin Usta:

"Raziye! Raziye!" diye avaz avaz haykırarak olanca hızıyla koşuyordu. İşte şu Çakırkız, biricik evlâdıydı, onu süngerci Aliş'e kaptırmamak için mi uçuşuma yedirecekti? Artık araba uçuşumun üzerindeydi. Bir yandaki tekerlekler sanki boşlukta dönüyorlardı. Hayvanların nalları kıvılcımlar çıkarıyor, havada yüksek kavisler çevirterek nallarıyla fırlattıkları taşlar, uçuşumun dibine değince, fişek gibi şaklıyorlardı. Atlar yeryüzünü terk edeceklermiş gibi uçuyorlardı. Artık yolun dönemecine varmışlardı.

İşte kayboldular. Arabanın gırr diye yuvarlanıp gittiğini gören ihtiyar Tahsin Usta, çığlık ve hıçkırık arası bir sesle:

"Bitti!!!! Bittiiii! Raziye, yavrum!" diye bağıyordu. Artık koşamıyordu. Yolun üzerine yıkıldı. Dizüstü kalkarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Fakat çok geçmeden olanca gayretiyle sendeleyerek ayağa kalktı. Yara gidip yavrucağın uçurum dibindeki parçalarını bulmalıydı. Olur a, belki yalnız kemikleri kırılmış, gözleri patlamış olur. O gözler patlayacak gözler miydi yahu? Bakışının kara kirpikler arasından akan açık yeşil çağlayan, canı yandığı zaman içine serinlik verir, ona teselli olurdu. Aman, kör de, kötürüm de olsa Rabbim onu diri olarak ona bağışlasındı. Fakat, üç yüz, dört yüz metre yükseklikten düşenler sağ mı kalırlardı?

Göğsünü elleriye sıkarak:

"Raziye Raziye! Yavrum!" diye bağırarak koşmaya devam etti. Ama ihtiyarın bacakları artık işlemiyordu. Güç belâ yolun dönemecine varınca, arabayı az ötede yol üzerinde durmuş görmesin mi?

Çakırkız arabanın üzerinde dimdik dikilerek parmağıyla kendisini –yani göğsünü– göstererek gülüyordu:

"Baba korkma! Hiçbir şeyciğim yok" diyordu. Hayvanların hızlı hızlı inip kalkan yanlarından şıpır şıpır ter akıyordu. Fal taşı gibi açılmış, kan çanağı gözlerinde hâlâ demincekki korkularının kalıntıları görülüyordu.

Kızın üstü başı hayvanlardan uçarak gelmiş olan köpüklere belenmişti.

Tahsin Ağa, ağlayarak yine dizüstü düşüp, yerlere kapandı. "Tanrım, sana şükürler olsun!" diyerek yolun kızgın topraklarını öpüyordu. Ciğerleri yırtıla yırtıla koşarken, acısından kuvvet almıştı. Onu tutmuş olan acı kesiliverince yerde yığılakaldı. Bu kez

Çakırkız meraklanarak koşup geldi. Babasını okşadı. Adamcağız çocuğunun yüzünü gözünü, ellerini ayaklarını okşayıp öpmeye uğraşıyor, kesik hecelerle:

"A yavrucuğum. Ben senin tırnağını yaratamam. Nasıl oldu da sanki pabucum, mendilim, sigara tabakammışsın gibi, seni vermem dedim?" diyor, "Tanrıya karşı isyan ettim. Sen vermem mi dedin, öyleyse ben bir alayım da gör dedi o bana" diye söyleniyordu. Ta neden sonra kıza:

"Nasıl oldu da atları durdurabildin yavrum?" diye sordu.

Çakırkız:

"Kaşağılarken ıslık çalmıyorum. Onlara yavaş yavaş ninni gibi türküler söylüyorum. O zaman put gibi duruyorlar. Gemi azıya alınca onlara türkü söyledim, amma nalların, tekerleklerin gürültüsünden duyamıyorlardı. Onun üzerine ben de ikisinin arasındaki okun üzerinde sürünerek kulaklarının yanına geldim, türkü söyledim, yatışıp yavaşladılar."

Tahsin Ağa:

"Kız, o türküyü bana da söyle de, ben de yatışayım" dedi.

Kız:

**"Mavi yelken, mor düğme,
Yine girdin gönlüme,
Sen gireli gönlüme,
Uyku girmez gözüme."**

diye mırıldandı. Tahsin Ağa: "Bunu atların ikisine de mi söyledin?" diye sordu. Çakırkız:

"A, öyle şey olur mu hiç? Birisine söyledim" dedi.

Tahsin Ağa,

"Ötekine ne dedin?" diye sordu.

Çakırkız, dudaklarını tükürüğüyle ıslattı:

**"Yeşil ipek бүкерim,
Gergefime dikerim,
Kendim küçüğüm amma,
Yine sevda çekerim."**

diye mırıldandı. Yaşlı adam, gözleri yaşara yaşara gülerek:

"Bugün sen istediğin kadar yalan at, istediğin kadar uydur. Bugün ne dilersen dile senindir. Ne dersen mutlaka doğrudur. Bana damat diye seçtiğin adamın, niteliklerini bilmiyorum. Ama sana abayı yaktığına bakılırsa, insan seçmesini iyi bilen açık göz delikanlının biri doğrusu," dedi.

O akşam Çakırkız, avlusunda atları kaşağılarken, türküleri atlara daha canlı söyledi. Seviniyordu. Bir aralık dayanamadı, atın birisinin kulağına eğilerek:

"Size türküler söyledim, diye babama yalan ettim. Beni affedin. Fakat okun üzerinden tırmanarak ağzınızın hizasına gelince, gemi ağzınıza iyice takınca, elimi ısırmadınız, hemen yatıştınız, size teşekkür ederim," diye hayvanı okşadı. Sonra ikisini de gözlerinden öptü.

Tam o sırada avlu duvarının ötesinden geçmekte olan bir erkeğin adımlarını duydu. Aynı zamanda da duvarın üzerinden bir erkeğin taşımakta olduğu bir kayık sereni, onun ucuna da eğreti olarak iliştirilmiş bir çiçek demeti göründü. Seren avluya doğru silkindi. Ucundaki çiçek demeti duvarın üzerinde bir kavis çizerek, kızın ayak ucuna düştü. Kız alıp kokladı. Sonra atlara:

"Bu sizin hakkınızdır" diyerek demeti ikiye ayırdı, beygirlerin kulaklarına taktı. Başını kaldırıp göğe baktı. Yıldızlar harıl harıl çakararak dağ omuzlarından fırlayıp göğü acele kaplıyorlardı. Ne güzel âlemde bu. Çakırkız içini çekti, yavaşça,

"Yine gökte badem kırıyorlar galiba" diye susup düşünceye daldı. Gülümsüyordu.

Ertesi günü Tahsin Ustanın evine varınca, Muhsine kadın, orada kulaktan kulağa gülen yüzler, büyük iltifatlarla karşılaştı. İhtiyar adam, ona dilediğini vermiş gibi davranıyordu. İlk ziyaretinde Muhsine baciya hep "Hayır!" demesine karşılık, şimdi "Evet"ten başka bir şey demiyordu.

Yalnız, bir aralık ihtiyar adam, kızının muradını dilediği gibi görmek istediğinden söz ederek, düğünün harman sonuna bırakılmasını rica etmişti. Fakat bekleyen kimdi? Nihayet nikâhın da, düğünün de ertesi akşam yapılmasına karar verildi. Bütün denizciler ve dalgıçlar, ihtiyarı da, Aliş'i de memnun etmek için var kuvvetleriyle yardıma koyuldular.

Dalgıçlar için, seferden dönünce sarhoş olmak her ne kadar gelenek idiyse de, tam sefere kalkılacağı zaman kafayı tütsülemek pek âdet dışı bir haldi. Zaten sefere çıkılacağı zaman –seferde harcanacak az buçuk para dışında– ceplerinde hiç para bulunmaması şarttı. Paralarını tükettikten sonra ilkbahar seferine çıkmalarını beklerken –yani işsiz kaldıkları zaman– bunlar ne yer, ne içerlerdi, nasıl yaşarlardı?

İşte bu, pek önemli bir soruydu. Çünkü tutulacak herhangi bir istatistiğe göre, sefere çıkmazdan önce çoğunun açlıktan ölmüş olmaları gerekirdi. Onların dipdiri sefere çıkabilmeleri hem bir bilmece, hem de bir mucizeydi. Bu sırrın anahtarını, birbirlerine karşı duydukları o güneş ışığı kadar sıcak ve içten arkadaşlık duygusunda aramalıydı.

Örneğin denizin elli kulaç dibinden ağzından kanlar aka aka çıktığı için artık denize dönmeyen, bundan dolayı da işi aşçılığa vurmak zorunda kalan Aşçı Durmuş vardı. Onun aşhanesinin duvarlarını süsleyen iki küçük ayna, bir hürriyet kahramanı Enver Paşayla Niyazi resmi, bir "Ah minel aşk", bir kelime-i şahadet, İsviçre göllerinin birkaç resmi, bir de dalgıç Badi Badi Nuri'nin yaptığı –ağzında bir

ceylan taşıyan- pars resmi vardı. O çerçevelerin arkaları bankaların kredi defterleriydi sanki. Bu hesap ve kitap işi orada o kadar candan ve kendiliğinden görülürdü ki, insan birçok para harcanarak banka diye saray gibi yapılar yapılmasına, onların ölünceye kadar hesap tutmakla sorumlu, sürü sürü güzelim insanlarla doldurulmasına şaşardı.

O çerçevelerin her birinin ardında birkaç dalgıcın yediği yemeklerin, içtiği içkilerin hesap pusulası dururdu. Pusulalarda nelerin yazılmış olduğunu Aşçı Durmuş hiçbir zaman bilmezdi. Çünkü dalgıçlar yiyip içtiklerini, onların üzerlerine kendi elleriyle yazarlar, sonra kâğıdı resmin arkasına koyarlardı. Hatta Aşçı Durmuş pusulaları yoklasaydı bile onlardan hiçbir anlam çıkaramazdı. Çünkü her bir dalgıca ait olan pusulada, onun ismi değil, ayırt edici işaretinin resmi vardı. Sözelimi Dalgıç Naim'inki bir balıktı. Badi Badi Nuri'ninki (Marmaris'ten yeni evlendiği için) iki yürekti. Etem Reis'inki bir zıpkındı. Kara Yusuf'unki bir denizkızı, Aferim Ali'ninki bir yunusbalığıydı. Pusulalarda rakam da kullanılmıyordu. Çünkü eskiden rakam kullanıldığı zaman, bazı dalgıçlar arkadaşlarına muziplik olsun diye, resimlerin ardından pusulaları bulup borçlarını ödemişler, kâğıtları da yırtıp atmışlardı. Pusulalarının kaybolduğunu sanan dalgıçlar, kızarıp bozarıp soğuk soğuk terler dökmüşler, hafızalarını yoklayarak borçlarının ne kadar olduğunu hatırlamak için akla karayı seçmişler, borçlarının tutarı hakkında tahmin ettikleri en yüksek rakama helâlinden birkaç rakam daha katarak, Aşçı Durmuş'a, utançtan kıpkırmızı kesilerek,

"Pusulayı kaybettim ama, borcum neyse mutlaka bunun dışında değil, içindedir" deyip paraları sunmuşlardı. Aşçı Durmuş, gerçeği onlara güle güle anlatmıştı.

Aşçı Durmuş, ömründe yalnız bir defa bir pusu-

la aramıştı. O da Hacı Hasan'ın boğulmuş olduğunu duyduğu gündü. Onun pusulasını zar zor bulabilmiş; "Zavallı yavrucak" diye yırtıp attıktan sonra, bütün kanı yüzünden çekilmiş bir halde, patlıcan aşının pişmekte olduğu açık tencerenin başına gitmiş, aş tamamen pişip yanıncaya, kara kara dumanlar salıncaya dek ona bakakalmıştı.

Çoğu dalgıçlar birbirine,

"Yahu benim bütün gönlüm dalgıçlıkta. Anam da o, babam da o. Ben o işin adamıyım. Ama hem dalgıçlığın, hem kocalığın, hem babalığın, hem ev bark geçiminin lâıyığıyla üstesinden gelmenin ihtimali mi var? Karının, çoluk çocuğun yüzlerine baktıkça, ne kadar bahtlı insanlar diye içim kan ağlıyor. İki karpuz bir koltuğa sığmaz derler. İki karpuz sığmayınca bir manav dükkânı dolusu karpuz nasıl sığar?" diye dert yanarlarken, "İyi ki şu Aşçı Durmuş var" diye sözü bitirirler, Durmuş'u düşünerek avunurlardı.

Dalgıçlar ve denizciler her gün Aşçı Durmuş'a gereken yeygiyi çarşıdan alıp getirirler, patatesleri soyarlar, pirincin taşlarını ayıklarlar, mangalları yakarlar, her türlü yardımda bulunurlardı. Şehre bir müfettiş geleceği zaman hazırlanacak kuzu dolması, hindi dolması gibi seçme aşları dalgıçların evli olanları evlerine, ocaklarına götürüp pişirtirlerdi. Şimdi Aliş'in düğününü duyunca, hepsi de can ve gönülden işe giriştiler. Tahsin Ağaya hiç merak etmemesini, kızın düğününü kendisinin istediğinden iyi hazırlayacaklarını bildirdiler.

Sefer hazırlığının ortasında bu düğün işi pek de münasebet almıyorsa da, Aliş'in ne kadar sevinmekte olduğunu görünce kendilerinin de duydukları sevinç, işin münasebetliliğini ya da münasebetsizliğini görmelerine engel oluyordu. Zaten acele eden yalnız Aliş değildi. İki üç gece önce Aliş portakal ağacından badem kümesinin üzerine düştükten sonra, Çakırkız'ın

önüne dikiliverince, kızın bütün kanı ateş kesilerek başdöndürücü bir hızla tepeden tırnağa gövdesinde girdaplanmış, kasıklarında bir titreyiş duymuş, bacakları eriyor gibi olmuştu. Bütün kanı Aliş'i çağırıyordu.

Aliş Karakız'ı düşündü. Onun, düğününe yetişebilmesine imkân yoktu. Aliş kendi kendine, "O kendisinin de bulunmasını ne kadar istediğimi anlamaz mı, zaten evlendiğimi duyunca düğünde bulunmuş kadar sevinmez mi?" diye düşünerek avunuyordu.

Ertesi gün iki gencin nikâhları kıyıldı, düğün yapıldı. O ana kadar denizde boğulmayarak hâlâ diri kalmış olan dalgıçlar ve denizciler, düğün hazırlıklarını mükemmel yapmışlardı. Düğün evine –yani Etem Reis'in evine– su taşıdılar. Çalgıcıların, çengillerin alınlarına banknotlar yapıştırdılar. Eh, içildi, eğlenildi, dünya âdeta yeni evlenenlerin oldu. Zaten sevmek insanoğluna en yakışan şey değil miydi?

Yeryüzü yeni doğmakta olan güneşin ışığıyla tutuşuyordu. Darbuka sesleri durmuştu. Düğün evindekilerin bazıları hâlâ dudak arasından türküler mırıldanarak, bazıları da hiç ses çıkarmayarak kendi yerlerine dağılıyorlardı. Dalgıçlarınsa kaybedilecek vakitleri yoktu. İşte arkadaşlarıyla nikâhlısı –elden geldiği kadar– dünya evinde mutlu edilmişlerdi. Aşçı Durmuş'ta bir sıcak çorba varsa ne âlâ, gider onu içer, hemen işbaşı ederlerdi. Çorba yoksa İmdat'ın kahvesinde ayakta bir kahve içiverirlerdi. Sabah dalgıçlar, kaptanlar, kılavuzlar, kürekçiler önce Aşçı Durmuş'a vardılar. Durmuş onları uzaktan görünce:

"Ne halde geleceğinizi bildiğim için sizlere kazan dolusu ekşili işkembe çorbası pişirdim," diye bağırdı.

Eninde sonunda sünger avcılarının sünger seferine çıkacakları gün ve saat geldi. Günün ağarmasına bir saat kala kayıklarına bineceklerdi. Aliş'te hem Raziye'den ayrılışın acısı, hem de denize açılışın

heyecanı vardı. Arkadaşlarının birisi yavaşça kapısını tıkırdattı.

Sünger avcılarının arasında birkaç yıldan beri evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış olanlar vardı. Onlar da vaktiyle tıpkı Aliş gibi, karılarıyla balaylarını geçirmişlerdi. Ne var ki; zaman hiç durmuyordu. Zaten acaba akan zaman mıydı, yoksa zaman –yani yıllar, aylar– hep telgraf direkleri gibi yerlerinde çakılı duruyorlardı da, onların yanbaşıdan ekspres trenine binmiş gibi denizciler mi akıp geçiyordu? Akan kim olursa olsun, ekspres katarına yeni binmiş olan denizciler, hep evdeki mutluluk içinde kalmakta olduklarını uykularında sayıklarken; birdenbire uyanıp, birçok mesafeler aşmış, tanımadıkları bir istasyona varmış olduklarını görüyorlardı.

Sevmek insana çok yakışan bir şey. Himalaya dağlarının yüksek tepelerine çıkmak da insana çok yakışan büyük bir başarı. Fakat Everest, Gavrisangar, ya da Davalaciro tepelerine çıkanların hiçbiri ölünceye dek bu tepelerde kalmıyordu. Balaylarını yaşamış olan denizci âşıklar da, bir yıl sonra o çığlık gibi tazeliğinden, şu herkesçe bilinen her günkü yaşantının kalın davudisine inmişlerdi.

Her günkü hayatın kendisine göre dertleri vardı. Örneğin yemek tenceresi biraz fazlaca mangalın üzerinde bırakılınca, aşın dibi tutuyor, yanıyordu. Örneğin dalgıç Hovarda Remzi o aşı ses çıkarmadan yiyorsa da, yine yemekteki yanık kokusu dolayısıyla yüzü biraz buruşuyordu. Evet, karısı Selma yemeğe her gün dikkat ederdi, ne var ki Selma dört beş kapı ötede Huriye Hanımla kocası Abdullah Ağa arasındaki dayak faslının ayrıntısını gidip de dinlemesin miydi? Ve o dedikoduya kulak verirken biraz gecikir de, aş belli belirsiz yanarsa ondan ne çıkardı, a canım? Sonra örneğin Hovarda Remzi sarhoş olup eve geç gelmiyor muydu sanki? Bazen şafakta geli-

yordu da, kendisine, "Neden bu kadar geç geldin?" diye sorulunca, ağarmakta olan günü göstererek, "Geç mi dedin? Bundan daha erken ne zaman gelebilirim?" diyordu ya. İşte yanmış aş değil, asıl bu çekilir şeylerden değildi. Sonra da iki üç çocukları olmuştu.

Süngere çıkılacak olan sabahın bir gece öncesi Hovarda Remzi hemen hemen hiç göz yummamıştı. Yerde serili olarak uyumakta olan çocuklarından gözlerini ayırmamıştı. Dışarıda deniz harlayarak gidip geliyor, dalgalar kıyıdaki evin tavanında ağaran yankılar yürütüyordu. Bu yankılar hatta çocukların yüzlerinin üzerinden bile geçiyordu. Sabaha karşı Remzi yumuk yumuk uyumakta olan çocuklarını uyandırmamaya çabalayarak, yüzlerini usulcacık öpmüştü. Selma mumu tutmuştu. Gözlerinden sessiz yaşlar akıyordu. Şu altı ay süren seferler olmasaydı da varsın Remzi eve her gece sarhoş dönsündü. Kapının eşiğinden bir defa çıkınca, artık o eşiği bir daha tersine geçip geçemeyeceği belli olmuyordu ki. Şu kahrolası deniz, her yıl kaçını yutuyordu.

Remzi, kapıdan çıkarken için için, ah dönebilsem de önüme konulan aş leş gibi yanık koksa, diye düşünmüştü. Remzi kapıdan çıkarken, çabuk dönsün diye Selma arkasından eşiğe ve sokağa su dökmüştü. Yoksa o da mı su gibi akıp denizde kaybalocaktı?

O kadar mantıksız bir dünyaydı ki, böyle şeylerden medet umuluyordu.

Dalgıçlar sokağa çıktıktan sonra, beyaz badanalı fıkara evceğizlerine, tek tük portakal, limon, harup, melengiç ağaçları barındıran avlularına, son bir kez dönüp baktılar. Ondan sonra ağır adımlarla limana vardılar.

Evdeki kadınların bazıları pencerelerden denize, bazıları da hâlâ uyumakta olan çocuklarına üzgüyle bakıyorlardı. Altı ay şu kadar saattan ibaretti. O uzun

saatler ne ağır geçerdi. Ne var ki, eve dönen erkeğin adımları pek tatlı bir tik tak oluyordu. Yapılacak başka bir şey yoktu. Sabredilecekti.

Birdenbire bulutlar doğunun ışığıyla kıpkızıl yandı. Limandan da gök gürültüsü gibi bir "Heyamola!" nidası koptu. Onda o kadar sevinçli bir meydan okuyuş vardı ki; gerek pencerelerde denize bakarak hıçkırın kadınlar, gerek uyuyan yavrularına bakarak yanaklarından aşağı yaş akıtanlar, göğüsleri gururla kabara kabara, yüzleri de bir gülümsemeyle uyana uyana durdukları yerde irkildiler.

Denizciler hemen küreklerle yapıştılar. Yüzlerce salmastra gıcırıyor, yüzlerce çıplak ayak küreklerin fişiltısına farşlar üzerinde tempo tutuyordu. Sağlam ayaklardı onlar. Bir kere farş tabanlarını ya da güvertenin üzerine yayıldı mıydı, artık gemiyle emişir, yekpare olur, gemi ister yalpa vursun, ister tepetaklak dönsün, denizcinin gövdesini direk gibi dimdik tutarlardı.

Kayıkların keskin pruva ve karinaları limanın cam yüzeyinde beşiklenen yıldız yansımalarını yol yol ustura gibi biçip geçiyorlardı. Göklerde kutupyıldızını arayınca, ne kadar kolay buluyorduysalar, evlerinin pencerelerinde yanmakta olan kırmızı ışığı da şimdi aynı kolaylıkla buluyorlardı. Bir an gözleri o görünür görünmez kırmızı ışığa takılakaldı. İşte o kadar. Deniz kuşları, havada yumurtlayamazlardı ya, yuvalanamazlardı ya. Kısa bir zaman için dönüp dönüp karadaki yuvalarına bakıyorlar, sonra gözlerini yine açık denizlere çeviriyorlardı.

Dağ yamaçlarının bütün o körpe ot ve çiçeklerinin kokularını püfür püfür estiren serin bir kıyı rüzgârı denizin yüzünde mavi mavi ürpertiler yürütüyordu. Denizciler küreklerinin hızına yelkenlerininkini de kattılar. Fakat rüzgâr güzel aldı. Denizciler birbirlerine, "Yolculuğumuz hayırlı olsun" diyerek

kürekleri ıskarmozlardan çıkardılar. Sağanağın birisi dinmeden, ardından daha canlısının soluğu yetişiyordu. Şafakta denizden doğan bir şiir gibi ağarmış olan bembeyaz Bodrum şehri uzaklarda erimişti.

Gece hiç uyumayıp, uyuyan çocuklarına bakakalmış olan süngerciler, rüzgâr alıncâ, güneş de dört yanı ısıtınca başlarını pruvaya ve omuzluklara yaslayarak uykuya daldılar. Bazı denizciler sırtüstü uzanıp gözlerini göğe dikmişlerdi. Çoğunun dudaklarının arasından yavaş yavaş mavi bir deniz türküsü telleniyordu.

Ertesi sabah Kriyo burnu açıklarında, altı kayığın altı demiri, tepetaklak düşen kuyruklu yıldızlar gibi, gümüş kabarcıklar saçarak koca bir sığın yirmi kulaç derinliğindeki tepesine düştüler. Sığın yerlisi olmayan balıklar sığın kenarındaki yüz elli kulaçlık mor derinliğe kaçtılar. Sığın tepesine kayıkların salmış olduğu gölgelerde dip –yani yirmi kulaç derinlik– o kadar yakın görünüyordu ki, kayıkların, küreklerini biraz daldırıvermekle dibe dokunacakları sanılırdı.

Sığın tepesi renkle yanıp sönüyor, pırıl pırıl kıpırıyordu. Deniz yosunları bir tütsü gibi yüze doğru süzülüyorlardı. Dalgalara uyarak bir bale oynuyorlarmışçasına nazlı nazlı, şimdi sağa şimdi sola bel kırıyorlardı. Sığın alt tarafı büyük depremlerin dağ devirici gücüyle dağ üzerine yığılmış dağlardan ibaretti.

Set set çıkıntıların altlarından esneyen korkunç mağaraların ağzından, zindan gibi derinliklerin ejderleri, renk renk orfos, vlahos ve zminnera balıkları, iri iri gözlerle etrafa bakınıyor, kanatlarını yavaş yavaş sallıyor, geniş getiriyorlarmış gibi solungaçlarını açıp kapıyorlardı. Koca yarlara benzeyen kaya çatlaklarından, canlı yaratıkları ve tavuskuşu kuyruklarını andıran büyük denizaltı bitkilerinin yaprakları, loşlukları

yelpazeliyordu. Bunlar sallandıkça üzerlerindeki göz göz renklerin insan bakışına özgü bir ifadeleri vardı. Bu gözlerin binlercesi kapanırken binlercesi açılıyordu. Bazıları rüya görüyorlarmış gibi ağırlaşan kirpiklerle mahmurdu, bazıları göz ucuyla insanı korkunç şeylere davet ediyordu. Kimisi de yarı kapalı kirpikleri arasından yalnız göz aklarını gösteriyor, zevkten devriliş bayılarak kendilerinden geçen kadın gözlerine benziyordu. Çoğunun vahşi bir kinle yanarak hırçın gülen, sırlı bir özlemle yalvarıp yakaran bakışları vardı. Sözün kısası, gözün şomu da, çocuk gibi masumu da oradaydı. Aşağıdan yukarıya doğru bakılınca denizin yüzü yemyeşil bir sallantı, bir gidiş gelişt.

Birdenbire yere düşüp kırılan bir cam şangırtısıyla, yeşil düzey tuzla buz oldu. Kapkara bir heyulâ denize düşmüş, dibe doğru iniyordu. İşte bu, dalgıç Ötelgillerin Aliş'in, tam dalgıç donanımıyla yaptığı ilk dalıştı. Maden miğferin önündeki kalın camdan, kara gözleri gözüküyordu. Başının bir yanından duman ve bulut halinde irili ufaklı ince kabarcıklar fışkırıyordu.

Bu kabarcıklar denizin yüzüne çıkıp sert bir fısıltıyla sönerken, dalgıç gemisinin küpeştesinden bellelerine kadar sarkan tayfalar köpürmekte olan sulara, ellerini uzatarak,

"Ha görelim seni Aliş, avın bereketli olsun!" diye haykırıyorlardı.

Tıraşsız suratları, yırtık pırtık üstleri başlarıyla bir eşkiya çetesine benziyorlardı. Bunların her biri fırtınayla ve denizin zindan dipleriyle yapılan birkaç yüz ölüm kalım savaşının ölüm artıklarıydı.

Aliş'in miğferinden çıkan marpuç (dalgıca hava veren lastik boru) yukarıya doğru bir yılan gibi sarmallaşıyordu. Onun yanındaysa ipince işaret ipi, simsiyah dümdüz kayıktaki kılavuzun avcuna ulaşıyordu.

Aliş yüzmeyele uçma arasında hareketlerle sığı kolaçan ediyordu. Balıklar şahane dolanışlarla gelip gelip, forma dışında kalan beyaz ellerine çatıyorlardı. Belli ki beyaz yem arıyorlardı. Aliş onların burunlarını yumrukladıkça balıklar kayalıklar arasındaki kumlu diplerde eşek gibi eşinip debeleniyorlardı. Aliş gece havaya kırmızı kıvılcımlar salarak fırlayan bir fişeğin ya da bir çarkıfeleğin tam tersine boncuk boncuk beyaz kabarcıklar salarak sığın tepesini arayıp taradı.

Yaban süngerleri doluydu, fakat ilaç için olsun bir tek iyi sünger yoktu. Kanatlarını parıldata parıldata yüksekteki bir çiçekten daha aşağıdakilere inen koyu renkli bir kelebek gibi, sığın bir setinden daha derindeki setlerine indi. Dalgıç gemisinde kılavuz ipini tutan Etem Reis, rota çevirerek hava verenlere,

"Otuz kulaç indi, ona göre hava verin!" diye ünledi.

Bakkal çakkal ve diğer esnaf, dükkânlarını açınca ilk satışlarını veresiye vermezler. Mutlaka az çok siftahlık bir para isterler. Dalgıç seferinde siftah dalan dalgıcın da eli boş çıkması uğursuzluk sayılır. Gel gelelim otuz beş kırk kulaçta sığı fırdolayı dolaşmış olan dalgıç, hiç olmazsa avuca sığacak boyda olsun bir sünger bile bulamamıştı. O Aliş ki, iki tondan fazla su taşıyan, birer metre çapındaki süngerleri, çocuk oyuncaklarıymış gibi birbiri arkasına yüze getirirdi. O süngerlerin suyunu sıkmadan onları küpeşteye alamayan arkadaşları, "Artık yeter!" diye bağırırlardı.

Etem Reis'in bakışı ciddileşir gibi oldu. Hava çarkını çevirenlere,

"Kırk atmosferlik hava verin!" diye emretti. Fakat kırk kulaçta da Aliş sünger bulamadı. Kulakları çınliyordu. Pek hamlamıştı a canım. Fakat zararı yoktu, birkaç dalıştan sonra kendine gelir, tamamıyla dibin adamı olurdu. Gümüş kabarcıklarını yüze

göndere göndere kırk beş kulaca indi. İyi ki güneş vardı. Yoksa dibi seçmek mümkün olmazdı. Yukarıya baktı. Güneş yeşilimtırak bir ayın on beşi gibi parlıyordu. Kendisi de yeşil bir ay ışığında yüzüyordu.

Yukarıda dalgıç kayığında Etem Reis,

"Deli mi oldu bu adam? Artık bu kadar para canlı, sünger canlı değiliz" dedi ve elindeki kılavuz ipini sinirli sinirli oynatarak Aliş'e, "Çık yüze! Çık diyorum sana" işaretini verdi. Kaşlarını çattı, hava verenlere küfür savururcasına:

"Elli kulaç. Hızlı çevirin rotayı. Hiç siftah dalışta bu kadar inilir mi? İnsan dinden imandan çıkacak. Güvertede olsaydı alimallah gırtlacağına yapışırdım. Çık mık emrini de dinlemiyor!" diye haykırdı.

İşte bu, değme insanın gücünü aşan bir derinlikti. Ama Ege denizcilerinin en toyları bile, kendilerini bu derinlikle omuz öpüşebilecek boy bosta sayarlardı. Aliş eli kulaçta da bir şey bulamadı. Miğferin içinde, o leş gibi kokan makine havasıyla derin bir "Of" çekti. Yapılacak bir iş yoktu. Eli bomboş olarak çıkmak zorundaydı. Ama tam yukarıya doğru fırlamak için giysisinin içine hava toplarken bulunduğu yerden üç dört kulaç daha derinde denizde bir raf oluşturan bir çıkıntının üzerinde melat çeşidinden koskocaman bir sünger gördü. Uzaktan görünen büyük bir kentin geceleyin bir sönüp bir yanan kırmızı ışıkları gibi yakamozlanıp kararıyordu. Yukarıda karısı, kardeşleri, arkadaşları, bir de dârı dünya denilen bir yeryüzü vardı. İçinden, "Ne olacak, iki üç kulaç; hemen dalar aliveririm. Çarçabuk yükselir çıkarım. Haydi ya Allah!" dedi.

Giysisinin içinde toplamış olduğu havayı bulut bulut boşaltarak ağırlaştı, denizaltı uçurumunun kenarından kendini kapıp koyuverdi. Denizin milyonlarca tonluk ağırlığı üzerine yükleniyordu. Annesinden emdiği süt burnundan çıkar, ilikleri de gözlerin-

den pırlar gibi oldu. Süngerin üzerine geldi. Bu derinlikte en küçük bir çaba, bir düşman tümeninin ateş etmekte olan bütün mitralyözlerine birden meydan okumaktan daha tehlikeliydi. Ne var ki; iki eliyle, olanca gücüyle asılmadan cenabet şey yerinden kopmuyordu. Yukarıda Etem Reis, gözleri fal taşı gibi açık, tüyleri diken diken:

"Dibe gitti! Dibe gitti. Adamın dinlediği yok. Benimkisi gibi kılavuzluk cehennemine dibine gitsin!" diye bağırıp tepiniyor, hava makinesindekilere:

"Ne duruyorsunuz. Elli kulaç, yüz kulaç, bin kulaç verin! Ne kadar atmosferiniz varsa dibe dah edin!" diye haykırıyor, bir yandan da kılavuz ipini koparırcasına acele acele: "Çık! Gel! Çık! Gel!" işareti veriyordu.

Aliş, sonunda süngerleri kopardı. Fakat biraz daha derinde bir başka sünger görür gibi oldu. "Acaba sahiden gördüm mü, yoksa bana mı öyle görünüyor? Gözlerim kararıyor. Daha dikkatli bakayım" diye eliyle gözlerini silemezdi ya. İster hayal, ister gerçek, süngere doğru yeşil derinlikleri yara yara, adım adım iniyordu. Dip boşluğunda ona yalvaran, onu çağıran şimdi koyu yeşil, şimdi mor, yumuşak bir güzellik vardı. Deniz, tıpkı güvey girdiği gece gibi yeşil duvak ardından kara kirpikli yeşil gözleriyle ona gülümseyen Çakırkız gibiydi. Büyüleyici, dindirip uyutucu bir ninni söylüyordu.

Onu, "Gel yavrum! Gel! Gel!" diye yüreğini paralarcasına kendine çağırıyordu. Aliş adım adım, yavaş yavaş o yeşil bakışın içine dalıyordu. Bu işte Çakırkız'ın bakışı değildi, daha derin, daha engin bir şeydi. Zaten Çakırkız'la balayını tamamlayamamıştı.

Aliş miğferinin içinden, "Al beni! Kendimden başka sana vereceğim bir şey yok! Tepemden tırnağıma kadar kendimi sana ziyafet çekiyorum!" diye bağırırdı. Biraz daha ilerlerdi. Ama korktu. Durdu.

Kendini uçurumun kenarında bulan insan mutlaka korkar, irkilir, geriler. Ama yine uçurum onu kendine doğru çeker. Alish yavaş yavaş biraz daha derinleyecekken Etem Reis'in o şiddetli işaretleri aklını başına toplamasına neden oldu. Azar azar yukarıya çıkmaya başladı.

Yukarıda Etem Reis, sessizliğini bozmaktan herkesin korktuğu o sözü kıt dalgın adam, birdenbire,

"Geliyor! Geliyor! Delikanlıyı denizden kopardık!" diye bağırdı. Denize yumruğunu sıkıp tükürdü. "Vermem sana arkadaşı, ben!" dedi. Sonra yüzü hiç gülmeyen adam, yanlarını tuta tuta, sevinçten katıla katıla güldü, güldü, güldü.

Aliş koltuk altlarından tutularak, kurşunlarla ağırlaştırılmış dalgıç giysisiyle güverteye çıkarıldı. Miğferi başından alındı. Hemen ağzına bir sigara sokuldu. Aliş,

"Sol kolumda bir kaşıntı var" deyince bütün yüzleri merak sardı. Pire ısırığı gibi bir kaşıntı olurdu da biraz sonra geçerdi, ama kaşıntı yayılırsa, hemen geçmezse, gidişen yerlerin felce uğramış olduğu anlaşıldı. Eğer kaşıntı bütün gövdeyi sararsa ölüm demekti. Aliş sigarayı bitirince, başına yine miğferi taktılar, kırk beş kulaç dibe daldırdılar.

(Deniz, dalgıç giysisinin içindeki havayı basıncıyla, derindeki delikler yoluyla kana, havanın oksijen gazını sokar. Böylece kan, şampanyanın içindeki fişkırıncı gazlar gibi oksijen taşır. Fakat bu gaz kanda kabarcıklanmış değil, tapası alınmamış şampanyada olduğu gibi sıvının içinde erimiş bulunur. Yani deniz basıncı şampanya şişesinin tapası gibi, içerideki gazın fişkırmasına engel olur. Şişenin tapası kaldırılınca, şampanyada hapsedilmiş gazların kabarcık halinde köpürmesi gibi, dipten çarçabuk kalkan dalgıcın kanındaki oksijen de kabarcıklar yapar.

Çoğu kez dalgıç bir yerinin kaşınmasıyla kanında kabarcıklar meydana geldiğini anlar. Bu durumda dalgıcı yine denize daldırırlar ki suyun basıncı kabarcıkları yine kanın içinde eritsin. Ondan sonra dalgıcı pek yavaş olarak –şampanya şişesini sarsmadan tapasını yavaşça çıkartmak gibi– yukarıya alırlar. Bu eylem gerektikçe birkaç kez tekrarlanır. Ya dalgıç kurtulur, ya felce uğrar, ya da ölür.)

Aliş'i yavaş yavaş yukarıya çektiler. Ama kaşınması dinmemişti. Tersine, çoğalıyordu. Yine daldırdılar, durdurdular, çıkardılar. Ama Aliş'in durumu büsbütün kötüleşiyordu. İki kolu, iki bacağı tutmuyordu. Yine daldırdılar. Durum değişmedi. Onu giysisinden soyup güverteye yatırdılar. Herkesin beti benzi kül gibi atmıştı. Çünkü pek tehlikeli bir deniz felcinin karşısında olduklarını biliyorlardı.

Aliş de durumu biliyordu. Bir idam mahkûmu gibi orada ölümünü bekliyordu. Etem Reis, onun başucunda çömelmiş, sigara içiyordu. Tayfalar dört yanını sarmışlardı. Kendilerini güç belâ zaptediyorlar, ona kuru kirpikle, gülümser yüzle bakıp konuşuyorlardı. Kimisi de gözyaşlarını gizlemek üzere ambara ve başaltına sokulmuşlardı.

Aliş hiç titremeyen bir sesle arkadaşlarına vasiyetini bildiriyordu.:

"Söyleyin Raziye'ye, Allah bu kadar nasip etmiş. Keşke evlenmeseyedim. Söyleyin köydeki kardeşlerime, Raziye'ye baksınlar. Elif'e söyleyin, gözlerinden öperim" diye anlatıyordu.

Ne var ki; Aliş yarım saat sonra ölmedi. Beş altı saat sonra da hâlâ diri idi. Hatta geceleyin uykusu geldi. Ertesi günü uyandı. Artık anlaşılmıştı, ölmeyecekti, yaşayacaktı. Ama tamamen felçli olarak. Çünkü iki kolu da, iki bacağı da artık tutmuyordu.

Bu haliyle sünger avına devam ediyordu. Etem Reis, "Kurtardık" diye gülerken pek acele etmişti.

Artık Ötegillerin dalgıç Ali, karalıların hiçbirisinin değil, denizin malıydı. Çünkü felce uğramış olanların herhangi biri gibi, dalgıç giysisini giyip denize o dalınca, bütün organlarını hiç de felce uğramamış gibi oynatıp kullanıyordu.

Yeryüzünde insan kendi gövdesinin ağırlığından kurtulamaz. Ama Aliş denizin dibinde yalnız tutukluluktan değil, gövdesinin ağırlığından da kurtuluyordu. Hani ya insanlar düşlerinde koşarken ayaklarını yere vurunca havalandıklarını, birkaç kilometre uçtuklarını sanırlar, işte deniz altında Aliş'e de öyle bir hafiflik, kolaylık geliyordu. Güzel bir düşteymiş gibi yeşil derinliklerde uçuyordu. Örneğin bir uçuşunun kenarına gelince korkusu yoktu, hemen kendisini kapıp koyuveriyor, bulutları aşan dağ tepelerinden kalkan bir kartalın ta aşağıdaki geniş ovaya konması gibi –tüy kadar hafif– denizin dibine iniyordu. Dalgıç miğferinin içindeki hava düşmesine başını vurmayıp da hava topladı mıydı, dalgıç giysisi şişiyor. Aliş de çocukların ellerinden kaçan bir balon gibi ta yüksekere, denizin yüzüne uçuyordu. İşte bundan dolayı idi ki; Aliş ne karısı Çakırkız'a, ne de başka bir kimseye aitti. O artık yalnız denize aitti. Asıl oradaydı ki yeryüzünde yatmak çilesinden kurtuluyordu.

Süngerciler sefere çıktıktan altı ay sonra bir gün, sabah yeli henüz esmeye başlamışken Aliş'i bir sedyeye uzattılar, tabut içinde bir cenaze taşıyormuş gibi mahalle arasındaki beyaz badanalı fıkara eve götürdüler. Gün ağarırken evin içindeki bir kadının acı acı çınlayan çığlıkları, kentin öten horozlarının seslerini yendi.

Dalgıçlar seferlerinden döneli beş, altı ay olmuştu. Felce uğramış olduğunu gören Aliş'in karısı Çakırkız'ın içi kan ağlamıştı. Ne var ki; ha güle kokusunu bağla, ha insana sevgisini. Onu cayır cayır yakan bu acının diriliği sırasında öteki denizcilerin karılarından

biri gelir de, ele avuca sığmaz kocasının eve geç geldiğinden yakınır, Çakırkız –gözleri yaşlarla dolarak– onlara:

"Aman geç geliyor filan diye erkeklerinize çatıp durmayın, çünkü Allah esirgesin bir kazadan, bir ölümden sonra, keşke herif eve gelebilseydi de, geç gelseydi diyor insan. Ona çattığım zaman dilim kuru saydı da adama pişirdiğim aşı burnundan getirmeseydim, diye pişmanlıkla başınızı taştan taş vurursunuz. Onlara söylemiş olduğunuz ağır sözler içinizi yer durur" derdi.

Fakat aradan birkaç ay geçince, Çakırkız'ın da, Aliş'in Çatalkaya'daki ablaları Fatma, Zehra ve Ayşe'nin de, ilk zamanlardaki acıları, ince bir iç sızısına yavaşladı. Elif'e gelince, olan biteni ilk duyup gördüğü zaman ne ağlamış, ne de bağırıyordu. Yalnız benzi fena halde atmış, bakışı taşlaşır gibi olmuştu. O hâlâ öyleydi.

Şimdiyse Çakırkız'da "Kocam" dediği zaman, sanki tam ve kesin bir güvenle, "benim çorabım, terliğim, bardağım ya da saç tarağım" diyormuş gibi bir sahip olma iddiası vardı. Çünkü Aliş evde sırtüstü yattıkça, Çakırkız'ın bu hale üzülmesine rağmen, evinde, yumurtaları üzerine kuluçka yatan, kendi kanadı altında barındırdığı civcivlere kimsenin yaklaşamayacağını bilen bir tavuğun memnunluğu vardı. Zaten her sözden çok, evlilik hayatını mutlu kılan söz "Benim" sözü değil miydi? Nitekim, Çakırkız'ın nasihatlerini dinleyen kadınların akıllarından, kendi kocalarının da böyle bir kazaya uğramaları olasılığı geçerken, "Sakın ha!" dermişçesine tüyleri ürperip de irkilirken Aliş'in karısının sözlerindeki güven havasını hissederlerdi. İşte bundan dolayı da kocalarına kızdıkları zaman,

"Neredeyse Aliş gibi denizde tutulmanı dua edeceğim" gibi laflar kaçırırlardı ağızlarından.

Aliş'e gelince, sırtüstü yatıp da her iş için karısına muhtaç olmak ağırına gidiyordu ama, sonraları karısının bu sahiplenme duygularıyla avunduğunu sezince, onun tarafından sahiplenilmekten hoşlanmaya ve yüreğinde acı, tatlı bir sıcaklık duymaya başladı. Fakat bütün bunlara karşın, denizin yeşil diplerinin özlemini çekiyordu. Evet, Çakırkız'a baktıkça bakışı kadının kara kirpikli yeşil gözlerinde tutuşuyordu, ama ötekinin engin ve açık yeşili başkaydı. O açık yeşil bakışın içine kendini tepetaklak attı mıydı, dermansız güçsüz olarak yamyassı yatmıyor, yüksek bulutun üzerinden göğün özgür ve açık mavilerine salınan bir kartal gibi uçabiliyordu.

Danacıların Hanife, Alyanak Cafer'le balayım geçirip de üstelik bir yıl birlikte yaşadıktan sonra, kocasının hiçbir iş görmeyerek, bin zorlukla toplamış olduğu hazır paralardan habire yiyip durmasını hiç de hoş görmemeye başlamıştı. Artık her iki sözün arasına, hıçkırığı tutmuş gibi,

"Erkek kuş yuvaya çöp taşımali" sözünü sıkıştınyordu. Peki, Alyanak Cafer ne yapsındı? Berber Nazif'e yine çırak mı girsindi? Yoksa kendisi bir berber dükkânı mı açsındı? Buna olanak yoktu. Çünkü her nereye gitse, "Cafer Ağa" diye hürmet görüyor, el üstünde tutuluyordu. Başka bir sanatsa elinden gelmezdi. Bir gün Hanife ona,

"Zaptiye olsana, hem de boyuna bosuna zaptiye giysisi yakışır. İstedğin kadar da cart curt edersin. Ben Hacı Resul'e söylerim, o da kaymakama söyler. İş olur biter," demişti.

Gerçekten de zaptiyelik iyi olacaktı. Hemen iş Hacı Resul'e açıldı, o da kaymakamdan rica etti. Kaymakam, Hacı Resul'ün bir dediğini iki etmiyordu.

Birinci rütbeden Mecidiye nişanını, "Bâ fermanı Hazreti Padişahî" Hacı Resul'ün göğsüne kendi eliyle takmamış mıydı?

İşte böylelikle tereyağından kıl çekilircesine, Alyanak Cafer Ağa iriyarı bir zaptiye olmuştu.

Emine'ye yavaş yavaş, "Sap sokağa!" diye sokak sokak dolaşıyordu. İsteddiği kadar dolaşabilirdi, kimsenin umurunda değildi. Fakat, ona birçok erkek sataşıyordu. Bu erkeklerin karıları, kızkardeşleri vardı. Bunlar elbirliği ederek kaymakama başvurdu-lar. Eninde sonunda Emine'nin tımarhaneye gönderilmesine karar verildi. Tomar tomar bembeyaz kâğıtların üzerine kara kara yazılar yazılıp çizildi. Beş kilo kâğıdın üzerine bir litre mürekkep –tuhaf tuhaf şekillerde– döküldükten sonra, Emine'nin tehlikeli deli olarak İzmir yoluyla koruma altında Manisa tımarhanesine gönderilmesi emri geldi.

Tam yaz ortasına doğruydı. Başta Megafon Şaban Kaptan çoğu dalgıçlar üç aydan beri sefere çıkmış bulunuyorlardı. Zaptiye Alyanak Cafer, Emine'ye kelepçeleri takarak. Hacı Davut şirketinin İzmir'e gidecek olan Bozkurt vapuruna bindirdi. Alyanak ambara şilte ve döşeğini yayıp üzerine yan geldi. Yanıbaşında da, elleri kelepçeli Emine, kuru tahtaların üzerine çömelmiş, şaşkın gözlerle etrafına bakıyor, arasıra da "Sap sokağa" diye mırıldanıyordu.

Bozkurt vapurunu, elli yıldan beri güney kıyılarında tanımayan liman, kent, hatta köy kalmamıştı. İhtiyar, gün görmüş vapur oraların pek eski bir emektarıydı. Pek alçakgönüllü bir vapurdu. Bir ton kuru bakla almak için de olsa, en sapa yerlere uğrar, yirmi otuz haneli kıyıköyleri önüne dört keçi, yahut bir inek vermek için demir atardı. Bu alçakgönüllülüğü dolayısıyla olacak –eli böğründe, boynu eğilmiş gibi– bir yana yatardı. Yaşlılığı dolayısıyla da biraz

bunamıştı. Örneğin Güllük'e uğramak amacıyla, Güllük körfezine gideceğine Mandalyat körfezine girer, saatte dört mil hesabıyla, Mandalyat körfezine otuz mil girdikten sonra, körfezin dibinde Güllük'ün olmadığını görür, yine otuz mil giderek körfezden çıkardı. Fakat vapurun kaptanları onun için:

"Bir tarafa eğik olduğuna bakmayın. Allahın izniyle seferimiz doğru olur," derlerdi.

İşte Bozkurt bu doğru seferlerinden birinde Marmaris'e uğramış, oradan erkekli dişili birkaç kamara yolcusu, bir sürü de güverte yolcusu almış, Bodrum'a zar zor tam üç günde varabilmişti.

Vapurun içi pek kalabalıktı. İnsanlar gerek kamaralarda, gerekse güverte ve ambarlarda birbirinin üzerine tepilmiş, kakılmış gibiydiler. Hele ambar denilen yer; toz ve dumandan ibaret havasıyla basık tavanlı kapkara bir mağaraydı. Orası erkeğiyle dişiyle, kentlisi köylüsüyle, askeri başıbozuğuyla tıka basa dolmuştu.

Çeşit çeşit hastalıkların ayrı ayrı aşamalarına uğramış bir sürü çocuk vardı. Orada her yaşta yavru-lar vardı. Memedekini mi, kundaktakini mi istersiniz, emzirilenini mi, emekliyenini mi, daha on yaşınday-ken anasından, babasından daha fazla yaşlanmış olanını mı istersiniz, hepsi hepsi oradaydı. Pis ve pasaklı denkler, sepetler, şilteler, yorganlar, battani-yelerle birlikte fıkralığa ait ne kadar zorluk ve sıkıntı varsa hep o daracık yere tıklılmıştı. Sözgelimi yüz numaranın kapısının kulpu, kapının kilidiyle ilgisini kemmiş olduğu için, devridaime uğramış gibi habire dönüyor, fakat kapı bir türlü açılmıyordu. İçerdekiler mahpus kaldıkça, dışarıda tabur olarak bekleyen çoluk çocuk kalabalığı, talimde yerlerinde sayıyorlar-mış gibi tepine tepine, donlarına da; yerlere de yazık ediyorlardı.

Bütün bu şeyler insanları neşe ve nezakete

değil, huysuzluğa ve hoyratlığa kışkırtmakta olmasına karşın –ambar ağzından gözüken o dört köşeli Arşipel göğünden dolayı mı ne– oradakiler gönülden kopan bir kardeşlik duygusuyla birbirlerine bağlanıyorlardı. Yolcular, biri koskocaman bir zaptiye, ötekisi de o zaptiye tarafından kolundan tutulup çekilen vahşi bakışlı, elleri kelepçeli zavallı bir deli kadını görür görmez, birbirlerine biraz daha sıkıştılar, böylelikle ikisine de yer açtılar.

Vapur Bodrum'dan kalktıktan ancak on saat sonra Küdür burnunun önüne varabildi. Burun, Kerovola yarımadasının ucundadır. Burada sanki güneş denize âşık olarak fırlamış, kendini Arşipel'in mavi koynuna atmıştır. Sonra avuçları ada tohumlarıyla dolu bir dev, bu toprak dilinin üzerine gelerek, koluyla havada geniş, kolay bir eğmeç dolandırarak, adalar tohumlarını çepeçevre denize serpmiştir. İşte bundan dolayıdır ki, kıyının önünde birbiri ardınca bir ay gibi sıralanan adalara Sporad adaları, yani tohumdan adalar denmiş. Bozkurt vapuru, Sporad'ların Çatal adaları arasından, Kerovola yarımadasını kıyılayarak ilerliyordu. Hava cennet gibiydi. Vapur durgun denizde masmavi bir iz, gök mavisinde de kapkara bir duman çizgisi uzatıyor ve pat pat ederek yol almaya uğraşıyordu. Ara sıra ta uzaklarda, denizde, sanki toplar patlıyordu. İnfilak noktasını arayan gözler, denizlerden yükseklerle kadar bembeyaz köpüklerin kalktıklarını görüyorlardı. Bunlar sanki denizlerden fırlayıp bellerine kadar havaya çıkmış devlerdi, sanki baş eğiyor, kol sallıyorlarmış gibi tavırlar alarak yine denize gömülüyorlardı. Açıkların, her biri birkaç ton gelen orkinos balıkları, böylece denizlerden dışarı atılıp Arşipel'de oynaşıyorlardı.

Yıldızlar gökte pırıldaştıkları gibi, yolcular da birbirini öylece pırıldaşmaya koyuluyorlar, birbirleriyle

le konuşmaktan kaçınanlar gönülden gönüle sempati bağları uzatmaya kalkışıyorlardı. Örneğin, bir aralık birinci mevki güvertesinden bakmakta olan bir kıza gözü kaydıkça, kendi kendine, "O kamara yolcusu, bense güverte yolcusuyum, ben ona bakmamalıyım" diye düşünerek ciddi durmaya, o yana bakmamaya karar veren bir genç öğrencinin gözleri, pusula ibresinin hep kuzeye baktığı gibi, yine hep kıza kayıyordu. Hem de asıl fenası dudaklarında bir de gülümseme belirliyordu. Gülümsemeyeyim dedikçe, tepeden tırnağa gülümsemeyen bir yeri kalmıyordu. Çocuk böyle davranırken onun utanmakta olduğunu anlayan kızdan bir kahkaha kopmasın mı? Eh, doğrusu diğer genç de artık dayanamazdı, gülüşe gülüşle cevap verdi. Ondan sonra birbirleriyle konuştular, okulda ezberledikleri kimyadan, geometriden söz ettiler.

Öte yanda ta Fethiye'den beri tanışmış olan iki genç birbiriyle konuşmaya dalmışlardı. Belliydi ki ikisi de sevgi denizinde yeni yüzüyorlardı. Tabii, daha kendilerini batırıp boğacak, ev bark, çoluk çocuk sahibi edecek olan büyük duygu fırtınasına uğramamışlardı. İkisi de giyim kuşam, kurdele, ya da kravatla kaygılanmak çağına yeni girmişlerdi. Karşılıklı çalım satmalar, pehpeh, pohpohlar, söylenen bir sözden, yahut başkasına kayan bir bakıştan gelgeç öfkeler, kıskançlıklara kapılma devrindeydiler. Rüzgâr püfür püfür esiyordu. Üstlerindeki apaydın gök ikisinin de iliklerini bile aydınlatıyordu. Şarap gibi havada, içlerinde bir şarkının ötmekte olduğunu duyuyorlardı. Konuşmalarında ikisi de duydukları türküyü dile getirmeye çalışıyorlardı.

Erkek kıza,

"Ne demek istediğimi anlamıyorsunuz ya da anlamazlıktan geliyorsunuz" diyordu.

Kız,

"Ne demek istediğinizi açıkça söyleyenize" diyor-
du.

"Sizin anlamak istediğinizden başka bir şey...."

"Nedir o? Rica ederim söyleyiniz."

İkisi de durup kısa bir süre göz göze kaldılar.
Sonra kız gülümseyerek,

"Siz pek kaçamak konuşuyorsunuz, efendim."
dedi.

"Kaçamak mı? Demek istiyorum ki... Şey..."
Yüzü kızardı:

"İşte!" dedi, sesi kesildi, sessizlik!

Kız:

"Ne yahu?"

Erkek:

"Kaçamak konuşan ben değilim. Asıl sizsiniz..."
Birdenbire sesi tize fırlayarak: "Sizi seviyorum!" dedi.

Kız:

"Haydi çekiliniz oradan" diyerek erkeğin böğrünü hafifçe dürttü. Fakat işittiği şeyden pek memnun olduğu görünüyordu. Sanki vapurun direği birdenbire dallar salarak çiçekler açtı. Çiçekler kızın üzerine döküldü. Gök mavilerine gökkuşakları çemberlendi. Kulakları pek tatlı bir şarkıyla çınladı.

Kız şimdi dayanmak, şimdi yol vermek, yine dayanıp, yine yol vermek zevkini siftah tadıyordu. Erkek de, kendisiyle de, havaya bir top atıp sonra tutan bir çocuk gibi oynuyordu. Erkek kaçınca o kovalıyor, erkek kovalayınca o kaçıyordu. Kızın yeni keşfettiği ve erkekle paylaştığı bu heyecanın, sevin-
cin asıl büyüğü acaba kime aitti? Kıza mı, yoksa erkeğe mi? Elbette ki kıza. Erkek bir öneride bulundu muydu reddetmek ve reddi dolayısıyla erkeğin üzül-
düğünü görmek. Bunun üzerine ona karşı teslimiyet-
le davranırken, gözlerinin sevinçle parladığını görmek. Aman ne hoştu! Bir teslimiyet, bir dayan-

mak, işte kız bayılıyordu buna. Yapayalnız olarak evde dolaşırken, sanki apansızın içi oyuncak dolu bir sandığa rastlamış bir çocuktuk.

Güvertede ihtiyar bir kadın bir çocuğu kucağında sallayarak ona ninni söylüyordu. Yaşlı adamın biri yerde ispiro ocağını yakmış kendine ve yanbaşındakine çay pişiriyordu. Beride bir asker başını tüfeğine dayamış bir memleket havasını tutturmaya uğraşıyordu. Sert suratlı, iriyarı bir adam vinç makinesinin bir kısmından diğer kısmına mahya gibi bağlanmış beşikteki bir çocuğa, "Agu yavruma agu!" diyordu. Biri ekmeğini kessin diye komşusuna çakısını uzatıyordu. Bir başkası da yanbaşındaki sigarasını yaksın diye kibritini ya da ekmek ve peynirini sersin diye boşalmış kesekâğıdını veriyordu. Ötede sıçrayan bir battaniyenin altından beş çocuk başı çıkıyordu.

Artık ikindi olmuştu. Bozkurt, makinelerini cıyak cıyak öttürerek güçbelâ Farilya açıklarına varabilmişti. Denizde bir tarafa yatan haliyle, mavi kilimini serdikten sonra üzerine yan gelip çubuğunu tellendirerek keyif çatan bir ihtiyara benziyordu.

Ambarşa güverteye kıyas bambaşka bir âlemdi. Kalender Mehmet Efendi, yere bağdaş kurmuş, önüne de rakı şişesini koymuştu. Zeytin mezesiyle çakıştırıyordu. Zetin çekirdeklerini arkasındaki lombozdan denize atarken güneşte çıldırasıya çakan ufka bir süre bakıyordu. Yanbaşındaki Hacı Halil Efendi gözlüklerini takmış Tefsiri Şerif okuyor, arasıra da Mehmet Efendiye yan gözle bakıyordu. Mehmet Efendi,

"Arkadaşım, niye içmeyeyim? İçtikçe damarlarımdaki kan sanki bal ve ateş oluyor. Beni dinle! Yüreğinde Allah aşkı azalmakta olduğunu görünce iki tek parlat hemen, Allah aşkıyla tutuşursun" diyordu. Beride bir ihtiyar, pişirdiği çorbadan bir çanak ayırarak, karşıda yatmakta olan bir hasta anaya taşı-

yordu. Sözü'n kısısı herkes yiyeceğini, içeceğini komşusuyla paylaşıyordu. Bir köşede büzülmüş duran çingenelere de sağlarındaki sollarındakiler -soğan, sarmısak neleri varsa- yiyecek vermişlerdi. Çingenele de İzmir'e gideceklerdi. Onlara "Üç günde kendinizi orada biliniz" demişlerdi. Aradan üç gün değil, tam on sekiz gün geçmişti. Ne kumanyaları, ne de paraları kalmıştı. Ambardakilere neşelerinden başka verecek bir şeycikleri yoktu.

Onların ambarda en çok acıdıkları insan, elleri kelepçeli olarak bir köşede büzülü duran deli kadındı. Gidip ona türkü söylemeye karar verdiler. Fakat deli kadının önüne gelince, onu götüren zaptiye çingenelere şarkı söyletmedi.

Deli kadının, yanındayken, onun gözlerine uzun uzun bakmışlar. "Kim bilir, hangi eşek şu zavallı kadıncağızı bu hale getirmiştir. Kadının tatlı bir yüzü var, durduğu yerde çıldırmadı ya" demişlerdi. Bu sözleri duyunca Alyanak Cafer küplere binmiş, onları "defolun!" diyerek kovmuştu.

Bir aralık ambarın ortasında şöyle ayakta duracak kadar boş bir yer belirince hemen oraya koştular ve yolcuların vermiş oldukları yemekleri ödemek için raksa koyuldular. Önce kendilerine sağdan soldan verilen tahta kaşıkları, şıkkıdı şık, şıkkıdı şık, şakırdatıp durdular, göbek attılar. Fakat sonra dört taraftan kopan alkış selinin hızına kapılarak deniz dalgaları gibi savrulmaya koyuldular.

Dışarıda güneş battı, yıldızlar çıktı, ay doğdu, fakat ambardakilerin haberleri yoktu. Yolcular gülüyorlar, heyecanla soluyorlar, olanca güçleriyle el çırparak, ellerine fincan, çanak çömlek ne geçerse şingirdatarak ortada oynayanlara tempo tutuyorlardı. Oyun devam ettikçe Emine hiç "Sap sokağa" diye mırıldanmamıştı. Hatta bir an için gözleri bilinçle uyanır gibi olmuştu.

Vapur şarkılar, gülüşler, yüksek ve alçak sesle yapılan konuşmalarla yoluna devam ederek tam Yoran'ın önüne gelince fena halde sarsıldı. Geminin dibinde bir şeyler gök gürültüsü gibi gürledi. Vapur hızla çöküyordu. Ambarın lombozlarından su koca demir çubuk gibi içeri giriyor, önüne –ister insan, ister küfe ya da sandık– ne çıkarsa yamyassı ediyordu. Ona kadar saymaya varmazdan önce, sular ambarın üstünden bir çağlayan gibi akmaya başladı. Yüzlerce insanın o içten ve vahşi son elvedası, denizlerden göklere yükseldi. Vapur açılan su çukuruna çöktü, denizler de üzerine bir tabut kapağı gibi kapandı. Denizin yüzünde ara sıra boğulmakta olan bir insanın şıptısından başka bir şey kalmadı.

Geminin battığı yerden bir mil ötede, Yoran'ın Kavela limanındaki çardak altı kahvelerinde, kahvelelerini içmekte olan beş on balıkçı vapuru yarım saatten beri seyrediyorlardı. Vapurun ışıkları denize dökülüyor, çınlayan kahkahalarla söylenen türküler, incelmış olarak, durgun suların üzerinden geliyordu. Sonra gürültüyü ve vapurun birdenbire battığını gördüler. Hemen kıyıdaki kayıklarına koştular, rüzgâr kayalara çarpınca altında, pruvasından hemen hemen yarı yerine kadar uzanan koca bir delik açılmıştı.

Yetişen balıkçılar, ancak, denizin yüzünde debelenen kırk kadar diri insanı kurtarabildiler. Bunlardan başka deniz yüzünde –ya baygın oldukları için hareket etmeyen, ya da boğulmuş olan– yüz kadar insan topladılar. Hepsini kıyıya taşıdılar.

Kıyıda yaya olarak beş altı dakika uzakta olan Yoran'dan da, yardım için kadın erkek koşup gelmişlerdi. Ölüler –daha doğrusu ölü sayılanlar– kıyı

kumsalı üzerine uzatılmışlardı. Ay ışığında uyuyor gibiydiler. Erkek kadın, fenerlerle gelip onları birer birer yokluyorlardı.

İhtiyar bir Lâz denizciye solunum hareketleri yaptırarak, akciğerlerinde toplanmış olan deniz sularını boşaltmaya uğraşıyorlardı. Adam ölmemişti, bir aralık dile geldi.

"Gidiyor! Gidiyor! Batıyoruz!" diye bağırdı. Öksürdükten sonra sayıklamasına devamla,

"Daha yarım dakikamız ya var, ya yok, kayıkları çabuk indirin. Of! Su geliyor. İndirmeye vakit yok. Çabuk olun! Denize atılın. Hızlı yüzün. Çabuk! Çabuk! Vapurdan uzaklaşın! Kayıklarla uğraşmayın, bre arkadaşlar, gidiyoruz. İndirmeye vakit yok" diye homurdandı. Biraz durduktan sonra bütün gücü ile:

"Aman! Aman! Bağırma be kadın! Öyle acı acı bağırma be ana! Çocuğun kurtulur. Ah, güzel kadın! Ah, güzel kızım! Bağırma be kadın! Bağırma kızım! Bağırma kardeşim, bağırma anam, bağırma! Böyle bağırdığını duymaktansa boğulup ölmek daha iyi! Daha kolay! İşte batıyoruz! İmdat! İmdat! İmdat! Ah anacığım. Allah! Allah! Allah!" diye haykırdı. Dinleyenlerden bazıları ağladı, bazılarının ise gözleri doldu.

Yardıma koşanlar arasında Yoran'da, yani şuracıkta tepede koskoca Didim Apollon Tapınağını incelemeye gelmiş olan Asaf Baki Bey de vardı. Çevresine bir göz gezdirdi. Şu güney Ege denizinin göğü kadar, teklifsiz, cana yakın bir gök daha yoktu yeryüzünde. Ay Bafa gölü üzerindeki dağlardan yükselirken, ışığıyla Yoran körfezi boyunca kuzeyde Menderes'in denize karıştığı yere kadar, kıyıya sanki ince bir hilâl sarmıştı. Akşam yıldızı pırıl pırıl parlayan bir pırlantı gibi değil, şırl şırl akan, damla damla sağa sola sıçrayan çakışlardan ibaret bir gülüştü. Göklerin varılmaz uzaklığını ancak kuzeyde yaşayan

insanlar bilir. Burada ise yedi Ülker'ler işte ince belle-rini süze süze Madran ve Beşparmak tepelerinin ardından sivrilmişler, elele vererek Menderes vadisi üzerinde dans ediyorlardı. Bu cennet gibi yerlerde böyle felâketler niçin olsundu? Biraz dikkat edilmiş olsa vapur batmayabilirdi.

Yüz küsur boğulmuş sanılanların içinden ancak otuz kadarı yapay solunumla diriltilebildi. Ötekilerse ölmüşlerdi. Asaf Baki'nin canı pek sıkılmıştı. Ama duygularını dindirip incelemelerine devam etmesi gerekirdi. İşte onun için Didim örenine çıktı.

Herkes bilir ki, sesin olmadığı yerlerde sessizlik vardır. Mezarın içinde, derin denizlerin diplerinde, geniş ve çıplak gölün ortasında susuş vardır. Ne var ki; vaktiyle içinde insanların yaşamış oldukları ören-lerde -çakallar ay ışığına uzun uzun ulusalar bile- her sessizlikten daha dindirici bir susuş vardır. Sessizliğin ta kendisi oradadır. Gözle görülür, elle tutulur bir susuş! İşte orada düşünülür yalnız.

Martin otuzuydu. Geceydi. Kırk elli sünger dalgı-cı ile başka denizciler, birkaç saat sonra, yeni şafakta sefere çıkacaklardı. Süngerciler Marangoz Halil Ustanın deniz kenarındaki çardakaltı tezgâhı ile onun yanbaşındaki Demirci Hüseyin'in örsünün etrafında arasına birbirine karışan, iki ateşli grup halinde, toplanmış bulunuyorlardı. Denizciler, demircinin ateşinin önünden ya da arkasından geçtiklerine göre ya kapkara gölgeler ya kızıl alevler gibi görünüyorlar-dı. Megafon Şaban Kaptan'ın depozito kayığında ve öteki dalgıç kayıklarında değişiklikler, onarımlar yapı-lıyordu.

Dalgıçlar sekiz on tonluk motorlu ya da motor-suz kayıklarla sünger avlarlar. Dalgıç giysileri ve

dalgıca hava makinesi bu kayıklardadır. Bu teknelerde, geceleyin, yirmi otuz dalgıcı, havacıyı, kürekçiyi, sondacıyı, onlara ait araçları, aylık kumanyayı, denizden çıkaracakları çuvalar dolusu sünger barındıracak yer yoktur. Bundan dolayı sefere, bunlardan başka geniş güverte ve ambarlı büyük tonajda kayıklar götürülür. Bu kayıklara depozito kayığı denilir. Gündüzün küçük kayıklar depozito kayığından ayrılarak, her yöne beş on mil uzaklara kadar giderler. Avlandıktan sonra akşam üzeri depozito kayığına dönerler. Yorgun dalgıçlar, onlara hava veren havacılar, kürekçiler -ki bunların hepsinin de denizci olmaları şarttır- büyük depozito kayığında yemeklerini hazır, döşeklerini güvertede serili bulurlar.

Değişikliklerin keresteye ait olan kısmını Halil Usta, demirciliğe ait olan kısmını ise Hüseyin Usta yapıyordu. İkisi de eski denizciydi, ikisi de topaldı. O anda aceleyle işlerini görürken, ikisi de öfkeyle köpürüyordu. Marangoz Halil Usta ağarmış pos bıyıklarının altından,

"Hani ya Megafon nerede? Allah belâsını vermesin. Merdivenin ölçüsünü sözümona çarçabuk getirecekti?" diye naralar attığı zaman, denizciler çil yavrusu gibi dağılıyorlar, Demirci Hüseyin'e sığınıyorlardı. Demirci Hüseyin küfürü basınca, yallah Halil Ustanın kanadının altına...

Demirci Hüseyin Usta da:

"Şu Badi Badi Nuri nerede? Allah müstahakını versin, hani ya kancaların örneğini getirecekti. Üç yüz kancayı dört beş saat içinde nasıl yetiştiririm?" diyordu.

İşte o gün Demirci Hüseyin her yanından pazılar kabarak ve tek ayak üzerine dimdik durarak kanca demirleri dövüyordu. Çokluk bir eliyle körüğü işletir, öteki eliyle de bir demir parçasını ateşte tutardı. İşlerken demirle hırlaya hırlaya konuşur, ona

küfür ederdi. Kızgın demiri aklınca korkutarak istediği şekle sokardı. Fakat o gün, körüğü o çekmiyordu. Dalgıçlar, havacılar, çengelciler, kürekçiler çekiyordu. Ayakları, yerde paslanmış olarak saçılı duran, sabanlara, tırpanlara, maşalara, araba tekerleklerine, kazma, çapa, dolap kovalarına takılıyor, bunların üzerinde paldır küldür gidip geliyordu.

Marangoz dükkânındaysa Halil Usta planyasını "fışıyuuu!" diye tahtanın üzerinde bir kaydırdı mıydı, fışıltyı sanki yonga halinde sarmalayıp havaya uçuruyordu. Hüseyin Usta da örse indirdiği varyozlarla marangozun fışılına dümtök vuruyordu. Deniz bir iç çekişi ile gerileyip, gök gürültüsüyle, köpüklerle ilerlerken nemli ve tuzlu soluğunu rendelenen tahtaların çıra kokusuna karıştırıyordu. Marangozun feneri, demircinin ateşi bembeyaz ay ışığında kıpkırmızı yanıyordu.

İki dükkânın arasında duran Dalgıç Yusuf, Etem Reis'e,

"Yahu sözde dört beş saat sonra kalkacaktık, oysa daha bir günlük işimiz var. Şu Megafon'la Badi Badi Nuri acaba nerede kaldılar? Çengelsiz, merdivensiz yerimizden oynayamayız. Bunca yıldır dalgıçlık ederim. Şu gün kalkacağız deriz, bir kerecik olsun o gün kalktığımızı görmedim. Bir kez de şu gün gideceğiz dedik de, o gün gitmedik miydi toprak ayaklarını; hava da ciğerlerimi cayır cayır yakıyor" dedi.

Etem Reis,

"Senin ağzın daha süt kokuyor. Deniz işi hep böyledir. Megafon'a karısı çam sakızı gibi yapışmıştır. Neredeyse gelir. Asıl Badi Badi Nuri'nin gözükmeyişi tuhaf!" dedi, çevresine bakındı.

Etem Reis'in geçmişi hakkında hiçbir şey söylememesi, çeşit çeşit esrareniz öykülerin fiskos edilmesine neden olmuştu. Bunlardan dolayı ona

öfkelenenler çoktu. Ne var ki; Arşipel denizinin diplerini avcunun içi gibi biliyordu. Nerede ne kadar kulaç su var? Dip yosun mu, kum mu, çakıl mı, dırana otu mu, kaya mı? Nerelerde sığılar vardır? Tepeleri kaç kulaçtır? Hepsini de sanki kendi eliyle oraya koymuş gibi bilirdi. Eğer insan aklının bir tabanı varsa onun aklının tabanı denizin dibiydi. İşte bundan dolayı onu dalgıç kılavuzu olarak alıyorlardı.

Etem Reis, Kara Yusuf'la konuşurken, birdenbire başını havaya dikerek elini kulağına götürdü:

"Megafon geliyor" dedi. Kara Yusuf'la öteki süngerciler de kulak verdiler. Uzaktan uzağa bir gök gürültüsü, bir davul gümbürtüsü gibi patırtılar duyuluyordu. Zaten Megafon Şaban Kaptan'ın yanaşmakta olduğu ta uzaklardan duyulan o kalın trampet gibi sesinden belli oluyordu. İşte bundan dolayı çoğu yüksek sesle konuşan denizciler arasında ona Megafon lâkabı lâayık görülmüştü.

Megafon Kaptan'ın sesi geldikten epeyce sonra kendisi de ellerini, kollarını savura savura sokağın öteki ucundan gözüktü. Tostoparlaktı. Kaptan bir faaliyet kasırgasıydı. Konuşurken yalnız ağzını değil, elini, kolunu, bacaklarını, bütün gövdesini kullanırdı.

Onu görür görmez, süngerci Naim,

"Yahu nerdesin? Birkaç saat sonra gideceğiz. Hazırlıklarsa daha yarılanmadı. Hani ya merdivenin ölçüsü?" diye sordu.

Megafon:

"Gerçekten öyle! Unuttum! Karı kısmı insanda akıl fikir mi bırakır? Ben seferde iken eve gereken şeyleri, bizim kaşık düşmanı ile başbaşa verip kâğıda yazdık. Onların topunu da aldım. Bu sabah burada iken beni çocuklarla çağırttı. Dazıra dazır eve koştum. Bana, şunu unuttum, bunu unuttum diye, bir sürü kurt masalı okudu, elimde avcumdakinin

topunu silip süpürdü. Yakamı güç belâ kurtardım. Bak Naim, sana bir öğüdüm olsun. Kulağına küpe et. Sakın ha evleneyim deme. Denizciye evlilik olmuyor..." diye konuşurken, Marangoz Halil,

"Megafon çan çan etmeyi bırak da ölçüyü getir!" dedi.

"Gidiyorum. Gidiyorum. Zaten burada durmam doğru değil. Bizimki hemen çocukları gönderir" diyerek o tostoparlak gövdesiyle yuvarlanırcasına uzaklaştı.

Süngerci Naim etrafına bakınarak Kara Yusuf'a, "Yahu Aliş nerede? Tuuh! Onu unuttuk. Evinde, döşeğinde canı sıkılıp duruyordu. Haydi birkaçımız şunu kaldırıp getirelim" dedi. Yanlarına birkaç kişi almak üzere çevreye bakınırlarken, tepecik tarafından iki elinde iki testi, Dalgıç Badi Badi Nuri'nin zilzurna sarhoş olarak gelmekte olduğunu gördüler.

Dalgıçlar yılın yedi sekiz ayını denizde geçirdikten sonra, iyice sarhoş olmayı, paralarıyla har vurup harman savurmayı, bir iki kişiyle al takke ver külah kavga etmeyi canlarına minnet bilirlerdi. Gönülleri sahiplenme duygusundan tamamen uzak olan ve geleceklerine ait herhangi bir tedbire başvurmaya hor gören bu adamlar, gerçekten anlaşılmaz insanlardı. Kendilerini anlamak için yoklandıkları zamansa, büsbütün anlaşılmaz oluyorlardı.

Badi Badi Nuri bir yıl önceki sünger armatörünün paraları ancak biraz önce vermiş olduğu hakkından kalabalık sözler söyledi. Onu dinlemekten bıkan Aferin Ali,

"Yahu Nuri, sen adamakıllı sarhoş olmuşsun. Çenen boşandı. Bol söz yalansız, bol para dolansız olmaz" diye araya lafını kattı. Nuri ona,

"Ne dolanı yalanı be?" dedi, sonra herkese hitap ederek: "Bilirsiniz ya, sevinmek iyi şey ama bir başına sevin babam sevin. Ne çıkar ondan? Felâket bile

başkalarıyla gelince düğün dernek olurmuş; sevinç ne olmaz? İşte bundan dolayı postaneye koştum. Bizim posta müdürü Kemal Bey, 'Bu saatte posta havalesi mi olur?' dedi. Ben, 'Sen şimdi yazma, yarın yazar çekersin. Al şu parayı alıkoy' dedim. Böylece bizim Marmaris'teki karıya para gönderdim. Paranın üst tarafıyla de şu testileri aldım," dedi. Birkaç ağızdan birden,

"Testiye ne gerek vardı. Kayıkların varillerini halis bardakçı suyuyla doldurduk. Yoksa testilere zenzem mi koyacaksın?" diye söylendiler. Badi Badi Nuri sözüne devam ederek,

"Hayır a canım! Testileri rakıyla doldurdum. Arkadaşlar da sevinsinler diye" dedi. Ta öteden Demirci Hüseyin,

"Yahu Badi Badi, hani küçük çengellerin örneğini getirecektin?" diye bağırdı. Nuri,

"Ha unuttum, işte cebimde," diye cevap verdi. Çengeli cebinden çıkarıp verdi. Megafon,

"Yaşa bre Nuri! Koy bakalım bir tane bana. Ben siftah edeyim baril!" dedi. Etem Reis'inse suratı gittikçe asılıyordu. "Şimdi rakının sırası mı ya?" dedi.

Megafon,

"Aman bre Etem, bu sertlik sanki ne? Birer ikişer atsak, iştahlı iştahlı, ateşli ateşli iş görürüz" dedi.

Etem, "Ne yaparsanız yapınız" diyormuş gibi omuzlarını silkti. Dalgıç Naim, Kara Yusuf'un kulağına eğilerek,

"Hani gidip Aliş'i getirecektik. Onu çabuk getirelim de sonra içeriz" diye fısıldadı. Kara Yusuf, "Ha, sahi!" diyerek irkildi. Aliş'i taşımaya yardım etmeleri için yanlarına birkaç kürekçi aldılar. Nuri; fısıldanan Aliş adını duyunca, kulağında eşek arısı gibi zırıldayan rakı, birdenbire sustu. Tamamen ayılmış gibiydi. O da Aliş'i almaya gidenlerin arasına katıldı.

Orada duran süngerciler nereye gitmekte olduklarını anladılar. Arkalarından, "Babacanı çabuk getirin. Birkaç kadeh de o içsin!" diye bağırdılar. Etem Reis ise "Ben bunları bilmez miyim? Akıllarına ne eserse yaparlar. Bir sürü eşkıyadan ibaret! Şimdi içkinin sırası mı?" diye homurdanıyordu. Megafon, "Bana bir bardak dolusu daha verin, ben eşek başı mıyım, ta ne zamandan beri bekleyip duruyorum!" diye bağırdı. Bardağı alıp bir içişte yuvarladıktan sonra, top gibi bir sesle,

"Seferimiz uğurlu olsun, şimdi de Etem Reis'e bir bardak doldurun" dedi. Sonra Etem Reis'e dönerrek,

"Bre Etem ne tuhafısın? Gülesin geldiği zaman, kaş çatarsın. Sanki şu yeryüzünde gülmek fırsatına her yol dönemecinde rastlıyormuşuz gibi! Gevşeyiver bre arkadaş. Gülesin geldi miydi gül gitsin. Şimdi iş var, gülmek sırası değil, deme; gülesin geldi miydi, işi bırak, gül. Çünkü iş bitip de neşe sırası gelince neşe gelmez. Bilmem bir şeyler umut ediyorsun da ondan mı üzülüyorsun? Sen umudun eteğini salıver. Bunca yıldır umut koşar, onun eteğini tutacağım diye, ardından ben koşarım. Hinzıra hiç kavuşamam. Sevinç öyle mi ya. Kendini kovalatmaz, kendi sana gelir. Gelince de sen kaş çattın mıydı, yok şimdi işim var, diye başından savdın mıydı, gider, küser, ne etsen bir daha semtine uğramaz. Gül bre kardeşim gül be yahu! Derler a bu dünya Sülayman mı İsmail mi hangisi ise, işte ona bile kalmamış!"

Ötekinin yüzü ve kaş katılığından yumuşar gibi oldu. Fakat sevince doğru değil üzüntüye doğru. Megafon,

"Haydi şimdi hepimiz birden seferimizin, uğurlu olmasına içelim" diye bardağını kaldırdı. Otuz kırk ağızdan birden,

"Uğurlu ola, Heyamola!" diye bir bağırış yüksel-

di. Hatta Reis bile gülümser gibi oldu, biraz gecikmiş olmakla birlikte "Heyamola!" diye bağırdı.

"Heyamola!" sesi uzaklaşmakta olan Kara Yusuf, Naim, Badi Badi Nuri ve onlarla birlikte yürüyen kürekçi Aferin Ali'ye (Kürek çekerken "Aferin Ali" denince çok hoşuna gider, gülerdi), Samut Refik'e (Kulağı işitmediği için onun dikkatini güverteye bir yumruk vurarak çekerler, sonra işaretlerle dert anlatırlardı), Zimba Veli'ye (forsaya iki yelken kullandığı gibi, rüzgârın gözüne zimba gibi işler derlerdi) yetiştirdi.

Badi Badi Nuri, "Bakalım bu sefer denizin dibinde kalmak sırası kimin olacak?" dedi. Dalgıç Naim gülerek, "Hiçbirimizin," dedi. "Bak hepsi de can ve gönülden nasıl heyamola diye bağıyorlar" diye de ekledi. Oysa zavallı Badi Badi Nuri o seferden dönmeyecekler arasındaydı.

Nuri çocukluk çağının çoğunu savrulan küfürler, tokatlar, tekmeler arasında geçirmişti. Bu şeyler onu acıtmıştı ama o yaratılıştan mutluydu. Çünkü ormandaki yeşil günlerden, denizdeki mavi günlerden, şafaklar, guruplar, aylar, yıldızlardan yapılmış bir saray içinde yaşamıştı. Yaban bir dağ çiçeği onun gönlünde bir cennet olurdu.

Nuri kamburcaydı, bacakları çarpıktı, sözün kısası garip mi garip bir çocuktur. Fakat onun en garip yanı, garipliğinin farkında olmamasıydı. Öteki çocuklar kendisiyle alay ettikleri zaman, o da sevincini gülüşlerini onlarınkine katardı.

Bütün hayvanlarla arası pek iyiydi. Ufak köpeği vardı. Adı Çomar'dı. Onu beslemek için kimi yol kendisi aç kalırdı, üstelik köpeği yediriyor diye efendisinden dayak yerd. Bahçedeki koca portakalın yaprakları arasında öten bülbül onun en yakın arkadaşlarındandı. O kadar tatlı öterdi ki; ay bile geceleyin gelir, çocukla birlikte ağaca yaslanıp dinlerdi.

Onun ne güzel öttüğünü Nuri diğer çocuklara söylemişti. Onlar da gelip dinlemişlerdi. Sonra bülbülün yuvasını bulup yumurtalarını almışlar, bir zaman oynadıktan sonra onları kırmışlardı. Ana kuşu da çatal dala bağlanan lastik sapanla öldürmüşlerdi. Nuri bu işe onlarla beraber gülememişti.

Nuri'nin efendisi Çil Hasan, onu hep "Sütü bozuk piç" diye paylar, ona sabahtan akşama çapa çapalatırdı. Çil Hasan, komşusu Kör Süleyman'la kanlı bıçaklıydı. Çünkü bahçeleri arasından akan suyu bir türlü paylaşamazlardı. Sebze evleklerinin yarısı sulanınca, su kesilirse, Çil Hasan,

"Hay, işte Kör Süleyman suyu kendi evleklerine çevirdi, gidip ben ona şimdi gösteririm," der, çapayı omzuna vurunca Süleyman'a çatmaya giderdi.

Kör Süleyman sularken su azalıverirse, hemen Hasan'ın gırtlakını sıkmaya koşardı.

Bir gece Çil Hasan'ı tarlasının kenarında ölü buldular. Gırtlak bir tırpan salılarıyla hemen hemen boğazının kemiğine kadar yarılmıştı.

İki aydan beri gizli sıtmayla yatağına mıhlı kalmış karısı, dövüne dövüne ölünün yanına varmış, saldığı çığlıklarla hısım akraba, karı kızan bütün köyü başına toplamıştı. Nuri'yi göstererek,

"Bu piçi eve alalı beri hiçbir işimiz denk gitmedi. Uğursuzluk hep bundadır. Bu geldikten sonra hastalıktan göz açmadım. Komşularla hır gürden bir gün olsun kafamız dinç kalmadı. Şimdi de uğursuz piç kocamın başını yedi!" diye haykırmıştı. Bunun üzerine Çil Hasan'ın bütün hısım akrabası Nuri'yi yerden yere vurmaya bir akrabalık ödevi sandılar. Bir aralık ellerinden kurtulunca, Nuri tabana kuvvet kaçtı. Ne kadar koştuğunun farkında olmadı. Ta neden sonra kendisini Kızılağaç köyünde buldu. Ayakları kanıyordu, orada köy evinde, ona ekmek, yemek verdiler.

Ertesi günü eşekleriyle Bodrum pazarına giden köylülerin peşine takıldı, kente vardı. Şose üzerindeki köprü kahvesinin sahibi, onu gelen köylülerin çocuklarından sandı. Fakat ne olduğunu anlayınca kovmaya kalkıştı. Orada kahvesini içmekte olan kahvecinin babası doksanlık Hacı Emir,

"Kapına gelmiş olan şuncağızı döndürme. Yavrucuğun yüzene bak, yaşından fazla verirsin. Belli ki çektikleri ona çocukluk çağında bile ergin bir insan siması vermiş, gövdesine bak; yaşından çok daha ufak sanırsın. Çocuk gelişmemiş ki. Senin de çocuğun var. Kahve dağıtmaya da elin yetmiyor. Al şuncağızı, sana yardım da eder," demişti. Böylece Nuri kahveci çıraklığı etmeye başladı. Kahve denize yakındı. Öğleye doğru müşteriler kıtlaştığı zaman hep denizin kıyısına gider oturur, aklından adalar, yarımadalar, koylar geçirir, onların arasında da kendisine serüvenler düşerdi. Kente geldikten iki ay sonra, onun soyunup denize atladığını görenler bu kadar az et ve kemikte bu kadar çok can bulunduğuna şaşarlardı. Kahveci çıraklığı pek uzun sürmedi. Sünger avında çengel sürücüsü oldu. Fakat daha sonra Ege'nin en kuvvetli ve dayanıklı dalgıçlarından biri, diye onu parmakla göstermeye başladılar.

Naim, Badi Badi Nuri, diğer dalgıç ve kürekçiler Aliş'e doğru yolalırlarken, limandan gelen şiddetli bir "Heyamola!" sesi, sert bir sağanak gibi arkalarından yetişince hızlandılar. Birbirine, "Yahu cenaza alayına değil, Aliş'i almaya gidiyoruz. Niye böyle yürüyoruz? Koşalım!" dediler. Limandan gelen heyamolaların tepesinde, dalga uçlarında çakan güneş gibi Megafon Şaban Kaptan'ın sesi harlıyordu. Naim, Nuri ve ötekiler kolkola girmişler, uçuyorlardı.

Aliş ise evde döşegine uzanmış, Çakırkız'a, "Arkadaşlar geciktiler. Bir belâya mı çattılar acaba?"

Biraz fazla para koparmak için, liman reisi habire güçlük çıkarıyor. Şu liman işlerinden, resmi kâğıtlar, damgalar, pullardan bir kurtulup denize ulaşırsak! Deniz bizim, biz denizin!" diyordu. Çakırkız, üç aylık çocuğunun aç dudaklarına memesinin kara damgalı ucunu bastırarak,

"Sen hiç üzülme. Neredeyse gelirler, liman reisinin gönlünü yapmışlardır. Ben bu işi, şu kadar paraya yaparım, dememiş miydi? Sözünden dönerse, artık ona kim bel bağlar? Bundan sonra on para vermezler. Aylığına mut olmak zorunda kalır," diye Aliş'in işkilleri gidermeye çalışıyordu.

Aliş'in alnında soğuk terler boncuklanıyordu. Çünkü seferden vazgeçer ve gövdesini kışkıvrak bağlayan o felcin hapsinde bırakarak birkaç aylık denizaltı özgürlüğünden yoksun ederlerse, iş pek kötü olurdu. Karısı, Aliş'in gözlerinin içine bakıyor, ona güven vermeye çalışıyordu.

Birdenbire felçli dalgıcın kararan yüzü aydınlandı, karısına,

"İşitiyor musun?" dedi. Karısı kulak verip de bir şey duymayınca, "Neyi?" diye sordu. Aliş yataktan doğrulmaya çalıştı:

"Heyamolayı!" diye bağırdı. Aliş'in kulağı ta uzaklardan gelen sesi çoktan duymuştu. Kendisine doğru gelirken arkadaşları heyamolayı ta deniz kıyısından almışlar, gelmekte olduklarını muştulayan bir öncü gibi, ileriye salmışlardı.

Heyamolalar gitgide daha yaklaşıyordu. Çok geçmeden Nuri, Naim ve arkadaşları evin içine sökün ettiler. Aliş'i sedyesine uzatarak, heyamolalar salıp olanca hızlarıyla koşarak, onu karga tulumba deniz kıyısına getirdiler.

Şafağın alnında sabah yıldızı parlamakta idi. Hazırlıklar tamamdı. Tanyeri ağarırken gecenin bir kalıntısı sanılacak kapkara bir bulutun kenarı kıpkızıl

tutuştı. Menekşe ufukta sapsarı bir ay batarken, karşı tarafta gün doğuyordu. Sanki deniz, gıcır gıcır yıkanmış gibiydi. Bir pırlantadan daha parlaktı. Deniz, levha levha, tan aydınını salıyordu. Çırpıntısız yağlı solungaçların üzerinde, yunuslar tembel tembel batıp çıkıyorlardı.

Süngercilerin gözleri de, gönülleri de liman dışındaki ölçülmez enginlerdeydi. Gidecekleri binlerce mavi mavi deniz milleri, gözlerinde tütüyordu.

Denizciler saf olmuş, kollarını birbirlerinin omzuna uzatmışlardı. Yürek yüreğe, omuz omza, kayıklarına doğru ilerliyorlardı. Ortalarında, ta yükseklerde Aliş'in sedyesini başlarının üzerinde bir taç gibi taşıyorlardı. Aliş onların gözünde bir simgeydi. Onları deniz felce uğratabilir, ama yenemezdi. Topu da kolları kabarık ilerliyorlardı.

Aliş'in gözlerinde Fatih'in bakışı vardı. Bu özgür insanların heyamola deyişlerinde, bir dinamit patlayışının sarsıcılığı vardı. Böylece ilerlerken, Aferin Ali, Zimba'nın kulağına eğilerek,

"E? Nasıl gideceğiz? Rüzgâr yok. Küreklere yapışmaya hızırlanalım," dedi. Zimba, "Sen korkma, benim kayak Megafon'un 'Allah Kerim'i değil!... Benim 'Açıkgönül'üm (Zimba'nın kayığının adı buydu), kavak ağacı yaprağı gibi, kendi rüzgârını kendi yaratır," diye cevapladı.

Artık tanyeri apaydın olmuştu. Süngerciler on beş yirmi kadar gemi ve kayığa binmişlerdi. Kıyıdan palamarlar kesilmiş, demirler kaldırılıyordu. Son demiri Zimba leva etti. Nasıl ki, bir gül goncası dudaklarının ucuna kadar güneşte dopdolu olursa, o da, tepesinden tırnağına dek, sarı saçlarının, uzun mavi bakışının ta ucuna, deniz dolu bir deniz oğluydu. Demir dipten kesilince, iki gözü iki cennete döndü. Arkadaşlarına,

"Artık denizciyiz!" diye bağırdı.

İşte o zaman birdenbire kara yanından, sağanak üzerine sağanak savuran, çılgın bir rüzgâr kalktı. Denizin her tarafı, balık pulları gibi, üstüste gelen köpük tabakalarıyla örtüldü. Tütüyordu deniz. Dalga köpüğe kalkınca, suları yalılarak yetişen rüzgâr, bir kılıç salışı gibi köpükleri uçuruyordu. Tozaran suları da uzaklara kadar üfürüyordu.

Karada kıyametler kopuyordu. Rüzgârın kamçısı altında hurma ağaçları, topaçlar gibi dönen yaprak burgaçları, yaşlı melengiç ağaçları, aslan yeleleri gibi kâlkıp inerek, gürleyen yaprak deryalarıydılar. Pencere kapakları ve kapılar, tüfekler gibi "Pat! Güm!" patlayarak, kapanıp açılıyorlardı. Mersinlerin yemişleri, lâcivert bir yağmurun iri damlaları gibi ta uzaklara kadar patırdıyorlardı.

Bulut bulut tozlar kalkıp savruluyor, kum taneleri kıvılcım gibi insanın yüzünü dağlıyor, boğazını, burnunu tikiyordu. Köpekler alabildiklerine havlıyorlardı. Sözün kısası, karakedilerin hepsi de, yuvarlanan birer tüy topacı gibi, kuyrukları, fistanları başlarına geçirilmiş, şemsiyeleri ters dönmüş bir halde, savrulup gidiyorlardı.

Kamçı ardına kamçı yiyerek, çileden çıkan denizlerin üzerinde, bütün yelkenlerini açmış olan "Açıkgönül", bulut gibi süzülüp gidiyordu. Aferin Ali Zimba'ya,

"Ne yapıyorsun yahu? Bu havada hiç bu kadar bez gerilir mi, canım?" demeye başladı. Fakat o anda bu sözler nerede, Zimba'ysa neredeydi? Zimba'nın gönlü türküye fırlamıştı. Aferin Ali, Zimba'ya, acaba oynattı mı, diye şaşkın şaşkın bakarken, öteki bir türkü söylüyormuş gibi, gözleri dalgın,

"Kayığımın adı, Açıkgönül, sevgilim, başka her kayığı geride bırakır. Pupasına uçar. Alabandada gibi

yükselir. Pırıl pırıl pırıldar, sekip gider. Tuzlu püskürmeleri direklerinden aşırır. Yelkenleri ıslatır, güneşte kurutur, kar gibi deniz tuzlarıyla örter. Uçarken güler. Dört tarafa deniz tuzlarının güzelliklerini saçar," dedi.

Ali dayanamadı:

"Yahu, Zimba, maval okumanın sırası mı? Bir kaza çıkaracağız, bak şu burnuma!" dedi.

Gerçekten de Aferin Ali'nin etlice burnu, rüzgârın sertliğinden sanki kemikleşmiş gibi bir yana gidip geliyordu.

Zimba gülerek,

"Senin burnuna ne bakayım, türkümü bozdun. Hayda savul burdan!" diyerek, Aferin'e bir tekme atınca, Aferin soluğu ambarda aldı. Orada dalgıç formalarını istifleyen Samut'un üzerine düştü. Ona,

"Kabahat bende değil! Zimba pupamdan esti, ben de senin üzerine boca alabanda geldim," dedi.

"Allah Kerim" kayığında Megafon Şaban Kaptan, "Bütün yelkenleri camadan vurun!" diye gürliyordu.

Kürekcî Sait,

"Baksana be Şaban Reis, Zimba, deve kulağı yaptı. (İki direkli kayıklarda, yelkenler dikdörtgen olur da, bir yelken de sola alınırsa 'deve kulağı' denir. Çünkü kayığa arkadan bakılınca, yelkenlerin üst uçlarının sağlı sollu iki çıkıntısı, iki kulak gibi görünür. Buna randa'yla trinketin sancak ve iskeleye alınması denir.) Biz sanki neye camadan vuruyoruz? Korkuyor musun yoksa?" diye protestoya kalkıştı. Megafon,

"Zimba daha delikanlı. Çalım satıyor. Varsın limandakilere satsın. Fakat on mil ayrıldık mı, ona yelkenleri kırmasını söyleyeceğim. Korkmaya gelince, bu kayıkta fakir fukaranın altı aylık kumanyası, bir de canları var. Bunların sorumluluğu benim

sırtımda... Korkuyorsun, diyorsun. Evet korkuyorum. Fakat unutma ki; **denizden korkan korkmaz.** Çünkü güvenlik önlemlerini alır. Bu yaşta, bu havada çalım satarsam garip olur be yahu!" dedi.

Artık bütün kayıklar yollanmışlardı. İki çenesinin dişleri arasına yalınkılıç sıkıştırarak saldıran savaşçılar gibi, bütün pruvalar denizde ay biçiminde bir köpük sürüyorlardı. Güneşin yatay ışığı, dalga başlarında yetişirken; iskele bordalarına da batmakta olan ayışığı geliyordu.

Megafon Şaban Reis, hiç gereği olmadığı halde, megafonu dudaklarına götürerek, bir heyamola üfledi. Gök bir hamam kubbesi imiş gibi gümledi. Geminin bütün kaplama tahtaları, ıskarmozları, pruva bodoslamasından dümen ucuna kadar titredi. Sanki deniz dile gelmişti. Bütün kayıklar heyamola diye bağırıldılar.

Marangoz Halil Usta ile Demirci Hüseyin, deniz kıyısında ayakta durarak, kayıklara bakıyor, onları dinliyorlardı. Kayıklar uzaklaştıkça, heyamolalar da perde perde inceldi. Kayıklar uzaklarda artık masmavi bir susuş içinde gidiyorlardı. Bir ara kayıklar ufuk çizgisinin üstünde ayak ucuna kalkmışlar gibi durakladılar. Sonra ufkun ötesinde kayboldular. Çırılçıplak koca engin!

Halil Usta ile Demirci Hüseyin'in yanakları ıslanmıştı. Belki de, yufka yürekliliklerini belli etmek için olacak, birbirinin yüzüne bakmayarak, ayrıldılar. Kızgın demiri bir çekiç vuruşu ile sakızmış gibi yamyassı eden demircinin ta içinden, ağlayan bir çocuğun iç çekişine benzeyen bir hıçkırık koptu. Eski bir denizciydi o.

İster fırtına, ister acemilik dolayısıyla olsun, bir vapur, motor ya da bir sac kayık, karaya çarpar da parçalanır ya da yirmi otuz kulaç derinliğindeki denizde batarsa, Rodoslu Stavro Kolarides'e gün

doğdu demekti. Kendisi Sokrat'tan kalma bir lisan konuşuyordu. Fakat yüreği ona Sokrat'a zehir içirenlerden miras kalmıştı.

Tüccardı. Vapur leşçiliğinde bir eşi daha yoktu. Örneğin karaya çarparak leş olmuş bir vapurun başına varıp, ona pruvadan kıça iskeleden sancağa, iki çapraz bakış attı mı, teknenin ne kadar çeliği, bakırı, bronz, çinkosu varsa, santimetre ve gramına dek ölçüp tartmış, kuruşuna dek değerini biçmiş olurdu. Tahmin ettiği değer yarısını sayar, öteki yarısını da kâr diye cibine indirirdi.

İnsan onun zekâsını istediği kadar taklide kalkışsındı, onun kâr ettiği yerde, mutlaka zarar ederdi. İş istemekten ibaret olsaydı, onun gibi milyoner olmak isteyenlerin bini bir paraydı. Ne var ki; taklit ve zekâ yoluyla, kaparozculuk pek sökmüyordu. Doğuştan kaparozcu olmalıydı. Kolarides Efendi, av köpeğinin kekliği koklaya koklaya bulması gibi kelepirin hemen kokusunu alırdı. Kolarides sigortacılarla alay ederdi; "Vapur batınca, onlar para verir, para kaybeder, bense kazanırım!" derdi. Onu eşi dostu, "Leş kargası" anlamına, "koraka tzi psfizmenus" diye anarlardı.

İşte bir gün Kolarides, Galata'daki yazıhanesinde düşünceli düşünceli dururken, postacı ona bir telgraf sundu. Telgrafta, Yoran'ın Kavala limanının bir mil açığında Bozkurt vapurunun batmış olduğunu bildiriyorlardı. Kolarides'in yüzü hemen neşeyle parladı. Yerinden fırlayınca, yandaki bir masanın üzerinde duran büyük bir defterin yapraklarını, sabırsız ellerle karıştırmaya koyuldu. Sonunda aradığını buldu. Şaka değil, düzenli defter tutardı. Bozkurt vapurunun adının hizasında şunlar yazılı idi: 1841 yılında Liverpool'de yapılmıştı. İki bin beş yüz tonluk tekne, makineleri beş yüz beygir kuvvetinde. Sahibi Hacı Duvalis, vesaire... Kolarides zile bastı. Koşan idarehane hizmetçisine:

"Abbas'a söyle! Adamakıllı okkalı bir kahve yapsın!" diye emretti.

Şu Hacı Duvalis, vapurum var diye, deniz yüzünde istediği kadar vapur gezdirdi. Her tilkinin dönüp dolaşıp kürkçü dükkânına gittiği gibi, her vapur da gezer, tozar, er geç Kolarides'in avcuna girerdi. Örneğin, şu batan Bozkurt, çok değerli bir tekneydi. Çünkü 1841 yılında, vapurların teknesinde kullanılan demir levhaların madeni, doğrudan doğruya madenden çıkarılıp dökülürdü. Oysa sonraki vapurların tekneleri, türlü vapur leşlerinden alınıp eritilerek dökülen ipince levhalardan yapılıyordu. Gel keyfim, gel! Bozkurt'un demirlerini, bakırlarını, tunçlarını kendi depolarında, onların değerini de kendi cebinde biliyordu. Yalnız Marmaris'e, Bodrum'a telgraf çekip dalgıç peylemeliydi. Çünkü vapur ancak dalgıçlarla dipten çıkarılıp kıyıya götürülebilirdi. Ama bunun için acele etmeye gelmezdi. Yoksa iştahlı bir alıcı olduğunu anlayacak olan Hacı Duvalis, anasının nikâhını isterdi.

Kolarides, sevincinden yerinde oturamaz oldu. Pencereye gidip, oradan sarktı. Sert bir yıldız rüzgârı esiyordu. Karadeniz'de kim bilir kaç gemi, fırtınayla ölüm kalım savaşındaydı. Herhalde bunların birkaç tanesi, havada bulut olmaz, ama onun torbasında keklik olurdu.

Sokağı bu düşüncelerle süzerken, yoldan geçen kadının biri gözüne ilişti. Genç kadın, rüzgâra karşı yürürken, rüzgârda patırdayarak kalkan eteklerini, telâşlı ellerle bacaklarının üzerine indirmeye çalışıyordu. Kolarides'in tombul göbeği neşeyle hopladı. Sarkık alt dudağından oluklanarak süzülüp akan salyası, rüzgârda sarmallaşıp uzayarak sokağa uçtu. Amma da kadındı doğrusu! Dişi bir ahtapot! Sokakta gördüğü bu beyaz bacaklar, bu beyaz kollar, Kristal Bar'daki Vedâ'yı hatırına getirdi. Neydi onun kapalı

göl goncaları gibi gözleri! Dans ettiği zaman kâfir kız, sanki çılgın bir alev kesiliyordu. Döndükçe, beyaz elbisesinin sıkı kabzası altından, arşın arşın siyah tüller boşanıyordu. Fıldır fıldır burgaçlanarak savrulan bu kara zemin üzerinde çorapsız bembeyaz bacakları şimşekler gibi çakıyordu, sanki çıırçıplak bir gövde, tüllerin loş bulutlarıyla burgulanarak delice çarkediyor, seyredenlerde uyandırdığı arzuyu bir işkence tizliğine çıkarıyordu.

İşte, kendi aziz derisini hiç tehlikeye koymadan şuracıkta pencereden eğilerek, Bozkurt dolayısıyla "Güm! Güm! Güm!" diye birkaç bin lira kârı kolayca sağlamıştı ya, artık elini sallasa şu kaldırım üzerindeki ak bacaklı kadın gibi, ellisi, belini sallasa, Kristal Bar'daki Vedâ gibi bellisi, hep emrine boyun eğerdiler. Hemen o akşam Beyoğlu'na çıkıp Kristal'de bir güzel eğlenmenin artık sırası gelmişti.

Dünyada, herkesin en çok korktuğu bir şey vardır. Kiminin yıldırımından ödü kopar, kiminin karılarından gözü yılar. Ulalı Haşmet Bey de arasıra, "Paramı çalacaklar!" diye soğuk terler dökerdi. O korku nöbetlerine tutuldu muydu, bankalara bile güvenmez, korkudan akıllarını oynatanların çoğu gibi, ne yaptığının farkında olmayarak, gider de hiç güvenilmeyecek bir kimseye olanca güvenciyle bağlanırdı. En çok güvendiği insan da kâtibi Abdürrezzak Bey idi. Hatta bir yıldan beri Oniki Ada'ya, güney ellerine gönderip getirttiği sığır, sığa, pirina, harup, bakla, fasulye, nohut ve daha başka matahlardan toplanan elli bin altın liranın getirilmesi işini de, şimdi işte, ona vermişti.

Ula'dan kara yoluyla gelmiş olan, çiftlik ortakçılarından Mahmutların İbrahim'in oğlu Karabatak

Davut, Abdürrezzak Beyin Bozkurt vapuruna binmek üzere Marmaris'te beklemekte olduğu haberini getirmişti.

Abdürrezzak Bey denince ellilik, altmışlık bir adam sanılmasın. Yooo! Otuz beşlik, kırkılık yakışıklı bir adamdı. Kayzer Vilhelm gibi burduğu bıyıklarıyla övünürdü. Eşe dosta çapkınca göz kırparak, "Bu bıyıklarla nice yürekler şişlemedim!" derdi.

Davut ise düzgün yüzlü, boylu boslu, tuttuğunu koparır, yirmilik bir delikanlıydı. O yıl Marmaris'ten süngerci kayıkları kalkmadığı için, denize gidememişti. İstanbul'a gidip geliyor. Haşmet Beye çiftlik hakkında haberler getirip götürüyordu.

Gerçi Davut, Abdürrezzak Beyin Marmaris'ten İstanbul'a geleceğini biliyordu. Ama, yanında elli bin lirayı getireceğini bilmiyordu. Haşmet Beyse ya Davut biliyor da bildiğini gizliyorsaydı diye işkilleniyordu. Davut eğer Marmaris'e giderse, bir katakulli yapıp, elli bin lirayı Abdürrezzak Beyden çalmasından korkuyordu. İşte bu nedenden, Davut'un Marmaris'e gitmesine izin vermiyor, onu İstanbul'da mıhlamak için yanından ayırmıyordu.

Kristal Bar'a gittikçe bile, anca beraber, kanca beraber, diyerek, onu da ardı sıra sürüklüyordu. Böylelikle ki, Davut, bar kızlarından Vedâ'ya âşık olmuştu.

Kristal müşterileri oraya eğlence için gidiyorlardı. Ama başkalarına eğlence olan bir şey Vedâ için her gün görülecek ağır bir yük oluyordu. Gerçi önceleri şampanya Vedâ'ya hoş bir sarhoşluk ve unutkanlık vermiyor değildi. Ama şampanyadan başlanıyor, çok geçmeden kokaine, eroine gidiliyor, oradan da erken bir ihtiyarlık falan, filan derken, tenişire az mesafe kalıyordu.

O sıralarda Türk kızlarının bara gitmeleri yasaktı. Lâkin Vedâ, bara kaydedilmenin kolayını bulmuştu. Kokoz Cemal onun, Kristal'e böyle çarşafı ve peçesiyle gelerek, barda elbise değiştirmesini istemiyordu. Böyle bir şey çok tehlikeli olurdu. Bundan dolayı Vedâ, şapka ve elbiselerini bir el çantasında taşıyarak, ikindi vakti Galata'dan Tünel'e biniyordu. Tünel vagonlarında Türk kadınlarının yeri, öteki müşterilerden bir perdeyle ayrılmıştı. Perdenin arkasına geçiyor, elbiselerini değiştiriyordu. Tünel'den Beyoğlu'na şapkalı olarak çıkıyordu. Eğer Tünel'de perde arkasında bir başka Türk kadını bulunursa, Beyoğlu'ndan gene Galata'ya iniyordu. Bazen yalnız kalıncaya dek, birkaç kez inip çıkmak zorunda kalıyordu. Vedâ, en çok müşteri çeken kızlardan birisiydi. Bu verimliliği dolayısıyla, Kokoz Cemal, bir Türk kızı kullanmanın tehlikesini göze alıyordu. Hem de bara çarşafı gelmedikçe polise, "Ben onun Türk kızı olduğunu nereden bilecektim?" diyebilirdi.

Haşmet Bey, dalgıç Davut'u ilk bara sürüklediği gece, orkestra alabildiğine çalıyordu. Borular ötüyor, dümbelekler nabızlar gibi çarpıyor, gürleyip duman gibi buram buram yükselen müziğin ortasında flütler fısıkiyeler gibi fırlıyor, kemanların nota değiştirişleri kırlangıç uçuşlarına benziyordu. Müzik durunca numara yapan bir hokkabaz, elindeki bir şapkayı göstererek, "Boş olduğunu görüyorsunuz," dedi. Koca bir şeytanminaresi öttürdü. Boş şapkanın içinden yumurtalar, paket paket sigaralar, çiçekler çıkardı. Bu sırada orkestra, havada cenneti yaratır gibi oluyordu. Haşmet Bey Davut'u bir masaya götürüp oturtuktan, ona birkaç kadeh içki ısmarladıktan sonra, Kokoz Cemal'in yanına gidip oturdu. Kokoz Cemal'in monoklu yoktu. Çünkü tek gözlüğüne orta halliler gülmüşlerdi. Zenginlerin önünde ise, monoklundan utanmıştı. Zeki ya da bilgili olanların karşısın-

daysa monokl, pek tuhaf bir göz takımı oluyordu. İnsan, göz yuvasına bir yuvarlak cam vidalamış olarak, yüksek ve kutsal şeylerden dem vuramıyordu ki! Hem de Cemal, açlıktan birdenbire tokluğa varan insanlar gibi, "Can boğazdan gelir" diyerek, habire tıkınmış, bir fıçı kadar şişmişti. Şimdi eline geçirdiği parayla Karlsbad'a gidip içini boşaltmayı düşünüyordu.

Davut, Kristal Bar'a girince, denizden çıkmış bir yunus balığına dönmüştü. Orkestra gerçi cenneti yaratıyor gibi oluyordu, ama burası Davut'a cehen-nem kadar yakıcı geliyordu. Alnı ter damlalarıyla boncuklandı.

Ona, sanki o yerin kendisine bir düşmanlığı varmış gibi geliyordu. Bir yandan gözleri de kamaşı-yordu. İçi biraz durulunca, çekingen bakışlarla etrafı araştırmaya koyuldu. Gözleri sık sık Vedâ'ya bakıyordu. Vedâ'nın başında saçları yanan, bir alevdi. Kırmızı dudaklarının arasına ince uzun sigara ağızlığı-nı sıkıştırmış, ardını, terazi kefeleri gibi, bir tarafını aşağıya, öbür tarafını yukarıya çıkartıp indiren kalça devinimleriyle, yüksek ökçeleri üzerinde dolaşmak-taydı. Haşmet Bey ile Kokoz Cemal, Davut'un kıza bakmakta olduğunu farkına vardılar. Kızı yavaşça çağırarak, Davut'la ilgilenmesini söylediler. Davut'u seyredip eğlenmek istiyorlardı.

Açıkların uzun sefer denizcileri, aylarca insan yüzüne hasret kalırlardı. İşte bundan dolayı, kadınları idealize ederler, onlarla cinsel ilişkide bulunmayı, onlara hakaret sayarlardı. Denizciler pek yapayalnız insanlardır. Yabancı yerlerde kimseyi tanımazlar. O koca ıssızlık ve yalnızlıktan sonra, gidecekleri bir tanıdık evi yoktur. İnsan ne de olsa, insanı özler! Uğradıkları limanlardan, kapalı pencereler arkasında kendilerini, "Pişt! Pişt! diye çağıran kadınlarla konuş-mak için öyle tanıştırmaya, törene gereksinim

yoktur. Karaların bu yabancı çocukları, o biçim kadınların bile yanlarına varırken, onlara, başka insanların nişanlılarına bağlandıklarından çok daha içten gönül verirler, onları baştacı ederler, yürekleri, başkalarının düğün geceleri, kendilerini bekleyen gelinlerinin yanlarına giderken, duydukları heyecanın on misliyle güm güm çarpar! Denizciler arasında, böyle duymayan bir azınlık olabilir. Ama bunların hoyratlığı, idealleştirme özleyişinin tepkisidir. Taptıkları putu yere çalıp paramparça etmek arzularındandır.

Şunu da unutmamalıdır ki, ömürlerinin büyük bir bölümünü yapayalnız geçiren, bundan dolayı da, gördüklerini, duyduklarını söylemeye alışmamış olanlar, kalabalık ortasında yaşayanlara karşılık, çok daha şiddetli, atlatılması çok daha güç yürek belâlarını uğrarlar. Başkalarının bir göz atışı ile bakıp geçtikleri, bir iki sözcüklük açıklamayla ya da bir gülümsemeye bir kıyıya sürülüp unuttukları ufak tefek izlenimler, o denizcileri uzun uzun uğraştırır. O izlenimler, derin denizlere atılmış bir cisim gibi, sessiz sessiz, yavaştan gönlün derinliğine çöker. Gönülde duygu olur, büyük şerüven olur. Yalnızlık, içteki özgün insanı, yabancı güzelliği —o gizemli ve çok tehlikeli şeyi— yani şiiri meydana çıkarır.

Davut da, ancak göğü sınır edinen denizcilerin denizcisiydi. Kız kendisine doğru yürürken, uzaktan gülümseyince, iliklerine dek büyülenmişti. Artık o yerin bir özelliği de kalmamıştı. Masalar, aynalar, duvarlar, insanlar ona ilgisiz yüksekte bakmıyorlar, onu ezmiyorlardı. Katılıklarının arkasına gizlenmiş gibi duran varlıklar, sanki birdenbire çözülerek, hep gülümsemeye koyulmuşlardı. Davut'un gözleri önünde gökkuşakları, halka halka yayılıyorlardı.

Ne var ki, kadın gelip onun karşısına otururken, içinden, "Her gün çektiğim yetmiyormuş gibi şimdi

de bu h d ge sipariş üzerine iltifat mı edeceğiz?" diye düşündü. İşte o zaman, kapkara g r kirpikli yeşil gözleri,  elik parıltısını andıran açık gri rengine kaydı, bir katilin cana kıymak üzere, birdenbire çektiği kama gibi  aktı. Gelgelelim, Davut'un masum hayranlığını görünce, dudaklarının ucuna gelen sert sözler eriyiverdi. Kadının bakışı -Davut'a göre- gülümseyen açık mavi gökler, açık yeşil denizler gibi canlandı. Davut, sanki, Ege dibinin o derin ve duru yeşilini görüyormuş gibi oluyordu. Yüreğinin açık gök gibi saflığı, başkası hakkında bir koyu şüphenin karanlığıyla katılaşamıyordu. Kadını böyle görünce, Davut'un yüzü, üzerine nur inmiş gibi aydınlanıyordu. Yosma, karşısında dilsiz gibi duran tapıcısının bakışından hoşlanıyordu. Aynı zamanda, ona acıyordu da... Erkeklerden görmeye alışmış olduğu şeylerden, bu pek başkaydı...

O gün, birbirlerine söyledikleri birkaç kırık dökük sözden ibaretti. Davut, kadının ne dediğinin hemen hiç farkında değildi. Sözlerini değil, bir türkü dinliyormuş gibi, sesini dinliyordu. Örneğin, bir çatalla tabaktan meze alıp ağıza götürme işinin, cennette uçan meleklerin kanat  arpışları kadar güzel bir edayla yapılabileceğine şaşıyordu. Davut susuyordu. Bir heykelin dudaklarına bakılınca, onun kulakla duyulmayan, fakat hayalle işitilen sözler söylemekte olduğu görülür ya; kadın Davut'a baktıkça, onun da böyle bir heykel gibi susmakta olduğunu görüyordu. Uzaktan, birbirlerini dürtüyor, "apıştı" diye gülüşüyorlardı.

O gece Davut, bardan ayrıldıktan sonra, hemen hemen sabaha dek göz yummadı. Sanki bütün varlığı, kadının yeşil bakışını, bir  ağlayan gibi şarıl şarıl akıtmasını kavurucu bir susayışla yalvaran bir boşluktu. Davut, ertesini günü akşamı buluncaya dek, dokuz doğurdu. Gerçi o gün Büyükada'ya gittiler, oradaki deniz hamamlarından denize de girdiler, ama

Davut'un bütün derdi akşamı bulmaktı. Haşmet Bey, erkekler deniz hamamının yanındaki kadınlar deniz hamamından bazı güzel gövdeli yabancı kadınların çıkıp yüzdüklerini görünce, Davut'un Kristal'deki gibi gene "apışacağını" beklemişti. Fakat denizci, dönüp bakmıyordu bile, hatta Beyoğlu'nun o büyük kalabalığının ortasında, sanki denizde, dağ başında bir başınaymış gibi yürüyordu.

Akşam olunca, Davut Kristal'de kadınla gene karşı karşıya oturdu. Davut'un sabahtan beri duyduğu üzüntü, kadını görmekle dinmişti. Kadın, sağa sola şöyle bir göz atmak için, boynunun çevik bir silkişiyle başını çevirdikçe, saçları, Davut'a göre, ısıtıcı bir ateşle parlıyordu. Davut, içinden, "Bir kör bile, bu saçların ışıktaki harlayışını, göz kapaklarında, yüzünde bir güneş gibi duyar," diye düşünüyordu.

Kristal'den ayrıldıktan sonra, yatağına uzandı. Bazı yaşlı denizcilerin, deniz kızları hakkında söylemiş oldukları şeyler hatırına geldi: Güney kıyıları açıklarında, denizin sonsuz sessizliği içinde, sıra ateşiyle bağrıları yanan gemiciler, bazen ta uzaklardan, işitilir işitilmez birtakım türküleri duyar gibi olurlarmış. İşte o, deniz kızlarının koro halindeki türküleriymiş. O türküler, denizcilerin yüreklerine fena işlermiş. Ana koynunda dinlemiş oldukları ninnileri hatırlarlarmış. Sözde, daha önce bu sesleri dinleyenler, kürekleri, yelkenleri, dümen yekesini bırakır, kendilerinden geçkin denize atılır, o seslere doğru yüzerlermiş. Onları artık bir daha gören olmazmış. Davut da denizde birkaç kez, o türküyü uzaktan duyar gibi olmuş, bilinmeyen yerlere yol alma aşkının çıldırtıcı özlemine duymuştu. Yaşlıların söylediklerine göre, deniz kızının gözleri, tıpkı deniz gibi olurmuş. Yani şimdi yeşil, şimdi mavi olur, renkler birbirinin kovalarmış. Davut, Vedâ'nın amma da deniz kızına benzediğini düşünerek, uykuya daldı.

O gün, Büyükada'da deniz hamamına girdiği için mi, yoksa denizkızı hakkında söylenenler ve Arşipel'de geçirdiği hayatı hatırladığı için mi, her nedense duyduklarına ve geçirmiş olduğu deniz âlemine karıştırarak, düşünde Vedâ'yı gördü. Sözde Arşipel'deydi. Ay ışığının ıslıl ıslıl akan aşırılığında, yıldızlar sönmüşlerdi. İşte orada, ancak iki kişiye yetecek boydaki küçük bir adacığın üzerinde, Vedâ, yarı belinden aşağısı balık olarak ve kuyruğunu altına alarak oturmuş, ona bakıyor, bir türkü söylüyordu. Fakat türküsünü bakışından mı seziyor, yoksa dudaklarından mı dinliyor, işte burasını Davut pek kestiremiyordu. Davut'a, "Siz, insanlar tuhafsiniz, deniz kıyısında da örneğin sen, hemen hemen çıplak olarak geziyorsunuz; ama bu Kristal Bar'da ve kent sokaklarında, hava deniz kenarından hiç olmazsa iki misli daha sıcak olduğu halde, yarı çıplak gezemezsiniz. Çünkü bu iki şeyin birbirinden farklı olduğunu düşünüyorsunuz. Bu haliniz, aymazlık uykunuzun karabasanıdır," demişti. Denizkızı Vedâ, ona daha fazla yaklaştı. Âdeta üzerine eğiliyordu. Gözlerinden yeşil, mavi loş akıntılar gelip geçiyordu. Ona sırlı ve büyülü şeyler ima ve vaat eden bir sesle, "Şunu yapmak iyi, bunu yapmak fena diye diye yaşadığınız hayat, hayat değil, fakat kendinize ait fantezi bir karabasandır. Bu karabasandan neye uyanmıyorsunuz?" diye soruyor, sonra da, "Bu gördüğün karabasandan başka, benimle beraber göreceğin güzel düşler vardır!" diye fısıldıyordu.

Ne garipti! İşte bu denizkızı, şu Vedâ, tıpkı kendisi gibi pek doğal bir yaratıktı, kendisine herkesten yakındı, âdeta kendisiydi. Gurup ışığı kadar teklifsizdi o; rüzgâr kadar senlibenli ve özgürdü. Onda açık göklerin, orman içlerinde derin ve izbe yerlerin, uçan kuşların ve özellikle apaçık denizlerin hali vardı. Davut'a öylesine yanaştı ki; kirpik kirpiğe,

dudak dudağa gelir gibi oldular. Davut, ancak, denizin ayla ışıldayan yeşil dibini görüyormuş gibi oldu. Sanki dudaklarından, bütün içi soruluyordu. Ona, "Sana şuraya yürüyeceksin, şurada oturacaksın diyorlar, sana dapdar bir yerin kapalı sınırını çiziyorlar. Oysa bu daracık yere kıyas, bende ucu bucağı olmayan, havasında büyük serüvenler, iç açıcı özgürlükler esen engin uzaklıklar, açıklıklar var," diyordu. O yeşil derinlik Davut'u öylesine çekiyor; o günkü hayata bağlayan bağlarını öylesine tartıyordu ki, onları âdeta çatır çatır kopartıyordu.

Davut uyandı. Düşünde gördüğü bilmece dolu gülümsemenin tamamıyla etkisi altındaydı. O gülümseme herkesin, biraz da kendisinin, o güne dek para pul gibi -uğrunda insanların birbirini boğdukları-sözümona, parlak şeylerin üzerine, düş kırıklığının donuk gölgesini atmış, topunu da Davut'un gözünde kül gibi soldurmuştu. Davut Vedâ'ya, evlenme önerisinde bulunmaya karar verdi.

Ne var ki, giyinirken bu öneriyi, Marmaris'te diktirmiş olduğu giysiler sırtında olarak yapmaya utandı. Gerçi bu takımı, Marmaris'in en usta terzisi özene bezene yapmıştı; ama İstanbul terzileri, ne de olsa, daha iyisini dikerlerdi. O gün Haşmet Beyden Marmaris'te ödemek üzere para aldı. Terziye gitti. Bir çift de pabuç ısmarladı. Yeni giysilerini giydi miydi, İstanbul züppelerine, bir erkek gövdesinin nasıl olacağını gösterecekti.

Yalnız, acele acele diktirdiği elbiseyi iki gün sonra giyip de, aynada kendisine bakınca, ağlayası geldi. Terzi, ceketin belini pek dar yapmıştı. Belinden sonra ceket, yüzlerce pliseyle birdenbire çan ağzı gibi açılıyordu. Hele pabuçları? Kunduracı, sarı zemin üzerine, kara rugandan çizgiler döşemişti. İki ayağı, kocaman iki eşek arısına dönmüştü. Böyle rezalet mi olurdu? Ne giysiyi, ne de kunduraları

giydi. Kendisinde, Vedâ'ya yüzüne karşı evlenme önerisinde bulunacak cesareti de göremiyordu. Ona bir mektup yazmayı düşündü.

O akşam, otelin masası üzerine, dört köşeli bembeyaz kâğıdı açtı. O kâğıt, saatlerce önünde bomboş durdu. Dört köşeli kâğıdın, bazen karanlık bir odanın köşeli penceresinden görünen gurup sonrası ışığı gibi beti benzi atıyor, kül gibi soluyor; bazen de bir sobanın dört köşeli ağızından gürleyen kıpkızıl alev gibi yanıyordu. Böyle melek gibi bir kız, kendisini hiç sevebilir ve kendisiyle evlenmeye razı olabilir miydi hiç? Evlenme önerisinde bulunmak, ona küfür etmek gibi olurdu. Ama yazmazsa ne olurdu? Kesinlikle olmaz. Mutlaka, başını koltuğunun altına alarak yazmalıydı. Yazmak kararının şiddetiyle kasılarak, demir gibi katılaşmış bir çeneyle kâğıdın üzerine abanırken, farkına varmadan dişleri arasında kalemi öyle bir vahşetle ısırды ki, kalem iki parça olarak kâğıdın üzerine düştü. Yazmak kararı da işte bu noktada sona edi. Yazmayacak, ne yapıp yapıp söyleyecekti.

Gece olunca, Haşmet Beyle birlikte, Beyoğlu'nda yürüye yürüye Kristal Bar'a gidiyorlardı. Dükkânların, kahvelerin, pastanelerin ışıkları, yaya kaldırımlarındaki karanlığı yol yol ve renk renk biçiyordu. Dükkânına ve pastanesine göre, Haşmet Beyin ve kendisinin gövde ve bacakları, şimdi yeşil, şimdi mor olarak renk değiştiriyordu. Birdenbire Haşmet Bey,

"Yarın değil, öbür gün, Marmaris'e vapur var; artık Davut, sen dönsen fena olmaz. Babana vereceğim birçok talimat var" dedi.

Oysa, Davut'u Marmaris'e göndermesi, ona söylemiş olduğu nedenlerden dolayı değildi. O gün, Abdürrezzak'tan, "Bugün Bozkurt vapuruyla İstanbul'a hareket ediyorum" diye bir telgraf almıştı.

Artık Davut'u İstanbul'da alıkoymaya gerek yoktu. Zaten dalgıç, kaç günden beri, kendisine tuzluya patlamıştı.

Davut, "Peki!" diye cevap verdi.

Fakat şehrin her adımında değişen renkleri söndü, her taraf sanki zindan kesildi.

O gece Davut, Vedâ'ya evlenme önerisinde bulunmadı. Ertesi gece vardı ya! O gece ve ertesi gün, Vedâ'ya söyleyeceklerini tasarladı durdu. Vedâ'nın son gece canı sıkkındı. Aksaray'daki Harikza-degân apartmanında oturmakta olduğu iki odanın kirasını verememişti. Bu yüzden kendisini fena sıkıştırıyorlardı. Kokoz Cemal'den aldığı para –özel olarak başkaca para kazanamadığı takdirde– ona yetmiyordu. İşte bunlardan dolayı, o gece morfin tozunu fazla kaçırmıştı.

Gene eskisi gibi karşı karşıya oturdular. Ne var ki, kadının siyah kirpikleri altında, yarı örtülmüş yeşil gözlerinin yatay bakışı, Davut'a değil, bir tütsü gibi kıvrana kıvrana tellenen sigarasının dumanına dalmış bulunuyordu. Arasıra gözlerini dalgıca yavaş yavaş döndürünce bile, sanki o önünde değilmiş ya da saydammış gibi, bakışı uzaklarda kayboluyordu.

Davut söylemeye hazırlandığı şeylerin hepsini unutmuştu. Yemek sırasında sersemlemiş gibi susuyordu. Arasıra bakışında, her zamankinden daha tatlı bir yumuşaklık görülüyordu. Dudaklarından, göz seğriyişine benzeyen, görünür görünmez bir titreyiştir geçiyordu. Yutkunuyor, fakat bir şey söyleyemiyordu. Vedâ, önündeki söğüşün yarısını yedikten sonra, sigara kutusundan kırmızı saplı uzun bir sigara çıkardı. Davut hemen kibrit kutusuna davrandı, kadının bakışının açık mavisi, kibritin üzerine sanki bir çağlayanmış gibi akıyordu. Davut, o serin mavilerin kibriti söndüreceğini sandı. Sigara yanınca, o suların içinden bir güneş ışını geçti. Ne mucizeydi o! Kadın

teşekkür anlamında gülümsemişti. Davut'un dudağına yavaş yavaş çıldırtıcı sözler geliyordu. Kendisine dikkatle bakan bir insan, gözlerinin derinleştiğini görürdü.

Birdenbire kırık bir sesle, "Sizi seviyorum," dedi.

Kadın, "Ne dediniz? Affedersiniz, işitmedim," diye cevap verdi.

"Sizi seviyorum!"

İşte ondan sonra upuzun, işkenceli bir sessizlik başladı. Davut ya ölüm ya da aklanma kararını bekleyen bir sanık gibiydi. Neden sonra kadın:

"Lütfen, tuzluğu verir misiniz bana?" dedi.

Davut, "Gerçekten işitmekte olduğum bu mu, yoksa bir karabasan mı görüyorum?" diye düşünüyordu. Gözlerine bir karanlık çöküyordu.

Kokoz Cemal'le birlikte oturmakta olan Haşmet Bey, kafayı aşırı tütsülemişti. Arasına Cemal'e bir şeyler homurdanıyordu. Cemal,

"Yahu, kaç yıldır dinler dururum. Vazgeç artık! Bıktım usandım! Biraz çektin miydi, hemen bana namus dersi vermeye kalkışırsın. Müslüman olsa bari! Bu galiba senin sarhoşluk fikri sabitin. Ya bu Kristal Bar olmasaydı, sen ne yapardın? Köylerine gidip oranın o kadar övdüğün yok Kışlacık'lı Fadime'ymiş, yok o Gökçeler'li Hatice'ymiş, onlara sataşacaksın, değil mi? Bırak şu beni namuslandırmayı, görüyorsun ya, asıl ben seni namuslandırıyorum. Bu kurum namussuzluğu yaymıyor, tam tersine namusu koruyor," diye sesini yükseltiyordu.

Davut'un masasından, Cemal'in de sesini bastıran, cırlak bir erkek sesi geliyordu. Haşmet Beye,

"Akşamlar hayırlı olsun, vre Davuti! Eyi ki seni burada gördüm. Yoksam telegraf sekezektim. Vapor Bozkurdi batmış. Bana tzok lazim dalgici" diyordu.

Haşmet Bey bu sözleri duyunca, birdenbire ayıldı:

"Ne o? Bozkurt mu batmış?" diye Davut'tan yana döndü.

Orada, Davut'la konuşmakta olan Stavro Kolarides'i gördü. Dosdoğru oraya koştu. Kolarides'i tanıyordu. Ona Bozkurt'a ne olduğunu sordu. Batmış olduğunu duyunca, Davut'u sürüklercesine dışarıya çıkardı. Davut, afyon içmişe benzemişti. Sokakta Haşmet Bey, hem mendiliyle alınının terini siliyor, hem de Davut'a telaşlı telaşlı,

"Bak Davut, bir dakika bile gecikmemeliyiz. Benim Bozkurt'ta elli bin altın liram var. Bu Kolarides gâvuru leşi satın alır, gider çıkarttırır. O zaman git de paraları ara, onlar havada bulut, sen de onları unut olurlar," diyordu.

Vedâ, barda kalmıştı. Konsomasyondan alacağı parayı iyice yükseltmek için, kendi de çok içmiş, ona da çok içirmişti. Berbat bir durumdaydı. Gelecekteki yılları, göz önünde iğrenç çamurlardan, ağır yüklerden ibaretti. O gece, bir an geldi ki, dayanamadı. Onu kim tanıyacaktı? Çarşafını giymeden, zilzurna sarhoş, şapkasız, peçesiz, kendini sokağa attı. Paraları, kapamayı unuttuğu para çantasından yere dökülüyordu. Şafak söküyor, dükkânlar açılıyordu.

Hele neydi o karşıdaki mücevherci dükkânının vitrinindeki nişan yüzükleri, kangal kangal, sıra sıra, dizi dizi yüzükler! Altın, platin, elmaslı-elmassız, kalın-ince yüzükler gözlerini kamaştırıyordu. Sanki her rastladığı insanın parmağında, bir evlenme halkası parlıyordu. Gözü evlilik halkasından başka bir şey görmüyordu. Sokaktaki kalabalık bile, sanki bir evlilik halkasının içine girmişti. Yeryüzünde bunlar dönüyor, gökte de güneş fırıl fırıl çarkeden altın bir evlilik halkası gibi parlıyordu.

Yolda kalabalık, birbirinden ayrılmaz biçimde kitlenmiş (biri erkek, biri kadın) çiftler halinde yürüyorlardı. Herkes birbirinin koluna halkalanmış,

parmaklar parmaklara bağlanmıştı. Parmaklar oynadıkça, parmaklardaki altın halkalar birbirine dokunuyor, bar kızının beyninde şingirdiyordu. Çiftler, çift değil, dört ayaklı birer hayvanmışlar gibi yolda, yaya kaldırımında, fayton arabalarının önünde, arabacıların kamçılarından çıkan seslerle atların nal taktırtısı arasında koşuyorlardı. Tramvay tarafından çiğnenmemek için kaçarken bile, birbirinden ayrılmıyorlar; dört ayaklı olarak seğirtiyorlardı.

Vedâ, bir çığlık atarak odasına daldı. Ayakkabılarının birini masanın üzerine, ötekini de yatağın içine fırlattı. Hem katıla katıla gülüyor, hem katıla katıla ağlıyor, araya da vahşi vahşi içini çekiyordu. Yatağının üzerine yüzükoyun düştü.

O sırada, kapı yıkılırcasına açıldı. İçeri yaşlı karpıcı karı daldı: "Bre kaltak, o çığlıklar nedir? Apartman kiracılarını sabahın bu saatinde ayağa kaldırdın. Sende utanmak, arlanmak yok mu? Böyle zilzurna sarhoş olacağına kira parasını versene!" diye avaz avaz bağırdıktan sonra, kapıyı kırarcasına çarpıp çıktı.

Yarım saat sonra, apartmanın önünde, yaya kaldırımında toplanan elli altmış kişilik bir kalabalıktan ayrılan biri, ötekine, "İyi ki yanaşıp bakmadın, insan etinin, yağlarının sığır etine bu kadar benzediğini bilmezdim. Vallahi, arkadaş, içim bulanıyor. Hiç olmazsa bir ay ağzıma et koymayacağım. Nah, kadın böyle!..." dedi. Ve nasıl olduğunu göstermek için, önünde açık tuttuğu avcunun üzerine "şak!" diye öteki avcunu vurarak, "Akordiyon gibi kaldırımın üzerinde yamyassı olmuş. Hem de leş gibi içki kokuyor. Galiba karnını tulum gibi içki doldurmuş. Eh, en üst kattan, gökyüzünden düşüyormuş gibi düşer de, karnı patlamaz olur mu?" diye anlata anlata uzaklaştı. Kalabalıktan yaşlıca bir kadın, içli içli göğüs çekerek, gözlerini sıkarak, yanında yürüyen gençten iki

kadına, "Başını gördüm. Yaşı benzemesin ama, yeşil gözleri benim Muazzez'e benziyordu. İster Müslüman olsun, ister gâvur, bu da ana kuzusu, yahu! Muazzez'den bir aydır mektup alamadım. Acaba ne halde? Bir telgraf çekelim," diyordu.

Haşmet Bey, Davut'u sokak sokak sürüklerken, arasıra kendi başını yumrukluyor, dişleri arasından, "Ah, bu benim şanssızlığım! Vapur batmadı, batmadı da, tam bizim paralar içindeyken, kim bilir kaç kula- ca gidip oturdu! Şimdi dosdoğru Duvalis şirketinin acentesine gidelim. Acentelikte yoksa, evinin adresi- ni bulur, oraya gideriz. Vapurun nerede battığını soralım. Sen ne diyorsun bre Davut? Ne oldun, be adam? Dilini mi yuttun? Acaba dalgıcın erişebileceği derinlikte mi battı?" diye söyleniyordu. Davut,

"Kolarides'in dalgıç kullanmaya kalkışacağına bakarsan, dalgıcın varabileceği sulardadır. Kolarides, oraların derinliğini iyi bilir. Zaten oralı," dedi.

Davut'un derdi, ipi Haşmet Beyden kopararak gidip Vedâ'ya kavuşmaktı.

Galata'ya vardıkları zaman, seher, doğu göğünü aydınlatmaya koyulmuştu. Acentelik dairesinin kepengi çekiliydi. Fakat, acentelik tabelasının üstün- deki iki pencerede, ışık vardı. Haşmet Bey kepengi yumruklayınca, kepenk Bağdat kösü gibi gürledi. Yukarıda, yaşlı acente Kristoyanakos, yatağında bir çuval dolusu kemik halinde yatıyordu. Romatizmalı bacaklarının üzerinde, "Ah, of!" diye yürüyerek pencereye geldi. Aşağıdakilere ne istediklerini sordu. Haşmet Bey, Bozkurt için geldiğini ve aşağıya inme- sini söyledi. Kristoyanakos, Haşmet Beyin kerli ferli- liğini görünce, onu vapurda yakın akrabası boğulmuş yüksek bir memur sandı. Kemiklerini gıcırdata gıcır- data, inip kepengi kaldırdı.

Dükkânın içinde, gelen telgraflar, gözden geçi- rildi. Abdürrezzak Beyin kurtulanlar arasında bulun-

madığını, vapurun Yoran açıklarında, kıyidan bir, bir buçuk mil uzakta, otuz beş kulaç derinlikte batmış olduğu anlaşıldı. Haşmet Bey, "Ah, şimdi ne yapalım?" diye saçlarını avuç avuç koparıyordu. Davut'a dönüp, hemen gidip dalgıçları bulup daldırmak gerektiğini, şimdi dalgıçların nerede bulunabileceklerini sordu.

Davut, "Şimdi mevsim daha erkendir. Mutlaka şuradadırlar diye, noktası noktasına yer söyleyemem. Fakat, Ayvalık'la Çeşme arasında bir yerde olmaları umulur," dedi.

Haşmet Bey, hemen Çeşme'ye gitmek kararını verdi. Oraya varmak için, o gece Bandırma'ya kalkacak olan vapuru yakalamaları gerekti. Bandırma'dan trenle İzmir'e, İzmir'den de herhangi bir taşıtla Çeşme'ye gideceklerdi. Davut, Haşmet Beyden, otele gidip çantasını düzeltmek için, izin istedi.

Haşmet Beyden ayrılınca, derin bir oh çekerek, doğru bara koştu. Vedâ gitmişti. Delikanlının heyecanını gören garson Spiro, ona Vedâ'nın Aksaray'daki adresini verdi. Davut hemen oraya yollandı. Oraya varınca, binanın önünde, iki kişinin kovalarla su getirmekte, yaya kaldırımında enine boyuna yayılan kan lekesini süpürgelerle temizlemekte olduklarını gördü. Kapının önünde, kapıcı, kollarını testi sapı gibi yapmış, eşikte duruyordu. Davut, yüreği güm güm çarparak, kapıcıya Vedâ Hanımı görmek istediğini söyledi. Kapıcı, dizlerini vura vura, yapmacıktan gözlerini sıkı sıkı, "Ah, sorma evladım, bir iki saat önce bir kaza oldu, ta yukarıki kattaki pencereden, zavalılık düştü. Paramparça oldu," dedi.

Davut kulaklarına inanamadı. Yıldırım la vurulmuşa döndü. Kanı süpürmekte olan adamlardan biri, çamurlara karışan kanları göstererek, ağır şiveli bir Türkçeyle "Gadından galan nahacık işte bu vaa! Bundan gayrisini Aksaray garagoluna götüdülee!"

dedi. Kaldırımında birkaç kişinin toplanmış olduğunu gören gezginci satıcılardan biri, yanlarında durarak, birkaç kez; "Eğlencelik kabak çekirdeği!" diye seslendi. Aldıran olmadığını görünce, yoluna devam etti. Davut, durduğu yerde sendeler gibi olduktan sonra, hiçbir şey söylemeden, yokuş aşağıya karakola doğru, olanca hızıyla, koşmaya koyuldu. Yoldan gelip geçenler, onun yuvalarından uğramış gözlerini görünce, önünden kaçışarak yol veriyorlardı. Karakolda komiser, masanın üzerindeki evrakla yüzünü yelpazeliyordu. Davut'u görünce: "Of, bir dakika rahat yok! Ne o be, evlat, evini mi soydular, yoksa kardeşini mi bıçakladılar?" diye sordu. Davut Vedâ'yı görmek istediğini söyledi. Komiser, "Ha, iyi ettin de geldin. Biz cenazenin kaldırılması için Şehremaneti'ne yazdık. Ama, evrakın işlemi tamamlanıncaya kadar, ölü kokacak. Sen onun nesisin?" dedi.

Davut, kimsesi olmadığını söyledi. "O birkaç saat önce sağdı. Barda beraberdik. Siz mutlaka alıyorsunuz, Komiser Bey! Nasıl olur da ölmüş olabilir?" diye ekledi.

Komiser kaşlarını çatı. "Kimsesi değil misin?" Biraz duraladıktan sonra, "Ha, anladım. Aftosusun! Bak, oğlum, sana gösteremeyiz" dedi. Davut yine, "Efendim, nasıl olur? İki üç saat önce diriymiş, ölmemiştir" diye tekrarlayınca, Komiser: "Allah, Allah! Herkes, ölmezden birkaç saat önce, elbette diridir. Onu sana veremeyiz. Şehremaneti'nden evrak gelince, hayırlısıyla, dosdoğru Edirnekapi'ya yollarız. Ben kırk yıllık memurum, ne yapılacağını hiç bilmez olur muyum? Sana öğüdüm olsun; artık Vedâ yeryüzüne vedâ eyledi. Çivi çiviye söker, git de keyfine bak! İstanbul'da sanki bar kızı mı eksik, yahu!" dedi.

Fakat dinleyen kimdi? Davut, "Mutlaka diridir, göreceğim!" diye ayak diriyordu. Komiser öfkelenmişti.

Davut'a, "Bana baksana, ben deli güllâbiciisi değilim. Polisim, vesselâm... Haydi, işine git!" diye bağırdı.

Davut gideceğine sendeledi, bayılıp yere düştü. Komiser, "Fesuphanallah! Amma da top çocuk," diyerek polisleri çağırdı. Davut kendisine gelince, Komiser'e, "Affedersiniz sizi rahatsız ettim" dedi, uykusunda yürüyormuş gibi çıkıp gitti. O anda, duyduklarına yüreği çatlamadan birkaç saat daha dayanamayacağını sanıyordu. Nice nice kişiler, sabaha kalkamayacaklarını sanırlar da, gene dipdiri, akşamı da, ertesi akşamı da, hatta ertesi yılı da bulurlar.

Nasıl ki Bandırma'dan kalkan tren, sağında ve solundaki manzaraları dumanlarına, sert ısıklarına sara sara, arkada bırakıyorsa; vagonda Haşmet Beyin yanında büzülen Davut da, İstanbul'da yaşamış olduğu günleri acısına sara sara gözden geçiriyordu. İzmir'e varmış oldukları kendisine söylenince, derin bir uykudan birdenbire uyandırılmış gibi, sarsıldı. Çeşme'ye atla gitmek ona pek ağır geldi.

Haşmet Bey ün salmış bir tacirdi ya! İşte bundan dolayı, nereye giderse adı kendisinden önce varırdı. Gittiği yerin itibarlı tacirleri hep hoşgeldinize koşarlardı. Kâtipler, odacılar çantalarını, bavullarını hamallara bırakmaz, kendileri taşırlardı. Kasadarlar, muhasipler onun yatacağı yeri, döşeğini hazırlarlardı. Ticarethane sahipleri de lokantalarda ya da evlerinde kuzular, hindiler doldurturlar; bakkalında, çakkalında ne kadar nefais varsa, hepsini yemek masasında önüne sergilerlerdi. Asıl tuhafı, onu yüzüne karşı böyle şımartanlar -hatta idarehane bekçileri bile-, arkasından, "onun cemaziyül evvelini biliriz" diyerek, alay ederlerdi. Niçin böyle davranırlardı? Tüccardan birinin söylediğine göre, Haşmet Bey "cart" etti miydi, bin lira gürültüye gitti demektir, "curt" etti miydi, bin lira kâr eklendi demektir.

Çeşme'ye varınca Haşmet Bey, oranın en

zengin ticaretevinin idarehanesindeki baş sedire, sütunu üzerine konan bir anıt imiş gibi kuruldu. Bütün esnaf ve itibarlılar saygı içinde, elpençe divan durarak, kendisine upuzun bir susuş parçası tedarik ediyorlardı. Haşmet Beyin, gümbürtülü davudi sesiyle, o susuş parçasının ortasına, devekuşu yumurtası kadar kocaman bir inci yumurtlamakta gecikmeyeceğini biliyordu. Bir kez de yumurtladı mı, mutlaka insana, "Yahu, şu sessizliğin suçu neydi?" diye merak ettirirdi.

Sonunda Haşmet Bey, "Çeşme'de süngerciler var" diye buyurdu. Tepeden tırnağa göz kulak kesilmiş olan dinleyiciler görünmeyen iplerle harekete getirilmiş gibi hemen tasdik yollu baş sallayarak, "Aman efendim, ne büyük hikmet, âdeta bir vecize!" ya da, "Ne büyük söz!" gibi şeyler söylediler. İşte buna Haşmet Beyin içi sıkıldı. Çünkü niyeti asıl, "Süngerciler var mı?" diye sormaktı. Fakat istifini bozmadı. İçi meraktan yanmakta olmasına karşın, daha uzun bir susuş parçasının, yol kilimi gibi, önüne serilmesini bekledi; serilince de, içini yiyen soruları sordu.

Kendisine Çeşme'ye on gün önce bazı süngercilerin geldiği, ama nereye gitmiş olduklarının bilinmediği, bunları Çeşme'de ancak Balıkçı Hasan Reis'in bileceği söylendi. Ticarete kural, ne yapılmakta olduğunun başkasına sezdirilmemesi olduğuna göre, Haşmet Bey, Hasan Reis'i görmek üzere, tacirlerin yanından ayrıldı.

Hasan Reis, deniz kıyısındaki kahvehanelerin birinde, nargile içiyordu. Haşmet Beyle Davut'u görünce, ayağa kalkıp onları karşıladı. Haşmet Bey derdini açınca ona,

"Efendim, hiç üzülmeyin. Vapur otuz-otuz beş kulaç dipte olduğuna göre, bizim Marmarisli ve Bodrumlu dalgıçlar, onu baştan kıça güzelce arayabi-

lirler. Onlar kırk beş kulaçta bile (burada nargilesinin marbucuyla sokağı gösterdi.) nah, işte şu sokakta yürüyenler gibi gezebilirler. İyi ki Badı Badi Nuri'nin, Aliş'in çalıştıkları Megafon Şaban Reis'in kayığı Güllük'te. Şimdi bir telgraf çekin, sizi orada beklesinler. Güllük'ten Yoran yakındır. Güllük'te kendileriyle konuşur, uyuşur, doğru vapurun leşinin üzerine gidirsiniz. Bir iki saat içinde vapurdan alınmasını istediğiniz neyse, onu hemen bulup çıkarırlar. Şimdiden tezi yok, telgrafı çekin. Çünkü onlar bir yerde öyle uzun boylu kalamazlar. Bir de denize açıldılar mıydı, kışa kadar hangi karınağrısı yaban yerinde olduklarını bulmak, değme babayiğidin harcı değildir" diye Haşmet Beyin merakla yanan gönlüne su serpti.

Güllük'e telgraf çekildi. O kolay bir işti. Fakat Güllük'e nasıl gidilecekti? Yine İzmir'e dönmeli, oradan trenle Aydın'a, oradan da Anadolu'nun büyük bir kısmını, Muğla'dan, Milas'tan geçerek, at sırtında aşmalıydı. İşte bu, Haşmet Beyin yapacağı iş değildi. Çeşme'den bir motor kiralamalıydı. Çeşme'de ise ancak motorlu bir tek kayık vardı. Fakat, onu idare etmek için, hiç olmazsa iki denizci gerekti. Çeşme denizcilerinin hepsi de sefere çıkmışlardı. Gerçi Davut vardı ama, o bir kişi idi. Çeşme'de, bir de yaşlılığı dolayısıyla o yıl denize açılmamış olan Ateşoğlu vardı.

Neyse, kayık yeni onarım görmüş, sağlam bir tekne idi. Daha önce Güllük'lü Kara Yusuf'un idi. Yusuf bir kış günü, on beş mil uzakta, Farilya'da bir düğüne gitmek üzere, kızı on sekiz yaşında Zeynep'le denize açılmıştı. Kız, denizci kızı olduğu için, örümcek gibi ağ örür, balık avlar, dümen, yelken kullanırdı. Babasına havanın fena olduğunu, bu havada körfezi geçmenin tehlikeli olacağını söylemişti. Babası dinlememişti. Gitmişlerdi; gidiş o gidiş olmuş-

tu! Bir daha dönmemişler, cesetleri de bulunamamıştı. Eş dost, başlarını üzüntüyle sallayarak, "Tam düğüne gittiler!" derdi. Rüzgâr kayığı bir kumsalın üzerine yan getirmişti. Kayık, denizci olmayan Yusuf'un uzak akrabalarından birine miras kalmış, o da kayığı denizci olmayan bir Çeşmeli'ye ucuza satmıştı. Alan da, kârla satmak üzere kayığı iyice onartmıştı.

Hasan Reis, Haşmet Bey'e yapılacak başka bir şey olmadığını, kayığı kiralayarak, Davut'la Ateşoğlu'na idare ettirmesini, vakit kaybetmeden Güllük'e gitmek gerektiğini söylüyordu. Ne var ki, Haşmet, omuzları çökük, gözleri sönük, o doksanlık Ateşoğlu'nu görünce, böyle bir insan yıkıntısının gemide bir işe yarayabileceğinden şüphelenmişti. Fakat idarehanelerin bazı kâtipleri, "A efendim, iki yabancıyla denize açılmanıza hiçbir zaman razı olmayız" diyerek, kendisiyle gelmeye karar vermişlerdi.

Haşmet Bey, hemen o dakikada hareket edeceğini söyledi. Ateşoğlu, denize dönüp bir baktı, "Şimdi öğle vaktidir. Geceyi denizde geçireceğiz, bu havayı pek beğenmiyorum. Sabahleyin kalksam fena olmaz!" dedi. Haşmet Beyin gözleri faltaşı gibi açıldı. Kendisi her ne derse, karşısındakilerin, "Hay, hay! Ne büyük söz! İsbet buyuruldu!" diye tasdik edici cevaplar vermekte kusur etmemelerine alışkındı. Haşmet Bey, arzusuna ve düşüncelerine aykırı çıkan Ateşoğlu'na fena kızdı.

Oysa, Ateşoğlu tam ayar, has denizciydi. Dibine öyle iki yüz kulaç uzunluğundaki sondayla varılabilecek denizleri deniz değil, kara sayardı. Tabanı yok denecek kadar açık denizlerde, seksen yıl gezmişti. Atlas ve Hint Okyanusları arasında gidip gelirken, dört yüz tonluk koca karavellasının fırtınada nasıl batmış olduğunu şöyle anlatırdı:

"Hava sıcaaktı. Soluğumuz sanki hava değil,

gübre kokan bir yön, bir pamuktu. Âdeta orba gibi kaynıyor, buram buram ter buharları salıyordu. Birbirimize fkeleniyorduk. Kpeşteyi boyarken habire küfreden lostromoya, motorun makinisti, 'Senin yatakların kızmış. şu bizim kalın gres yağından ye, yoksa aksiyonunu yakacaksın!' diyor, öteki de, 'Nasıl kızmayayım, boya da boya! şaka değil, demir pası bu! On gün önce tekne beyaz gelin elbisesi gibi lekesiz ve pürüzsüzdü. Baksanıza şimdi; Arap'ın suratına döndü!' diye homurdanıyordu. tede Koca Rıza, il Hayri'ye ödünç verdiği bir mecidi istiyordu. il Hayri ona, 'Deli misin, yahu? Denizin ortasında parayı nereden bulayım? Sen de mecidi alıp, burada nereye harcayacaksın? Bu kadar sevdalıysan, git de karaya kırmızı fenerli bir ev a. Hoş bunu da yapamazsın ya! Denizcisin. Bari denizde, grandi direğinde, kırmızı fenerli bir gemi gzdir. İşte o zaman hepimiz, elde dürbün, acaba Koca Rıza'nın kırmızı fenerli gemisi nerede kaldı? diye, ufukları kolaçan ederiz. Sen bize rampa edersin, para kpeştede, mal güvertede diye şart koşarsın. Bak, o zaman, deniz ortasında milyoner olursun,' diye bağırıyordu. Koca Rıza da, 'Ulan, ağzını topla! Kadını gizlice getirip, direk sahanlığına çıkartan sen değil misin? Utanmadan koca kayığı cenabet ettin!' diye haykırıyordu. Tam bu sırada, deniz kuşlarının yüzlercesi kayığa gelip başaltına, kıaltına, ambara gizlendiler. Bunlar ne oluyor? dememize kalmadı, ufukta bir karayel belirdi. Birdenbire, sanki kanadı doğudan batıya ulaşan koca bir kuş üzerimize abandı. Gz gözü görmez oldu. Bir ılgın yeldir esti. Direkler, vaktiyle ormanda dallı budaklı birer ağaç olduklarını mı hatırladılar ne, bir feryat bir gürültüdür kopardılar. Dünya kara bir topaç gibi döndü, döndü. Kıyıda idik. Ben kendimi bir kayanın üzerinde buldum. Denize baktım. Ne kayık vardı, ne Koca

Rıza, ne Çil Hayri, ne İostromo, ne de makinist. Denizin başı o kadar dönmüştü ki; kayığı da, tayfayı da unutmuştu."

Haşmet Bey, Ateşoğlu'nun karşıt fikrini duyunca, bir an, şaşkınlıkla duraklamıştı. Sonra "Ben şimdi kalkacağız diye emrediyorum. Senden düşünceni sormuyorum. Sen kim oluyorsun? Haydi, doğru kayığa, şimdi kalkacağız, vesselâm" dedi.

Ateşoğlu'nda, kayıtsız şartsız yaşanmış bir deniz hayatının kendisine sunmuş olduğu hemen hemen tanrısal bir umursamazlık vardı. Görmüş geçirmiş gözleri, karşısında durmakta olan Haşmet Beyi sanki hiç görmüyor, onun ötesinde, engin ufka dalmış bulunuyordu. Yavaş yavaş Davut'a döndü "Haydi oğlum, kayığa gidip hemen kalkmak üzere alesta olalım!" dedi.

Davut, Ateşoğlu'nun yüzünü görünce, bir an için, İstanbul'u da, Vedâ'yı da unutmuş gibi oldu.

İki denizci arkalarını dönüp de biraz ayrılınca, Haşmet Bey, yanında duran ticarethane kâtiplerine; "Efendim, bunlara yüz vermeye gelmez! Herife istediği parayı verdik, tabii kayığı ne zaman istersem, o zaman yürütmek zorunda. Fakat nankör herif, ödevinin ne olduğunu hiç kavrayabilir mi?" diyordu.

Kâtipler, "Amma da namus ve şereften nasipsiz adammış! İnsan, yeryüzünde bunlar gibi bir insan olduğu için, insanlığından da utanacak. Ne olacak, efendim? Sizin demincek buyurduğunuz gibi, nankör herifler!" diye ağız kullandılar.

Birkaç gündür günler, masmavi bir ateş gibi doğuyor, sular kararırken de, yalnız bazı göğü değil, her taraf kıpkızıl harlıyordu. Haşmet Beyin sözleri değil, işte bu durum Ateşoğlu'nu üzüyordu. Çünkü engin ona, Haşmet Beyin diliyle değil, ta çocukluğundan beri anadili gibi öğrendiği bir dille, çok kötü

şeyler anlatıyordu. Ateşoğlu, Haşmet Beyin ve gönüllü gelen üç kâtibin oturmaları için, kayığın dumbuçosunun (kayığın kış tarafında, kaptana ait kulübemsi bölüm) önüne kilimler ve halılar serdirmişti.

Demir kaldırıldıktan sonra, Ateşoğlu, Davut'la yolculara hayırlı yolculuklar diledi. Dümeni hemen sancağa bastı. Çünkü hava bozarsa, Sisam ile Anadolu kıyısı arasındaki havuz gibi yerde bulunmayı istemiyordu. Hem Darboğaz'dan niçin gece geçsindi? Pruvayı dosdoğru Çeşme adalarıyla Sakız adası arasındaki açıklığa çevirdi. Sisam açıklarından güne-ye rota tutacaktı.

Sisam adasının üst burnunu kıyılarıken, akşam oluyordu. Ortalıkta çıt yoktu. İşte bu, hiç de hayra alâmet değildi. Davut batıya doğru baktı. Ondan sonra, Ateşoğlu'nun gözlerini aradı. Ateşoğlu "Bu gece Sisam'da, koyların birinde barınsak fena olmaz!" dedi. Haşmet Bey, "Yoo! Olmaz. Yolumuza devam edelim. Deniz dümdüz ya!" diye ferman saldı.

Kirli ufukta oklar gibi uçan kızıl bulutlar görünüyordu. Onların üzerinde de, yığın yığın bulutlardan, göklerde dev gibilerden kule, şadırvan, selâtin camileri, yıkık, viran minareler beliriyordu. Mezeleri önlerine sermiş içmekte olan kâtipler, Haşmet Beye, "Yerden göğe kadar hakkınız var, efendim! Deniz dümdüz. Tembel herifler, gece yol alacaklarına limanda yan gelip uyumak istiyorlar!" dediler.

Gün batarken, göklerde büyük yangınlar harladı. Sonra çevreye bir loşluk çöktü. Gök görüldüsünün koca sesi, uzaktan uzağa homurdanarak, mesafeleri alıyordu. Sisam kıyılarında deniz, sanki kuvvetli bir "Ah!" ile iç geçirerek, çarpıp çekiliyordu. Davut, Ateşoğlu'na eliyle Sisam kıyılarını gösterdi. Onları gözetlemekte olan Haşmet Bey, "Yol verin, korkmayın!" diye bağırdı.

Haşmet Bey, parasını çalmak için Davut ile Ateşoğlu'nun canına kıymalarından korktuğu için yanına kâtipleri almıştı. Hiç gece, yaban yerdeki gibi limana, kendi ayağıyla tuzağa girermiş gibi, gider miydi?

Davut'sa Ateşoğlu'nun kayıkta bulunmasına için için seviniyordu. Sanki ihtiyar kaptan kayıkta bulunmakla, gelmekte olan fırtınanın yarı yükünden fazlasını omuzlarında kaldırıyordu. Bir de şu vardı: Şimdilik, ılık ılık horlamakta olan fırtınanın ilk solukları, Davut'u biraz daha Vedâ özleminden uzaklaştırıyordu. Ona düşmanın yaklaşmakta olduğunu bildiren sağanaklar, engini hafif hafif sararken, Davut'un ruhundaki denizciyi uyandırıyordu. Ateşoğlu'na bağlandıkça, diğerinin anısından çözülüyordu.

Birdenbire, evrenin üzerine, ağır bir karanlık abandı. Sanki ölü gözü gibi yanan bir ışık, apansızın, kapkara bir avucun içinde sıkılarak, söndürülmüştü. Bu sırada Davut'la Ateşoğlu, en yeni, sağlam ipleri, yelkenleri çıkartıp armayı donattılar. Gemi, insanın tam tersine; asıl fırtınaya karşı, kılık kıyafetinin en yenisini giyinir, gelin gibi hazırlanır. Güverte, takıntı olacak ıvır zıvırlardan pembe yanak gibi tertemiz tıraş edilip perdahlanırdı. Bu arada da Haşmet Beyle kâtiplere, itiraz kaldırmaz seslerle, hemen pılıpırtılarını toplayıp ambara inmeleri söylendi. Onlar da, ses çıkarmadan, sus pus olup öyle yaptılar.

Dünya zindan kesilmişti. Sanki sürü sürü devler, enginlerden ağır zincirleri sürükleyip getiriyorlardı. Geminin yanı başlarından, birdenbire, uzun çığlıklar savurup geçti. Sanki, korkunç bir felâket tarafından kovalanan cinler, başlarının saçları diken diken olmuş, gözleri patlamış, çan havliyle alabildiklerine kaçıyorlardı. Ege denizi uysal sanılır; oysa rahvan atın tekmesinin ne denli pek olduğu unutulur!

Artık göğün her tarafı, şimşeklerle çapraz biç-

lip, paramparça ediliyordu. Denizin yüzü yırtılmış, darmadağın olmuştu. Çökük omuzlu Ateşoğlu ise, şimdi âdeta gençleşmiş, boyunca dimdik irkilmişti. Ricası üzerine Davut, onu, dalga alıp götürmesin diye, kış bodoslamasına göğsünden, belinden, dizlerinden sağlamca bağlamıştı. Şimşek çaktıkça dişleri şimşek gibi parlıyordu.

Uzaklarda öten milyonlarca trampet, çalınan davul ve kös, Ege'nin en büyük kasırgası Provezza'nın ayaklandığını ilan ediyordu. Fakat ak saçlı kaptan, daha ilk çığlıkta, yazgının kendisini çağırان sesini tanımıştı. Okyanusta boğulan tayfasını hatırladı. Davut'a işaret etti. Davut yanına gelince, sesini duyurmak için onun kulağına, âdeta gırtlaklarını parçalarcasına, "Haydi, oğlum, sen makineyi işlet, işlemesine dikkat et!" diye bağırdı. Bu gürültüde Davut kendisine ne dendiğini hayal meyal işitebildi. Aşağıda motorun başına geçti. Ateşoğlu güvertede yalnızdı. Sırtının kamburu kalmamıştı, elif gibi dimdik duruyordu.

Ambarda sarsıntı korkunçtu. Çakıltaş safrasının altından sular, yalnız farşları değil, güverte braçiyollarını bile yalıyordu. Haşmet Beyin her sözüne, kahve dövücüsünün "hınk!" deyciliğini etmiş olan kâtipler, artık Haşmet Beyle değil, kendi dertleriyle uğraşıyorlardı.

Deniz Haşmet Beyin çalımını, kurumunu silip süpürmüştü. Sağına soluna bakınayım derken, kulağında kamçı gibi bir şey şakladı. Bu bir dolu tanesi idi. Biber gibi yaktı. Bunun ardı sıra, hemen bir top patladı, kocaman bir davul çalındı. Bu da yıldırımdı. Haşmet Bey şaşakaldı. Gök gürültüsüne bir emir savrulunca, "Evet, efendim! Sepet, efendim!" diye taklalar kıla kıla, ufkun ötesine defolup gitmesi gerekmez miydi? Ne edepsiz, terbiyesiz bir gök gürültüsüydü bu!

Fırtına korkunçtu. Kasırğa aynı anda türlü türlü şeyler yaratıyordu. Dövyüyordu, yırtıyordu, paralıyordu, gürlüyordu, insanın soluğunu tikiyordu. Herhangi bir tek ses, top patlaması bile olsa, bu gürleyişin içinde kayboluyordu.

Haşmet Bey, ömründe ilk olarak, gerçek bir şeyi gerçekten duymaya başladı: O da korku idi. Kasırğa denilen ejder, Haşmet Beyin sapasağlam bir dünya, bir evren sandığı saygınlığını, o yalancı binayı, soluğuyla paldır küldür yıkıyordu. Gemi, birdenbire, kapkara sonsuzluğun hangi uzaklığından yıkıla devrile geldiği belli olmayan bir dalgaya bir dağa çarpıyormuş gibi çatıyordu. Gemi pruvasını rüzgâra doğru çevirdi; titreye titreye, baş döndürücü yüksekliklere çıkmaya koyuldu. Ta tepeye çıktıktan sonra, boşluğa yuvarlanıyormuş gibi, hızla inmeye başladı. Herkesin gövdesi içinde -ciğer, barsak, mide, işte ne varsa- sanki hepsi boşandı.

Haşmet Bey, ölçüye gelmez kuvvet ve öfkenin ne demek olduğunu; siftah görüyordu. Bildiği dünyayı, yaşadığı apartmanından, somaki mermer banyo ve tuvaletten ibaret sanıyordu. Gemi, üzerine yığılan suyun o tonlarca ağırlığı altında, bir çöp parçası gibi, çatır çutur edince, Haşmet Bey öyle bir korku çığlığı kopardı ki, gövdesi derisinin içinden cascavlak fırlayıp çıkacakmış gibi oldu.

Motor dairesinde tepeden tırnağa kadar makine yağı ve mazota bulanmış olan Davut, kapkara bir cehennem zebanisine benziyordu. Gemi yalpadan kalkınca, Davut sevinçle, "Yaşa!" diye bağıırıyordu. Fırtına kapkara bir tüneli andırıyordu.

Yukarıda Ateşoğlu, büyük Provezza'yla bir ölüm kalım düellosuna girişmişti. Düşmanın gözüne bakıyor, onun gizli niyetini, nasıl ve nereden vuracağını tahmine uğraşılıyor, rüzgârı, denizi, karanlığı kolluyor ayağının altındaki geminin sıkıntısını duyuyordu.

Çünkü tekne, bir ayakkabı gibi yabancı bir cisim değil, kendi ayağı ve kendi eli gibi bir organıydı. Ateşoğlu gemiyle yekpâre olmuştu. Kendisi geminin beyni, geminin irâdesi idi.

Arada bir şimşekler göğü kılıç gibi biçiyor, ama aydınlatmıyor, gözleri kamaştırarak büsbütün kör ediyordu. Gök yarıldıkça Ateşoğlu'nun dümen yekesi elde, mermer bir sütun gibi dimdik durduğu görülüyordu. Rüzgâra bakan gözleri sanki yanan iki kordu. Kerpeten gibi sıkıldığı çenelerinin arasında dişleri parlıyordu. Denizde yürekler acısı bir yoksuzluk durumu vardı.

Ateşoğlu, tam on altı saat fırtına ile böyle savaştı. Fırtına, o bitmez tükenmez dalgalarıyla, onun ruh sağlamlığını âdetâ kemiriyordu. Kafası kendisine, geminin daha uzun zaman dayanamayacağını söylüyordu. Gemi Çeşme'de, Rüstem Usta tarafından onarılırken seyretmiş, piron demirlerini, ustanın takmakta olduklarından iki kez daha kalın takmasını söylemişti. Fakat Rüstem Usta kulak asmamıştı. İşte şimdi geminin açılıp dağılması olasılığı vardı. Gemi, sancak ve iskele omuzlarıyla, bir dağı kaldırıyormuş gibi mecalsiz bacaklarının üzerinde titreye titreye, güç belâ irkilebiliyordu. Makine dairesinde Davut kara kara terler döküyor, gözleri faltaşı gibi açık, geminin çarpan yüreği sayılan motora dikkat ediyordu. Dışarıda olan bitenden haberi yoktu; onun işi, o işleyen yüreğin durmamasına bakmaktı. Ambarda Haşmet Beyle kâtipler, kendilerinden geçmiş yerlere serilmiş bulunuyorlardı. Arasına kalkıp, birbirlerinin üzerine kusuyorlardı.

Tam bu sırada, göklerden, ceviz kadar dolular boşandı. Dolu ve yağmur, paniğe tutulmuş yüz binlerce askerin bağrışa bağrışa kaçışmasını andırıyordu. Yağmurun damlaları denizi bir kazan gibi kaynatıp fişildatıyordu. Güvertenin üstü, dolu tanele-

rinden, bir deniz kıyısı çakıllığına dönmüştü. Provezza, birdenbire doksan derece diriçça ederek, batıda kırılmıştı.

Şafak çoktan sökmüştü. Davut, Ateşoğlu'nu sarılıp öpmek için, güverteye çıktı. Ateşoğlu, haça gerilmiş İsa gibi, dümende duruyordu. Davut seslendi. Cevap alamadı. Arkaya düşen başı, bulutların arasından bir pırlanta gibi parlayan sabah yıldızına bakıyor gibi idi. Dümende, deniz tanrısı Neptün'ün ta kendisine benzeyen ak sakallı adam, birkaç dakika önce, can vermişti. Dünya yolculuğunun sonuna, son fırtınayı yenerek, son soluğunu son savaşa vererek ermişti. Davut, bodoslamada bağlı olduğu yerden Ateşoğlu'nun çözmeyerek, dümeni kullandı. Yedi sekiz mil ötede, Güllük görününce, ambardakiler de yavaş yavaş kendilerine gelmeye başladılar.

Rüzgâr bulutları silip süpürdü. Yağmurun ardından gök, koyu mavi bir ipek gibiydi. Sanki yağmurla yıkanmış tiril tiril bir kumaş gibi, kurumak üzere göklere serilmişti. Rüzgârda mavi mavi yapraklanıyordu. Fırtına geçmiş gitmiş kötü bir düştü sanki. Dağ, taş, deniz, öyle cennet gibi bir dünyada fırtınanın olanaksız olduğunu ilan ediyora benziyorlardı.

Ateşoğlu'nun kefen ve tabut masrafını karşılamak için, denizciler, kendi aralarında para topladılar. Ölüsü musalla taşında beklerken, iskeleye bağlı kayıklardaki Girit'li gemiciler.

"Deniz! Deniz! Zehirli deniz!"

"Sen ki adamızı hep yas içinde yaşatırsın!"

diye başlayan hazin bir denizci türküsü tutturmışlardı.

Karaya adım atan Haşmet Beyi, sağında solunda yürüyen karşılayıcıları, "Aman efendim, bütün gece merakımızdan göz yummadık. Ne cesaret, efendim! Yıllardan beri fırtınanın böylesi görülmemiştir!"

yollu dalkavukluklarıyla, çevrelemişlerdi. Karşılایıcılar o tumturaklı davudi sesiyle, "İyi ki gemide biz vardık. Yoksa herifler, köpek ölüsü gibi bizi pisi pisine boğduracaklardı. Efendim, tedbirli davranmak gerek. Bir de tedbirde çabuk hareket etmek. Tedbir almak bir, çabuk davranmak iki. İşin öncesi de, sonrası da budur. Tabii tecrübe de lâzım" diyordu. Onlar da,

"Evet, efendim, hakkınız var. Önce tedbir, sonra sürat, tecrübe de üçüncü gelir. Çok doğru buyurdunuz" diye kavuk sallıyorlardı.

Güllük'te, Megafon Şaban Kaptan'ın dalgıç kayıklarının oraya yakın (sekiz on mil) Sali adalarında bulundukları anlaşıldı. Davut, küçük bir yelkenliye atladığı gibi, onları çağırmak üzere, Güllük'ten ayrıldı.

Bazı geceler, kıyı bölgeleri insanları, sisler arasında bir geminin yanaşır gibi olduğunu fark edince, geminin içinde hayal meyal seçilebilen denizci gölgelerinin, tanıdıkları kaptanların yahut tayfaların birinden birine benzetirler. Kimi köylü, gördüğü gölgenin birini Korsan Kerimoğlu'na, Hoşbulduk Selim Dede'ye, kimi de Dalgıç Hasan'a benzetirdi. Sanki denizde boğulmuş olan bu denizcilerin ruhları, öteki dünyada rahat edemeyerek, gene sevmiş oldukları bu denizlerde gezmeye gelmişlerdir. Köylüler, gemi dümeninde dimdik duran, ak sakallı bir adamı görürlerse, birbirlerine usulcacık: "Ateşoğlu, galiba!" derlerdi saygıyla.

Güllük açıklarını ve Mandalyat körfezini alt üst eden Provezza fırtınası, asıl yıkıcılığını Gökova körfezinde göstermişti. Bazı yerlerde, yüz yaşındaki koca melengiç ağaçlarını saman çöpleri gibi kırıp kırıp

yerlere çalmış, hırlayan dalgalarının bir pençe salıy-la, kıyıda, deniz yüzünden on, on beş metre yükseklikte bulunan iki üç tonluk dağ parçası gibi kayaları sökerek, denizin yedi sekiz kulaç dibine çekmişti. İşte o gün, Tiycan evindeydi.

Fakat kasırgada gümbürdeyen ev, ona daha fazla, çalınmakta olan bir davulun içinde olduğu duygusunu veriyordu. Bazı köy evlerinin damları, çocukların havalandırdıkları uçurtmalar gibi, havada tenger menger dönerek, uçup gidiyorlardı. Rüzgâr ocakta ateş demiyor, kül demiyor, har vurup harman savuruyordu. Fırtına değil de, sanki depremmiş gibi, arasıra taş ev, ta temelinden zangır zangır sarsılıyordu. Fatma, Zehra, Ayşe, Elif, birbirlerine, "Bir bardak su ver" gibi basit sözleri işittirebilmek için, avaz avaz haykırmaktan artık bıkip usanmışlardı.

Akşam üzeri, sular kararmadan önce Tiycan, kıyıya gidip denize bir göz atmak istedi. Kapıyı açayım dedi, ama kapının kanadı öyle bir kuvvetli duvara çarptı ki; kapı tokmağı takımıyla, olduğu gibi, duvarın toprak sıvasına saplandı.

Köyden bir sigara içimi ötede, Tosun Efenin yakın turp tarlası, iki karış deniz suyuyla örtülmüştü. Ürkmüş kefal balıkları, turpların yosunlar gibi salınan yaprakları arasında alay alay yüzüyorlardı. Elif buradan geçemediği için, Haşim Ağanın palamutluğundan dolaştı. Çocukluğunda ilk denizi gördüğü yere, koca kumsallığa vardı. O upuzun kirpikli kara gözle-riyle, ufukları süzdü. Ta uzaklarda, kaynayan bembeyaz köpükler arasında, bir kara noktayı seçebildi. O nokta bir kayık mıydı, yoksa dalgaların karşiki kıyidan koparıp sürmekte olduğu koca bir çam kütüğü müydü? Akli, kayık ve kütük fikirleri arasında dalgalanakaldı.

O kara cisim yanaştı. Tiycan sonunda bunun bir kayık olduğunu fark etti. Kayık, kıyidan üç yüz metre

açıktayken, kayığın bordasını apansızın, koca bir ünleme, kavradı: On gırtlaktan, insanların o acı elvedası yükseldi. Sonra, enginin gürleyen sesi, her şeyi boğdu. Dalgalar, alabora ettikleri kayığı, bir dikiş makinesi masurası gibi altüst ederek, fırıl fırıl döndürüyordu. İnsanlar ise, dalgaların kamçısıyla, çemberler gibi döndürüle döndürüle, götürülüp getiriliyorlardı.

Ege rüzgârı, Tiycan'ın saçlarını kara alev dilleri gibi savuruyordu. Kız felâketi gördü. Başkalarını çağıracak vakti yoktu. Üstünü, başını yırtarcasına çıkarıp attı; bütün utancı cesarete çevrildi. Çırçıplak gövdesini rüzgâra verdi. Habire daldı. Daldıkça, duru suların kanayan yeşili altında gövdesi, ok gibi kayan bir ağartı oluyordu. Suları çınlata çınlata, bir ya da iki kişiyi kumların üzerine sürükleyip çıkarıyordu. Üçüncü olarak kurtardığı, bir ana ile ananın sıkı sıkı tuttuğu yavrusuydu.

Köyden de bir kayığın yanaşmakta olduğunu görmüşlerdi. Tiycan dalıp dalıp denizden adam çıkarırken, köyden de battaniyelerle, çarşafarla bir sürü insan yetişmişti. Tiycan, kurtarmak işine hiç ara vermiyordu. Kıyı kızının çıplak gövdesi, buluttan çakıp çıkan şimşek gibi içtendi. Görenler hayretten, hayranlıktan, korkudan başka bir şey duymuyorlardı. Parlayan gövdesinin ışığında, kara ve çirkin, ne varsa, hepsi de nurdan kaçan karanlıklar gibi paniğe tutulmuşlardı. Yalnız, kıyıya en son yetişen Hacı Resul'ün gözlerinde, üzerine basılarak yassılanıp patlayan bir domatesin sululuğu vardı. Bu gözleri görünce Tiycan, bir iğrenmedir duydu. Can kurtarmak heyecanı içinde çıplak olduğunun bile farkına varmayan Elif utandı. Giysilerini kaptığı gibi, bir çalının ardına saklandı. Zaten denizde iki kişi kalmıştı. Onları da imdada yetişen erkekler kurtardılar.

Kıyıda herkes çekilip gitti. Tiycan orada bir

başına kaldı. Şu deniz Aliş'i vurmuştu. Elini, kolunu tutmaz etmişti. Az önce de, göz göre göre, on kişinin canına kıyacaktı. Gece oldu. Rüzgâr hâlâ denizin o koca sesini kıyıya getiriyordu.

Hacı Resul, zaten Tiycan'ı çıplak görmezden önce de, harman yanından geçerken, ya da çeşme başında testileri doldururken ona dikkatle bakardı. Kız büyümüş, gelişmişti. Tiycan'ın canlılığı dışa vuruyor, giysilerinin edasında bile beliriyordu. Ne var ki Elif'te, lâubaliliği, yaltaklanmayı, "Seni seviyorum. Ah! Vah!" gibi yanaşmalık sözleri daha dudağa gelirken, yasaklayan bir hal vardı. Hacı Resul, Danacıların Hanife'ye başvurdu. İşte bu kadın, işin çekirdekten yetiştirme ustasıydı. Bir kıza ya da kadına kene gibi yapışması; er geç onu mutlaka baştan çıkarırdı. Göz koyduğu insan, yedi sekiz yaşında bile olsa, onu büyüüp kız olduğu, evlendiği, kadın olduğu, ana olduğu zamanlara kadar kovalar, huyunu, suyunu, zayıf ve kuvvetli yanlarını öğrenir, ahlâkının kendi çıkarına göre gelişmesine de yorulmak, usanmak bilmeyen bir inat ve sabırla uğraşırdı. Danacıların Hanife'nin en kolay avları, Kısmet Taşı'na çıkıp da "Bahtım, kocaya gidecek vaktim!" diye bağırırlardı. Fakat Tiycan'ın vakti gelmiş olduğu halde, bahtını avaz avaz çağırdığı yoktu. Danacıların Hanife bir sürü ağız aramalardan, yoklamalardan sonra, bu işin zorca olacağını Hacı Resul'e bildirdi. Gerçi bu şeylerde zorluk Hacı Resul'ün iştahını pek kesemezdi ama, her nedense Tiycan konusunu bir an için bir kenara bırakmıştı. Ama kızı çıırçıplak görünce, arzusu pek fazla kabardı. İki yıl önce Kerimoğlu'na kurulan pusuya katılalıdan beri, Hacı Resul, Tekirambarlı Hurşit'i yanından ayırmıyordu. Hurşit Efeye, "Şu Elif kız zor av! Sen de oradaydın, denize çıırçıplak daldığını gördün ya! Doğrusu, yaman kancık!" diye dert yandı. Hurşit, "Tüfeğin

vurmazı, kadının da düşmezi olmaz. Sen meram ettikten kelli, tekeden süt çıkarırsın, ağam!" diyordu. Hem Hanife, hem Hurşit, Hacı Resul'e, bu iş ne denli zor da olsa, bir gün muradına ereceğine yemin billâh ediyorlardı. Bu sözler ona güvenç veriyordu. Biliyordu a canım! O okşayıcı, yanık sesine, gözlerinin merhamet dilenen o hazin bakışına, hangi karı, hangi kız dayanmıştı ki, bu da dayansın? Bunun da usul usul akli çelinirdi. Zorbalığın, tepe tepe çiğneyip murdar etmenin -gel keyfim, gel- safası sonra olurdu. Hangi çiçekten bal alacağını, balı nasıl alacağını bilirdi. Önce ağzıyla bal döker, sonra ardıyla sokardı. Fakat bu kez gecikmeye gönlü razı değildi. Hacı Resul böyle düşünürken, Hurşit, "Hem de ağam, kardeşi Aliş artık ortada yok, demektir. Deniz onun sırtını yere getirdi, onda kol bacak bırakmadı," dedi.

İşte o gün bugün Tiycan, nereye giderse gitsin, Hacı Resul, gölgesiymiş gibi mutlaka önüne çıkar, ardınca yürür, sağında, solunda peydahlanırdı.

Megafon Şaban Kaptan'ın süngerci filosu aylardan beri deniz deniz gezmişti. Hep insan uğrağı olmayan ıssız, yaban kıyılarda dolaşmış, bir kerecik olsun, postaneli limana uğramamıştı. Bundan dolayı tayfanın hiçbiri, kadınlarından, çoluk çocuklarından mektup alamamışlardı. On beş gün kadar önce Çeşme'ye varınca, oradan evlerine telgraf çekerek, Güllük'e mektup göndermelerini yazmışlardı.

Gemiler, doğrudan doğruya, Güllük'e gitmemiş; Büyük Sali adasına yanaşmışlardı. Çünkü limana uğrayınca, limandan ayrılırken, bir sürü uzun ve masraflı resmi işlemler yapmak, tomar tomar kâğıtlar yazdırmak, pullayıp damgalatmak gerekiyordu. Bunun için kayıklar, insansız, gayri resmi, Sali

adasına demirlemişlerdi. Sandalların birinden biri, her iki üç günde bir, Güllük'e uğruyordu. İşte bu uğrayışlardan birinde süngercilerin adresine gelmiş olan mektupları almış, Sali adasına getirmişti.

Denizciler, üç aydır karı ve çocuklarından uzakta bulunuyorlardı. Bazen uzaklık, duyulan bir türküyü düşselleştirir a! Bu ayrılık da o etkiyi yapmıştı. Denizcilerin gözünde kadınları, bütün tersliklerinden, huysuzluklarından sıyrılmış bulunuyordu. Evlerinde geçirmiş oldukları o her günkü basbayağı hayat, şimdi gönüllerinde, hatırlarında garipsi bir türkü olmuştu.

Güney illerinin geceleri, başka gecelerden daha koyu, daha derin olur. Yıldızların el uzatılınca tutulacak kadar yakın gözükmelerine şaşılır. Birkaç gün önceki Provezza fırtınası yüzünden bütün gemiler, sırayla ölü dalgalar üzerinde yavaş yavaş kalkıyor, sonra denizde bazen –uzaktan işitilen birkaç seyrek çan sesini andıran– dingg! dingg! edişlerle ilerliyorlardı. Güvertede yatan gemiciler, o gece, tıpkı yıldızlar gibi, birbirine her zamankinden daha yakın düşmüşlerdi. İçten içe gönüller, birbirine kaynamıştı. Bu, olağanüstü bir yaşantıdır. Çünkü deniz hayatında, yürekler acıyla ne denli kıyılsa da, vurdumduymazlıktan gelinmesi, insanın başı kırılrsa da, gene tınılmadan işin alayına varılarak gülünmesi şarttır.

O gün mektuplar dağıtılırken, herkesin işkence kertesine varan merakından dolayı, yüreği güm güm çarparken, dişler inadına kısılıyor, kaşlar çatılıyordu.

Alman mektuplarda neler çıkmamıştı? Kimisinin kadını mektuba, memleket tütünüdür diye, kendi elceğiyle sarıp sarmalayıp dil ve dudaklarıyla yapıştırdığı sigarayı kapatmıştı. Kimisi de, kendilerini ilk vermiş oldukları gecenin anısı olarak, düğün gecesi giymiş oldukları elbiselerinden, makasla bir küçük parça kırpıp göndermişlerdi. Böyle mektupları alan-

lar, bakışlarını büyücek bir yıldıza ya da o sırada doğmakta olan aya takmışlardı. Gözlerinin bakışı, iki cennete dönmüştü.

Mektup almamış olanların haliyse pek fenaydı. Bunlardan biri Badi Badi Nuri'ydi. O hep karısından konuşmak isterdi, fakat yutkunur yutkunur, kendisini tutardı. O gece, Aliş'in döşeğinin yanına bağdaş kurmuştu. Dalgıç Naim'le Kara Yusuf, az ötede yanyana ayakta durmuş, alabandaya abanıyorlardı.

Aliş, "Budalasın, be kardeşim! Bu akşam, ağzına bir lokma ekmek koymadın. Yüzünden, gözünden acı akıyor" dedi. Sözünün burasında gülümsedi; "Hiç avrat yüzünden, güzelim balık çorbasından vazgeçilir mi? Kaçtır ben sana çıtlatıp duruyorum, yazmazsa, varsın yazmasın diye. O seni merak etmeyince, sen onu niye merak edesin?" Fakat, birdenbire, yapmacık, şakacı hoyratlığından vazgeçerek, Badi Badi Nuri'ye ta can evinden kopup gelen bir sesle, "Arkadaş, biz de insanız! Evet, karımız, evimiz, barkımız var. Var ama, biz asıl denize aitiz" dedi. Kendisine korkunç bir ağrıya mal olan şiddetli bir hareketle elini küpeşteden tarafa sallayarak, "Dinle!" dedi. Okyanus engin, pürüzsüz göğsünü, solugan edasıyla, kıyı kumsalının üzerinde indirip kaldırıyor-du. Denizdeki zincirin iki halkası dinggg! dedi. Aliş sözünü sürdürerek, "İşitiyor musun suyu? Suyun evi, barkı var mı? Şimdi buradadır, şimdi şurada... Onun sesi, en yakın arkadaşının sesi gibi gelmiyor mu kulağına? O bizdendir, biz de ondanız! Sen niye yüreğini küflendirip duruyorsun?" diye söylendi. Bunu söylerken sevincin mi, acının mı; (belki ikisinin de!) en yüksek aşamasına varmıştı. Burasını kim bilebilirdi? Bu sözler Nuri'ye, saplanan bir bıçak etkisi yaptı. Nuri titredi.

Bu sırada yanlarına Zimba yanaştı. Hiçbir yerden mektup beklemediği için, mektupları getir-

mek üzere Güllük'e giden sandala, bir şişe rakı ısmarlamıştı. "Onlara zarf içinde kuru mektup gelecek bana da bari şişe içinde rakı gelsin!" diyordu. Zimba da mektup isterdi, fakat mademki karısı rahmeti rahmana kavuşmuştu, o da işi acı tatlı alaya vurup, rakıya kavuşsundu. Zimba, o anda çakırkeyifliğinin konuşkan devrindeydi. Ağarmış bıyıklarını iki eliyle sağlı sollu uzata uzata burarak, Nuri'ye, "A oğlum, anladık. Derdin belli. Hem uzun, hem acıklı. Beni dinle, uzun olduğu için de, acıklı olduğu için de çekilmez. Boşver, gitsin! Hem, dur bakalım, yaşın başın ne ki? Talih senin yaşındakilere karşı tıpkı kadın gibidir. Şimdi sever salınır, şimdi sevmez, tekmeler!" diye konuşup duruyordu.

Megafon Şaban Kaptan'la Etem Reis, pruvanın sancak omuzluğuna dayanmışlar, dertleşiyorlardı. Arasına Megafon, "Deme, yahu?", "Yok, a canım!" gibi naralar salıyordu. Etem Reis'in sanki düşünceyle alnı kanıyordu. Başını önüne eğdi. İri, donuk sesle anlatıyordu:

"Beyaz bir ateşti. Giysilerini giyince, söndürülmüş gibi oluyordu." Sonra, sözleri anlaşılmayan bir inilti halini aldı. Biraz sonra, ne dediği gene anlaşılmaya başladı:

"Canım gibiydi. Köyde kulübemiz ta tepede, denizin üzerindeydi. Dalgaların gidip gelişini, birlikte seyrederdik. Ben denizdeyken, iyi giyinmiş bir bey gelmiş. Ben görmedim, seferden dönünce, dedikodusu kulağıma çalındı. Bana gülümsediği gözlerle başka kimseye gülümsemesini istemiyordum, vesselam. Sonra şu da vardı: Bana, adalara giderken, 'Etem, bir iki saksı karanfil, bir de Girit yasemini getir. Evin pencerelerine koruz,' demişti. Sanki bunu derken, konuşmuş olan o değilmiş de, ben içimdeki bir isteği sözle bildirmişim gibi oldu. Çiçekleri getirdim. Vallahi, yapraklarının sayısını cebimizdeki paraların

sayısını bildiğim kadar sayar bilirdim. O da öyleydi. Hani ya, o fiskosların edildiği sıralar vardı ya? Seferden gelmişim. Çiçekleri kurumuş buldum. Nasıl anlatayım? Onun gözlerini de ölü buldum. Bir akşamdı, kapının önündeydik. Kadın, guruptaki bulut gibi kıpkızıldı. Ona sordum. Üzerine iyiden iyiye eğilmiştim. Rüzgâr esiyordu. Saçları sağa sola uçuyordu. Bazen de yüzüme değiyordu. 'Doğru mu?' diye sordum. 'Evet!' demedi, ama, 'Hayır!' diyerek de yalan söylemedi. Ah, onun yerine ben, 'Hayır!' diye haykırabilseydim! Fakat o bakışı böyle haykırmamı yasak ediyordu. Ona, 'Herifi seviyor musun?' diye sordum. Birdenbire ölü gözleri parladı. Önümde irkilerek, bir hapishaneden kurtuluyormuş gibi sevinçle, 'Evet!' dedi. Ne dediğimi bilmeden, 'Nasıl olur?' diye sormuşum. İki eliyle ceplerinin önünü yırtarak, bana, göğsündeki mor çürükleri gösterdi. Hiç utanmıyordu. Savaşta aldığı yaraları övünçle gösteren bir er gibi gösteriyordu, onları!... Bak, Şaban! Şu iki elimi görüyorsun ya? İşte bu ellerle boğazını kavradım. Neredeyse alnım alnına değecek şekilde üzerine eğildim: 'Seni seviyorum!' dedim. 'Öyle seviyorum ki hem de...' Zorla toprağa, önüme diz çöktürdüm. Sıktım! Sıktım... Sıktım... Sıktım... Gözlerine bakıyordum. Gözleri faltaşı gibi dondu. Yüzü de yamrı yumru oldu. Ağız bir tarafa yamuldu. Aşağıya sarkan dudağının köşesinden salyaları aktı. Güzeldi. Ne bileyim? Canayakındı. Onu amma da çirkin etmişim. Saçlarım diken diken oldu. Sonra kaçtım... Kaçtım..." dedi, fakat denizin soluyuşu gene sesini örttü.

Biraz sonra, Şaban Kaptan'ın iri sesinin, "Vicdan" dediği duyuldu. Fakat Etem Reis, sinirli sinirli, "Ne vicdanı, be yahu? Ben onu düşümde bir milyon kez gördüm. Hep göğsünü açıp açıp çürüklerini gösterir. Ben de mutlaka boğarım. Yerde basılıp,

sıcakta kurumuş bir kurbağa ölüsü gibi arkada bırakır, kaçarım. Fakat, işin kötüsü vicdan değil: Öyle bir şey yok! Yalan, yalan var!" dedi. Sesi gene duyulmaz oldu.

Megafon, "Yahu, senin neren yalan? Bana bir tane konsan, yamyassı edersin!" dedi. Öteki, "Aldatsam aldatsam başkasını aldatırım, kendimi aldatamam a! Ben kendi gözümde canlı bir yalan oldum. Her işte doğruyu dobra dobra söylüyorum! Beni dinleyenler, 'Amma da doğru adam' diyorlar. Ah, onların söylediği gibi doğru olsam! Beni öyle görenler doğru, bense yalanım. Ben yalan olmasaydım, söylediğim doğru sözün -başımı da kırsalar-tadına varırdım. Şimdi, bir haksızlığı görünce tepem atıyor. Niye haksızlık yapsınlar, efendim? Sesimi salıverince kendi kendime içimden 'Sen yalansın! Sen yalansın!' diye bağıriyorum. Ne kadar haklı davranırsam davranayım, kendimi dünyanın en alçak yalancısından daha alçak görüyorum. Ölünceye kadar canlı bir yalan olmaya mahkûmum! İşte, bundan dolayı, çokluk konuşmuyorum," diye anlatıyordu.

Etem Reis durunca, gene Megafon Şaban Kaptan'ın sesi işitiliyordu. Ondan sonra gene Etem Reis, "Sen demincek bana derdini yandın. Eğer onun gönlünde başka bir mutluluk umudu varsa, bırakmam da bırakmam diye eteğine yapışma. Boşver, gitsin! Ama onun gidişi, gözünde günü zindan edecekmiş. Varsın etsin, çünkü doğrunun yalan olması pek korkunç oluyor. Acı geçer, yahu! Bir gün gelir, artık acımaz. İnsan geleceğini kendi istediği gibi kuruyor. Ah, şu geçmiş! İnsan ona el salıp, 'Sen böyle olmayacak, şöyle olacaksın' diyerek, onu istediği gibi değiştirebilse! Evet, bu olsaydı da ben gene ben olacaktım. Kaba saba, bakımsız, nasırlı, içer, oynar, denizci... Fakat gene ben, ben

kalmakla birlikte, kendi gözümde, bambaşka olacaktım!" dedi.

Etem Reis epeyce devam etti. Vakit gecikiyordu. Birçoğunun başları, "Evet, evet" dermiş gibi sallanıyordu. Biri kısmı yatıp uyumuş, bir kısmıysa yatmış ama, gözlerini yummamıştı. Yalnız kıyıdaki kumsalda dalgaların fişş fişş ötmesi, kayıkların ine çıka beşiklenmesi, gözlerin hepsini de ağırlaştırdı. Ay ışığında, güvertede uyuyan gemiciler, savaş bittikten sonra savaş alanındaki yaralılara ve ölümlere benziyorlardı. Direkteki makaraların ya da küpeştedeki civataların arasına cık... cık... edişine, bazılarının diş gıcirtısı karışıyordu. Gece gündüze doğru ağarmaya başlar-ken, ortalıkta, tam bir sessizlik vardı.

Aferin Ali uykusunda, "Ne yapayım, param yok!" diye homurdandı.

O yıl, süngercilerin işleri pek kötü gitmişti. Nereye uğradılsa, kumanya masrafını bile çıkarcak sünger bulamamışlardı. İyi ki Çeşme'den ayrıldıktan, Sisam boğazını geçtikten sonra, Menderes ağzının biraz güneyinde, kıyıda bir başına yaşayan bir balıkçıya rasgelmişlerdi. Ona seferlerinin ne kadar aksi gitmiş olduğunu anlatmışlardı. Balıkçı, "Eşek adasının berisinde, adanın kıyıdan taraftaki burnunu Sisam'ın koca dağıyla denkleştirin. Beşparmak dağlarının sonuncusunu, Yoran'ın üzerine getirin. Atın iskandili, yirmi kulaştır. Tam üzerindesiniz. Yarın sabah oraya uğrayın, belki kısmetiniz oradadır," demişti. Süngerciler, "Yarın sabahı kim bekler? Hemen şimdi gideriz!" diye yerlerinden fırlamışlardı. Balıkçı, "Deli misiniz, yahu? Siz oraya varıncaya kadar, karanlık basar. Oraya dört saatta varamazsınız. Hem orada, şimdi dağ gibi denizler inip kalkıyordur!" demişti. Fakat dinleyen kimdi? Balıkçıya, "Bizim motorlarımız var. Çabucak gideriz, hem gece de olsa dalarız. Sen kayığını bizimkine bağla! Ne

duruyoruz? Haydi denize!" diye bağırmışlardı. Kayıklar, içlerine atlayan gemicilerden, davullar gibi gümbürdemmişti.

Sığın üstüne geldikleri zaman, sular iyiden iyiye kararmıştı. Ufuktaki buğu ardından hayal meyal ağaran yeni hilâl, bir gelinin sanki duvak arkasından sezilen gülümsemesiydi. Yirmi kulaç dip pek karanlıktı. İlkın Kara Yusuf dalgıç formasını giyip dalmıştı.

O gece deniz, korkunç şekilde yakamozluydu. Bir gece önce denizin yüzü yekpare zindanken, o gece, ufka kadar harıl harıl yanan ışık alanlarından ibaretti. Dalgıç, karanlık suda, sanki ay ışığından yapılmaydı. Zifiri karanlık bir odada, havada yüzer gibi, tavana çıkan, sağa sola giden ay gibi parlak bir insan gövdesi düşünölsün; dalgıçlar tıpkı öyleydi! Şu farkla ki dalgıç, her hareketiyle, gökkuşakları gibi renkli hâleler salıyor, elini oynattıkça dört tarafa sanki mücevherler saçıyordu. Suyun içi de, kayıp giden renk mucizelerinden, bir periler ülkesi olmuştu. Renk renk balıklar, hareket ettikçe, birer kuyruklu yıldız oluyor, durunca da üzerlerinden sessiz sessiz pırlantalar süzölüyordu sanki. Deniz memelerinden, gelin telleri gibi, gümüş ve altın teller akıyordu. Dalgıcın miğferinden çıkan hava kabarcıkları, sanki renkli incilerdi. O inciler birbirinin etrafında pervanelerek, yüze uçuşarak yükselen minyatür boncuklar oluyorlardı. Düş dolu bir Ege dibi gecesi idi bu. Kara Yusuf süngerleri gözüyle ayırt ediyordu. Onların kara kadife zemini üzerinde iğne kıvılcımlar yanıp sönüyordu. Yalnız bunların yabanıl sünger mi, yoksa iyi sünger mi olduğunu anlamak için, eliyle yoklaması gerekti. Bunu yapıyordu. Kolunu hemen hemen her uzatışta, eli süngerin yumuşaklığına değiyordu. Onları çabucak koparıp apoşiye (apoşi; ağzı çember biçiminde, telden yapılma, torbamsı, büyük gözlü ağ) tikiyordu.

Yukarıda küpeşteye abanan öteki dalgıçlar, Kara Yusuf'u yukarıya ışıklı bir tütsü salan bir ağartı halinde görüyorlardı. Birdenbire kılavuz Etem Reis, "Kara Yusuf, aşağıdan müjde işareti verip duruyor. Dip sünger doluymuş. Hey, öteki dalgıçlar! Alesta olunuz!" diye bağırıyordu. Gemiciler, kollarını birbirinin omzuna koyarak, bir hora tepmişlerdi. Kara Yusuf'un yüze gelmekte olduğunu gören Hovarda Haydar, "Hazır olun, Yusuf eşek gibi yükleniyor!" diye feryadı başmıştı. İşte o gece, sabaha kadar işlemişlerdi. Balıkçı, "Yahu, size ne oluyor? Sığ buradan kaçacak değil a. Uyuyun da, yarın gündüz gözüyle dalarsınız," demişti. Fakat kulak asan olmamıştı. Hatta Çil Fevzi kendisine, "Hani sen de bilirsin, on, on beş kere balığa gidersin de, hiçbir şey çıkmaz, bu sanatın Allah belâsını versin, diye bu işi bırakmak üzereyken, son bir kez denize çıkarsın. İşte o son kez, inadına o kadar çok balık çıkar ki, gene öyle tutmak umuduyla, iki üç yıl boşu boşuna balık peşinde koşar, hapı yutarsın. İşte bu gece, bizim öylece hapı yuttuğumuz gecedir. Ses çıkarma, rahatına bak, burada, güvertede yat, uyu. Biz bu sığı, keselerimizin içi gibi bomboş edinceye dek Yaradana sığınıp, batar çıkar dururuz. Hani burada dağ gibi deniz oluyor, diyordun. Bak, maşallah sütlüman. Fırsattan faydalanmalı!" demişti. Balıkçı, süngercinin ne demek istediğini mükemmelen anlamıştı. Güldü, "Böyle şeyler yalnız biz balıkçıların başına gelir, sanırdık," dedi. Fevzi, "Denizci, değil miyiz? Hepimizin alın yazısı budur!" diye cevap verdi.

Bu sığda bir hafta kadar işlemişler, zararlarını az çok kapamışlardı. Sali adasında uykuya varmazdan önce, süngercilerin çoğu, "İyi ki daha kışa varmadan o sığı bulduk. Yoksa halimiz yamandı!" dediler.

Fakat dalgıçlar, Sali adasında çok kalmadılar. Adanın karşısındaki Torba koyuna taşındılar.

Oradan, yarım saat yürüyünce yarımadanın öbür yüzünde, Bodrum'a varılabiliirdi. Bütün Bodrumlular şehre taşındılar.

Badi Badi Nuri Bodrum'a, Bodrumlularla gitmedi. O neşeli insanların arasında falsolu nota gibi kalarak -az buçuk da olsa- neşelerini bozmak istemiyordu. Onun için, onlar gittikten bir iki saat sonra, Bodrum'a doğru yol aldı. Marmaris'teki karısından mektup almadığı için, ona, Bodrum'dan telgraf çekmek, para göndermek istiyordu. Kendisine Güllük'te, "Sana mektup yok!" denince, sanki boynunun kemiği "çat" diye kırılmıştı. Ne diyeceğini bilememişti. Ta neden sonra insanüstü bir kuvvetle kendini gişenin önünden alarak, birkaç adım sendelemiş, sonra aklını başına toplayarak yürümüştü. Bu kadar çok üzüldüğüne kendi de şaşmıştı. A canım, bir çeyrek sonra Bodrum'a varıp telgraf çekecekti ya! Böyle bir şey yapmış olmak, Marmaris'e feryadını duyurmak bir avuntu olacaktı. Ta tepeye, yokuş başına varıp da Bodrum kalesini, apak şehri, Arşipel ve Sporad adalarını, koskoca yüksek Datça yarımadasını, onun da ötelerinde Marmaris denizlerini görünce, gözleri doldu.

Kendi yüreğiyle ıssız denizlerde aylarca başbaşa kalınca, gelip geçen bir güzel gün gibi, insan olarak, geçip gidici olduğunu öyle için için duyardı da, kendi gibi doğum ve ölüm yoldaşı olan insanoğulları kalabalığını, onların seslerini, bakışlarını ve özellikle gövdesinde ona göre bütün insanlığı yaşatan karısını arardı. Fakat, on beş gün karada kalınca, gene denizi özleyecekmiş. Varsın, özlesin! Doğuştan böyleydi, kaderiydi bu! İnsanın eğirti ve böğürtüsünden, terinden, yapmacığı ve yalanıyla dolanından kaçmak isterdi. Açıklardaysa, çirkinlikleri de olsa güzel, aksaklıkları da olsa masum insanlara sarılmayı ister-

di. Gönü, denizin dalgası gibi Şimdi içeriye, Şimdi dışarıya akarak gidip gelirdi.

Davut, Megafon Şaban'ın süngercilerini Sali adasında bulamadı. Buna çok canı sıkıldı. Yoksa, akıllarına esip, denize mi açılmışlardı? Bazen, böyle delilikleri tutardı. Fakat Davut içinden biliyordu: Bunlar deliliklerinde, başkalarının akıllılıklarına kıyas daha akıllı davranırlardı. Böyle düşünürken Karabatak Davut, uzun menzilli denizci gözlerini etrafında gezdirdi. Ta uzakta, Torba önünde, hemen hemen deniz kıyısında, denize kadar dayanan çimenlerin üzerinde, martı kuşları gibi, süngerci filosunun o nokta nokta beyaz teknelerini seçebildi. O saat o yana dümen kırdı. Fakat rüzgâr öndendi. Akşama dek volta vurdu.

Torba'ya varınca, Megafon ve ötekilerine niçin geldiğini söyledi. Kaybedilecek vakit yoktu. Bodrum' dakilere haber salındı. Güllük'e gelmeleri için yol verdiler. Geceleyin rüzgâr kesildi. Kayıklar ancak saatte bir iki mil yapabiliyorlardı. Etem Reis, Megafon'un büyük kayığında, dümeni başındaydı. Diğer kayıklar bir buçuk mil kadar geriden geliyorlardı. Etem Reis, gözleri uykudan süzülen arkadaşlarına, "Yarın, belki yorulacaksınız. Gidip yatın. Ben geceleyin böyle havada gemi kullanmaya alışkınım," dedi. Herkes yatmaya gitti. Hava sisliydi.

Seher vaktinden az önce, Megafon'un kayığının arkasından gelen öteki kayıklar, iki üç gomina önlerinde, Şaban Kaptan'ın yüzlerce tonluk koskoca tirandilinin, sisler üzerinde oturan heybetli bir kümü-lüs bulutu gibi, ta kontrababafingosuna kadar ağardığını gördüler. Onun dümeninde, o kırılmaz susuşuyla sargılanmış olarak, Etem Reis'in vakur bir dağ

kulesi gibi dimdik durmakta olduğunu sanıyorlardı. Kayık rüzgâra borda veriyordu. Hayra yorulacak bir hal değildi bu, koca gemi, sanki kendi haline bırakılmıştı. Megafonlarla ünlediler, cevap alamayınca, büsbütün merak ettiler. Hemen, yedekte çekmiş oldukları sandallara atlayarak, küreklere dayandılar. Koca kayığın güvertesinde kimsecikler yoktu. Buna şaşılar. Derhal ambara atlayıp, oradakilerini uyardılar. Şaban Kaptan yukarıya fırladı. Dümende kimseyi göremeyince, şaşakaldı. "Etem Reis! Etem Reis!" diye her tarafa bağırıyorlardı. Fakat cevap olarak, ancak diğer kayıklardan angılanan kendi çağırışlarını duydular. Fakat denizin cam gibi yüzünde, ne karan bir leke, ne de ses olarak bir çıt vardı.

Kıyıda serin serin sabah rüzgârı yelpazelenmeye başlamıştı. Rüzgâr Anadolu kıyılarında toplanan buğuları yavaş yavaş denize sürerek, denizin sisleriyle karıştırıyor, o dumanlardan koca koca çevrintiler peydahlanıyordu. Denizden sanki boğulmuş olanların ruhları tüterek, doğmakta olan gün içinde görünmek için, belirsiz heyulâlar halinde, açık denizlere kaçıyorlardı. Etem Kaptan da, sessiz, bu heyulâlara mı karışmıştı? Bütün denizcilerin içine, bir yoksuzluk duygusudur çöktü. Etem Reis de mi, gölgeler arasında, gölge olup uzaklara gitmişti?

Gün ağarmaya koyulunca Megafon, geminin kış bodoslamasının önünde, güvertenin üzerinde, bir kafakâğıdı buldu. İlk yaprağında şunlar yazılıydı: "Buradaki paraları, fukara arkadaşlara dağıt!" İşte bu kadar, içinde yirmi dört lira vardı.

Şaban Reis, bu kafakâğıdını. Güllük'te, kendi ve diğer denizcilerin ifadeleriyle birlikte, sorgu yargıcına verdi. Etem Reis'i, hüviyet cüzdanının verilmiş olduğu nüfus dairesinde aradılar. Etem Reis'in otuz yıl önce ölmüş bulunduğu cevabını aldılar. Bazı gemiciler, "Demek ki Etem Reis'in adı bile yalanmış! Adam-

cağızla bunca yıl birlikte çalıştık. Onu tanımamışız," dediler. Şaban Kaptan bu sözlere çok kızdı: "Yahu, amma da tanımadık! Kafakâğıdına ne bakıyorsun? İnsan dediğin yaratık, nüfus tezkeresinin bittiği yerden başlar!" diye bağırdı, sonra da "Zaten, dediğine göre, ona bir yalan olarak yaşamak ağır geliyor-muş!" diye ekledi.

Dalgıçlar, Etem Reis'i yitirmiş olduklarından, sıkıntılı sıkıntılı, Güllük'e vardılar. "Bu seferin ilk üç ayını kimseyi kaybetmeden geçirdik, diye şükrediyorduk. Al sana, varan bir!" diyorlardı.

Güllük'te, Haşmet Bey, Şaban Kaptan'ı kahvehanede önüne oturtup, derdini yandı. Ona, "Vapur Yoran açıklarında, kıyıdan bir, bir buçuk mil uzakta otuz kulaç derinlikte batmış. O Abdürrezzak budalas, salonun içinde sıralanan kamaraların birinde olacak. Marmaris'ten sordurduk. Oradan, biri erkek, biri de kadın olmak üzere, birinci mevkie yalnız iki kişi binmiş. Erkek yolcu Abdürrezzak olacak. Marmaris'ten kalkmadan önce, bana Bozkurt vapuruna bineceğini telgrafla bildirmişti. İşte paralar oradadır, yani birinci kamaralardan birindedir. Ah, şunları bir çıkartabilsen!" dedi.

Şaban Kaptan, "Peki, bu paraları çıkartmak için bize ne vereceksin?" diye sordu. Haşmet Bey "Peşin yüz lira, çıkarınca da yüz lira daha veririm," dedi.

Kahvenin bir köşesinde nargilesini tokurdattmakta olan İdris Kaptan dayanamadı: "Yahu, bu para pek azdır. Dalgıçlar vapurun üst tarafından girecekler, alt salona giden merdivenleri inecekler. O zaman koridora gelmiş olacaklar. Ondan sonra koridora dalacaklar; kamarayı bulup kapısını açacaklar, içeri girip araştıracaklar. Hava borusu dört beş kavis, yani

deve boynu yapacak; eğer marpucu, yani hava borusunu iyi kullanamazlarsa –ki bu pek güç olacak– boru dirsek yapacak. O zaman dalgıç hemen nalları dkecek. Sünger avlamaya benzemez bu. Sonra Etem Reis Akdeniz'in en iyi kılavuzuydu. O başını alıp, yolundan saptı. Allah rahmet eylesin! Bu çok tehlikeli iş! Makinenin lastik hortumundan geçirdiği hava, tömbeki dumanına benzemez. Sizin verdiğiniz para, kayıkların kaza yerine gidiş masraflarını bile karşılamaz. Sonra, vapuru arayıp bulmak lâzım!" diye söylendi.

Haşmet Bey, "Vapuru bulmak işten değil. Koca vapur, yahu!" dedi. İdris Kaptan, "İş pazarlığı gelince, kolay olur. O söylediğiniz yerde, sade benim bildiğim, dört tane vapur var. Önce hangisinin hangisi olduğu bulunacak. Belki de kumlarla örtülmüştür," diye karşılıkta bulundu.

Ötede kahvesini içmekte olan yetmişlik dalgıç, Yengeç, felce uğramış bacaklarının üzerinde yan yan yürüyerek, Haşmet Beyin yanına geldi; "Haşmet Bey, şu halimi görüyor musun? Bana da otuzumdayken, ha dal bre, derlerdi. Bir gün, bir vapura dalıp, ambar yolcularını yokladım. O çağda, bacağımın karıncalanmasına, gidişmesine kulak asmazdım. Adam sen de, soğuk algınlığı, kulunç, falan der, geçerdim. Bir gün, bir vapurun içinden bu şimdi gördüğün halde çıktım ve artık onmadım!" dedi. Heba olmuş hayatına acıyordu. Fakat kendine acıdığına utandı galiba. Güldü; "Yani sandığınız kadar kolay değil, demek istiyorum," dedi, sonra; "Ha, şunu da söyleyeyim: Tutukluğum yalnız yeryüzündedir. Beni kırk elli kulaç indirin, gene kuş gibi uçarım," diye ekledi.

Haşmet Beyin bu sözlerle kulak astığı yoktu. O vereceği parayı düşünüyordu. Zaten âdetiydi, para teklifinde bulununca, teklifinin karşısındakine adama-

kıllı sinmesi ve onun protesto hamlesinin tükenmesi için, bir süre sessiz sessiz beklerdi. "Verdiğim para çok bile," dedi, gene ağzını kapadı. İdris Kaptan, "Çok para değildir. Demincek size söyledim a! Hava borusu beş altı köşe yapacak. Havanın gitmemesi ve dalgıcın boğulma tehlikesi büyüktür. Bu iş, sizin için ne kadar çok da olsa, eninde sonunda, bir para meselesi, ama dalgıçlar için bir can meselesidir. Sen ne istiyorsun, Şaban Kaptan?" diye sordu.

Şaban Kaptan, "Efendim, bu işi biz bin liradan bir para aşağıya yapamayız. Bakın, dün gece bir arkadaşımızı kaybettik," diye cevap verdi. Bu pazarlık bir iki saat sürdü. Haşmet Bey, bütün deniz dibi kumlarının kendisine kin bağladığını ve kalkıp kalkıp geminin üzerine oturmakta olduklarını sanıyordu. Onun için acele ediyordu. Kolarides'in hemen işe başlaması tehlikesi de vardı. Bu yüzden sonunda, sekiz yüz lira vermeye razı oldu.

Bir iki saat Etem Reis'in kaybolması işiyle uğraşılar. Ondan sonra, filo halinde, Yoran'a doğru yol verdiler.

Oraya varınca, ilk dalışı yapmak üzere, Badi Badi Nuri dalgıç tulumunu giydi. Başına maden miğferini geçirdiler. Gerdanındaki maden çemberi sıkı sıkı vidaladılar.

Hava verecek olan makinenin tekerleğini döndürmeye başladılar. Giysinin tulumu içeriye verilen havayla şişti. Nuri birkaç saniye duraladı. Bu işte her zaman ölüm olasılığı vardı. Fakat ölümü düşünmüyordu. Alışkanlığı dolayısıyla artık tehlikeyi hor görüyordu. Canı sıkındı. Mektup gelmediğinden dolayı bu kadar üzgün olmasına şaşıyordu. Eliyle hava valfini açtı. Denize daldı. Miğferden hava kabarcıkları uçuyordu.

Talih ona yardım ediyordu. Dalınca ıra uzakta ve aşağıda, dibin yemyeşil ovasının ortasında, raf gibi

bir çıkıntının üzerinde, koca bir kara leke gördü. Bu karartı acaba, Bozkurt vapuru muydu? Daha derine indi. Gemi hafifçe bir yana yatmış durumdaydı. Dalgıç gemiden yarım kilometre uzağa bir noktaya ine-bildi. Yukarıya işaret verdi. Megafon Şaban Kaptan, "Ah, Etem bize ne eyledin, bre arkadaş?" diye Etem'in yerine kılavuzluk ediyordu. Nuri'den aldığı işaret üzerine, dalgıç kayığını, geminin bulunduğu noktanın üzerine yürüttü. Vapura yanaşınca Nuri hava topladı. Bir balon gibi havaya kalktı. Tam vapurun üzerine gelince, kendini kapıp koyuverdi. Vapurun direk sahanlığına kondu. Altındaki vapur, Bozkurt değildi. Yukarıya işaret verdi. Yüze çıktı.

Güvertede Haşmet Bey, "Efendim, nasıl olur da vapur Bozkurt olmaz? İşte buralarda batmış ya!" diye bar bar bağıırıyordu. Şaban Kaptan, "Tam burada batar da, akıntı yüzünden bir mil ötede dibe oturur. Bağırıp çağırmanıza lüzum yok. Arayıp bulacağız" dedi.

Kayıkları yürüttüler. Sıra öteki dalgıçlarındı. Alish, Kara Yusuf, hatta Karabatak Davut daldılar. Sonunda Bozkurt bulundu. Dalmak sırası gene Badi Badi Nuri'ye gelmişti. Yekten geminin güvertesine kondu. Dana gözlü renk renk balıklar, ellerinin beyazlığını görünce, gelip gelip burunlarıyla çarpıyorlardı. Nuri onları elleriyle yavaş yavaş bir yana itiyordu. Fakat, bazı inatçı sinekler gibi, gelip gelip eline çarpıyorlardı. Miğferinin camı önünden, sürü sürü ufak balıklar geçiyordu. Bazıları burunlarını cama dayıyorlardı; ağızlarıyla kulaklarını geviş getiriyorlarmış gibi açıp kapıyorlar, camdan Nuri'ye bakıyorlardı. Eğer Nuri acemi olsaydı, gözünün önünde çakan ve dolaşan bu deniz ülkesinden başı dönerdi. Suların basıncı, dalgıcın gövdesini yumuşak bir ağırlıkla sıkıyordu. Denizin kara kadifeli eli, sanki Nuri'yi okşuyordu.

Salonun kapısının kapkara esneyen mağarasının ağzında, koca bir akya balığı ağardı. Dışarıya çıktı. Denizin yüzünde bir zümrüt gibi parlayan güneş ışığına çıkınca, balığın sırtı, mavi bir gümüşle yandı. Yalnız Nuri, bir şeyin uzaktan uzağa çat çat ettiğini duydu. Bu fenaydı. Bu gürültü, son hızıyla yanaşmakta olan bir köpekbalığının –solungaçlarını açıp kaparken– birbiri ardına vurulan şapşaplar gibi çıkardığı sestti. Köpekbalığı yetişince, Nuri'nin camının önünde durdu. Kirpiksiz ve kapaksız gözleri, otomobil fenerleri kadar vardı. Bakışı donuk ve kurşuni idi. Nuri'yle göz göze geldiler. Köpekbalığının kanatları gözlerinden sağa sola yayılıyor ve kurumak için serilen yatak çarşaflarının o hafif rüzgârda sallanması gibi yavaş yavaş oynuyordu. Nuri'nin içi bir tuhaf iğrentiyle bulandı. Demek bu canavar, boğulan insanların tadına varmış, bundan dolayı vapura dadanmıştı.

Nuri, yukarıya, bol bol hava vermeleri için, işaret çekti. Başını, başındaki miğferi balığa doğru eğdi. Valfı açtı. Pırıl pırıl parlayan hava kabarcıkları, bir fısıkye ve bir fişek gibi, köpekbalığının üzerine boşandı. Balık, şimşeğe çarpılmış gibi, birdenbire döndü ve olanca gücüyle kaçtı. Sularda yaptığı çevrnti ve akıntı, Nuri'yi yerden kesip döndürdü.

Vapurun yanındaki orfos, vlahos ve fangri balıklarının karınlarının tostoparlak şişmiş olmasından, tembel tembel yüzerek her şeye karşı kayıtsız kalışlarından, tıka basa insan etiyle doymuş oldukları belliydi.

Nuri, büyük balıkları dışarıda bırakarak, küçük balıkların binlercesiyle, aşağıdaki salona giden merdiveni inmeye başladı. İlerledikçe yeşil loşluklar, mor koyuluğa, sonra da bir kara kadife karanlığına dönüşüyordu. Nuri cep fenerini yaktı. Elektrik ışığının içine giren küçük balıklar, tutuşan kırmızı, mavi, yeşil

şenlik maytaplarıymış gibi, aydınlık huzmeyi, parlayışlarıyla canlandırıyorlardı. Gemi, birkaç gün önce batmış olmasına karşın, denizin şeytanminaresi, yengeç, pavurya gibi küçük yaratıkları –salonun raflarına ve aralıklarına– babalarının eviymiş gibi sinmişlerdi. Salonun taban ve tavanlarında, çeşit çeşit deniz ciyanları ve deniz böcekleri yürüyor yahut sarkıyordu. Tabanda, denizmemeleriyle birlikte, bir kamarotla bir yolcunun kadvraları yüzüyordu. Nuri karanlık ve sükûn içinde yürüyordu. Yüreği ölümlere karşı derin bir saygıyla titriyordu. Çiyanlara, şeytanminarelerine bakarken, "Bu küçük hayvanların zaaflarına, bu gemi bir sığınak olsun diye, bunca insan öldü!" diye, acı acı düşünüyordu. Salondaki ilk lüks kamaranın önüne gelmişti.

Kapıyı açtı. Büyücek iki balık kamaranın toparlak lombozlarından, şimşekler gibi dışarıya kaçtılar. Kapının açılmasının ve balıkların kaçmasının yaptığı akıntı ve anafarla, loşluktan bir kadın çıkarak, öyle boşlukta döne döne, gelip Nuri'nin yüzüne çarptı. Nuri dehşetten haykırdı. Tüpleri diken diken oldu. Geriledi, cep fenerini odanın içinde gezdirdi. Odada, salıverilen ve öylece kalakalan oyuncak balonlar gibi, tavanda sarı saçlı iki çocuk ölüsü sallanıyordu. Nuri içinden "İki çocuk ve bir ana! Demek bu kamara değil" dedi. Neden, bilemedi, fakat galiba balıklar çocukları ve annelerini yemesinler diye, lombozları kapadı ve çıkarken de, büyük bir saygıyla kapıyı örttü.

Yandaki kamarada, çocuğunu kollarıyla sarmış bir kadın daha buldu. Ölüm bile ananın kollarını çözememişti; galiba çocuğunu denizden gizlemeye, korumaya uğraşmıştı. Dehşetin çelik parmakları, yıkanmış bir çamaşırın suyunu sıkarmış gibi, Badi Badi Nuri'nin yüreğini burktı. Kendi kendine, "Bu halt, bir milyon liraya bile yutulmaz a! Ne var ki giriş-

tik bir kere... Eh, biraz para demektir! Marmaris'teki bizimkine göndeririz. Aman, çabuk bitireyim de, bir an önce, Marmaris'e gideyim! Burada içime fenalık geliyor," dedi, uzun uzun içini çekti.

Sıra üçüncü lüks kamaradaydı. Onun kapısını da açtı. Burada, cep fenerinin ışık çemberine, Haşmet Beyin tarifine tastamam uyan, kara bıyıklı bir adam girdi. Tavana tırmanan çıyanlar, oradan adamın üzerine geçmişlerdi. Gövdenin en yumuşak olan yerini, gözlerini tamamen yemişlerdi. Nuri, "Gözlerinden beynine girmişler, orada yuva yapmışlardır!" diye düşündü. Çıyanlar, sülükler gibi salkım salkım, adamın ağzından sarkıyorlardı.

Nuri lambasını gezdirdi. Işığı bir kadını aydınlatı. Saçlarının birkaç teli, kanapenin ayağının köşesine takılakalmıştı. Gövdesi, bu tellere takılı olarak yüzüyordu. Arkası Nuri'den tarafa dönüktü. Başaşağıya duran kadın, akıntı yüzünden, sanki canlıymış gibi oynuyordu. Nuri içinden "Ah, zavallı kadın!" dedi.

Onun Marmarisli olduğunu, oradan bu herifle vapura binmiş bulunduğunu duymuştu. "Acaba kimdir? Onu tanıyor muyum?" diye merak etti. Sonra, "Her kimsen ve neysen, zavallı kadın, beni affet!" dedi. Kadını yavaşça omuzlarından tuttu. Etleri tereyağı gibi yumuşaktı, parmakları batıyordu. Kadının yüzünü kendine doğru çevirdi. Çıyanlar, dört beş saç telinin üzerinde tırmanamadıkları için, gözlerine dokunamamışlardı. Önündeki yuvarlak camdan, kadının yeşil yeşil gözleri, hazin hazin Nuri'nin gözlerine bakıyordu.

İşte o zaman, Nuri, çıldırmış gibi oldu. Gözlerine inanamadı. Kuşkulandı. Daha dikkatli baktı. Gene inanamadı. Beynini kıyamet kopuyormuş gibi bir şamata, bir çan çalışı, bir çığlık, bir ısıklık ve haykırış, paramparça yırtıyordu. Önündeki gözler

karısı Zeynep'in gözleriydi! İnsan, anların böylesinde, ya havari, yahut katil olur... Birdenbire, sanki bir yaylın ateşle delik deşik edilmiş gibi, gövdesi, formanın içinde bir paçavra halinde sarktı. Birdenbire, karısından aylarca mektup almayışının nedenini anladı. Diri olarak, onu bu durumda görmüş olsaydı, belki ilk öfkesinin atılışıyla, bir cina-yete varabilirdi. Fakat kadın, o yeşil gözleriyle, gözle-rinin içine bakıyordu. Bakışları yalvarıyor, "Beni affet! Bak, cezamı buldum! Öyle oldum ki, boğulur-ken o kadar sıkıntı çektim ki..." diyor gibiydi.

Nuri, kin şöyle dursun, kadına acıdı; miğferin içinde, hüngür hüngür ağladı. Gene inanamadı. Kadını bıraktı. Herifin gövdesini kapı dışarı etti. Sonra döndü. Gene kamaraya girdi. Artık hava boru-sunu kolladığı yoktu. Kadını buldu. Gözlerine baktı. Baktı: Zeynep'ti a canım! Öfke değil, insan gönlünün o sır dolu merhametini duyuyordu. Kadına, "Ben seni değil, sen beni affet!" dedi. Gerileyip dışarıya çıkayım diye davrandı. Kadının ölüsünü suyun yüzü-ne çıkarmak için, gene odaya, kamaranın sır dolu cehennemine girdi. Ama miğferde sanki hava kalma-mıştı. Okyanus toplanıp bütün ağırlığıyla üstüne otur-muş gibi boğuluyordu, eziliyordu. İşte o zaman, yüre-ği çatladı ve durdu.

Yukarıda, deniz yüzünde kılavuz ipini tutmakta olan Şaban Kaptan, yalnız iple verilen işaretlerden değil, ipin en ince titreyişinden, dalgıcın dipte ne halde olduğunu anlayan adamdı. Bir eli dümen yeke-sinde, bir eli de kılavuz ipinde, tepeden tırnağa kadar dikkat kesilmişti. Şaka değil, bir kişiyi kaybetmişlerdi. Allah vere de, dipte bir ikinci felâkete uğramasalardı! Arasına hafifçe kaş çatıyor, dişlerinin arasından duyulur duyulmaz bir, "Fena!" diyordu. Biraz duruyor, sonra dipteki dalgıçla berabermiş de ona söylüyor-muş gibi, "Biraz sağa dönsene!" diye fısıldıyor, ya da

hafifçe gülümsüyor, "Yaşa bre! Sevindim! Şimdi buldum," diyordu. Arasıra da hava rotasını çevirenlere, "Bir iki atmosferlik daha hava verin," diye bağıırıyordu. Şaban Kaptan, dalgıca kılavuz ipiyle değil, sanki yüreğinin en iç teliyle bağlıydı.

Şaban Kaptan'ın, beş on dakikadan beri, kaşları çatıldıkça çatılıyor, yüzüne düşen bir üzüntü gölgesi de gitgide koyulaşıyordu. Bir ara hayretle, "A! A! A!" dedi. Kaşlarını fena halde birdenbire birbirine kanıcaladı. Havanın nasıl olduğunu anlamak için barometreye bakıldığı gibi, bakışlarını Şaban Kaptan'a bağlamış olan dalgıçlar da, denizin dibini, sanki göğün masmavi derinliklerinde görüyormuş gibi, gözlerinin uzun bakışını göklere daldıran Şaban Reis'in birdenbire kendilerine döndüğünü gördüler. Onlara, "Biriniz yedek dalgıç elbisesini çabuk giysin. İnşallah bir şey yoktur! Ama ne olur, ne olmaz..." dedi.

Haşmet Bey, heyecandan bir türlü yerinde duramıyor, zıp zıp hopluyordu. "Yoksa paraları bulamadı mı?" diye sordu. Sanki hiç konuşmamış gibi oldu. Gözlerini bile şöyle ondan tarafa döndüren olmadı çünkü. Hiç ses çıkarmıyorlar, aceleci ellerle yedek elbiseyi giymekte olan Aliş'e yardım ediyorlardı. Haşmet Bey sorusunu daha yüksek sesle tekrarlayınca, Megafon Şaban Kaptan, "Lâ havle velâ kuvvete! Patlamayın, be efendim!" dedi.

Şaban Kaptan, darmadağın olmuş bir suratla, kılavuz ipini boyuna, balıkçıların oltayla yaptıkları gibi, kaldırıp indiriyordu. Benzi atmıştı, boncuk boncuk terler alnında ışıldıyordu. Boğuk bir sesle, "Aliş! Durma dal!" diye inledi. Hava makinesinde olanlara, "Hava verin Aliş'e" dedi. Aliş'i denize giden merdivenin son basamağında iki omuzlarından destekliyorlardı. Aliş kendisini tutanlara, "Atın beni denize!" dedi.

Deniz top gibi patladı. Köpük halkaları, denizin

durgun yüzünde genişleyerek, yayılırken, imdatçı dalgıç, yüzde sert sert fısıldayan hava kabarcıkları bulutu içinde, yıldırım gibi, mor karanlıklara iniyordu. Şaban Kaptan, "Yahu, adamın eli kolu vurulmuş, zaten tutmaz. Onun dediğine ne kulak asıyorsunuz? Hiç dalgıç böyle mi atılır? Birini kurtaralım derken, ikincisini de mi boğalım?" dedi.

Aradan bir dakika kadar geçti. Şaban Reis birdenbire yerinden fırladı. Zimba'ya, "Kılavuz ipini sen tut, ben dalacağım," dedi.

Bütün ağızlardan, "Forma yok. Bir tane var, o da berbat. Her tarafı yırtık. Hem sen yirmi, yirmi beş yıldır dalmadın. Bu ihtiyar yaşımda dalamazsın! Olmaz!" dediler.

Dalgıç Naim, "Ben çıplak dalarım!" diye öne atıldı. Onun ardı sıra Kara Yusuf, Karabatak Davut, "Biz de!" diye bağıldılar.

Şaban Kaptan şaka götürmez bir sesle, "Ben bu dalgıç filosunun kaptanı, dalgıç gemisinin kılavuz kaptanıyım. Hiç kimse... Hiç kimse söylediğim söze karşı koyamaz, vesselâm! Solüsyonu getirin çabuk, formanın yırtıklarını yamayalım!" dedi. Dalgıç forması, entipüften bir solüsyonla sözde onarıldı. Giysinin böylesiyle, değil derin denizlere, insan boyu bir bahçe havuzuna dalmak bile ölümü aramak olurdu. Tam miğferi başına takarlarken Zimba Naim, Samut ve ötekiler, bir şey söyleyecek oldular. Fakat demediler. Şaban Kaptan'ın yüzü miğferle örtülürken, Davut'la Samut, "Allah vere de, onu son görüşümüz olmasa!" diye düşündüler, yumruklarının tersiyle gözlerini sildiler.

Denizde üç kişi vardı. İki hava borusunu izleyerek, Şaban Kaptan, o belli kamarayı çabucak buldu. İki dalgıcın da elektrik fenerleri yanıyordu. İkisi de ölmüştü. Şaban, kamaradaki kadını da tanıdı. İlk

niyeti, iki dalgıcı, denizin dibinde bırakmaktı. Fakat ölüler için dışarıda yapılacak bin bir resmi iş, formalite vardı. İki dalgıcı ve Badi Badi Nuri'nin karısını, güç belâ, vapurdan dışarıya çıkardı. Zeynep'i saçlarından, Nuri'ye bağladı, yukarıda Zimba'ya, "Çek!" işaretini verdi. Kendisi de yüze geldi.

Dalgıçlarla tayfalar, sesizce iki dalgıcı formalarından çıkartıp, güverteye uzattılar. Bu arada Haşmet Bey, "Paralarım! Paralarım!" diye kıyameti koparıyordu. Gemi, tahta gibi, demir gibi cansız cisimlerden yapılmış olmasına karşın, gemidekilerden esen hava yüzünden mi, nedir, sanki yasa bürünmüş gibi kararmıştı. Bir aralık artık sabrı tükenen Megafon, "Param!" diye tepinmekte olan Haşmet'e, "A efendim, bu kadar kıymetliyse, buyurun dalgıç elbisesini, dalıp çıkarınız. Görmüyor musunuz şu halimizi. Sizden alacağımız para için değil, söz verdiğimiz için onu arayacağız!" dedi.

Gemilerin bayraklarını, ölülerin adına, direklerin yarı yerlerine indirdiler.

Yoran'da ölülere ait formaliteler bittikten sonra, Badi Badi Nuri'yi, karısı Zeynep'i ve Aliş'i ayrı ayrı tabutlara koyup mezarlığa götürmek üzere, omuzlarına aldılar. Yoran'ın birkaç gemicisi ve balıkçısı, cenaze alayını oluşturdular. Bir aralık, Aliş'in tabutunu omuzlamakta olan Şaban Kaptan "Zavallıyı, diriyken de böyle taşırdık!" dedi. Naim'le Aferin Ali, "Niye sefere çıktığımız zamanki gibi heyamola demiyoruz?" dediler. Ötekiler, "Öyle ya!" diye seslendiler. Mezarlığın kapısında, ölüleri diriltecek olan bir heyamola nidası yükseldi. Bu, âdeta hayatın ölüme meydan okuyuşuydu. Üç ölüyü mezarlığa bıraktıktan sonra, gidip Haşmet Beyin parasını çıkardılar. Aliş'in payı karısına verilecekti. Nuri'ninse yeryüzünde kimsesi yoktu. Ona bir mezartaşı yaptırdılar. Üzerine, "Ey yolcu! Bil ki Ege'nin en korkunç derinliklerin-

den yılmayan bu canlı yürek, kendi merhametinin derinliğinde can verdi!" diye yazıldı.

Zaman hiç duruyor muydu? Hep geçiyordu. Tiycan'ın yaşı durmamacasına ilerliyordu. O ana kadar hayatında iki acı olay olmuştu: Biri Kerimoğlu'nun ölümü, kendisinin Hacı Resul'den dayak yemesi; diğeri de kardeşi Aliş'in ölmesiydi. Tiycan'ın dünyada gördüğü tahsil ve terbiye, işte bu olaylardan ibaretti. Anlayışı vardı. Ahlâkı, anlayışı sayesinde, bu acıların temeli üzerine kurulmuştu. Fakat, kayıktan denize devrilip boğulmak üzere olan şu kadar insanı –hele henüz çocuğunu doğurmuş olan anayı– kurtardığı zaman, hey, hey! duyduğu sevinç neydi, yahu?

Tiycan, hummalı bir dimağın nabızı gibi çıldırtıcı bir inat şiddetiyle ağustosböceklerini vınlatan isteğin hayat olduğunu seziyor, duyuyordu. Hayat buyuruyor, onlar da bağınıyorlardı. Ama Tiycan, nedense, ağustosböcekleri kadar olamıyordu. Yaşı ilerledikçe kuvvetine bir kanat bulmak, varlığına bir şey katmak, kendini can ve gönülden harcamak özleyişi, onda, âdeta bir işkence haddini buluyordu. Kendini dağlara, taşlara, keçilere verdi, kendini taştan taşa çaldı. Yeter ki kendisi, kendi gözünde, bir işe yaramış olsun! Bin kez ölmeye razıydı. Fakat bütün çabaları hiçbir şeyi oldurmuyor, yalnız, "Tut kuyruğundan, vur duvara!" dermişçesine, kendini boşu boşuna harcamış oluyordu. Bunu anlayınca, harcadığı emeğin tadı kalmıyor; en kolay iş, ağır bir angarya oluyordu.

Günleri de yeni bir "gün" olmuyordu. Sanki zamanın hıçkırığı tutmuş, hep aynı mavalı tekrar ederek, "Dün! Dün! Dün!" diyor; bir furlü, "Yarın!" diyemiyordu. Parlayıp sönen bir yelkenin köye bir

yenilik getirmesini beklemişti. Bu yenilik neydi; onu açık açık anlatamazdı. Her yelkenliden yıllarca beklediği, belki de kocası olacak bir erkekti. Yok, yok, yalnız bu değildi! Kayığın biri sağ taraftan göz yaylının içine girerdi. Karakız onu uzun uzun seyrederdi. Kayık ufka doğru yükselir, Karakız'ı gene eskisi gibi aynı Karakız olarak bıraktıktan sonra, gözden kaybolup giderdi. Kendisi de keçileri önüne katar, hazin hazin ağustosböceklerini dinleye dinleye dağlara, taşlara baka baka, yavaş yavaş köye dönerdi. Böylece Tiycan'ın yaşı yirmi sekize vardı.

Köyde kendi yaşında bulunan beş altı kız, gençliğin ne kadar geçici olduğunu anlamışlar, birkaç yıl önce çocuk olanların da sere serpe boy atarak, erkeklerin gözlerini çelmeye başladıklarını görmüşlerdi. Zaman kendilerini kayıtsız adımlarla çiğneyip ta gerilerde bırakmadan, kör, topal demeyip birer koca bulmak zorunda olduklarını da anlamışlardı. Bunun için, Kısmet Taşının üzerinde cıyak cıyak öterek, kıyametler koparmışlardı.

Kısmet Taşında kıyametler koptukça, Hacı Resul, Danacıların Hanife'ye o taşa çıkanları gözletir, oraya kimlerin çıktığını öğrenirdi. Kısmet Taşı Hacı Resul'e, ökstenin kuşçuya yaptığı hizmeti görüyordu.

Fakat, gönül bu ya, Hacı Resul'ün asıl derdi, Karakız'dı. Hacı Resul'den aldığı emirle, Danacıların Hanife, Karakız'ın peşini hiç salıvermiyordu. Hacı Resul, yavaş yavaş, her konuştuğu insanın içini karıştıran o ezgin sesiyle, Tiycan'ın gönlüne girmeye çalışıyordu. Ve Karakız'ın yüreğinde ne denli yer ettiğini de, Danacıların Hanife'den anlamaya çalışıyordu. Bir gün, Hanife'nin verdiği rapor, Hacı'nın çok hoşuna gitmişti ki; dayanamadı, muhafızı Hurşit'e çapkınca göz kırparak, "Eh, Hurşit, artık aş pişmiş, tadına varmak sırası geldi!" dedi. Hurşit de, "Deyindi gayrik ağam!" diye sıırttı.

O sıralarda hava çok kurak gidiyordu. Köylüler tarlalara seyrek ürünleriyle birlikte yanık toprakları da yutacaklarmış gibi bakıyorlardı. Kısmet Taşı da tamamıyla susmuştu. Evlerin denize bakan pencere-leri de, iskelet gözleri gibi, kapkara kararıyordu. Karakız, yeygisizlikten avludaki incir ağacının kabuk-larını kemiren eşeğe dağdan birkaç delice zeytin dalı kesmeye niyetlendi. Dalları bağlayacağı urganı, kuşa-ğının üzerine doladı; dalları keseceği kancalı tarhayı da beline taktı. Karakız, Hacı Resul'ün, otların arası-na gizlenerek kayan bir yılan gibi, peşi sıra gelmekte olduğunu fark etmedi.

Hacı Resul, "Demir tavında, güzel de çağında dövülür!" diye içinden gülerек, yol alıyordu. Hazırlanmış bir planı yoktu. Fakat yerine göre ataca-ğı adımı, söyleyeceği sözü hiç bilmez olur muydu? Fikrince, arzusu, yılanın uyuşturucu dili gibi uzamış, Tiycan'ın ensesini sığamış dizlerinin bağıını çözmüştü. Artık nerdeyse edeceği pisliğin tadına varacaktı. Yılan da tavşanı tükürükleyip yutuyor, şişiyordu ya! Sindirim uykusuna varıp uyanınca, tavşanı yolun ortasına pisliyor, başını döndürüp de tüten kümeyi seyrederken, "Oh! Seni ne güzel bir hale koydum!" diye memnun oluyordu.

Güneş ışıkla alev yağıdırıyordu. Kupkuru dereler-de ağustosböcekleri gürlüyordu. Tarhayla çalıştıkça, ter lekeleri yayıla yayıla Karakız'ın gömleğini sırtına yapıştırıyordu. Kimse yok diye göğsünü açtı. Kollarını omuzlarına kadar sıvadı. Sık kirpikleri sıcak-tan yarı kapalı idi.

Tarhayı kaldırıp vururken, dalları koparıırken, farkında olmayarak yaptığı bu hareketlerde korkunç bir kolaylık ve hız vardı. Bol yapraklı bir dal bulmak için bakınırken, Tiycan, bir kara gölgenin yanibaşın-da uzanmakta olduğunu gördü. Göğsünü aceleyle ilikledi. Dönüp Hacı Resul'ü gördü. Fitasını başına

dolamadı. Onda, kaç-göçe ait inançlar dolayısıyla, güya tecavüze uğramış olmaktan doğan öfke ve alın-ganlık yoktu. Boyunca, dimdik durdu. Hacı bu meydan okuyuş karşısında afalladı. Fakat hemen kendini topladı, "Şuracıktan geçerken seni gördüm de, yanına uğrayıverdim" dedi. Tiycan kısa ve keskin bir "İyi!" ile hiç de iyi başlamamıştı. Hacı, imrenişle dolu yanık sesini, kadının kalkınan iradesinin etrafına ibrişim gibi dolayabilmek için, ona hiç söz karıştırmak fırsatını vermemesi gerektiğini düşünerek, dere-den, tepeden, ablalarına buğday, arpa vermekten ve sesini tizden davudiye, davudiden tize indire çıkara bülbül gibi diller dökmeye başladı. Bu hazırlıktan sonra, Hacı Resul, artık el değdirmek sırasının geldiğine hükmetti. Sözlerinin anlamına kuvvet vermek üzere, her cümlenin sonuna sanki mim koyuyormuş gibi, elini kadının omzuna yavaşça ve babaca dayı-yordu. Bir aralık elini, sesinin iniş ve çıkışına uydurarak, sağa sola gezdirmeye başladı. Sonra kazayla kayıvermiş gibi eli Tiycan'ın gerdanına iniverdi ve orada kalır gibi oldu. Bu bir sataşma değil ısrarlı bir kandırmaydı. Sonunda, Hacı Resul, aylarca sabrının ve çabalarının artık olgunlaşmış yemişini dudağıyla Tiycan'ın dudağından koparmak zamanının geldiğini sanarak, Karakız'ın dudaklarına doğru eğildi.

Hacı'nın sesi ve eli gidip geldikçe, Karakız'ın gönlünde uyuyan ana basamak basamak uyanıyordu. Karakız, ta neden beri, Hacı Resul'ün kendisine sulandığını anlamıştı. Fakat, "Sakin yanılmış olmaya-yım..." diye aklı, bir "Evet" bir "Hayır!" deyip duru-yordu. Öfkelendikçe yüzü harlıyordu. Hacı Resul, Tiycan'ın kızardığını görüyor, hatta o sıcaklığı kendi yüzünün üzerinde duyar gibi oluyor, fakat bu hali kendi lehine yoruyordu. Karakız'ın dudaklarına doğru eğilince, burnuna öyle bir yumruk yedi ki, gözünde güneşler, aylar patladı, yıldızlar şarıl şarıl yağdı.

Yelpaze sallayan ya da göz süzerek karanfil tutan bir elin, bülbül kanadı çırpışına benzeyen tokadı değildi bu. Kazma, çapa, orak kullanmış bir elin yumruğuydu! Hacı Resul'ün, burnu kırıldı. (Köylüler dıştan, "A, hiç yapılır şey mi bu?" derlerken, içlerinden, "Oh olsun, iyi etmiş!" diye etekleri zil çalıyordu.)

Karakız, Hacı Resul'ü dağda bıraktıktan sonra, doğruca eve döndü. Odaya girdi. Ayşe'yi deniz penceresinde görünce, yüzündeki heyecanın Ayşe tarafından görülmemesi için, karanlık bir köşeye bağdaş kurdu. Ayşe'nin gözleri, yüksek bir ağaç dalından sarkakalan bir insanın elleri gibi bir kayığa takılakalmıştı. Yelken, rüzgâr olmadığı için, yarı sarılı duruyordu. Denizciler kürek çekiyorlardı. Beyaz nokta, ufala ufala uzaklaşıp söndü. Ayşe'nin bakışı acı bir çığlığa döndü. Karakız, az kalsın, hırçın bir kahkaha salıverecekti. Fakat Ayşe'ye acıdı. Dişlerini sıktı. Şu halleri neydi, yahu? Demek, birkaç yıl sonra, kendi de Ayşe'ye benzeyecekti. Umut yavaş yavaş sönünce ya Zehra gibi zehir zemberek kesilecek ya da gereksiz ve anlamsız kalan başı, bacakları ve bütün organları felce uğrayarak, gözü kulağı sağır olacak, Fatma'ya dönecekti. Sonra da, köyün her günkü yarı lâğım, yarı sokak olan yollarında döne dolaşa mezarlıktaki çukuruna yuvarlanacaktı. Bunlar olmazsa, Hacı Resul'ün isteklerine boyun eğecek, Danacıların Hanife'ye çocuğunu düşürtecek, efeler tarafından dağlara götürülerek kabak ve tambura zımbırtısına tempo tutarak, damak, parmak şaklatıp göbek atacak, sarhoşun birisinin savurduğu boş rakı şişesiyle ya gözü patlayacak, ya da başı yarılacaktı. Bu hak mıydı, yahu? İçinden, "Mademki ablalarımın sonuna uğramaya razı değilim, öbür taraftan da Hacı Resul'ün zamparalığını kabullenmiyorum; öyleyse neden kaldırıp kendimi denize atmayayım? Yapacak sanki başka ne iş var?" diye düşünüyordu.

O akşam havanın sıkıntısından, büyük bir fırtınanın kopacağı belliydi. Gökyüzü, bütün gün, insanın tepesini ezen ağır ve kızgın bir kurşun levha gibi, yeryüzünün üzerine abanmıştı. Ortalıkta çıt yoktu. Eşeklerin, keçilerin, koyunların gözlerinde bir korku, hatta ağaçlarda bile bir ürperti vardı. Güneşin batışında ebedi bir elvada hali vardı. İşte o zaman, bir kızılca kıyamettir koptu. Ev sarsılıyor, duvardan sıva parçaları dökülüyordu. Ayşe'yle Karakız, bir çatı altında değil, bir eleğin üstünde çalkalanıyorlardı sanki. Zehra ve Fatma, bir saç, bacak, fıtta kargaşalığı halinde içeri daldılar. Kandili yakamıyorlardı. Ablaları Karakız'ı, "Nen var? Ne oluyorsun? Neden konuşmuyorsun?" diye sıkıştırdılar. Karakız, bir şey bahane ederek, dışarı fırladı. Düşünceleri, fırtınanın kara bulutları gibi, birbiri ardınca, aklından geçiyordu. Karakız, bu allak bullak olmuş gecenin hirsını seyrederken, boyunca doğruldu. Korkuyor muydu, seviniyor muydu, farkında değildi. Gözünün önünde, boyunduruk tanımayan bir kuvvet, setleri çiğniyor, sel gibi boşanıyordu. Bu hal, bağrının en iç arzusuna denk düşüyordu.

Doğanın bu isyanı, Karakız'ı büyülüyordu. Yaratılış neye karşı kalkınıyordu? Karakız, bu sorusunun cevabını, kasırganın gürleyişinde bulamadı. Elbette ki gözle görülmeyen, elle dokunulmayan bir yalan ağı vardı. İşte, bu karanlığın kaskatı kilidini kırıp, yırtıp, yıkmak için olacak, fırtına kopuyordu. Karakız, fırtınaya karşı, bir iç yakınlığı duyuyordu. Kasırga, yalın, kapkara bir uçurum gibi, korkunç bir "Hayır!" idi. bunun için Tiycan'ın hoşuna gidiyordu.

Tiycan artık otuz yaşına varmıştı. O ana dek hayatındaki yenilik Hacı Resul'ün kendisine sataşmasından ibaret kalmıştı. Dış dünya ise Çatalkaya'ya ancak, birkaç cam bardak, yüz kadar toplu ve dikiş iğnesi, yüz kadar makara, beş altı düzine elbise

düğmesi ve beş altı okka çivi şeklinde girebilmişti. Tiycan otuzunu buluncaya dek; fotoğraf, telsiz telgraf, telefon, telsiz telefon, uçak, denizaltı, kuduz aşısı ve radyum bulunmuştu. Elif otuz yıldır yer yüzünde yaşamış olduğu halde, değil bunlardan, eski tarihten beri keşif ve icat edilmiş şeylerden bile habersizdi. Hatta uyruğu bulunduğu Osmanlı İmparatorluğu'nun bile ne olduğunu ne ettiğini bilemezdi. İmparatorlukta Meşrutiyet ilan edilmiş, Bosna – Hersek, Avusturya – Macaristan tarafından ilhak edilmiş, İtalya Trablusgarb'a saldırmıştı. Pirene dağları, Fransa ile İspanya arasında sınır teşkil ettiklerinin ne kadar farkındaysalar Çatalkaya köyü ve Kısmet Taşı da olup bitenlerden o kadar haberdardılar. Köyden arasına birkaç delikanlı askere gitmiyor değildi. Fakat, bu eskiden beri böyleydi. Ha Arabistan'da Dürziler başkaldırmış, ha Balkanlar'da Arnavutlar ayaklanmış, ha İtalya, ha Sırbistan savaş açmış; köy için hep birdi. Köylülerden erkeklige erişenler askere giderlerdi. Çoğu şehit olur, kalır; azı gazi olur, dönerdi. Elif otuz yaşındayken, bir gün birdenbire, dış âlem kıyametler kopararak sökün etti köye,

Çatalkaya'nın bağlı bulunduğu ilçenin kaymakamı çalışkan bir adamdı. Eşraf ve itibarlılardan para toplayarak medeni müzik araçlarından bir bando mızıka kurmuştu. Ufak zurnamsı düdüklerden tutunuz da, büklüm büklüm çöreklenerek o ağızları huni gibi açılan borulara dek, nefesle öttürülecek ne varsa, bandoda hepsi tamamdı. Hele bunların bir kocamanı vardı ki, düdük, dümbelek, zilli davulların azmanı, âdeta imparatoruydu. Duruşunda bile içinde korkunç kasırgaları saklayan bir hal vardı: "Ali-mallah bir ötmeye koyayım dağları toz gibi savururum!" dermiş gibi bir kuruluşu, bir meydan okuyuşu vardı. Bunu geniş göğüslü, Patpatların Cüce Hasan çalardı. Kekeme olduğu, patırtı diyeceği

zaman "Pat! Pat!" edip durduğu için, kendisine bu lâkap takılmıştı. Fakat elinin ardıyla bıyıklarını sıyırarak, dudaklarını o borular kodamanının düdüğüne şöyle bir değdirmesin, her yan, barut ambarına kıvılcım değmiş gibi gürlendi. Bandoya kaymakamın kendisi mızıkâ öğretiyordu. "Yaşasın Enver, Niyazi!", "Yaşasın hürriyet, müsavat, adalet!", "Yaşasın millet!" gibi şarkılar bir de uşak'tan, nihavent'ten fasıllar meşk ettirirdi. Çalanlar birbirine göz kulak olurlardı. Ortanca trampet cıyak etti miydi, davulcu tokmağıyla iki kez davula gümletirdi. O zaman koca boru, üç kere, cart-curt ederdi. Kaymakam, avuçlarını dizlerine vurarak, "Düm tekâ, düm tek!" diye usul tutardı. Onun bu halini gören İmam Hüseyin Efendi de "Bayram namazı yıldan yıla kılındığı için, cemaat nasıl kılınacağını unuttur. Biz de namazdan önce onlara tıpkı zatîâlileriniz gibi, iki salla, bir bağla, iki salla bir yat, diye kısaca namazı öğretiriz!" diyerek, kaymakamın hoşuna gidecek sözler etmek fırsatını hiç kaçırmazdı.

Kazadan donanma yardımı toplamak işi sona erince, köylere uğrayıp oralardan da para toplanmasına karar verildi. Bunun için, önde bando mızıkâ, onun arkasında bayrak taşıyıcılar, daha arkada da, atlar ve eşeklere kurulmuş, donanma birliği üyeleri, kâtipleri, çıplak ve kurak arazi üzerinden, Çatalkaya'ya doğru yol aldılar. Yolda taşlar, kızgın kömür korları gibi yanıyor, çoğu yalınayak olan mızıkacıların tabanlarını dağlıyordu. Bundan dolayı, özellikle gırnatacı Şaban bir türlü yürüyemiyor, zili davuluyla âdeta sekiyordu. Kara redingot giymiş olan kaymakamın fesi terle ıslandığından, şakaklarından aşağı lohusa şerbeti gibi kıpkırmızı terler boşanıyordu. Köy görünür görünmez, kaymakam, atını sürerek öne geçti ve hücum hazırlanan bir süvari subayının kılıç çekmesi gibi bastonunu kaldırarak, "Çal!" işaretini

verince, ayakkabılarıyla yürüyen, bunun için de kafilenin önünde giden cortcortcuyla kafilenin kuyruğuna düşerek ayak sürçen davulcu, artık verdiler dumanı! Birbirinin ne ettiğini görmeyen ötekilerin her birisi de, kendi başlarına davranarak, çalgılarını öttürdüler. Kalın âletler gürleyip gümbürderken, inceleri de yumurtlamakta olan tavuklar gibi cıyak cıyak ederek çığlıklar salıyorlardı. Gerçekten, pek azametli ve cafcacflı bir gürültü kopuyordu.

Köylüler, uzaktan gürültüyü işitip de allı yeşilli bayraklarla donanmış kafilenin yaklaşmakta olduğunu görünce, kendilerinden gene para alınacağını, ya da bir angaryaya koşulacaklarını çarçabuk anladılar. Çünkü ancak bu iki konu için, onlara başvurulurdu. Dağa kaçmak istemeyen Tiycan'a kafiye ne diyeceğini tembih ederek, hep birlikte, sıvıştılar.

Kaymakam, "Mızıkâ çok güzel çoştı!" dedi, sonra kazada sesiyle ün salmış olan Kasap Ahmet'e dönerek, "Sen de bir gazel çek!" diye emretti. Ahmet elini şakağına götürerek burnunu havaya dikti: "Aman! Aman! Elaman! Yandım aman!" diye naralar attı. Susuzluktan dudakları çatlamış, tabanları yanmış mızıkacılar, içilecek suya, gölgelenecek ağaçlara yanaşıyoruz diye, iştaha gelerek, gürültüyü çoğalttılar, naraları arttırdılar, köye doğru tırıs kalktılar. Köye varınca orada, inlerle cinlerin top attıklarını gördüler. Köyde yalnız Tiycan vardı. Kaymakam ona köy halkının nerede olduğunu sordu. Karakız, "Dağlara kaçtılar!" dedi. Birkaç kişi birden, "Neden?" diye sordu. Tiycan, "Gürültüyü işitip tozu dumana katarak gelmekte olduğunuzu görünce, Deccal çıkmış dere tepe geziyor, kıyamet kopacağını ilân ediyor, dünyaya yuf borusu çekiyor, diye ödleri koptu, onun için dağlara kaçtılar!" diye cevap verdi. Kaymakam diğerlerine dönerek. "Ah,

bu cahil herifleri nasıl adam edeceğiz?" diye yakındı.

Bu olaydan bir ay sonra, dış dünya, Şefik Ulvi Beyin kişiliğinde ortaya çıktı ve ikinci bir kez köyü bastı. Şefik Ulvi Bey, Mülkiye-i Şahane'den mezundu. Kendisi Reşadiye bucağına müdür atanmıştı. Kumral saçlı, mavi gözlü, buğday benizli, boylu boslu, otuz-otuz beş yaşlarında bir gençti. Babası Ahmet Dürri Efendi, İstanbul'da "itibarlı tüccar"dan sayılırdı. Dürri Efendi gibi zengin olmaya çalıştıkları halde başarılı olamamış olanlar, onun cemaziyülevvelini kahvelerde birbirine anlatırlarken, öncelikle "Vay gidi kerata!" gibi iltifatlı deyimlerle söze başlardı. Dürri Efendi, ufak tefek alışverişlerde köşe bucak kırıntı kârlar kıvırmakla işe başlamış, önceleri açlık korkusuyla çalışıp didinirken, geçim işini yoluna koyduktan sonra, mutlu olmak için para toplamaya devam etmiş. Aradan çok geçmeden, para para içindir diyerek, toplamak için toplamaya koyulmuş. Yaşı ilerledikçe, ölümü yaklaştıkça, denizde boğulanların yılana sarılmaları gibi, ona göre hayatı temsil eden biricik şeyi, parayı kavramakta elini sıktıkça sıkmış. Dürri Efendi hakkında bu gibi kötü sözler eden Karaağzılı Leyla idi. Oysa Dürri Efendi, ağzına içki koymaz, sigara bilmez, küfür etmez, namahreme uçkur çözmez, edep ve terbiyesinde bir noksan görülmez, dürüst ve namuslu bir adamdı. Hatta Tahmisçiler'deki Hacıdede camiinde beş vakit namazın her birinde ön safta yer alır, haysiyet, şeref ve saç sakal sahipleriyle konuşurken, her günkü olaylar hakkında hem söylenmesi, hem de anlaşılması kolay ağırbaşlı fikirler ortaya kordu. Yazıhanesinde çalışan muhasip, hademe gibi kimselere, davudi sesle,

"Elfakru fahri!" (Ben fukaralığımla iftihar ederim) nidasıyla söze başlayarak, çalışkanlığın ve her şeyi Allah'tan beklemenin ve yoksulluğun erdemleri üzerinde çok yüksek öğütlerde bulunur, onlar da her türlü hoppalıktan uzak bir ağırbaşlılıkla, elpençe divan durarak, onun dudaklarından düşen incileri kulaklarına küpe ederlerdi. Sözün kisası Dürri Efendi, kimsenin öyle etlisine, sütlüsüne karışmaz, gözünü alışverişıcağızından ayırmaz, yön sahibi bir adamdı. O kadar ki, cihanı kasıp kavuran bir felâket bile olagelse, tencerisini kapınca, böyle genel bir yangının ateşinde kendi özel fasulyelerini pişirmeye koşardı.

Şefik Ulvi Bey onun biricik evlâdı idi. Dürri Efendi, kendini model sayarak, var gücüyle oğlunu adam etmeye uğraşmıştı. Çocuğun gönlünde en küçük bir kanat çırpışını sezince, üzerine şahin gibi çullanır, "Hele, oğlum, para kazan, adam ol da o işin sırası sonra gelir!" derdi. Çocuğun yüreğinde vakit vakit deprenen sıcak duyguları kendi elceğiziyle boğa boğa, Şefik Ulvi Beyin gönlünü, doğmadan düşürülen ya da beşikte boğazı sıkılarak kaldırılıp gömülen, kavuklu, sarıklı, selâtin türbelerindeki şehzadeler mezarlığına benzetmişti.

Ona Şefik Ulvi adını koymuştu ya, adı gibi ulvi, şefkatli ve merhametli olmak üzere yetiştiriliyordu. Şefkatin dünyada bir erdem olduğunu bilmeyen var mıydı? Onun için Dürri Efendi, çocuğa her gün, hiç olmazsa bir sevap işlemesini öğretti. Çocuk, her gün, sokak köşesindeki dilenciye bir metelik sadaka verdi. Dilencilik, kolera gibi, tifo gibi dünya kurulu beri sürüp gelen doğal illetlerdendi. Hem de zindan gibi kapkara dünyanın şu yararı vardı ki; sadaka dolayısıyla Şefik Ulvi Beyin şefkatliliğini ve ulviliğini, işkile yer bırakmayan bir açıklıkla meydana koyuyordu.

Anadolu'da Reşadiye bucağına müdür atandığı emrini alınca, tarım ve hayvan yetiştirimi hakkında şurada burada duyduklarını aklında tutarak, bu bilgileri, bilgisiz köylülere aktarırsa büyük faydalar sağlayacağını umuyordu. Çünkü Anadolu'da halkın, ilkçağlar kadar eski avadanlıkla, canlarını çıkarırcasına çalışarak ekip biçtiklerini biliyordu. Her gün, bir sadaka vermek kabilinden, her gün iyilik etmek konusundaki çocukluktan. edinilmiş göreneğine uyararak, Şefik Bey, hiç olmazsa bir iki ay yetecek kadar iyiliklerle yola çıkmıştı.

Ne var ki; Reşadiye bucağına karadan yol yoktu, buraya vapur da uğramıyordu. Kuşadası'ndan motorlu bir yelkenliye bindi. Gökova körfezinin ortasına gelince, hava sertlendi, motorun su tulumbası bozuldu, yataklar yandı, krank kırıldı. Kayık, yelkenleriyle bocalabanda ederek Çataalkaya köyünün kıyısına sığındı. Böylece dış dünya, ikinci kez, köyün kapısını çalmış oldu.

Kayığın kaptanı ve tayfası, makineyi çarçabuk sökerek, kırık parçaları eşeklere yüklediler. "Deh, çüş!" diye kazaya götürdüler. Onarım işinin ancak Milas'ta yapılabileceği ve beş on gün süreceği anlaşıldı.

Şefik Ulvi Beyin kayıkta ve ıssız deniz kıyısında canı pek sıkılıyordu. Yakında bir köy olduğunu duymuştu. Günlerden beri kayıkta sabah akşam yediği galetalar, artık canına tak etmişti. Köyde peynir, süt, ekmek gibi şeyler bulmak üzere, kayığa bekçi diye bırakılan tayfayı yanına alarak, köye doğru yola çıktı. Köyden önceki yamaçta ot biçmekte olan köylülere rasgeldi. Onlara doğru giderken, kazılmış bir parça toprağın üzerine basarak yürüdü. Ot biçmekte olan tarla sahibi Gâvur Ali'nin öfkesi burnunda tüttü, ama ses etmedi. Şefik Bey, en berideki köylüden, köyde ekmek satılıp satılmadığını

sordu. Köylü, "Burada ekmek ne gezer? Köyde ne fırınımız, ne de değirmenimiz var!" dedi. Birkaç köylü, hemen heybelerine koşarak, el değirmeninde öğütülmüş, sacta pişirilmiş arpa unundan tomar tomar yufkalar getirdiler. Şefik Bey, "Bu yufkalar kayıktaki galetalardan da beter, ama hazır buraya gelmişken, şu cahil köylü dayılara, yeni biçim orak kullanmasını öğreteyim!" diye düşünerek, orada duran köylülerin en boylu boslusundan elindeki orağı istedi. Gâvur Ali, orağı Şefik Ulvi Beye uzattı. Şefik Bey, orağı eline alınca, acemice sağa sola sallamaya koyuldu. Önceleri şaşkın şaşkın bakan köylülerin dudakları, yavaş yavaş, hor görür gibi, gülümsemeye yayıldı. Gâvur Ali'nin gözleri ise, gitgide, kan çanağına dönüyordu. Gâvur Ali aksice adamın biriydi. Askerlik nedeniyle dış dünyaya çıkmış üç dört köylüden birisi de oydu.

İşlerini bırakarak Şefik Beyi seyreden kızanlarına, "Orada ne sırtıp duruyorsunuz? Boş durmanın sırası mı?" diye haykırdı. Sonra, Şefik Beye dönerek, "Ne yapıyorsunuz, beyim?" diye sordu. Şefik Bey gülererek, "Size Fransız usulü orak biçmeyi öğreteceğim!" dedi. Ötekinin tepesi attı. Şefik Beye, "A beyim, çoluk çocuk eğlendirmenin sırası mı? Teşekkür ederiz. Şimdi iş görmenin sırası. Açlıktan ölmek için, çalışmak zorundayız, öğrenecek vaktimiz yok!" diye bağırdı. Şefik Bey, buradan haysiyet ve şerefiyle nasıl çekilebileceğini düşünüyordu. Fakat pabucunu bırakırcasına hemen kaçıp gitmek onuruna dokunduğu için, orağı sahibinin eline verdikten sonra, yavaşça bir kıyıya çekildi. Orada durdu. Orak şu elle tutulur, bu elle savrulur diye kitapta okumuştuydu! Bu herifler anlamak istemiyorlardı.

Orağı geri verdiğine pişman oldu. Orak elde, "Ben Reşadiye bucak müdürüyüm, a hödükler!" diye bağırmalıydı. Onlara, "Hayvanlar!" demeliydi. Bunlar

adam olmazlardı, a canım! Tamamen eşek olmaları için, bir kuyrukları eksikti hani. Bunlara değil meşru-tiyet, zırnık bile vermemeliydi. Eşeklerin böylesiyle kalkınılır mıydı? Dedelerinden ne gördülerse tutup onu yaparlardı. Başka insanlar gerekliydi. Yeni insanlar... Çok değil, ancak onun öğretebileceği şeyleri öğrenselerdi bir Alimallah, altın içinde yüzerlerdi. Ne olacak? Meşe odunu kafalı cahil herifler!

Şefik Bey, böyle düşünürken, ta öteden kargacık burgacık bacaklı, beberuhi boylu, keçi sakallı, sivri külahlı bir adam Gâvur Ali'ye doğru ilerliyordu. Onu görünce Gâvur Ali, "Merhaba, Âdem Dayı, buralarda ne arıyorsun?" diye ünledi. Öteki adam güldü. Gülüşü, o küçücük gövdeye sığmayacak kadar kocamandı; dört bucağa dalga dalga yayılırdı. Gâvur Ali'ye, "Himmetlerin Süleyman'ın ununu getirdim. Fakat bizim eşek sancılandı. Ben de sigara içmiyorum ki; yanımda çubuk taşıyayım. Senin çubuğun yanıdaysa, ver. Sana bir çubuk borçlu kalayım. Faiziyle öderim" dedi.

Şefik Bey, "Buradan ayrılmak için iyi bir fırsat" diye düşündü. Bu Âdem Dayı denilen adama, "Baksana baba, eşeğin mi sancılandı? Sancısını geçirmenin kolayı var. Haydi gidelim de, onu bir göreyim!" diye bağırdı. Âdem Dayı, Gâvur Ali'den çubuğunu aldıktan sonra, Şefik Beyin yanına gelerek, "Buyrun, gidelim" dedi. Yüzü; tuzla buz edilmiş bir camın çizgileri kadar bol sayıdaki kırışıklarıyla, gülüyordu. Hele hele o mavi gözleri, en içten, en duru gülüşlerle doluydu.

Tam yürüyecekleri zaman Şefik Beye yufkaları vermiş olan köylü, Âdem Dayıya, Şefik Beyi gösterek, "Dayı, bey ekmek aradıydı. Un getirdiysen, çaresine bak!" diye ünledi.

Dayı ile yanyana yürürken Şefik Bey, "Nasıl olur da, bu köyün değirmeni olmaz?" diye sordu. Âdem

Dayı, "Değirmenin yerini bulmak sanıldığı kadar kolay değildir. Bu zavallılar, taşları sırtlarında taşıyarak, değirmen taşını yontmak için canlarını çıkarırcasına çalışarak, iki kez değirmen yaptılar. İlk değirmeni, yüksektir, rüzgâr tutar, diye Kısmet Taşının yanına kurdular. Bu yerin rüzgârı tuhaftır. Ya hiç esmez, esince de delice eser. Değirmen yapıldıktan on gün sonrasına kadar rüzgâr almadı. Ondan sonra, öylesine aldı ki; değirmenin kanatları da, pervanesi de çöp gibi kırılıp gitti. Az kalsın, değirmenin kendisi de uçacaktı. Bu kez köylüler, ince un öğüteceğiz diye, dağ yamacında ikinci bir değirmen yaptılar. Yılda ancak dört beş gün dönüyordu. Naha işte! Yamaçta kule gibi gördüğünüz o değirmen! Kanadı manadı yok! Değirmeni çorba soğutuyormuş gibi, üfleye üfleye döndürecek değillerdi ya!" diye cevap verdi. Şefik Bey, "Mademki rüzgâr yok, su değirmeni yapsalar a, mübarek adamlar!" dedi. Âdem Dayı, "Onu tükürükle döndürmeli! Burada su ne gezer?" diye cevap verdi.

İkisi de bir an sustular. Şefik Bey, arasıra adamı göz ucuyla süzüyor, içinden, "Yaradan'ın işi mi yoktu ki böyle kargacık burgacık adamı yarattı?" diye düşünüyordu. Bir aralık, dayıya, "Senin değirmenin buradan uzak mı?" diye sordu. Öteki, "Evet, buradan üç dört saat uzakta, bir dağ başında, ama rüzgâr hiç eksik olmaz. Değirmenin taşını kendim yaptım. Kar gibi un öğütür. Hem de pervaneyi öyle yaptım ki; püf desen döner! Kusuruma bakma, a oğul, onun kolayca fır fır döndüğünü seyrettikçe, içim açılıyor da, gülesim geliyor. Ben güldükçe, değirmenin kanatları gülüşümü dört bucağa saçıyor da, bütün evren gülüyor gibi geliyor bana. Çok kez düşünürüm: Güneş de bir değirmendir. Sarı ışıktan kanatları fırıl fırıl döner. Gündüz, insan sanki güneş ışığını öğütüyormuş gibi oluyor. Buğday zaten güneşte ermiyor

mu? Hem niye altın gibi sarı oluyor? Gece olunca, bana değirmen ay ışığıyla yıldızları öğütüyormuş gibi geliyor. Bir şey daha var; değirmenin kanatları döndükçe, insan sanki yolculuk ediyor. Ben bunları bizim bacı Nefise'ye anlatırım da, o bana, aklını oynattın, der! Benimle eğlenir!" dedi.

Şefik Bey güldü: "Nereye yolculuk edersin?" Âdem Dayı, elini havaya fırlattı: "Yıldızların arasına. Benim değirmenin kanatları, önce kayık yelkeniydi. Önceleri kayığım la balık avlardım. Sonracığıma aske-re gittim. Ne soğuk verdi! Güneş oralı değildi galiba. Gök hep örtülüydü. Gece olmasını beklerdim ki, kışlaya gireyim de göğün örtülü mü, açık mı olduğunun farkında olmayayım. Hemşerileri hep yanıma toplardım. Onlara Âşık Garip'i, Kerem ile Aslı'yı okurdum. Gurbet ellerinde memleketimizi hatırlardık da, gözlerimiz ıslanırdı! Askerden dönünce, gene denizde avlanmaya koyuldum. Bir gün, fırtına kayığın demir ipini kopardı. Tekneyi kayalara çarparak parçaladı. Kayıktan artakalan, bodoslama, karina gibi, uzun odunları derleyip topladım. Kayığın yelkeni, direği, sereni ile kayık yerine, bir koca pervane yaptım. Zaten çocukken, yapraklardan pervane yapmasını çok severdim. Dalları yontardım. Uçlarına pervane takardım. On - on beş tanesini, bizim kulübenin damının kenarına saplardım. Gece, uykuya varmazdan önce, onların fırrr edişini dinlerdim. İşte o zamadan beri rüzgârdan anlarım. Bir yerin çalısına çırpısına, dalların duruşuna bir göz attım mıydı, orada çok mu, az mı rüzgâr, hangi rüzgâr esiyor, hemen kestiririm. Bir yerin rüzgârı, insana neler söylemez ki..." dedi. Sonra elini çevredeki ağaçlara, çalılara salladı: "Bakın a şunlara: Rüzgâr esmemiş ki, sallansınlar da damarları açılıp suları yürüsün!" diye başını salladı. Şefik Bey içinden, "Amma da geveze herif!" diyordu. Fakat bir şey öğretecek, iyilik edecek

bir adam elde etmişti ya, onu kırmaya gelmezdi. Âdem Dayı'ya, "Çok mu öğütürsün?" diye sordu.

"Çok ya! Hatta bir sefer, para bile öğüttüm!"

"Nasıl olurmuş o?"

"Nasıl olacak? Basbayağı öğüttüm. Hatta güzel bir dayak bile yedim. Herifin biri, para çuvarlarıyla, eşeğine binmiş geldi. Cebinden tütün torbasını çıkarmak için, cebinin üstünde duran dört banknotunu çıkarıp çuvalın ağzına tıkmış. Onları orada unutmuş. Bana ücret olarak, küçük bir şişe rakı getirmişti. Arpasını öğütecektim. İki gün sonra gelip ununu alacaktı. Ben arpanın içinde para olduğunu ne bile-yim? Arpayı olduğu gibi değirmenin hunisine dehet-tim. Köye varınca, herif cebinde parasını aramış. Bulamayınca, bir ata atlamış, durup dinlenmeden, tozu dumana katarak, değirmene yetişti. Fakat arpayla banknotlar da öğütülmüştü. Herif, 'Hayır öğütmedin. Parayı iç ettin!' diye ayak diremez mi? 'Yahu, etme, eyleme, göreydim, hiç öğütür müydüm?' dedim. Herif ise, 'Hayır çaldın' diyor başka bir şey demiyordu. Öfkeden herifin küplere bindiğinin adamakıllı farkında idim. 'Be adam, arpay-la hiç banknot öğütülür mü?' diye kabarıp kabarıp üstüme geliyordu. Herifini suratı öyle olmuştu ki; gülmekten kendimi alıkoyamadım. A canım, para kayboldu diye, oturup ağlayacak mı idim? Elimde topu topu iki liram ve biraz da bozukluğum vardı. Kaybolan para keşke benim olaydı! Adam da bari benimle birlikte gülerdi. 'Hem paramı çalar, hem de benimle alay edersin, ha' diye, sopayı kaptığı gibi Yaradana sığınarak, veristirmeye koyulmaz mı? Ne diyeyim, a beyim? Şenlik burada olur, dersin. Şenliği burası mezardır dediğin yerden, inadına, akdarı gelir, şenlik fışkırır. 'Kendimi tutayım!' dedim, ağzımı büzüp yumdum. Olmadı vesselâm! Zorla değil a;

olmadı, olmadı vesselâm... Herif sopayı döşedikçe, ben de bastım kahkahayı!"

Ortalıkta in cin top oynuyordu. Âdem Dayı, güneş dolu kara gözleri parlaya parlaya, anlatmakta devam ediyordu.:

"Fakat, ne dersin, beyim? Herif beni döverken, benden korkmaya başlamasın mı? Ben makaraları savurup dururken, o sopayı bir tarafa fırlatınca, tabana kuvvet kaçtı. Ben güldüm, o kaçtı. O kaçtı ben güldüm. Herif koşa koşa atına vardı; eğere atladı. Ardına, arkasına bakmadan dötrnala atını sürdü. Ertesi günü, ununu bizim Karaoğlan'a yükleterek götürdüm. Kendi ununu da, parasını da afiyetle yemiştir. Şimdi burada hastalanan işte o Karaoğlan!" dedi.

Birkaç adım yürüdükten sonra, Âdem Dayının Karaoğlan dediği eşeğinin yanına vardılar. Hayvan yere yatmış, ağır ağır soluyordu. Eşeğe bir göz atar atmaz, Şefik Bey, Âdem Dayıya: "Hiç merak etme, dayı! Hemen sargı bezi buldur, bir kazan dolusu da su kaynatsınlar. Karnına sıcak pansuman yapalım. Yarına kadar, bir şeyciği kalmaz," dedi. Bunu söylerken, iki bacağını açmış dimdik durmuş, emir ve buyruklar salıyormuş gibi bir eda takınmıştı.

Adem Dayı gülümsedi:

"Bir şey söyledinizdi. Tanışman gibi. İşte o burada yok. Ben bu hayvanı doğuştan bilirim. Kendisine dokunan ağılı bir çalı yahut bir ot yemiştir. Onu hemen iyi ederiz" dedi. Şefik Bey iyiliğinin iltifat görmemesine kızdı. Köylünün ne yapacağını bekleyerek somurtuyordu. Âdem Dayı orada toplanmış olan köylülerin birisine, iki parmak kalınlığında, bir sigara sardırıldı. Onu Gâvur Ali'den aldığı çam dalı çubuğa taktı. Çubuğu eşeğin ardına yerleştirdi. Köylülerin biri çakmaktaşıyla kav yakmıştı. Âdem Dayı, ateşi sigaraya dokundurdu. Sigara yandı. Eşek

sancıyla içini çekerken, sigarayı da çekiyordu. Aradan beş dakika geçince sigara dumanının eşeği müşhil gibi etkilediği görüldü. Eşek hemen ayağa kalkarak, yiyecek ot aradı. İşte bu sonuç, Şefik Beyin hiç hoşuna gitmedi. Eşek gerçekten eşekti ki; Şefik Beyin usulü dururken, ardıyla sigara içerek, iyi olup kalkmıştı. İşte bunu yapmaya hakkı yoktu eşegin.

Daha kötüsü, eşek otları çiğnerken, bucak müdürü ile alay ediyormuş gibiydi. Köylüler de öyle! Ona sırtıyorlarmış gibiydiler. Âdem Dayı, "Buyurun, gidelim de, unu götürmüş olduğum Hacı Bacı'ya size ekmek pişirmesini söyleyeyim," dedi. İkisi beraber, konuşa konuşa ayrıldılar.

Karakuz, o gün, keçileri kıyıya sürerken, yanına bir de sepet almıştı. Kayalara yapışan kabuk yemlerini, yarım kulaç ve daha sığ sularda kararan deniz kestanelerini toplamaya gidiyordu. Taze taze kokan deniz yemişleri, her günkü yiyeceklerinde, hoş bir değişiklik oluyordu. Kendi sevgili koyuna indi. Kayığı gördü, kayıktan uzakça bir yere gitti. Akşama doğru, şalvarını kaldırıp beline taktı. Denize girdi, çıktı, sepetini doldurdu. Şalvarını indirmeyi unutmuş dalgın dalgın, kumların üzerinde yürüyordu. Saçları, fitasıyla birlikte, rüzgârda uçuyordu.

Şefik Ulvi Bey onu görünce, ömrünün en romantik, en güzel manzarasını görmekte olduğuna inandı. "Zülf, nesim, endam" gibi sözlerle süslü bir iki divan edebiyatı dizelerini mırıldandı. Tiycan, kaya dibinde oturan, elbisesi dayandığı taşın rengine uyup karışan Şefik Beyi seçememişti. Şefik Beyin hayali hemen harekete geçti. Kendini, bu köylü kıızıyla öpüşüyor gördü: İki yakışıklı genç, biri masum bir köylü kıızı, diğeri bir beyefendi. Bu çiftin arkasında

da, perde perde yükselen, mor, leylâki pembe dağlar, bir tarafta da deniz vardı. E buna diyecek yoktu. Mükemmel olmasına mükemmel bir tabloydu. Şefik Bey hayali tablosunu uzaktan seyrediyormuş gibi, gözlerini kıstı. Hayalinde yaratmış olduğu bir manzaranın güzelliğine hayran kaldı. Ah, şu fotoğraf makinesi kayıkta olmasaydı, kızın en güzel bir enstantanesini alacaktı! Şefik Bey ayağa kalkınca, Tiycan, orada bir insanın oturmakta olduğunu farkına vararak, şalvarını indirdi. Bir an, göz göze kaldılar. Tiycan erkeğin hayranlığını gördü, bakışının karanlığında bir şey yandı, sonra yüzü gözü gene durgunlaştı, içinden, "Demek ki kayıkla gelen Reşadiye bucak müdürü işte bu adammış!" dedi.

Şefik Bey, kendisinin görgülü olduğuna, köylülerin de görgüsüz olduklarına emindi. Tiycan Şefik Beyi dış dünyanın aydınlığı, açıklığı ve renkleriyle hâlelenmiş saymakla, Şefik Beyin köylülerin görgüsüzlüğü hakkındaki yargısını, kısmen haklı çıkarıyordu. Tiycan'ın görgüsü olsaydı, Şefik Beyin pek o kadar dış dünyayı temsil etmediğini anlardı.

Ertesi gün Tiycan, kendi koyuna inmedi. Şefik Beye rastlamak istemediği için mi? Hayır! Fakat kızın ağına gidiyordu, bucak müdürünü aramak. Akşama doğru, denizin attığı tahta parçalarını topluyordu. Bunlar, kuru tahta oldukları için, kolay yanıyorlardı. İnsan ağaç kesmek zahmetinden de kurtuluyordu. Tiycan, eğile kalka yürürken, Şefik Beyin gelmekte olduğunu gördü. Saçlarına, üstüne ve başına çekidüzen vermek aklından bile geçmedi. Karakız'ın tahta toplamakta olduğunu görünce, Şefik Bey de toplamaya koyuldu. Bir kucak dolusu tahtayla kızın yanına vardı. "Size yardım etmek istedim de, tahta topladım," dedi. Yardım etmek isteyişi iyi idi ama, tahtaları Tiycan'a uzatırsa, sanki ona: "Kendi topladıkların. yetişmiyormuş gibi, bir de benim topladıkların."

dıklarımı yüklen!" demiş olacaktı. Bundan dolayı, "Götüreceğiniz yere ben götüreyim!" diye ekledi.

Tiycan memnun kaldı. "Yorulursunuz," dedi. Güzeldi bu! Çünkü bunu söylerken gülümsüyor, Şefik Beyin bir gün önce hayal ettiği tabloya renk katıyordu. Fakat, o sadeliği ve gösterişsizliğiyle, "Üstünüzü başınızı kirletirsiniz" sözlerini ekleyince, tablonun bütün romansını berbat etmiş bulundu. Hem de teşekkür bile etmemişti. Tiycan teşekkür etmesini bilmezdi. Yalnız şükran duyardı. Karakız, çarçabuk sardığı tahtaları, sanki kuştüyüymüşler gibi, kucaklayıp taşıdı. Konuşa konuşa, yanyana yürüdüler.

Karakız, bütün kanının yüzünü ateşlendirdiğinin farkında oluyordu. İlk olarak bir yabancı erkekle senli benli konuşuyordu. Evet, köyde herkesle görüşürdü. Fakat onları, çocukluğundan beri tanıdığı için, erkek mi, kadın mı olduklarının farkında olmazdı. Şefik Bey, bu uzun kızın yanında yürürken, içinde bir sıcaklıktır duyuyordu. Kumsalın son bulduğu yerde ayrıldılar.

O gece, Şefik Bey, kayıkta boyuna Tiycan'ı sayıkladı. Kendisi evli idi. Karısı Seniha Hanım zengin bir ailenin kızıydı. Fakat, a canım erkekler dörde kadar evleniyordu ya! "Şefik sen aklını mı oynattın? Geleceğini tehlikeye mi koyacaksın, İstanbul'da elâlem sana ne der? Seniha ne yapar?" yollu düşüncelerle, uykuya daldı. Ertesi gün uyanınca, kayıktaki tayfalar, "Bütün gece sayıkladınız. Birkaç kez, Anadolu! diye bağırdınız," dediler. Şefik Bey, giyinir giyinmez, fotoğraf makinesini cebine koymayı unutmadı. Tiycan gelince, onu deniz kıyısında bir kayanın üzerine oturttu. Ne de olsa köylüler, biraz kaba saba oluyorlardı. Örneğin o nasırlı elleri, kapanmış, yarı kapanmış, iyi olmuş yaralar, berelerle berbat olmuştu. Onları örtmeliydi. Tiycan'a göre ise Şefik Bey, kendisine üstün, bilgili bir adamdı.

Tiycan, kayanın üzerinde oturup dururken, Şefik Beye kıyas, kendisini kendi gözünde bir inek yahut bir öküzmüş gibi görüyordu. Nasırlı ellerini şalvarının bükümlerinin arasına gizledi. Oysa, o vahşi kara saçları, içleri korku dolu koza gözleri, o dağların durgun vakarına uygun tavrıyla, oranın en güzel bir şeyi olduğunun farkında değildi. Şefik Bey, karısı Seniha'nın çok fotoğrafını çekmişti. Onu çok kez dekolte olarak çekerti. Fakat şimdi Şefik Bey, gerdanını biraz aralamasını bir türlü Karakız'a önere-miyordu. Karakız'da böyle bir öneriyi yasak eden bir hal vardı. O çırlıçıplak soyunabilir, ama dekolte olamazdı. Karakız'ın fotoğrafının alınması, ona uzun bir işkence oldu. Şefik Bey, "Başını biraz sağa eğ. Omuzlarını biraz daya arkaya..." diyerek, kızın kendi-sine göre hiç de doğal olmayan bir duruşta, put gibi durmasını istiyordu. Karakız, ne bir gözkapağını kıpırdatıyor, ne de ağzında toplanan tükürüğü yutabi-liyordu. En sonunda, resim çekildi, Tiycan da şöyle derin bir nefes aldı.

Tiycan eve gelip gittikçe, gözlerinde çingırdayan neşeye ablaları şaşıyorlardı. Evde çokluk konuşmu-yor, gözleri dalıyor, bir sivrisineğin ince vızıltısını andıran bir mırıltı tutturuyordu. Böyle bir köşeye çekilip, yapayalnızmış gibi mırıldanması çok tuhaftı. Birisi dağ başından çağırıyormuş gibi ipince bir ses uzuyor, uzuyor, sanki Tiycan'ı köy ülkesinden ayırı-yor, kendi gönlünün yurduna götürüyordu. Susunca, başı göğsüne, elleri de yanına düşüyor, bir an böyle kaldıktan sonra, hiç ses çıkarmadan, kalkıp gidiyor-du. O zaman Zehra diğer kardeşlerine, köyün bütün kem dillilerinin Karakız için demediklerini bırakma-dıklarını, kızın kulağını bükme gerektiğini söylüyor-du. Fatma'yla Ayşe, "Biz kendimiz hakkında dediko-du ettirmedik de ne oldu?" diye düşünerek, Zehra'ya "İt ulur, kervan yürür. Elif çocuk değil ki! Biz ona ne

diyelim? Hem köylüler, Hacı Resul'ün burnunu görmüyorlar mı? O günden beri, Hacı köyde pek gezip tozamıyor bile! Senin canın istiyorsa, sen konuş, sen ablasın ya!" yollu bir cevapla, "Sayımız suyumuz yok!" dermişçesine ona sırtlarını dönüyor, ağızlarını yumuyorlardı. Zehra, köyde dedikoduların alıp yürüdüğünü, doğrudan doğruya Tiycan'a söylemeye karar veriyordu. Ah, elde namus bayrağı, Tiycan'ın üzerine bir yürüyüp onu çiğneyebilse, kini kabardığı zaman hıncını aldığı Fatma'yla Ayşe'ye bir de Karakız'ı katabilse! Fakat, Tiycan'la yüz yüze, göz göze gelince, bakışları, düello edenlerin kılıçları gibi, bir an birbirine takılakalıyordu. Az sonra kendi bakışı düşüyordu. Evdeki iki mıymıntı ona bir arka verseler, bu iş hiç de böyle yürekler acısı bir sonuca varmazdı.

Fatma'da da, Ayşe'de de irade denilen şeyin bir kıymığı kalmamıştı. Anneleri öldükten sonra, Zehra kendisini aile başı, evin temel direği saymaya başlamıştı. Ne var ki; Karakız büyüyünce, onu kontrole kalkışmak şöyle dursun, böyle bir yetkiye sahip olduğunu ileri sürmesi bile gülünç olmuştu. Tiycan'ın bakışında mı, sesinde mi, duruşunda mı yoksa bunların hepsinde mi ne, üstün bir kuvvet seziyordu. Onunla herhangi bir sorun hakkında karşılaşınca, bütün köye hüküm süren Zehra Molla, nasıl oluyor da, Tiycan'dan yılıyordu? İşte, bu çok ağrına gidiyordu. Hazır şimdi köyde edilen fiskoslar varken, elbirliği edip, hep birden üstüne çullanmalı değil miydi? "Haydi tek başıma ortaya çıkayım" diye düşünüyordu, ya kendisini kayaya karşı atmış gibi olursa? Karakız'daki o meydan okuyuşun, yalnız kendisine hâkim olmaktan, sinirlerine hâkim olmaktan ileri gelmediği besbelliydi. Onda yaptığıının, ettiğinin doğruluğuna inanan bir korkusuzluk vardı.

Hacı Resul işinde olduğu gibi, fiskosların topu da boşa çıkar da, boşu boşuna yaygaralar kopardık-

tan sonra Zehra yüz karasıyla kalırsa; bu kez, üstelik Karakız'ın karşısında elpençe divan durmak zorunda kalacaktı. İşte, bu olacak şey değildi.

Şefik Bey geldikten beş altı gün sonra, Karakız, evin içi sıcak ve kapanık diye, döşekleri sarınca, onları dam başına taşıdı. Dört kız kardeş orada doğmuşlar, doğdular doğalı da hep beraber o odada yatmışlardı. Tiycan, bunca yıllık göreneğe karşı göz göre göre başkaldırdığı halde, Fatma'yla Ayşe, "Gık!" demediler. Zehra içini yedi de yedi, ses çıkaramadı. Karakız, Zehra'nın sandığı gibi büsbütün kaygısız ve tasasız değildi. Birkaç günden beri hayatı, hiç değilse kendi gözünde, bir anlam almaya başlamıştı. Belki de kardeşleri yolunu kesmeye kalkışacaklardı. Köylülerden korkmuyordu; kardeşleri hayatın kendilerini çiğneye çiğneye üzerlerinden geçip gitmesine boyun eğeceklerse, onlara acırdı doğrusu! Bu, kendilerinin bileceği şeydi. Tiycan'a gelince, vakit artık çok geçti. Kendisine set çekmelerine izin veremezdi.

Şefik Ulvi Bey de şaşakalmıştı. Basit, biraz kaba saba, fakat güzel ve kolay anlaşılır sandığı bu Karakız, birkaç gün içinde, karşısına kapkara bir bilmece gibi dikilekoymuştu. Bu kadın, ne yaptığıнын, ne ettiğinin farkına varmayan budalanın biri mi, yoksa budalalık taslayan bir tuzakçı mıydı? Canını dişine takarak, karşı koyacağını sandığı yerde hiç karşı koymuyor, hiç dayanamayacağını sandığı yerde, hep diş tırnaktan ibaret, yırtıcı bir kaplan kesiliyordu. İmdat isteyen bir feryat beklediği yerde kızdan, çok kez buyurucu bir ses çıkıyordu. Ne yaptığını bilmeden, kadına boyun eğiyordu.

Şefik Ulvi Bey, kendisini kediye kaptıran bir fare gibi görünüyordu. Saldırayım diyor, fakat kendisini dişler arasında buluyor; kaçayım diyor, kendisini tırnaklara takılı buluyordu. Neredeydi o İstanbul'da hayal ettiği Anadolu, neredeydi bu? Haniyaydı, örgü

örgü saçları yazmalarından taşan, basma şalvarlı, kınalı parmaklı yüzlerine bakınca nar gibi kızaran, dangıl dungul konuşan Benli Fadik'ler, Çakır Ayşe'ler, Güllü Binnaz'lar? Çıka çıka karşısına, Karakız çıkmıştı. Hem korkuyor, hem de ona doğru çekiliyordu.

*

O gün Tiycan, ancak akşama doğru kıyıya uğrayabildi. Hemen geri dönmek zorunda olduğunu söyledi. Şefik Bey, köyün yakınlarına dek ona yoldaşlık etmek istedi. Bir çamlık arasından geçen kestirme bir yoldan, yokuş yukarı çıkıyorlardı. O gün, Tiycan'ın yüzüne bakar bakmaz, onun bir dalavere çevirmekte, bir tuzak kurmakta olduğu hakkında Şefik Beyde beliren işkillerin topu da dağıldı. Ona, "Yahu, şimdi ne yapmakta olduğunu, gelecekte ne olacağını hiç düşünmüyor musun?" diye sordu. Bunu sorarken, yerde bir karış kalınlığındaki iğne gibi çam yapraklarının üzerinde ayakları kayıyor, çam ağaçlarının gövdelerine tutunuyordu. Tiycan, bir eliyle ağacı kavrarken, başını arkadan gelen erkeğe döndürdü, cevap olarak gülümsedi. Bu, tuhaf bir gülümsemeydi. Bir çift dudak üzerinde parlayıp geçiveren şen bir ışık değil, yaratıcılığın ona gülümsemesiydi. Şefik kendini, kendi gözünde, eli ayağı bağlı, canlı bir güçsüzlük parçası olarak gördü. Sanki bir marangoz dükkânında, tehgâh üzerinde bırakılakalmış herhangi bir marangozluk avadanlığından başka bir şey değildi. Ve orada bırakılakalmış dururken kendisini bir işte kullanacak – yani varlığına bir amaç verecek – olan becerikli elleri bekliyordu. Bir usta marangoz da, bir kenara atılmış duran bir alete –o aleti mükemmel bir yapıt yaratmakta ustalıkla kullanacağını düşünerek– bakarken, kendi kendine mutlaka Karakız gibi gülümserdi. Erkeğin söylemek istediği

bir sürü şeyler vardı. Fakat bunların hepsi dudaklarında kuruyuverdiler. Ayrılacakları yere vardılar.

Şefik çamlığa inen dik patika üzerinde yürüyordu. Elli altmış adım yürüdükten sonra, başını döndürüp baktı: Tiycan, dimdik, yüksek bir kayanın kıyısında duruyordu. Batmakta olan güneşin son ışıkları, gövdesine kıpkızıl çarpıyordu. Rüzgârda uçuşan saçları, alev dilleri gibi arkaya akıyor, şalvarının iki yeni de arkasında şakırdıyordu. Karakız, sanki başka bir dünyanın, gelecekteki bir dünyanın kenarında duruyormuş gibiydi. Yüzünde sevgiye benzeyen bir tatlılık vardı. Erkeğe, "Allaha ısmarladık!" diye bağırdı, sonra kayboldu.

Tek başına kıyıya dönerken Şefik Ulvi Bey bir Karakız'ı bir de karısı Seniha'yı düşündü. Onunla nasıl tanışıp evlendikleri gözlerinin önünden geçti. Seniha, birkaç eğlencelik roman okumuştı. Bunların hepsi de sevişenlerin, bir sıkıntı çektikten sonra, dünya evine kavuşmalarıyla son buluyordu. Bundan ötesi, artık birlikte yuva kurup, mutlu yaşamaktan ibaretti. Seniha, babası zengin olduğundan, bu işin gerçekten böyle olup olmadığını anlamak üzere, burnunu romanlardan kaldırıp da çevresine bir göz gezdirmek gereğini duymamıştı. Seniha evlenmek istiyor, fakat çocuk arzu etmiyordu. Nikâhın şu iyiliği vardı ki; ona sığınarak dünyaya meşru çocuk getirmek işinden kolaylıkla yan çizilebiliyordu. Şefik Ulvi Beyin babası zengin, kendisi de yakışıklıydı. Bu iyiydi ama, yeterli değildi. Biraz da romans gerekliydi. Bir gün Şefik Ulvi Bey, Baker'de diktirdiği yeni giysisi, rugan iskarpinleri, gümüş sigara tabakası ve kehribar sigara ağızlığıyla, Febus fotoğrafhanesinde Seniha Hanıma ilanı aşk etti. Ve böylece, Seniha'nın romans ihtiyacına cevap vermiş oldu. Bundan sonra, araya girenler oldu, evlenme işi çarçabuk bir karara bağlandı. Zaten onlar, ta çocukluklarından beri, karı

kocanın birbirlerine karşı duymaları gerekli olan duyguları kitaplarda okumuşlardı. Bundan ötürü, "Ah, şöyle mi yapayım? Yoksa böyle mi duyayım?" diye çekilecek bir sıkıntıları yoktu. Seniha, evlenmeden önce, apartmanlarının mobilyasını, gelinlik giysisini, öteberisini istediği gibi yaptı. Zifaf gecesi Seniha, bembeyaz ve lekesiz tüllerin köpüğü içinde, gelinliğin o beyaz, o lekesiz mihrabı ve tahtı olan karyolaya bir anıt gibi oturmuştu. Karyola, Beyoğlu'nun en şık mobilyacısından üç yüz küsur altın liraya alınmıştı. Seniha'nın gelinliğinin değeri de karyolaya denkti. Dalgalı sarı saçları, gümüş teller, tüller, şifonlarla ak gerdanına akıyordu. Gelin döşegi de, ay ışınlarından örülmüş bir ağa milyonlarla mini-mini beyaz kelebek yakalanmış gibi, peri masalından kesilmiş, biçilmiş bir kumaştı. Şefik Bey, kendisini, ceketini, yeleğini çıkarmış, pantolonu ve pantolonunu tutan askılarıyla kalmış, gelinin önünde diz çökmüş gördü:

"Senihacığım, bütün amirlerimin gözüne girdim. Şimdi bucak müdürüyüm, ama çok geçmeden, kaymakam olacağım; bundan sonra valiliğim de gecikmez. Büyükada'da köşküümüz, Şişli'de apartmanımız olacak. Ey Seniha, bütün ömrümü senin mutluluğuna harcayacağım, namusum üzerine yemin ederim!" demiş olduğunu hatırladı. Seniha'nın yumuşak elleri, Şefik Beyin avuçlarında şeker gibi erirken, gözlerinden de inci gibi mutluluk yaşları dökülmüştü. Artık o geceden sonra, mutluluktan mutluluğa gitmek üzere, ömürlerinin mehtaplı yoluna girmişlerdi. Mademki, dayayıp döşedikleri "Enteriyörlerini" ziyarete gelen eş dost, onun şıklığını, zarafetini görek, kendilerini kutlayıp kıskançlıktan çatlıyorlardı, demek ki, eşyaya ödenen bunca para, boşuna harcanmamıştı. Doğal olarak, bunca değerli, bunca pahalı şeyler otasında geçirilecek bir ömür de, boşu

boşuna yaşanmış olmayacaktı. Yalnız, aradan çok geçmeden, karyolanın o kutsal nuru sönmüş, ortada kala kala, tunç, tahta, cilâdan ibaret, dört ayaklı bir tahtaboş kalmıştı; öpücükler gibi yumuşacık, kuştüyleri gibi sıpsıcak gecelikler, örtüler, döşekler de, şimdi basit çamaşır ve pılı pırtı oluvermişlerdi. Hele, o gelinlik döşeginin üstüne kurulmuş olan saadet perisi, tam seksen sekiz okka ağırlığında, som et ve kemikten ibaret, sağlam ve kunt bir zevce olmuştu. Öyle bir zevce ki, kocası peşinden odadan odaya koşmadığı, kilimin her noktasında dizüstü düşerek, durmamacasına, "Ah! Ah! Ah, Seniha! Vah, Seniha!" diye ilanı aşk etmediği için, durup durup ona, "Şefik, hani beni ölünceye kadar mutlu kılacağına yemin etmiştin?" diyordu. Onu duydukça, bütün apartman, takım taklavatıyla lastiğe dönerek kasılmaya ve Şefik Beyi boğmaya başlamıştı.

•

Tiycan yedi sekiz gecedir evin içinde yatmıyordu. O gece, kimseye duyurmadan, yavaşça damdan indi. Avludan bir gölge gibi geçerek dışarı çıktı. Kendisine, "Tiycan, nereye gidiyorsun? Tiycan, ne yapıyorsun?" yollu sorular sormuyordu. Bu an artık soru sorma zamanı değildi. Aklında alay alay kalkınmış olan bütün soruların çoktan cevaplarını vermişti. Evi arkasında bırakınca, yani yakalanması ya da niyetine başkaca bir engel çıkması tehlikesini gerilerde bırakınca, geniş bir soluk aldı. Tiycan, mantığın kabul etmediği cin gibi, şeytan gibi, hortlak gibi şeylerden ürkecek takımından değildi. Onun için korkusuz, kaygısız mezarlığı geçti. Artık, dağ patikasını emin adımlarla çiğneyerek buluşma yerine gidiyordu. Adalar denizinin kıyı köylüklerinden Çatalkaya'lı Tiycan, şimdi hayata karşı olan inancını bilfiil tasdiğe gidiyordu.

Kıyıya varınca, erkekle karşılaştı. Onlar karanlıkta iki uzun boylu gölgeydiler. Selamlaşmadılar. Birbirlerine bir şey sormadılar. Yumuşak kumlar üzerinde adımları duyulmuyordu.

Ufkun bir yanı ağarıyordu. Yan yana durarak, bakakaldılar. Ay büsbütün ufuktan sıyrıldı. Dev gibi bir taş yuvarlağı halinde, önlerinde yanıyordu. Denizde bir şırıltı oldu. Sanki aydan, ta ayak uçlarına kadar, denize bir ışık çağlayanı akıyordu. İkisi de hayret ettiler "A! A! A!... A!" demekten kendilerini alamadılar. Ayışığında dünya, sanki her günkü âlemden başka bir âlem oluvermişti. Denizdeki ayışığının sağındaki karanlıktan bir kayık süzülüp çıktı. Işığın üzerinden kara bir bilmece parçası olarak kayboldu, gitti. Erkek Karakız'a baktı. Yüzü kar gibi ağarıyordu. Gözleriyse ölüm kadar derin kararıyordu. Titrediğini, hatta yutkunduğunu gördü. "Titriyorsun, korkuyor musun?" dedi. Tiycan, "Hayır! Gece o kadar sessiz ki...", diye fısıldadı. Kısa, neşesiz bir gülüşten sonra, "Zaten başka türlü olmasını istemiyordum..." diye ekledi.

Şefik içinden, "Korkmaz mı ya? Onun yerinde ben olsam, ben de korkardım!" diye düşündü. Evet, doğru muydu? Dünyanın bu unutulmuş köşesinde, dünyadan haberi olmayan bu cesur kıza... Ha? Erkekti ya kendisi, içinde uyanan duygularına karşı, içinde dayanma gücü vardı demek! O kargacık burgacık yerde, herkes mutlaka bu cesur kıza saldırır, orasını kıza cehennem eder ya da kızı fuhşa sürüklerdi. İğrenç bir dünya içinde olup bitmesi, olası değil, mutlak olan bu şeylere karşı, bu güzel insan parçasını korumamak bir cinayet olurdu. Şimdi, çok geç olmadan, bir gayret ederler, her ikisi de kendi yerlerine dönerlerdi. Eğer bu dakika, bütün ömrünün hayat dolu biricik dakikası bile olacaksa yaşanmamış olmakla onun değeri azalmazdı ya! Onu kafasında

sanki olup bitmemiş gibi saklardı. İşte, gözlerinin önünde zavallı kızcağız, sapından kopmak üzere olan kuru bir yaprak gibi tir tir titriyordu. Kendine ne kadar hâkim olduğunu gösterecekti. Tabii, bir gün Karakız bu davranışını anlayacak, ona şükran duyacaktı.

Kızın elini alarak, kuvvetli bir kavrayışla sıktı. "Elif! Daha ileri gitmeyeceğiz. Geri dönelim, yavrum!" dedi.

Tiycan, "Nereye?" diye sordu.

Şeftik, "Köye... Sen evine, ben de kayığa. Seni seviyorum. İşte bu nedenden dolayı geri döneceğiz," dedi.

Tiycan üşür gibi oldu. "Geri mi?" diye fısıldayabildi. Göğsü inip kalkıyordu. Başka bir söz söyleyemedi. Çok geçmeden, üşümesinden eser kalmadı. Sanki ayağının altındaki kumlar tutuşmuştu. Alev alev yanıyordu. Bu kez de, duyduğu acıdan doğma korkunç bir öfkeyle titremeye başladı. Böyle bir karşılık görmek için mi bunca çileye katlanmıştı? "Geri mi? Hayır! Artık geri dönemeyiz!" dedi.

Köyden çıkarken köy mezarlığından geçmişti. Köylüler, köy mezarlığının çok uğursuz bir yer olduğuna inanırlardı. Bazı geceler, ölülerin sözde ellerini topraktan çıkarıp, mezarlığı geçmeye çalışan köylülerin ayaklarından, paçalarından tuttuklarını, böylece yollarından alıkonulan köylülerin ödlerinin patladığını ve ölülerinin ertesi sabah mezarlıkta bulunduğunu söylerlerdi. Bütün geçmiş toplumların ölülerin ve ölüm fikirleri, Karakız'ın eline, koluna, beynine, başına yapışmıştı. Ayaklarına, paçalarına sarılan bu şeyleri dipdiri adımlarıyla koparta koparta yürümüş, o korkunç mezarlığın öte tarafından açığa çıkıp kurtulmuştu. Geride kala kala, kısacık bir an kalmıştı. O da, bu dakikaya kadar çekmiş olduklarına karşın, bir hiçti. Karakız, başını örten fıtayı sabırsız ellerle

başından koparıp omzuna çarptı. Dudakları, Şefik'in ta yanı başında olduğu halde, sesinde sanki yaradılışın ilk gününden geliyormuş gibi bir uzaklık, bir derinlik vardı. "Bunaltıcı bir sıcak var! Sanki her şey yanıyor!" dedi.

Diğeri, Karakız'ın örtüyü nasıl başından sıyırdığını gördü, ne söylediğini duydu. Biraz önce kesin bir kararla gerilen sinirleri, şimdi birden gevşedi, sarktı. Karakız'ın gözleri, ayışığında, apaçık, kendisine bakıyordu. Eğer ayın, yıldızların, denizlerin, dalgaların, dağların, taşların ve bütün evrenin, insan gözü gibi iki gözü olsaydı, o gözlerin karşısındaki adama bakışı, Karakız'ın o andaki bakışına benzerdi. Zaten gözleri bu dünyanın maddesinden değil miydi? Bakışında ağaran tanyerinin, öten serçenin, fısıldayan rüzgârın, çakan şimşegin, yağan yağmurun, süren fidanın, açan çiçeğin kuvveti vardı. Erkeğin beti benzi attı.

Demincek, tam bir güvenle göğüslediğini sandığı akıntının içinde bir çöp gibi sürülüp gidiyordu. Son bir çabayla kalkındı. Umutsuz umutsuz, "Geri dönelim!" dedi.

Tiycan duygulu, ağır sesiyle gene, "Hayır dönemeyiz!" dedi. Bu anda o, ölüme çarpmak için yaradılışın kınından çektiği parlak kılıcıydı. Yasa mı? Tepesinden tırnağa dek yasa kendisiydi.

Gecenin içinde, dışı bir puhu kuşu, birdenbire, havaya düpedüz fişek gibi cırlayan tek notalı bir ötüşle, birdenbire erkeğini çağırdı. Adamın tüyleri ürperdi. Gönlü öyle bir özleyişle arzulamaya koyuldu ki; bu işkencelerin en büyüğü kadar acı oldu. Ormanlar, ayışığında, koyu bir sis gibi vadilere yayılıyorlardı.

Karakız, bu koyuluğa karşı sanki dimdik duran bir ayışığıydı. Sıcak, ama ayışığı kadar da doğal. Hızla soluyordu. Artık yoruluyordu. Hayat ona büyük bir büyüleme kudreti vermişti. Fakat yaptığı korkunç

çaba, kuvvetini aşıyordu. Artık pek ileri varmıştı. Daha fazlasına gücü yetmeyecekti. Az kalsın, bayılıp düşecekti. Karşısındaki karşıkoyma sandığından çetin çıkmıştı. Birdenbire, ellerini erkeğin omzuna koydu. Adam, Tiycan'ın soluğunu yüzünde duydu. Ta uzak-tan çağıran bir çığlık gibi, Karakız yavaşça, "Bu dakika seninim!" dedi.

Deniz ayışığında çıldırasıya çırpınıyordu. Gecenin koynunda yüz binlerce mil ayışığı vardı. İki gece kelebeği birbirinin çevresine pervaneleniyor, ayışığına karşı gelip gelmediklerine göre, şimdi kararıyor, şimdi ağarıyordu. Sonunda, ölümün biriken boşluklarından kurtulmak için canlıların yüreğini o başdöndürücü tezliğe çıkaran ve dudaklarını ürperterek birleştiren duyguda kavuştular ve bu akıntıda kayboldular. Kıyıya çarpan, sonra gerisin geriye açıklara giderken yelelerini rüzgârda uçura uçura yuvarlanmakta olan dalgalar koyun koyuna geliyor, karışıyorlardı. Ayışığı, deniz, su, fısıltıdan ibaret, fırıl fırıl dönen bir girdap oluyorlardı. Denizin sanki sevgiden benzi atmıştı!

Dünyaya bir çocuk getireceğini Tiycan, iki aydan beri biliyordu. Artık gövdesinde bir değil, iki yürek çarpmakta olduğuna seviniyordu. Bir gün, köy çeşmesinin yalağında ineğe su içirirken, kazadan gelen muhtar ona bir mektup uzattı. Mektup almak, köyde olağanüstü bir olaydı. Tiycan'ın yüreği hopladı. Kendisi de, kardeşleri de okuma bilmedikleri için, mektupları, bir okuma-yazma bilene götürürlerdi. Tiycan, hazır Afife Hanım kasabadan gelmişken, tutup mektubu ona okutayım, dedi ve dosdoğru Afife Hanıma gitti.

Müftü Eyüp Efendinin üç karısı vardı. Birincisi

Huriye Molla diye anılırdı. Kur'an ve mevlid okurdu. Yaşlıcaydı, fakat birkaç köyde tarlası tokadı vardı. Eyüp Efendi onu, zenginliği için, öteki karılarını da körpelik ve özellikle dişilikleri için almıştı. Afife Hanım, iki kızkardeşin küçüğüydü. Anası ona Kur'an, İlmihal ve Kısas-ı Enbiya okutmuştu. Bu arada, okuma yazma da öğrenmişti.

Kendisi Bastıbacakların Abdülhak Efendiyle evlenmişti. Ona ilçede kısaca Apak Efendi derlerdi. Apak Efendi, hep iriyarı, boylu boslu kadınları severdi. Avrat denince, onun umut ve zevkinin ufkunda, daima Kafdağı gibi dişi bir gûlyabani yükselirdi. Kimi karakter Beberuhilerinin, mevki katları üzerinde asansöre binmişçesine kendilerini birer dev sanmaları gibisinden, Apak Efendi de, karısının boyu üzerine kondurulunca o bodurluğunun yükseklik kazandığını sanırdı. Tanrı Afife Hanımı yaratırken, et ve kemikten yana, hiç de cimri davranmamıştı. Yalnız, bunca boy bos ve kıyım cömertliğine karşılık, ona bir kısmet çıkarmakta pek pinti davranmıştı. Afife Hanım, birkaç kez köye gelip, Kısmet Taşından bağırılmıştı. Ama bu da kâr etmemişti. Afife Hanım kırkına merdiven dayayınca, onu Apak Efendi istemişti. Şöyle böyle diyerek Apak Efendiyi de kaçırdı mı, kala kala ona artık ölünceye kadar bekâr kalmak kalıyordu. Apak Efendinin o ne çehre züğürdü olduğunu pekâlâ biliyordu. Fakat bekâr kalmak, Apak Efendiye varmaktan daha gülünç, daha acı olacaktı. Zaten, iki ablası yirmişer yaşlarındayken, tezelden gerdeğe girmişlerdi. Oysa, o zebellâ yapısı yüzünden, ona müşteri çıkan olmamıştı. Hatta ilçede, dedikoducular, köşe bucak, kendisinin kız oğlan kız olmadığını bile fiskos etmeye başlamışlardı. İş bu kerteye varınca, Afife Hanım, erkeklerin en sarsak ve salağını bile koca diye, öpüp başına koymaya razı olmuştu.

Düğün gecesı, Afıfe Hanımın anası Huriye Molla, ona evlilik üzerine son öğütlerini verirken, çeyizi arasına konulan dört tane harup sopasının da görevlerini bir bir anlatmıştı. Bunlar, sokak kapısının ardına takılacaktı. Kocasının, eve karısını adamakıllı pataklamak arzusuyla geldiğı takdirde, sopa aramakla zaman yitirmemesi gerekti. Çünkü karısını dilediğı zaman dövmek, kocaların belli başlı haklarından biriydi. Hatta dört kariya günde dört övün dayak gerektiğini söylerlerdi. Eğer herif sopaları bulursa, ne âlâ, kocanın hakkı kariya geçmemiş olacaktı. İmamın dört direğı olduğı gibi, evliliğın dirliğı ve düzenliğı de, işte bu sopaların üzerine kurulmuş bulunuyordu.

Düğün gecesı, Apak Efendiyle elli kadar arkadaş, Milas'tan getirilen elli "binlik" incir rakısını tamamıyla içmişler, bitirmişlerdi. Arkadaşları Apak Efendiye, "Bacaksız, bodur!" diye sataşırlardı. Apak Efendi, içerledikçe içermiş, ama işi alaya dökmüş-tü. Sonunda, gece geç vakit, güvey evinin yolu tutulmuştu. Apak Efendinin gözleri kan çanaklarına dönmüş, kıyısından salya akan ağzı gibi bir tarafa yılmıştı. Kapının önüne varılınca, eş dost, göreneğ'e göre, güveyi adamakıllı yumruklamışlar, kapıyı da, Apak Efendiyi de öyle bir iştahla tekmelemişlerdi ki; çerçevesiyle birlikte devrilen kapının bıraktığı açıklıktan Apak Efendi bir top güllesi gibi içeriye fırlamıştı. Apak Efendi Afife Hanımın üzerine atılmış ve dışarıda kendisine söylenen sözlerin acısını, "Ben bacaksız değilim!" diye bağırarak, gelini iyiden iyiye yumruklayıp, üstünü ve başını paralayarak, gelinden çıkarmıştı. Gelin anası Huriye Molla, bu duruma çok memnun oldu. Çünkü Afife Hanımın arkasından fiskos etmiş olanların gözleri kör olsun diye, gelin döşeginin al kanlara boyanmış yatak çarşafını bir zafer bayrağı gibi, odanın ortasına dikmiş ve konuk-

lara: "Nasıl? Kız oğlan kız, değil mi?" diye böbürlenmişti.

Tiycan mektubu uzatınca, Afife Hanım gözlüklerini taktı ve mektubu sessizce içinden okudu. Köye gelir gelmez, gerek Danacıların Hanife'den, gerek başkalarından, köyde edilekonulmuş olan bütün dedikoduları duymuştu. Mektup Şefik Ulvi Beydendi. Karakız'a yavaşça "Müjde, Tiycan, mektup Şefik Beyden, hem de çok güzel bir mektup. Sana okuyayım... Mektubu kimseye gösterme, benim ağzım sıkıdır, benden söz kaçmaz!" dedi ve okumaya başladı:

"Çataalkaya kariyesinden Elif Hanıma,

Dünyada her şeyden üstün sevdiğim kadına;

Senden, ayrılalı beri, hiç havadis almadım.

Belki mektup yazdıracak ve sır tutacak şayanı itimat bir insan bulamamışsındır. Hatta, bu mektubu kime okutacaksın diye, merak ediyorum. Mektubum cevapsız kalırsa, mektubu okutacak ve cevabını da yazdıracak birini bulamadığına hükmedeceğim. Bu hal, bana şimdiye kadar neden mektup yazmamış olduğunu izah ederek beni kısmen teselli edecektir. Elif'çiğim aklım fikrim hep sen. Sana karşı duyduğum sevgiden doğan ve dudaklarımın ucuna gelen bir sual var: Mabet kapısında dizüstü çöken bir tapınıcı gibi yüreğinin eşiğinde el kavuşturarak sana, 'Beni seviyor musun. Elif'çiğim' diye sormak istiyorum. Fakat teeddüp ediyorum. Çünkü kendimi muhabbetine lâyıık görmüyorum. İrtikap etmiş ve sana da irtikap ettirmiş olduğum ayıptan dolayı, kendimde sana, bu suali sormak hakkını görmüyorum. Beni mücrim telakki ediyorsan, bu babtaki hükmünü reddetmeyeceğim. Çünkü kendi

vicdanım, beni gece gündüz, aynı cürümle itham ediyor. Sen hayatın ne kadar, ne kadar çetin, ne kadar ağır bir şey olduğunu bilemezdin! Hayat, yaşamış olduğun bir şey değildi. Ben ki hayatın içinde yoğrulmuş, tecrübeli bir erkektim. Ta sonuna kadar kendime hâkim olarak irtikap etmiş olduğum günahın husulüne mani olmalıyım! Bilmem Elif'çiğim, beni affedecek misin? Seni ne kadar çok sevmekte olduğumu, düşünüyor da, bu düşünceyle kısmen müteselli oluyorum. Bir felâkete tesadüf etmemekliğini Allah'tan yalvarıyorum. Gıriftar olabileceğin her musibetin, asıl ben müsebbibi olduğumu düşünerek, endişeyle her daim lerzan oluyorum. Şu cihet malumun olsun ki, tesadüf edebileceğin her müşkülde, sana can ve gönülden muavenet etmeyi kedime mukaddes bir vazife addediyorum. Ah, Elif'çiğim. 'Bana ne ettin? Beni neden mahvü perişan ettin? İffet ve ismetimi pâmâl ettin, ey denî adam!' diye hiçbir şikâyetle bulunmadın. Sen bir meleksin Elif'çiğim! Aşkın acı akıbetlerinden kurtulmaya müstehak, dünyada biricik insan varsa, o da sensin! Bundan dolayı, hamile kaldıysan, haber ver. Çocuğu sıkıntısız ve tehlikesiz düşürtebilirim. Medeniyet ve fen her şeyin çaresini bulmuştur."

Karakız mektubun birçok yerini anlamamıştı. Afife Hanım içinden; "Hakkikaten şu Şefik Bey namus, vicdan sahibi bir adammış. Erkek dediğin, böyle olmalı işte! Bana nasip olan erkek değil, dayak!" diye düşünerek, mektubu Tiycan'ın anlayacağı düpedüz Türkçeye çevirmeye başladı.

Dinledikçe Karakız'ın, öfkesinden, kanı başına sırıyordu. Yahu herif, çile çekmekten, musibete uğramaktan, sevginin acı akıbetlerinden, hele hele çocuğu düşürmekten söz ediyordu. Ay, erkek diye tanıyıp bildiği bu kıtıpiyos, bu ödlele duygulu ve

düşünceli herif miydi? Kendisini ayarttığını, baştan çıkarttığını sanıyordu. Mektubun anlatılması sona erince, Afife Hanım, Karakız'ın yüzüne baktı.

Tiycan'ın gözleri kıvılcımlar saçıyor, dudakları titriyordu. Afife Hanım içinden: "Sırrı benim tarafımdan öğrenildiğine utanıp kızarıyor sevincinden de tir tir titriyor!" diye düşündü. Kızı daha fazla sıkmamak için ona: "Sen hiç merak etme, ben yarına kadar tutar ona güzel bir cevap yazar, hazırlarım, sen yarın bana gene uğra, olmaz mı?" dedi. Karakız kalkıp giderken, arkasından başını sallıyor ve "Ah, ne olacak, gençlik, cahillik! İyi ki herif iyi niyetlinin biriymiş!" diye düşünüyordu.

Tiycan'sa şöyle düşünüyordu: Demek, karnında barındırdığı çocuk değil utandırıcı ve iğrendirici bir şeydi, ha? Nasıl oluyor da, Şefik Bey, çocuğunu kirli bir şey sanabiliyordu? Neydi o mektuba yazdığı ayıplar, günahlar, paraca yardımlar, bir de sanki bunların üstüne tüy dikiyormuş gibi doğacak olan çocuğun doğmadan öldürülmesi, neydi bunlar? Aynı ateşten çıkan bir an için birbirine dolanan iki alev dili gibi birbirinin olmuşlardı. Fakat şimdi, sanki bütün evren aralarına girmiş, onları birbirinden ayırmıştı. Hayır! Çocuğunun babası yoktu! Çocuk yalnız kendisinin. Biricik anasının yavrusuydu, babası mabası yoktu. Bu mektup, Karakız'a ne kadar yalnız kaldığını bildirdi. Yalnız kalmış olmasından dolayı, hiç de üzgün değildi. Raslantı sonucu, bir an için, bu adamı koynuna almıştı. Fakat kadınlığının ve analığının, bu adamdan ve bu adamın inandıklarının topundan daha üstün olduğunu, daha büyük olduğunu duyuyordu.

Ertesi günü Tiycan, gene Afife Hanıma uğradı. Afife Hanım, özene bezene mektubu yazmış, yazdıklarını da çok beğenmişti. Bu mektup Karakız tarafından gönderildikten sonra, kendi de ayrıca bir mektup yazıp göndermeyi tasarlıyordu. Karakız'a

yapılacak yardıma aracılık etmeyi, kız hamileyse, hatta Danacıların Hanife'ye başvurup çocuğu düşürtmeyi önerecek, böylece hem Şefik Beye, hem de Tiycan'a iyilik etmiş olacaktı. Karakız'ı görünce, "Ha geldin mi?" dedi ve sevine sevine mektubu okumaya başladı:

"Pek muhterem Şefik Ulvi Beyefendi Hazretlerine;

Zaten vicdan sahibi büyük bir beyefendi olduğunuzu biliyorum. Yegâne kusuru size karşı sonsuz bir muhabbet beslemekten ibaret olan bir biçare kızı yardımsız bırakmayacağınızdan emindim. Ne olacak gençlik, muhabbet ve tecrübesizlikten dolayı, bir cehalettir işlenmiş..."

Cevap okunurken Karakız içinden: "Bak hele, Afife Hanım ne haltlar uydurmuş!" diye sinirleniyordu. "Bir cehalettir işlenmiş" diye okununca, Tiycan dayanamadı: "Yeter artık, Afife Hanım, yeter!" diye bağırdı. Neye uğradığını şaşırان Afife Hanıma, "Benim yazdırmak istediğim hiç de böyle değildi. Baksana, herif benim analığımı ayıp görüyor, karnımdaki çocuğu da öldürmek istiyor. Siz ona yazınız ki; onun mektubunu alıncaya dek, yaptığının bir kabahat olduğu aklımdan geçmemişti bile. Evet, yaptığım kabahat diye düşünmemiştim hiç... Dünyaya bir çocuk getireceğim; ona göre bunu ayıp saymalı ve çocuğu öldürmeliyim. Ay, aklını mı oynattı, bu sünepe herif? Hayatı çok iyi biliyorum, diyor, bana yadım edeceğini yazıyor. Edeceği yardım da benim ayıbımı kapamak olacak. Eğer ben utanmıyorsa, Şefik Beyle birlikte bütün âlem ayıplamış, bana ne? Eğer utanıyorsa, sanki bütün âlem ayıplamıyor diye hiç utanmaz olur muyum? Hele bütün dünyanın beni ayıplayacağını Şefik Beyinse ayıplamayacağını bilmek hiç tasamı avundurur mu? Kendisine hâkim olmamışmış. Zayıf davranmışmış. Ben onunla zayıflık

ortaklığı etmedim ki... Bana para, pul adıyor. Bunlar benim gözümde yok. Sonra parayı kabullenince, tutuldum, demektir. O zaman, bu söylediklerimi söyleyebilir miyim? Yalan dolan zorunda kalırım. Şimdi düpedüz çocuk doğuracağım, yalan gibi dola-ba dolambaca kıvrılamam. Dünyada herkesten fazla bu herif beni kendimden utandırabilirdi. Onu da yaptı. Şu mektubuyla, ne adam olduğunu gösterdi, beni utandırdı. Yaz ona: Bana bir daha mektup filan yazmasın!" diye anlattı. Afife Hanımın ağzı açık kalmıştı. Hiç yazılır şeyler miydi bunlar? Karakız'a, "A kızım, işte görüyorsun, bu adam sana iyilik etmek istiyor. Sense onu tepiyorsun. Sonra, herkesin sana ne diyeceğini düşün bir kere..." dedi.

Karakız, "Afife Teyzeciğim, ben kendimi kurban ediyormuşum, varsın kurban olayım! Ben kendimi kurban ettikten sonra, artık elâlemin ne diyeceği, ne yapacağı umurumda olur mu? İyilik etmek istiyor, diyorsun. Ne iyiliği? Çocuğumu düşürmek istiyor. Ben onun sığırı, sıpası, avradı mıyım ki, çocuğumun diriliğine ölümüne onun sözü geçsin?"

Afife Hanım, Tiycan'ın eli böğründe, ezile büzüle, senin kulun kurbanın olayım diye yalvarmadığına, analığına güvenerek her şeye kör, her şeye sağır olabilmesine, düpedüz yaratıcılığına hayran kalıyor, için için seviniyor, bir ferahlıktır duyuyor, hatta bu meydan okuyuşun hızına kapılıyordu. Bu arada kendi evlenişi gözünün önüne geliyordu. Evlenmeden önce ne umutları, ne hülyaları vardı? Ama Apak Efendi, onun bütün umutlarının, bütün hülyalarının gülünç bir cellâdı olmuştu. Hatta onu ana bile edememişti. Onun sahteliklerine, ikiyüzlülüğüne, burnunu havaya dikerek kabara kabara böbürlenmesine, sonra da sopayı kapıldığı gibi başında kırmasına, bunca zaman nasıl olup da dayanmış olduğuna şaşıp kalıyordu. Gönlünün en izbe kovuğunda için için yanan, fakat

üzeri görev duygusunun külüyle örtülekalmış olan, isyan, öfke, alay duyguları, şimdi yer yer kabarmaya başladı. Aldatılmıştı. Evliliği kızlık ve bekârlığının en karamsar tahminlerini bile geride bırakmıştı. Kaşlarını çatı. Karakız'a "Haydi, neyse, şu hokkayla kalemi getir. Tıpkı demincek söylediğin gibi söyle sen. Ben de olduğu gibi yazmazsam, bana da Hacı Mollaların Afife Hanım demesinler! Fırtına gibi döşeneceğim" diye buyrukta bulundu, çoştı. Bir besmele çekerek, kalemi eline aldı. Karakız her cümleyi bitirdikçe, Afife Hanım kahve dövücünün hık deyicisi gibi, "Doğru!" diye bağırıp bağırıp kalemi gıcırdatıyordu.

Mektubun yazılıp gönderilmesinden dört beş gün sonra, Afife Hanım ilçeye döndü. Dükkânını kapadıktan sonra, eş dostla birlikte Apak Efendi kafayı tütsülerken, ileri geri, abuk sabuk sözler etmiş, caka ve afur tafur sırasında şuna buna dil uzatarak şiddetle birkaç tokat yemişti. Bu olayda bir olağanüstülük yoktu; bunlar aşağı yukarı her gün olan şeylerdi. Fakat karısını güzelce dövmek üzere, nara atarak kapıdan içeri dalınca Afife Hanımın, yaradana sığınarak, bütün gücü kuvvetiyle kocasının sırtına indirdiği sopa, ömründe ilk kez başına gelen bir olaydı. Afife Hanım o koca boyu bosuyla, dimdik olarak üzerinde duruyor ve "Bu sopaları hakkın bana geçmesin diye getirmişt看. Bundan sonra, benim hakkım sana geçmesin diye kullanacağım!" diyordu.

Karakız üç aylık gebeydi. Neredeyse karnının şiştiği görülecekti. Köyün dört yanını fiskoslar, anlamlı göz kırpışlar sarmıştı.

Gebe kaldığını görünce üzerine saldıracaklarını ve kardeşlerinin onu evden atmaya kalkışacaklarını

biliyordu. Köyden dört beş saat uzakta, dağ başında yapayalnız yaşayan değirmenci Âdem Dayıyla karısı Nefise kadının yanlarına gitmeyi kurmuştu. Fakat gitmeden önce, yapmış olduklarını, onların zıddına gitmek için yapmadığının herkesçe bilinmesini istiyordu. Gebeliğini ve gideceği yeri, önce Fatma'ya açmaya karar verdi. Ötekilerden daha çok Fatma'nın kendisine hak vereceğine emindi.

Onu bir gün evde yalnız buldu: "Fatma, sana anlatmak istediğim şeyler o kadar çok ki; söze nereden başlayacağımı şaşıyorum. Öteki ablalarımдан fazla beni senin anlayacağını umuyorum da, onlardan önce sana anlatmak istiyorum," dedi.

Fakat Tiycan'a ne oluyordu? Bu itiraf anında, güvenç ve gururundan eser kalmamıştı. Utanacağı bir şeyi yapmamış olduğu kanısına karşın, Fatma'nın utanacağını ve acı duyacağını bildiği için utanç duyuyor, üzülüyor, üstelik Fatma'ya acıyordu.

Fatma, Tiycan'ın çok önemli bir şey söyleyeceğini, betinin, benzinin kireç gibi atmasından anladı. Bu önemli şeyin, Zehra tarafından kesin olarak ısrarla ileri sürülmekte ve köylüler arasında da boyuna fiskos edilmekte olan o mahut Şefik Bey işine değgin olduğunu tahmin etti.

Hızlı hızlı soluyarak: "Yoksa Şefik Beyden ötürü mü bir şey söyleyeceksin?" diye sordu.

"Evet."

"Ah, anlamıştım... Herife gönül kaptırdın galiba. Ah, başımıza gelenler!"

"Hayır, ona hiç de gönül kaptırmadım."

Fatma, ferahladı. Geniş bir soluk alarak, "Öyleyse nedir?" diye sordu. Tiycan, Fatma'nın gönül kaptırmayı, gebe kalmayı, çocuk doğurmayı birer felâket saymakta olduğuna şaştı. Hatta, Fatma'nın bu haline kızarak, olanı biteni, kesin bir dille, kısaca anlattı. Sonunda; "Birkaç ay sonra, dünyaya bir

çocuk getireceğim," dedi. Fatma'nın gözleri faltaşı gibi açıldı. Kulaklarına inanamıyordu: Tiycan anlatıkça ancak; "Deli mi oldun Elif?" diyebiliyordu. Kısır olarak geçirdiği ömrü gözlerinin önüne geliyordu. Elif'e: "Hani ya ona gönül bağlamamıştın?" dedi. Tiycan: "Hayır, hiç mi hiç sevmiyorum, onu sevmemiş olduğumu da şimdi anlıyorum!" diye cevap verdi.

Fatma'nın bakışı, çamaşır ipine takılan perişan bir paçavra gibi, Karakız'ın gözlerine takılakaldı. Sonra, iki avcunu şak diye dizlerine çarparak başını bacaklarının üzerine eğdi ve tortop oldu. İşte o zaman Tiycan, söylemiş olduğu sözlerinin ne derin bir yara açtığının farkına vardı. "Fatma! Fatma!" diyerek başını okşadı. Arası biraz geçince diğeri, başını kaldırdı. İkisi göz göze geldiler. Göz göze geldiler ama, Fatma'nın bakışı sendeliyordu. Ve çok geçmeden, yere eğildi. Çocuklu kadının bakışı, çocuksuz ve tecrübesiz olan kadının yüreğinin ta içine bakmıştı. Yıllarca kilitli, sürgülü ve kapalı kala kala artık kullanılacak bir yeri kalmamış, harap olmuş bir mahzen penceresi çatlağından sanki ansızın içeriye güneş işlemesi gibi bir şey olmuştu bu. Fakat, ağır bir cismi kaldırıp başına vurmak üzere olan Karakız'dan başını koruyormuş gibi, iki elini havaya kaldırdı ve Tiycan, "Etme! Etme!" diye yalvardı.

İhtiyar kız, yüreğini parçalarcasına hıçkırmaya koyuldu. Tiycan Fatma'yı avutmaya çalışıyordu. Tam bu sırada odaya Zehra ile Ayşe damladı. Odayı birdenbire ağır bir sessizliktir ezdi. Zehra'nın Tiycan'a bakan gözleri, nişan almış bir çiftenin iki namlu deliği gibi kararıyordu. Her ne kadar göreneklere öyle içten inandığı yoksa da, içinde biriken acıların hıncını almak için, göreneklerin harfi harfine uygulanışında ısrar etmek sırasının artık geldiğini ve böylece kendi kadın cinsinin düşmanı kesilme fırsatını buldu-

ğunu biliyordu. Bu adaletti işte. Öcalma adaleti... Karakız, kendisine insaf gözüyle bakılacağını, gebeliğinin hoşgörüleceğini doğrusu hiç ummuyordu. Aksine, kopacak kızılca kıyameti dimdik bekliyordu.

Hiç kimse ses etmiyordu. Şimşek ve gök gürültüsü yüklü bir sessizlikti bu.

Dört bekâr kadın, işte doğup büyüdükleri bu evde, şimdi karşı karşıya, sessiz duruyorlardı. Yıllarca birlikte yaşamış, birbirine gücenip sevinmiş, küsüp barışmışlardı. Fakat böylesine şom bir sessizlik, çökmemişti. Bu sessizliğin içinde, yeni bir şeyin varlığı vardı. Dilllerini bağlayan işte buydu. Bunun ne olduğunu birbirlerine söyleyecek cesaretleri yoktu. Burada yalnız dört kişi değillerdi, şimdi aralarında, daha doğmamış, ama yakında doğacak bir de çocuk vardı. Artık, yıllardan beri devam edegeldikleri gibi kalamazlardı. Bu yeni varlık, Fatma'ya soğuk soğuk ecel terleri döktürüyor, Ayşe'nin de içini ta derinden karıştırıyor ve ona baygınlıklar getiriyordu. Ailenin demirbaş cellâdı Zehra ise, adalet ve öcalma hıncıyla, Tiycan'ın boynunu vurmaya hazırlanıyordu. Hepsi de, işlediği suç yüzünden Karakız'ın, eli kolu bağlı, boynu bükük, gözleri yerde, içli içli yalvarmaya başlamasını bekliyorlardı. Fakat Tiycan'ın duygularına yeni bir varlık karışıyordu. Karnındaki çocuk duruşuna sağlam dayanak oluyordu. Fatma, biraz önce kendisinde olmayan kuvvetin Tiycan'da var olduğunu duymuştu. Bundan dolayı, o baş eğenlere özgü bir duruşla, boynunu eğdi. Ayşe ürkmeye başladı. Karakız'ın duruşunda savaşın sesini barutun kokusunu seziyordu.

Tiycan, kendisine söylenmedik söz bırakılmaya-acağını, küfür edileceğini, yüzüne tükürüleceğini pek iyi biliyordu. Fakat içinden hayal meyal seziyordu ki, onlar dünü ve ölümü, kendisi ise yarını ve hayatı savunuyordu.

Fatma eğildikten, Ayşe de gelip onun yanı başına büzüldükten sonra, Tiycan'ın meydan okuyuşunu karşılamak, onu ayaklarının altına alıp çiyim çiyim çiğnemek görevinin kedisine düştüğünü Zehra anladı. Tiycan'a, "Burada ne yapıyordun?" diye sordu. Fatma ağlıyordu. Tiycan; "Gebe olduğum için artık evden ayrılacağımı söylüyordum," dedi. Zehra, "Ben kapı ardındayım, bütün söylediklerini duydum. Evden çıkıp gideceğini söylüyorsun ha?" dedi ve sesini perde perde yükselterek, "Bunu da söylerken, övünüyorsun, öyle mi? Sanki kendi isteğinle gidiyorsun. Eh, elbette gideceksin. Biz bunca yıldır burada, namusumuzla yaşadık..." derken, bakışı Fatma'ya ilişti. Fatma'nın gözlerindeki iç sızıyı gördü. Fatma sanki, "Zehra, etme etme, fazla ileri gidiyorsun, etme!" diye yalvarıyormuş gibiydi. Zehra sözlerini daha derine işletmek istedi. Tiycan'la birlikte Fatma'yı da yakmak amacıyla, "Ayıp, ayıp! Önüne çıkıveren bir erkekle? Ha? Yaptığın işin övünülecek nesi var? Sanki bir marifet yapmışsın! İşin düpedüz, gidip bir sokak köpeği gibi... Ah, ah, başımıza gelenler!..." dedi. İki elini yüzüne çarptı. "Ağzım söylemeye varmıyor. A, utanmaz, arlanmaz!" diye ekledi.

Fatma'yla Ayşe, Karakız'ın yüzüne bakmadılar, başlarını eğdiler. Onlarca Zehra'nın sözlerinde gerçeğin acılığı vardı. Bu tok sözlerle Tiycan ne diyebilirdi? Herif tarafından aldatılmış, ayartılmış, ona gönlünü kaptırıp şeytana uymuş olduğunu ya da adamın evlenmeye söz vermiş olduğunu söyleseydi, ağlayıp sızlasaydı, bari! Onlar da, Karakız'ın ablaları olarak, onun savunması için birkaç söz katabilirlerdi. Fakat, ikisi de şöyle başlarını bir kaldırıp Karakız'a baksalardı, Zehra'nın ezici birer gülle diye savurduğu sözlerinin altında, eğilip diz üstü çökmüş olmadığını görürlerdi. Gövdesi havacıvadan ibaret bir boşluk değildi,

bir insan yavrusu barındırıyordu içinde. İşin gerçeği, onun söyledikleri kuru sözler değil, bu karnındaki çocuktur. Zehra hızlı hızlı soluyordu. Sonunda sözleri yavaş yavaş seyrekleşerek tükendi. Tiycan, "Daha bir diyeceğin var mı?" dedi. Zehra, "Söylediklerim yetmiyorsa, dahasını da vereyim" diye cevap verdi. Böyle olduğu halde, içini arayınca, söyleyecek bir başka söz, savuracak bir başka küfür bulamadı. Zehra'nın yapmak istediğini başarabilmesi için, Tiycan'ın vicdan azabı duyan, ağlayıp sızlayan, yalvarıp yakan bir günahlı rolünü oynayamazsa, yüzünden ar perdesi sıyrılan bir kaltak tavrını takınmalı, söze karşı söz, küfre karşı küfür yetiştirmeliydi ki; öteki iki kardeşini kızdırsın, üçü bir olup kendisinin saçını, başını yolsunlar! Oysaki Karakız, Zehra'nın karşısında, öylece, lök gibi duruyordu.

Karakız'a, "Söylediklerim yetişmiyorsa, dahasını da vereyim," demişti. Dahası neydi? Kendilerinin yüzakıyla yaşamış olduklarını, Tiycan'ın da utangaçlıktan yerin dibine geçecek kadar büyük bir günah işlemiş bulunduğunu, zaten söylemişti. Kala kala, şimdi eski küfürleri tekrarlamak kalıyordu. Söyleyeceği sözlere gerekli olan soluğu bulmak için, derin derin içini çekerek, ciğerlerini doldurdu. Şöyle bir kalkındı, "Herifle evlenmeyi tasarlamış olsaydın, herif tarafından aldatılmış, baştan çıkarılmış olsaydın -yaptığın gene yapılır şey değildi ya-, neyse, ama sen, herife gönül vermemiş olduğunu söyledin, onunla da evlenmeye niyetlenmiyormuşsun. Bunun için, senin yaptığın dosdoğru aşiftelikten başka bir şey değil. Koskoca bir karısın, emzikteki çocuk değilsin ki; ettiğini toyluğuna verelim?" diye söylendi. Yalnız bu sözlerde, bundan önce söylediklerinde olduğu gibi, kalp para gibi kof kof öten bir şey vardı. Kendi kulaklarında bile kof kof ötüyordu bu sözleri. Kendi gözünde bile kendini, gülünç görmeye başladı.

Buna çok içerledi. Olanca sesiyle Karakız'a, "Kara kaltak!" diye haykırdı.

Fatma sarsılarak, "Zehra, bu kadar acı sözlere gerek yok," dedi. Tiycan, "Bu söylediklerinde ne acılık olabilir ki? Ben neysem, oyum. Ne Zehra'nın tkrkleriyle kararır, ne de suumu bağışlamasıyla ağıarırım. Söyledikleri gerçek değıil ki; acı olsun... Asıl gereğıe gelince, dördümüz buracıkta oturmuş, anamızdan emdiğıimiz sütü fitil fitil birbirimizin burnundan getirerek, kendi kendimizi yiyip bitiriyoruz. İşte bu acı! Zehra herife gönül kaptırmadığıını söylüyor. Belki o zaman kaptırmışımdır. Fakat şimdi, o hiç mi hiç gözümde değıil. Vaktiyle gönül kaptırdım diye, şimdi kalkıp, kendimi bağışlatmaya mı çalışayım? Bunu istemedim. Gönlüm onda olsa da, ne çıkar bundan? Neden Fatma'nın saçları apak oldu? Hele Zehra Abla, sen, neden yreğıin zehir zemberek kesildi? Hem o kadar ki, beni ezmekten hoşlanıyorsun. Burada dört kıızız, şöyle birbirimizin suratına bir göz gezdirelim de, yzlerimizin neye döndüğünü birbirimizin gözlerinde görelim! plğe atılan süprüntü olduk! Burada durakalmışız, akacak yer bulamayan su birikintileri gibi, kokup gideceğiz. Zehra, pek kirli bir iş görmüş olduğumu, benim bir kaltak, ocuğumun da bir piç olduğunu söylüyor. Neden? Doğıuracağıım ocuğın babası yokmuş da ondan. Çünkü babası olursa, adam ölecek, ocuk da onun malına, maaşına konacak," dedi. Burada acı acı güldü; "Ben de, çocuğum da kimsenin tarlası tokadı değıiliz. Bu evdeki, tarlalardaki, inek ve keilerdeki payımı da istemiyorum ben. Çocuğuma sahip olacak bir erkek çıkmıyor diye, analık hakkımdan mı olayım? Zaten, burada prsyp durmamız, birkaç parça kıraç toprağıımıza dört elle tutunarak bostan korkuluğı gibi onların bekçiliğinde saplanakalmamızdan değıil mi! İy i kuş yuvaya çöp taşırmış. Taşıyacak

öp nerede ki? öp diye mezarlığa taşınmama da elimden geldiği kadar ayak direyeceğim... Zehra yüzünün akıyla yaşadığını söyleyerek, benim suratıma tükürüyor. Yahu, ha yüzümüzün akıyla yaşamış, ha yaşamamışız kimin umurunda? Hangi erkek Zehra'nın ya da herhangi birimizin yüzakıyla kalmasını diledi ki? Ellerinden geleydi körpeliğimizde, her birimizi dağa kaldırır, göbek attırır, kadehlerine rakı kattırırlardı. Efeler tambura çalarak, bizlere 'Atına nal olam, Efe'm, beline Trablus kuşacı olam Efe'm!' türküsünü söyleyip fink attırırlardı. Bir gün gideceğiz, köyün dağı, taşı, toprağı ve halkı, acaba şu mezarlığa takılanın suratı ak mı yoksa kara mı diye, merak mı edecekler?" dedi.

Bunları söylerken gözleri Fatma'yla Ayşe'ye ilişti. Onların yüzlerine sanki ölümün gölgesi düşmüştü. Hatta Tiycan, önce, söylemiş olduklarından bazılarını söylediğine pişman oldu. Ablalarına kalan biricik avuntuyu da ellerinden koparıp almakla, onlara yazık etmiş olacaktı. Ne var ki; onlara çatar sözler söylerken bile içinde, Zehra da dahil hepsini savunduğu inancı vardı. İşte bundan dolayı, bu sözleri söylemekten çekinmemişti.

Tiycan birdenbire kapıya doğru yürüdü. Başını Zehra'ya döndürdü: "Ben gidiyorum, Allah razı olsun sizlerden!" dedi. Zehra'nın gözlerinde bir hayranlık gördü. Kapıyı açtı. Kısmet Taşının üzerinden, "Bahtım, kocaya gidecek vaktim!" diye çığlık çığlığa kızların sesleri geliyordu. Tiycan, bir daha geçmemek üzere, kapının eşiğini aştı. Üç kızın kapıya bakan yüzleri, odanın alaca karanlığında, hayal meyal ağarıyordu. Bu sessizlikte rüzgâr, kapıyı yavaş yavaş, çit diye, kapattı. Odanın zindan karanlığında kalan üç kız, sarsılarak irkildiler. "Tiycan" dediler. Ses yoktu.

Değirmenci Âdem Dayının çocukları olmadığı

için mi ne, birkaç keçi ve koyununa, kendi çocukları gibi bakardı. Onların emzikteki çağlarını, çocukluklarını, gelişip olgunlaşınca kadar başlarından gelip geçenleri, her zaman, bir bir hatırlardı. Onlara karısı Nefise'den, Karakız'dan ve bir de İbiş Ağadan başkasını dokundurtmazdı. Hayvancıkların biri ya da birkaçı hastalanır da, bakmak için bir yardımcıya ihtiyaç olursa, Tiycan'a haber salardı. **"Bizim hayvanların dilinden anlarsa o anlar!"** diye Tiycan'a başvurup gelmesini yalvarırdı. Tiycan da, fıtasını kaptığı gibi, yallah Âdem Dayıgillerin yolunu tutardı.

Tiycan, evden ayrılınca, dosdoğru, Âdem Dayıya vardı. Karısı Nefise, kaynatıp ineğe vermek üzere, ısırganotu söküyordu. İhtiyar kadına, "Merhaba, Nefise Bacı" dedikten sonra, yokuş yukarı taşınan ağır bir yükün, tepeye varılınca, birdenbire sırttan atılivermesi gibi soluk soluğa, "Nefise Bacı, birkaç ay sonra bir çocuğum olacak, babası yok, evi de, kardeşlerimi de bıraktım!" dedi. Sert sert soluyordu. Birkaç saniye iki kadın, birbirinin gözünü bakakaldılar. Nefise kadın, bir hareket yapmak zoruyla, eğilip bir ot söktü. Sonra Tiycan'a baktı. Biri genç biri yaşlı iki kadın, düşünüp de söz kalıbına koyamadıkları şeyleri, bakışan gözlerinden okudular. Görenekleri bu yaşlı kadına kısmen uygun gitmiş olmasına karşın, yaradılış onu kısır ve çılk çıkarmıştı. Yüreğini yakmış, fakat Zehra'da olduğu gibi zehirleyememişti. Tiycan'a, "Benim çocuğum olmadı, kızım" dedi. Tiycan'ın işkencesine bir son vermek üzere, içi gülen gözlerle; "Hele hele Elif kıza bak, demek ki, Nefise Bacıyı düşündü, öyle mi?" diye ekledi. Sonra ayağa kalkarak şöyle söylendi:

"Haydi, bizim oğlanı da alalım da, eski damı onaralım."

Bu sözü söylemekle, Karakız'a dünyaları bağışlamış oldu. Çünkü Karakız öteye beriye gidebilir,

yorulmak bilmeden tütün işler, tarla ayıklar, incir devşirebilirdi. Beri yanda, dayı ile karısını severdi. Bu dağ başında, kimsecikler yoktu. El emeği dolayısıyla, bu yoksullara hiç öyle yük olmazdı.

Âdem Dayıdan yana vardılar. Adam, toprağın sıcak sıcak tüterek devşirilişini seyre dalmış, çift sürüyordu. Başının üzerinde, açılan tarhlardan yemlenmeye gelen kuşlar, bulut bulut, cıvıldaşarak dönüyorlardı. Nefise kadın, "Haydi, gidelim de, bir hatıl kesip bizim damın akan yerini onaralım" dedi. Âdem Dayı bir şey anlamadı. Bön bön karısının yüzüne baktı. Eski dam denilen ahır Âdem'in babasına dedesine ve daha kim bilir kaç kuşak atalarına yurt görevini görmüştü. Belki bir iki yüzyıl, doğumlar, ölümler -hele ölümler-, varsa konu komşu, sığır ve sıpanın gözü önünde olagelmışlerdi. Âdem Dayı birkaç kara keçi edinince karısına, "Zaten bu tavan, damın bu tavanı bel verdi. Şimdi de ahır yapmak gerekiyor. Ahır yapacağımıza, kalkar biz değirmene geçeriz, sığırı da, sıpayı da burada barındırırız" demiş, dediği gibi de yapmıştı. Damın iki küçük penceresi, bir de ocağı vardı. Bir parmaklık damı ikiye bölüyordu. Bölümlerin büyüğü ahır, küçüğü ise ev olarak kullanılagelmmişti. Nefise kadın Tiycan'ı burada yatıracaktı. Yalnız Âdem Dayı, ahırın neden onarılması gerektiğini anlayamıyordu. Nefise kadın güle güle; "Öyle ne bakıp duruyorsun? Dam akıyor. Tiycan da orada oturacak. Tiycan orada arpa yetiştirecek değil ki; tepesine yağmur yağsın! Haydi, gidip el birliğiyle orasını onaralım!" dedi. Âdem Dayı, Tiycan'ın kendileriyle oturacağını anlamıştı. Fakat neden geldiğini söylememişlerdi. Nefise, Tiycan'ın buraya gelişini iyi görmüştü ya, artık ona da, öyle uzun etmeyip rahat rahat sevinmek düşüyordu. Bu ihtiyarlıklarında, çoluksuz çocuksuz, çifte ve çubuğa yardımcısız, pek de tek başlarına kalmışlardı. Tiycan, kuvvetli bir

yardımcı idi. Fakat Âdem'in asıl memnunluğu, Tiycan'ı çok sevmesindendi.

Dayı, sabahın tutağını bir yana atarak, çift öküzlerini çözdü. Balta ile tarhayı alarak, dere kıyısına vardılar. Üç ağaç kesip, bel vermiş direklerin altına dayak diye diktiler. Damın üzerine de toprak döktüler. Sonra da dere kenarından inekleri ve keçileri getirdiler. Âdem Dayı Karakız'a: "Bizim iki inek ihtiyarcadır. Fakat sağılırken, tek dururlar, senin de tatlı sesin var, Tiycan, kolay kolay okşar, oyalarsın!" dedi. Tiycan bir kıyıda duran bakracı kaptı. Elinin sezilir sezilmez bir iki sıvayışı ile, kovanın içine, sıcak sıcak buğu salan, cömert bir süt hüzmesi şarladı. Kova hemencecik köpüren sütle doldu.

O akşam, birlikte yemek yediler. Güneş battıktan bir saat sonra Elif, kapıyı kapayıp, ardına kütük dayadı. Yağ kandilini yaktı. Kuru otları yere serdi. Üzerine bir keçe attı. Uzandı. Keçilerin, ineklerin ve çift öküzlerinin gözleri ışıktı, irili ufaklı, yeşil ve pembe mücevherler gibi parlıyordu. O gün çok uğraşmış, çok yorulmuştu. Kemikleri, sanki iliklerinden boşanmışlar da, düdük olmuşlardı. Neyler gibi ötüp boş boş sızlanıyorlardı. Fakat, o günkü işleri, kendisini yormaktan ziyade, sevindirmişti. Kolunda bacağında ve hele düşüncelerinde yeni bir dirlik duruyordu. Kızkardeşlerine acıyordu, ama ne yapabilirdi? Böyle düşünürken, karnındaki çocuk oynadı. Sevindi. Kalkıp oturdu. Sonra, gözü hiçbir şeyi görmemek ve yalnız çocuğun oynadığını duymak için, kandili söndürdü, gene uzandı. Dışarıda, dağbaşıda, çakallar uzun uzun uluyorlardı.

Gök gürültüsüyle yüklü kara bir göğe karşı badem ağaçlarının çiçekleri kar gibi ağırlarken,

Tiycan, çocuğu doğuracağını anladı. Kandilinde yağ yoktu. Âdem Dayıdan istedi. Âdem'in yüzünü yas kapladı. Çünkü onda da yoktu. Karakız: "Aldırma Âdem Dayı, ocakta dal yakarım" diye çalı dalları kesip taşıdı. Kapısını çekerken, dışarıda da, milyonlarca trampet çalan bir fırtınalar devi kalkınmıştı. Dalları birer birer ocağa atıyordu. Bütün işkenceleri sevine sevine çekmeye hazırды. Tüm gücünü sanki biricik, korkunç bir hamle için topluyordu. Sevinci yalnız kısır kalmamak, ya da yakında bir ana olmak umudundan gelmiyordu; daha derinden, fiziksel bir onur duygusundan doğuyordu. Onur, yalnız göreneklerin filan şey, yahut falan halde tanıdığı değerdan ibaret değildir. İnsanın etinin, kemiklerinin, hücre ve atomlarının tanıdığı daha derin bir değer vardır. Tiycan, otuz yaşını aşan bir kadının kemiklerinin katılaşıarak, çocuk doğuracak esnekliği yitirdiklerini bilmiyordu. Doğum pek güç oluyordu. Vahşi uluyuşlarla yırtındı. Şafaktan bir iki saat önce, boğuşmalar, haykırışmalar, tepinmeler gibi gürültüler oldu. Sonra, birdenbire, çocuğun sesi dışarıdaki fırtınanıninkini yendi. Karakız'ın hıçkırıklarla kıyılmış sesi de; "Yavrum!" diye inledi. Oda zindan gibi idi. Çocuğu el yordamıyla sarıp sarmalayıp koynuna bastı. Gözkapaklarını ardlarına kadar açıp çocuğu görmeye çabalıyor, fakat o koca bakışı karanlıkları delemiyordu. Tiycan dilini ısırmış ve enikonu biçmişti. Ağzındaki tuzlu kanı yutuyor, kuruyunca dudaklarını birbirine yapıştıran kanı da, alnından akan terlerle birlikte siliyordu. Çocuk doğduktan birkaç saat kadar sonra fırtına dindi. Dışardaki sessizlikte, derenin şırıltısı serin sabah rüzgârının esişine göre şimdi yaklaşıyor, şimdi uzaklaşıyordu. Bir saat geçti geçmedi, bir horoz uzun uzun öttü. Tiycan dayanamadı, çocuğunu kaptığı gibi pencereye koştu. Tanyerinde, soluk ve yeşilimtrak bir aydınlanmadır

başlamıştı. Sabahın yüzünde kirpik ucunda pırıl pırıl parlayan gözyaşı gibi, yalnız şafak yıldızı titriyordu.

Tiycan dayanamadı, dışarıya fırladı. Çocuğu gören gözleri, birdenbire, kapkara iki cennete döndü. Çocuk, kendisi gibi kara bir kızdı. Çocuğu derenin soğuk suyunda yıkadı. Kendi de yıkandı. Dağda çocuğuyla, keçilerle yalnız kalmak istiyordu. Damın içi melemelerle çınliyordu. Gözbebekleri elifler gibi dikine duran keçileri, "Haydi, dağa!" diye önüne kattı. Çevredeki çalılara çocuğuyla böbürlenmek, çalım satmak istiyordu. Dağlara, "Merhaba! Merhaba!" diye selam veriyormuş gibi bakıyor ve "Bakınız, dün akşam tek gittim, bu sabah çift olarak aranızda geliyorum!" dermiş gibi bir tavır takınıyordu. Dağlar, sanki sevincinde ona kardeş olmuşlardı. Güneşte, bir çalı dibine, otların üzerine oturdu. Orada göğsünü açtı. O kuvvetli parmaklarıyla memesinin ucunu kaldırarak, çocuğun dudağına verdi. Çocuğun öyle sıcak bir sokuluşu vardı ki... Güneşli rüzgâr, yavruya verdiği süt kadar besleyici idi. Yaşamak açlığı ile çocuk, sütü, gırl gırl çekiyordu.

Çocuk, gene o yaşamak tezcanlılığı ile açtığı kapkara iri dana gözleriyle, anasına bakıyordu. Göğün ıssız mavi boşluğunda, bir kartal, tek başına, dönüp dolaşıyordu. Tiycan'ın bu anda başka hiçbir isteğı yoktu. Çünkü yanında çocuğu, aylardır beklediğı çocuğu vardı. Gök mavi idi, rüzgâr esiyordu, işte murada ermek buna derlerdi. Bütün gece, hiç gözünü yummamıştı. Yorgundu, içini hoş bir gevşeklik kapladı ve çocuğunun üzerine kıvrıldı. Kendinden geçti.

Akşam, eve dönerken, Âdem Dayı ile Nefise Bacıyı ta uzaktan seçti. Çocuğu bir yaprak kaldırıyormuş gibi iki eliyle havaya kaldırdı. Keçilerin çingirtısı içinde yoluna devam etti. Kafeste kapanmış bazı kuşların ya da hapsedilmiş bazı yaratıkların uzak bir

bakışı vardır. Size bakarken, siz saydammışsınız da, sizin içinizden çok ötenizde bir yere dalakalmışlardır. Âdem Dayının gözlerinde de bu hazin hal vardı. Kadının yaşlı yüreği ise, âdeta çocuğa doğru eriyip akıyordu. Dudak kenarları, sinirli bir duygu aşırılığıyla titriyordu. Çocuğu bağrına aldı. Çocuğun mecalsiz teslimiyetine karşın, yaşlanmış kısır kadının çocuğu tutması, bir kuvvetin bir zaafı tutması değil, bir zaafın bir kuvvete tutunmasıydı. Akşam oluyordu. Üç insan, bu yoksul ve ıssız yerin gölgeleri gibi, kargacık burgacık kıvrılmış yanyana sokulmuşlardı. Saat başı mı çalmıştı ne? Gün söndü. Terk edilmiş dağların, taşların bile, kendilerini cennete çevirecek olan, fakat bir türlü çeviremeyen insanların oradaki bükülüşlerini andıran bir sokuluşları vardı. Çocuk ağlamaya başladı. Tiycan onu susturuyordu. Üç kişi, yerli yerlerine çekildiler. Dağlar taşlar da, insanlar yaratılmazdan önceki hallerine, sessizliklerine döndüler.

Erdemin, gururun, namus ve onurun ne olduğunu kim bilmez? Yalnız onur ve namusun ta kendisi karşılırlarına çıkıverince, köyün ve ilçenin bütün dişlek avcılar, "Aman a dostlar, buralarda kanadının tüyleri görölmedik renklerle bezenmiş garip bir kuş peydahlandı!" diye, hemen silaha sarılıyorlardı. Hacı Resul bunların başında idi. Danacıların Hanife de: "Tiycan bir piç doğurmuş. Artık köyde ar, namus kalmadı. Onun kafasını ezmeli!" diye ortalıkta dillidüdük kesilmişti. Dedikodu gümbürtüsü tehlikeli bir durum almak üzereyken, birdenbire, kesiliverdi. Çünkü Şefik Ulvi Beyin kazaya kaymakam olduğu duyulmuştu. Şüphesiz dedikoducular, rüzgârın esişine göre davranan insanlardı.

Şefik Ulvi Beyin kaymakam olduğu ve yakında

geleceği duyulunca, hemen, tutup birbirilerine esraren-
giz işaretler etmeye koyuldular. Ortalık ossaat
sütliman olmuş, hatta Danacıların Hanife; "Yahu,
Karakız nur topu gibi bir çocuk doğurmuş. Allah
babasına bağışlasın!" demeye başlamıştı. Ne var ki;
Reşadiye bucağına gidenler, babası Şefik Ulvi Beyle
ilçeye kaymakam olarak gelmekte olan Şefik Ulvi
Beyin arasında büyük bir fark olduğunu daha bilmi-
yorlardı.

Bucağa varınca Şefik Ulvi Bey, iyilikseverliğini
göstermek için, babasının öğüdü üzerine, dilencilere
günde bir kez sadaka vermiş olması kabilinden,
köylülere de, budalalık kertesine varan bir iç saflığı
atfetmek lütfunda bulundu. Ve bu lütfuna da köylüle-
rin büyük bir şükranla karşılık vermelerini bekledi.
Ne var ki; yüzyıllardan beri insan değil, sırtına, belke-
miği çatlarcasına yük bindirilecek ve ancak sopayla
yürütülebilecek sakar birer eşek sayılmış olan köylü-
ler ortakçılığını ettiği ağa, şehirdeki esnaf, sarraf,
mültezimle memur tarafından kendilerine karşı, gizli-
den gizliye beslenen niyetleri sezmek zorunda
kalmışlardı. Çünkü beslenen emelleri bir an bile seze-
memeleri mutlaka arkalarından bıçaklanmaları, ya da
haklarından gelinerek yere serilmeleri sonucunu veri-
yordu. Saman altından yürütülen suyu anlamakta
pek gözü açık davranan köylüler, kendilerinin Şefik
Bey tarafından gövdeleri büyümüş birer çocuk, uysal
birer hödük sayıldıklarını, böyle sayılmalarının da
kendilerine karşı yapılmış büyük bir lütuf sanıldığını
çakmışlardı. Önceleri sakar birer eşek sayılırken,
şimdi birer uysal eşek sayılmadaki şekerli ve pamuklu
hareketi, tokat yemişçesine duymuşlar ve köylüsever-
liğin bu ilk turfanda temsilcisine bir türlü
ısınamamışlardı.

Bundan başka, Şefik Ulvi Bey, doğdu doğalı
içinde yaşamış bulunduğu İstanbul kenti tarafından,

adamakıllı otomatize edilmişti. İstanbul'da akıma uyan tramvay arabası gibi, belli raylar, belli duraklar arasında gündelik devirlerini yapmak kolay oluyordu. Yaşamak kudreti dediğimiz şey yeni koşullara uyma yeteneğidir. İstanbul'da edindiği alışkanlıkların dar çemberinden çıkınca, Şefik Ulvi Bey, ne geldiği çevreye uyabiliyor, ne orasını değiştirerek kendisine uydurabiliyor; bundan ötürü de can sıkıntısından çatlayıp patlıyor, "Burada hayat yok! Hayat yok!" diyerek, kendi içindeki hayat eksikliğini çevreye yoruyordu. Köylüler, "Beyefendiyi eğlendirmek için kızımızı, kızanımızı, buyurun diye, geçeceği yollara mı serelim! Zaten dertlerimiz başımızdan aşkın... Bir de..." diyorlardı.

Şefik Ulvi Bey, kaymakamlığa yükselme işinde kendisine yardım eden bir dostuna, kaymakam olduktan sonra şöyle bir mektup yazmıştı:

"Burası o kadar ölü ve kapanık bir yer ki! Kısmet olur da İstanbul'a ayak basarsam, hemen sokakta diz çökecek, kaymak diye İstanbul'un çamurunu yiyeceğim. A kardeşim, burasını gözüm görmesin diye, evde oturduğum odanın pencerele-
rine kalın bezler gerdirdim... Duvara da bir yastık çaktırdım. Niçin, bil bakalım? Buraya bir şey, bir tirbişon getirmesini unutmuşum. Şişenin dibine vurarak da açmasını beceremiyorum. Şişenin dibi-
ni duvardaki yastığa vuruyorum. Açıyorum. İçiyorum. İçiyorum. Yeter ki burada olduğumu unutayım. Burada ilaç için olsun, konuşacak tek bir adam yok! Hep meşe odunu gibi herifler. Şöyle yapın böyle yapın diye akıl öğretirim, gene kendi bildiklerinden şaşmazlar. Dün kafayı iyice tutsülemiştim. Cinayet olmuş. Haydi kalk sekiz saat ötedeki bilmem hangi karınağrısı yere git. Yolun ortasında, iki insan boyu derinliğinde, bir sel. Köprü möprü yok. Yanımdaki köylülere,

'Nasıl geçeceğiz?' diye sordum. 'Bilmem nerede rahmet oldu, sular oradan kabardı, sular üç saate kalmaz gene diner' dediler. 'Yani burada böylece üç saat bekleyecek miyiz?' dedim. Herif budalaca, 'He!' dedi. Herife, 'Bu yüzyılda üç saat beklenir mi, be?' diye bağırdım. Adam, dünyanın en doğal bir şeyini söylüyormuş gibi: 'Üç saat nedir ki beyim? Biz askerliğimizi....' dedi. Van mı, Elazığ mı, yoksa Erzincan mı, işte nerdeyse, orada yaptığını söyledi. Oranın vilayet merkezi, dört gün ötedeymiş. 'Tezkerelerimizi aldık' dedi. 'Eşkiyadan korktuğumuz için, yirmi otuz yolcu bir olduk. İki tarafı duvar gibi uçurum olan bir yere vardık. Yolun tam ortasında, koskoca kara bir ayı eniklemiş. Hoşt! Hışt! deriz, kocaoğlan dış gösterip hırlar. Vuralım da geçelim, deriz. Ama ayıyı vurmak günah olur, bunca yıllık gurbetlikten sonra memlekete belki sağlıcakla kavuşamayız, derler. İleri gidemezsin: Ayı var. Geri dönemezsin: Bir günlük yol. Ateş yaktık. Korkup savuşmadı. Ne olacak? Burada geceleyelim, yarına kadar karnı acıkır, hem kendisine, hem de yavrularına yiyecek bulmak için kalkar gider, biz de o gitti mi gitti, kalkar geçeriz, dedik. Bizden oradayken korktu da yavrularından ayrılmadı. Kimi yolcu, 'Açlıktan ölür, enikleri de alıp götürürüz' dedi. Ötekiler de, 'Biz kıpti miyiz ki, ayı eniklerini analarından edip götürelim' dediler. Kocaoğlan açlıktan ölmesin diye, bize de tutup onu yedirip içirmek düştü. Neyse, sözü uzatmayalım...' derken, ben de, 'Çabuk söyle' dedim. Herifin sözleri de, hele bizim kundura boyacılarının fırçaları gibi kara kaşları da cinime gidiyordu. 'Ne olacak? Orada tam on bir gün bekledik, yavrular büyüdü, ana ayı onları ardına kattı ve oradan savuştu. Biz de, Allah'ın izniyle, yolumuza devam

ettik!' dedi. Ben tekrar sordum: 'Yani, ayı yavruları büyüsün diye, on bir gün mü beklediniz?' Bön bön sırtarak: 'Hee...' dedi. A kardeşim, eğer ben bu heriflerin vatandaşı isem, vallahi ikisi, biri yok, intihar ederim. Beni İstanbul'a aldırın. İstanbul olmazsa İstanbul'un yanında bir kaymakamlığa aldırın."

Köyde bulundukça kendisini sürgünde sanan Şefik Ulvi Bey, oradaki sürgünlüğüne köylüleri sebep biliyor, doldurduğu çilelerden onları sorumlu tuttuğu için onlara karşı kin bağıyor, her işlerinde onlara elinden geldiğince zorluk gösteriyordu. Köylüler, "Onu biz kırmızı kıçlı balmumu ile çağırmadık a; buraya geldiyse, bizim ne suçumuz var? Buraya bizim için değil, kendi görevi gereği geldi. Biz bu kadar kötüsek, onu kuyruğundan tutan kim?" diyorlardı. Reşadiye bucağına gelirken, "Artık yeter olsun, bu denî zulmü cehalet", yahut "Ey Hak yaşa, ey sevgili millet yaşa, varol!" diye Tevfik Fikret'ten, yahut: "Altı da bir üstü de birdir yerin, arş yiğitler vatan imdadına!" Namık Kemal'den gürül gürül gürleyen Şefik Ulvi Bey, "Hey gidi, İstanbul hey!" diye of çekerek, "Pes ve pa vurmaktasın İran'ına, Turan'ına!" diye naralar atıyordu. Bucağına gelirken, kendince yüreğini bucağa adamak üzere, onu avcuna almış ve köylülere sunmuştu. Onlar burun çevirmişlerdi. Bundan dolayı kaymakam gelirken yüreğini, yumruk gibi sıkmış bulunuyordu.

Bir gün Tiycan'ın çocuğu, ilk olarak bir ağaca tırmandı. Onu aşağıdan gören anasının korkudan ağzı kurudu. Fakat ayağını koyduğu yere dikkat etmesinden başka bir şey söylemedi. Korkunun ne olduğunu öğrenmesini, hele korkuyu kendisinden

öğrenmesini istemiyordu. Tam bu sırada arkasında, bir çıtırtı oldu. Döndü. Karşısında Şefik Ulvi Beyi gördü. Adam, gülümseyerek, kendisine doğru geliyordu. Ökseye tutulan kuş, öksecinin parmaklarının üzerine kapandığını hissedince, nasıl çabalarsa, işte Tiycan'ın yüreği de öyle çırpınmaya başladı. Fakat kara gözlerinde yeşil bir parıltı çaktı. Ona düpedüz, kısaca, "Neye geldin?" dedi. O çağda, Tanburî Cemil Beyin kemanda kuzu meleyişini taklidi meşhurdu. Şefik Ulvi Bey de, bu meleyişin içe işleyen inceliğini sesiyle taklit ederek, gözlerini kaydıra bayıltı, "Seni görmek için geldim, Elif'ciğim!" diye cevap verdi.

Reşadiye'de canı pek sıkılmış olan Şefik Ulvi Bey, arasıra hayalinde Tiycan'ı canlandırırdu. Uzaktan duyulan davul sesinin kulağa hoş gelmesi gibilerden, geçmişin birkaç yıl derinliğinde kalan Karakız'ın anısı da, Şefik Ulvi Beyin hayalinde incelmış ve yumuşamıştı. "La Dam o Kamelya" çağında yaşayan Şefik Ulvi Bey, bu kitabı okumuş ve Karakız'ı hayalen o yüzyılın erdemleriyle donatarak onu öksürüklü büyüklüğün tevekkülüyle ve teslimiyetiyle süslemişti. Kendi kendine, "Şefik Ulvi! Onun sana gönderdiği mektuba kulak asma. Kadın gene kadındır!" demiş ve Karakız'la göz göze gelince, bakışların arzuları, arzuların anlamlı iç çekişleri, ah vahların da okşayışları çekeceğini ummuş, "Bundan sonra da ne olacağı belli değil mi, ya?" diyerek, Karakız'ın yanına varmıştı.

Fakat şimdi, "Seni görmeye geldim" sözlerini dudaklarında pek güzel çingırdatmış olmasına karşın, bu sözler, karşısındaki Karakız'a söyleyince, ince ve renkli camların sert bir kayaya çarpılmasına benze-mişti. Sözler, tuz buz olarak dökülüyordu.

Bu durum, hiç de tasarladığı gibi duduk dilli bir aşnaşıne uymuyordu. Karakız, "Neden geldin? Niçin geldin?" diye sorunca, Ulvi Bey, "Yahu,

Elif'ciğim, sen hiç değişmemişsin, yaşlanmamışsın, eskisi gibi genç, güzel, gene o dobra dobra konuşan Elif" dedi. Öteki dinlemiyordu, bütün düşünceleri çocuğunda toplanmıştı. "Çocuk için geldin, değil mi?" diye sordu. Şefik Ulvi Bey, kadını analık damarından tutmaya çalışmalı diye düşünerek: "Nasıl da bildin?" diye cevap verdi.

Karakız'ın yüreği daha sert atmaya başladı. Rengi altüst oldu, gözleri sanki daha da çukurlaştı. Soluk soluğa, "Bu çocuk senin değil!" dedi.

Ulvi Bey; "Peki, benim olmasın, fakat çocuğa bir yardımım dokunmasın mı?" dedi. Karakız, "Ne demek istediğini açık söyle. Ona nasıl yardım edebilirsin ki? O benim çocuğum. Sen çocuğu istemiyordun. Mektubunda ayıp, mayıp diye sözler karıştırıyordun. Düşürtmek istiyordun. Ay, bu dipdiri çocuk mu ayıptı yani?" diye soludu.

Öteki, "Elif'ciğim çocuğun babası olduğumu biliyorum. Çocuk bir kez doğmuş. Bu dağ başında ne sürünsün dursun? Senin de burada inek sağdığını, keçi güttüğünü düşünmek, doğrusu benim gücüme gidiyor. Hele şu ölü gözü pencereci eşek damına bak! Burada yaşanır mı?" diyordu. Oysa Tiycan, çocuğu işte burada doğurmuştu. Çocuğu dünyaya getirmeden önce, burada keçilerle yatmıştı. Burada inekler sağmıştı. Bu ahırın eşiğinde, çocuğuyla yanyana çömelmiş, akşamları gurubu seyretmişti. Burada saraylarda ve konaklarda, aklına getiremeyeceği şeyleri düşünmüştü. Kendisine sokulan çocuğun da ta canevinden merakla yan yana dudaklarına gelen sorgularına cevap vermişti. Dünyaya istenmedik bir konuk, bir piç olarak gelmiş olan çocuk, yıldızlara hayran hayran bakarak, gözleri ıslı ıslı: "Ana, bunlar ne?" diye sorduğunda, Tiycan, "Bunlar yıldız çocuğum," diye cevap vermişti.

Şefik Ulvi Bey; "Sana ilçede bir ev bulurum. Oraya taşınırsın. Artık, elini toprağa, gübreye filan değdirmezsin. Hem sana, hem de çocuğa hizmet edecek birini bulurum. Mindere yan gelir, kurulur, şu dünyada rahat yüzü görürsün. Bir gün, muhakkak, karımın gönlünü ederim. Çocuğu tanırım. Kanımın kanıdır. Tahsil ve terbiye görür, yetişir. Öldüğüm zaman adıma da, malıma da ortak olur" dedi.

Tahsil? Terbiye? Tiycan, kasabaya uğradığı zaman, bu şeylerin ne olduğunu orada görmüş öğrenmişti. Çocuğu doğurduktan sonra, gübreli dağ patikalarını çıplak, nasırlı ayaklarla çiğneyerek, Âdem Dayı ile birlikte, odun yüklü eşekleri kasabaya sürmüştü. Hatta ilk seferinde, köy dolaylarından ilk çıkışı olduğundan, yürüyememiş, sanki omuzlarından iki kanat peydahlanmışmış gibi uçmuştu. Duyduğu sevinçten dolayı, dağ başında, sesini türkülere vermişti. Kasabada yeni yeni insanlar arasına varınca, herkesin sevineceğini, onu, "Merhaba Tiycan, hoşgeldin Tiycan!" diye selamlayacağını sanmıştı. Yolda kaldırdıkları tozlarla, eşeklerle birlikte, sokakta çöplenen tavukları sağa sola kaçırarak, kasabaya dalmışlardı. Bir kıyıda, duvarları yıkık, terk edilmiş bir arsa vardı... Arsanın ortasında, büyük bir melen-giç ağacının altında, üç köpek, birbirine sokulmuş, titreye titreye uyuyorlardı. Eşekleri bağladıktan sonra, Âdem Dayı ile bir yana çömelmişler, açlıklarını bastırmak için, dayının külâhından (külâhı dağarcı-ğı idi) çıkardığı birkaç baş soğan, birkaç büküm yufkayı yemişlerdi. Tiycan, arkasına sarılı olarak taşıdığı çocuğunu önüne alıp emzirirken, ana köpek sendeleyerek çıkagelmişti. Hayvan, yavrularının yanına varınca, düşmüş, debelene debelene can çekişmeye başlamıştı. Açık gri gözlerinde, insana yalvaran bir bakış vardı. Tiycan, "Dayı, köpek ölüyor!" deyince, Âdem Dayı da, "Belediye zehirlemiştir!" diye

cevap vermişti. "Kurtaramaz mıyız?", "Zeytinyağı içirerek kurtardıklarını söylerledi."

Tiycan'ın ısrarı üzerine, dayı, bakkaldan gidip zeytinyağı getirmek zorunda kalmıştı. Karakız, sarsılıp çabalayan köpeğin başını göğsüne bastırmış, zorla ağzını açmıştı. Âdem Dayı zeytinyağını dökmüştü. Bu iyilikseverliği yaptıkları halde, ne yazık ki; köpeği kurtaramamışlardı. Köpek, Karakız'ın göğsünde can vermişti! "Şimdi yavrular ne olacak?" diyerek, onları alırken, köpekler cıyak cıyak bağır-mışlardı. Bu görüntü üzerine, yan baştaki evin penceresi birdenbire açılmıştı. Pencereden görünen bir kız, "Orada ne yapıyorsunuz?" diye sormuştu. Tiycan da, "Köpek öldü de, yavrularını alıyoruz" diye cevap vermişti. Kız içerdeki insana: -bunun sonra-dan evin hanımı olduğu anlaşılmıştı- "Arsada iki köylü var, eşeklerini bağlamışlar" deyince, bu kez, patiska perdeler arasında hanımın yüzü belirmiş, otalığa sinirli sesi, "Sizi gidi haddini bilmez, terbiyesiz pis hödükler sizi, evden aşıracak bir şey arıyorsunuz, değil mi?" diyen sesi yayılmıştı. Karakız, köpek yavrularını alıp dışarı çıkmıştı. İçinden, "Demek ki terbiyeli ve temiz insanlar!" diye düşünmüştü.

Şefik Ulvi Beyin, "Çocuk terbiye ve tahsil görür" demesi üzerine, Tiycan içinden, "Hele bak şuna, çocuk karnımdayken onu düşürmeyi düşünmüştü. Şimdi de terbiye etmeye kalkışıyor!" diye kızdı. Kendisi de bir kiralık evde yarı odalık, yarı halayık olarak oturacak, Şefik Ulvi Beyin hoşuna giden yemekleri pişirecek, kat kat döşekler serecek, kapat-ması diye kasabadakiler gibi dantelli donlar giyerek öyle her akşam elpençe divan durarak Şefik Beyin eve gelmesini bekleyecek ha? Hayır, bu olamazdı; Şefik Ulvi Beye gerçeği, içinden geçeni söyledi: "Git buradan git, rahat bırak! Biz burada kendi yağımızla kavrulacağız. Çocuğumu tanıyacaktımsın, tanımanı

filan istemiyorum. Burada yalnız dağ, taş varmış, zorluk varmış, varsın olsun! Biz alışkınız dayanırsınız, dayanamazsak, altta kalanın canı çıksın!"

Hızlı hızlı anlattı. Sonra, yerden bir taş alarak, Ulvi Beyin yüzüne doğru tuttu: "Nah, işte şu taş yalan söylemez, ben pamuk gibi yumuşağım demez, katıyım der, acıtır. Yalan yok bunda hani. Ben bunların arasında büyüdüm. Kendine de, bana da öyle boş yere zahmet etme, git, git buradan! Neden gelip de burasını zindan ediyorsun bana?" diye inledi.

Şefik Bey, "Yüreğin şu gösterdiğin taş kadar katı. Ben çocuğun babasıyım. Hiç içimde babalık sevgisi olmaz olur mu?" dedi. Ve kanın kanı çekeceğini umarak, "Gel yavrucuğum, ben senin babanım!" diye çocuğu çağırırdı. Karakız herifin çocuğu kendine çekmeye kalkıştığını anladı. Onu babalığıyla büyülemeye çabalıyordu. Birdenbire, Şefik Ulvi Beyle çocuğun arasına fırladı: "O senin çocuğun değil!" dedi. Yüzünde bet beniz kalmamıştı. İnsanlıktan çıkmış bir hal vardı. Öteki kıvrandı, zorla gülümseyerek; "Sen çıldırdın mı, Elif?" diyebildi. Tiycan pek emin bir sesle, "Hayır, çıldırmadım. Çocuk senin değil!" Ötekinin yüreğine kuşku girdi: "Ya kimin?" dedi. Karakız, "Ne bileyim? Sürü sürü erkeklerle bulundum, şimdi hangisinin olduğunu bilmiyorum. Bir şey varsa benim bildiğim, o da bu çocuğun senin olmadığıdır," dedi. Bunu söyledikten sonra, hırçın hırçın güldü: "Bilmiyor musun? Bana Kara Kaltak derler. İnanmıyorsan, git de sor!"

Şefik Bey aldatılmış olduğuna öfkelenmişti. Tiycan'ın en akıl almaz şeyleri yapmaya kalkışacak bir halde olduğunu görüyordu. Karakız ona doğru yürürken, yanındaki iki beyaz köpeğin biri de kendisine doğru atılarak havlamış, öteki de hırlamıştı. Şimdi burada yapacağı bir şey varsa, o da, tehlikeye

giren kaymakamlık haysiyet ve vakarını, burnunun ucundaki tüyü dik tutarak yürüyen at cambazı gibi, burnunu havaya dikerek düşürmeden, kaybetmeden, kaza ve bela dışına taşımaktı. İyi ki orman bekçilerini ve jandarmaları derede bırakmıştı da, onlar bu hali görmemişlerdi. Fakat acaba Karakız'ın sesini duymamışlar mıydı? Her neyse, kesip attı, "Ben gidiyorum!" dedi. Sonra, dönüp yavaş yavaş çekildi.

O gözden kaybolunca Tiycan inleyerek yere yıkıldı.

Pek yorulmuştu.

Buluttan nem kapanlar, Karakız'la kaymakamın dağ başındaki kavgalarını duymaz olurlar mı? Ne var ki; nabza göre şerbet vermek gerekti. Önceleri Tiycan'a orospu diyenler, sonraları babayiğit kadındır demişlerdi. Yeniden ağız değiştirerek bu kez, Kara Kaltak diyorlardı.

Bu olaydan birkaç gün sonra, Hacı Resul, bir sabah ilçede konağa uğradı. Kaymakam Şefik Ulvi Beyin karşısına çıktı. Kaymakamın ısrarı üzerine, dayanamadı, kapı yanındaki sandalyeye ilişti. Verilen sigarayı alıp, bir temenna çaktıktan sonra gene yerine döndü. İçinden şöyle derin derin soluklandı.

"Ne derdin var, Resul Ağa?"

"Ah beyefendi, dertlerimizin neresinden başlayalım ki?"

"Anlat yahu!"

"Ah, beyim, çok kötü günlere kaldık. Bu yıl kıtlık, kıranlık var. Kötülüklerimiz yüzünden Tanrı'nın hışmına uğruyoruz. Ortaklıkta namus, ar, hayâ kalmadı; bet bereket de kalmadı. Allah'ın gazabıdır bu!"

"Nasıl?"

"Dağa götürülüp oynatılan oynatılana, kahpelik artık aldı yürüdü..."

"Mesela"

"Mesela, Çatalkayalı Karakız!"

"Efendim, gün geçmez ki köy altüst olur, Kara Kaltak'ı alıp oynatırlar..."

"Sen, böyle bir şey olunca, gel, bana haber ver; ben gidip onları basar, lâyük oldukları cezaya çarptırırım."

"Emredersiniz, baş üstüne!"

Hacı Resul, çoktantır, Tiycan'a bir tuzak hazırlamıştı. Köylüler tarafından canına kıyılacağından korkan Hacı Resul'ün yedi sekiz koruyucusu vardı. Bunlar kapısının sadık köpekleriydi. Hacı Resul'e yan bakanın adını, kendi alınlarına kurşunla yazacaklarını söyleyerek çalım satar, ortalığı sindirirlerdi. Karakız'ın oturduğu yerde, kendisinden başka, ihtiyar Âdem Dayı ve Nefise Bacı vardı. Hiçbirisinde de silah yoktu.

Demek, orası basılırken kafa patlatmak, kemik kırmak gibi ciddi işler değil, olsa olsa, yumruklanana, tırnaklanan bir iki yüz, yedi sekiz efenin çığlıklar salan Kara Kancığı saçlarından tutup dağa doğru sürüklemeleri olurdu...

Yolda sekiz erkek tarafından tepile tepile adam edilmiş ve kaymakamın arzuladığı kılığa sokulmuş olacak olan Kara Kaltak'ın dağda kömür yakmakta olan kömürcülerin yanına götürülmesi ve buluşmaya zaptiyelerle gelecek olan kaymakamın önüne serilmesi ve kömürcüler tarafından oynatılırken hır gür çıkmış olduğunun söylenmesi, bundan sonra da kömürcülerin sıra dayacağına çekilmesi gelirdi. Hacı Resul, kelepir diye balgama konan sinek gibi kılı ellerini oğuşturdu. Zaten çocukluktan beri, bu işlerin ustasıydı. Dağa bir kadın kaçırıp gizledi mi, mutlaka, kadını aramaya çıkan silahlılara katışır ve sanki

onlarla birlikte kadını arardı. Böylelikle hem kendisinden işkillenilmez, hem kurşun, kama ve yatağan gibi tehlikeli oyunlara girilmez, hem de kadın kendisini arayanlarca, bir türlü bulunamazdı.

Tiycan kandilini yaktı, çocuğunu uyuttu, kapısını kapattı. Yarım saat sonra ne olacağından hiç haberi yoktu. Bir an, iki beyaz köpekten biri, başını kaldırıp kapıya baktı. Hırladı. Kapı ansızın, müthiş bir güm-bürtüyle, paldır küldür, devrildi. Gözleri talan, kazanç, saldırı susayışıyla kan çanağına dönmüş beş altı silahlı erkek, içeri saldırdı. Köpekleri vurdular. Durumu birden kavrayan Karakız, çocuğu arkasına alarak ve onunla kendisinin arasına ne kadar çok mesafe koyabilirse koyarak, elinde balta, boyunca irkildi. Yüzü, sanki, acı acı yanan kapkara iki gözden ibaret kalmıştı. Bölümde kapalı hayvanlar altüst oluyor, fakat burasını kırıp dışarı boşanamıyorlardı.

Karakız'a davranmamasını, savunmanın beyhude olacağını, dışarı çıkıp teslim olmasını bağırdılar. Fakat dinleyen kimdi? Balta yüzünden, öyle kolay kolay yanına yanaşamıyorlardı. Hacı Resul, "Orosunun eniğini alın, ardisıra kuzu gibi meleye meleye gelir" diye bağırdı. Fakat, anayı bir yana fırlatıp atmadan, çocuğa varılamıyordu. Karakız içinden, "Köyde olsaydım, birkaç kızan imdadıma koşardı, şu heriflerin korkudan dişlerini çatırdatırdık" diye düşündü. Fakat oracıkta kendinden başka kimse yoktu. Hacı Resul, adamlarına, "Davransanıza! Yoksa şu kancıktan mı yılıyorsunuz?" diye bağırınca, avaneleri, Karakız'ın baltasından korunmak için, hemen ellerine uzun ve ağır sopalar aldılar.

Tiycan'a vura vura ilerlettiler. Birkaç tane de koca koca taş attılar. Taşın birisi, ta ötede ciyak ciyak

bağırarak çocuğun başına çarptı. Anası döndü, baktı. Çocuk yıkılmıştı. Yüzü kan revan içinde titriyordu. Karakız, bu durum karşısında, hemen "Öldürdünüz!" diye tüyler ürpertici bir çığlık saldı ve hıçkırarak ileri atıldı. Baltayla, dişle, tırnakla davranıyordu. Yalnız cinsiyetinden değil, insanlığından bile çıkmıştı. Hacı Resul adamlarının arkasından boyuna, "Tutun! Yıkın!" diye haykırıyordu. Tiycan'ın çene kemiği kırılmış, yanağının etleri yırtılmıştı. Kanla birlikte, ağzından kırık dökük kemikler, parçalanmış dişler tükürüyordu.

Gürültüye koşan Âdem Dayı, "Bırakın, şuncağız!" diye, önüne gelen herife saldırıyordu. Birden bir çifte patladı. Âdem Dayının gırtlak paramparça olmuştu. Hırıltılar çıkararak yere yıkıldı, hemen öldü. Nefise Bacı, hüngür hüngür ağlıyordu. Kargaşalığın arasına daldı; daldı ama, bir tekmeyle, o da yere yuvarlandı. Karakız'ın kırık çene kemiğinin bir yanından dili sarkıyordu. Hacı Resul'le adamları, onun bu durumunu görünce, ürküp kaçtılar. Zaten paramparça olmuş insan artığının, tutup, dağbaşı sefası diye, kaymakama gösterilecek, yeri mi kalmıştı? Bu iş, sarpa sarmıştı. Yaralı Karakız, artık öleceğini anlamıştı. Gözleri görmüyordu. Çocuğunu aradı, onu, karanlıkta doğurduğu geceymiş gibi, göremiyordu. Yerde sürüneerek çocuğunu aradı. Önceden ağzının bulunduğu yerde, şimdi, kanlı, karanlık bir delik vardı. Soluk alıp verdikçe, yarı hırılıyor, kanını gargara ediyordu. Baş eğildikçe eğildi. Derin derin içini çekti. İçini çekerken de kendi kanını içti. Baş yere yan geldi. Çenesinin bir yanıla dam tabanının gübreli katı taşını ısırdı. Çocuğunu görebilmek için alabildiğine açtığı gözleri durgunlaştı. Büzüldü, gerildi; sonra gövdesi bir paçavra gibi yıkıldı kaldı. Tiycan artık ölmüştü.

Karakız ve Âdem Dayının ölüleri dağ başında, eşek damında serili durdukları gece, Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek eyaletinde, Bosnasaray (Sarajevo) kentinin hükümet konağında da, biri erkek biri kadın, iki insan ölüsü yan yana yatıyordu. O güne dek yeryüzünün görmediği kadar büyük bir savaş patlamak üzereydi. Savaş! Kıyasıya savaş! Topyekûn savaş!

Savaş yangınlarının, talanlarının, kanlarının donuk kırmızı ışığı ufuklara yayılıyordu. Bu kırmızılık üzerinde, Babil Kulesini andıran, dev gibi bir kitlenin kara silueti yükseliyordu. Vahşi şekli ve karanlığıyla günün doğumuna engel olmaya çalışan bu ölüm dolabı, şimdi, hıçkırık ve kederden, altın öğüdekoymuştu. Para dininin diktiği bu kapkara para tanrısına -yeryüzünde gelip geçmiş olan herhangi bir tanrıdan fazla- yasalar, nizamlar, törenlerle, insanlar kurban edilmişti. Fakat savaşla, kıyasıya savaşla, topyekûn savaşla, artık bütün insanoğlu soyu, bu ölüm tahtının ayakucunda hep birden kurban edilecekti.

Savaşa, Bosnasaray'da ölüleri uzananların katledilmiş olmaları sebep gösteriliyordu. Oysa, savaşa, onların öldürülmesinden çok, Tiycan'la Âdem Dayının, Kerimoğlu'yla Hoşbulduk Selim Dedenin, Emine'yle Vedâ'nın ölümleri neden olmuştu. Çünkü zorluklar, haksızlıklar yüzyıllarca birbirinin üzerine yığılakalmış, çözümlenmeyi bekliyordu. Dağ başındaki iki ölüden çok, Bosnasaray'daki iki ölünün savaşa neden olduğu sanısı, bir olayın kendisine değil, daha çok o olayın dekoruna önem verilmesinden ileri geliyordu. Oysa, bir insana yapılan bir haksızlık, o insanın unvanına ya da o haksızlığın ipek perdeli bir salonda mı, yoksa bir köy ahırında mı yapıldığına göre hiç önem değiştirmez. İşte, bu nokta göz önünde tutulmuyordu.

O gece, o rahatsız dünyanın bütün kentlerinde,

başka başka dillerde gazeteler çıkıyor, telgraf manip-
leleri acele acele tıkırdıyor, gökler haber götürüp
getiren Hertz dalgalarıyla zonkluyordu. Bunların
birtakımı Almanya'nın sözünde durmadığını, bir
kısmı Fransa'nın yeminini inkâr ettiğini, bazıları
şunun, bazıları da bunun ihanet etmiş bulunduğunu
ileri sürüyordu. Bir insan, soluduğu havaya, yediği
yemeğe, bastığı toprağa, kendisini yaşatan cana ve
kafatasının içindeki insan beynine ihanet ettikten
sonra, sözünün şurasına ya da burasına ha sadık
kalmış, ha kalmamış ne çıkardı?

Devletlerden biri, birkaçı ya da hepsi barış
antlaşmalarının şu kadarını yahut topunu yırtarak
şerefsizlik etmişlerdi! Çatalkaya'daki eşek damında
yatan Karakız'la Âdem Dayının ölülerinin kulakları,
bu iddiaların ne kadarını işitebiliyorsa, bu iddiaların
içindeki gerçek de o kadardı.

Âdem Dayının hayvan damında olup bitenler
duyulunca, köy muhtarı Topal Ahmet, kır bekçisi
Murat'ı ahıra nöbetçi olarak dikmiş; durumu hüküme-
te bildirmek üzere, kalkıp kasabaya gitmişti. Damın
içinde iki ölü, oldukları yerde duruyordu. Kır bekçisi
Murat Dayı, Nefise Bacıya, "Bacı, bu iş nasıl oldu?"
diye sordu. Yaşlı kadın, uzakta, bir dağ başından
ünlediği için pek güç işitebilen sözlere kulak veriyor-
muş gibi, kaş çatarak, kendisine söylenenleri anla-
maya uğraşıyordu. Tiycan'ın çocuğunu iki dizinin
üzerine uzatmış, durmamacasına beşikliyordu.
Neden sonra yorgun gözkapaklarını andıran morar-
mış dudakları titredi ve aralandı: "Sen de biliyorsun,
a be Murat! Hacı Resul adamlarıyla geldi, nahacık
işte, Tiycan'la Âdem Dayıyı öldürdüler, (çocuğu
göstererek) buncağızı da yaraladılar!" diyebilirdi.

Sorgu yargıcı, doktor, ilk inceleme kurulunun öteki üyeleri, kendilerini kasabadan köye taşıyacak olan atı, eşeği ancak bir günde tedarik edebildiler. Tiycan'ın kararan yaralarının delikleri, Âdem Dayının burnuyla açık ağzı, arı kovanı gibi işliyor, oralardan koca koca sineklerin, karası yeşili de, uğuldaya uğuldaya girip çıkıyorlardı. İki ölü de ağır, çok ağır kokuyordu.

İnceleme kurulu; Almanya, Fransa, Rusya ve İngiltere'nin birbirlerine verdikleri ultimatomla ilan edilen seferberlikler üzerinde, güldür güldür sözler savurarak, damın önüne geldiler. Bu kuru dağın başındaki işleri tez elden tamamlayarak geri dönmek istiyorlardı. Burada ne oturacak yer, ne de yiyecek yemek vardı. Bunlar yetmiyormuş gibi, insanın leş kokusundan, burnunun direği kırılıyordu. Dünyada eşi görülmemiş önemde olaylar olup dururken, bu yaban yerinde işleri neydi? Hemen Nefise kadını sigaya çektiler. İhtiyarcık, çocuğu dizlerinden ayırmıyor, habire sallıyordu. Ona, resmi, soğuk bir sesle babasının anasının adını sordular. Nefise kadın, sorular sorulduktan sonra, "Ha!.. Ha!.. Babam mı? Babam mı?" diye kekeleydi. Gözleri zayıf olanların, uzak bir yeri seçmeye uğraştıkları zaman kaşlarını çattıkları gibi, alını kırıışıkladı. Başı bir yana yorgun argın düşerken, "Ne bileyim?" dedi. Ve âdeta sözden de, bilinçten de ayrıldı. Kendisini zorladılar. Uyanır gibi oldu. Garip bir sesle, "Başımıza gelenler yetmiyormuş gibi, bir de siz mi geldiniz?" dedi.

Bir katip, "Sus! Yalnız sorularlara cevap ver!" diye çıkıştı. Yaşlı kadın büsbütün şaşaladı. Daha fazla sıkıştırılınca, birdenbire öfkelenildi; "Bana ne diye ahret soruları sorup duruyorsunuz? Uzun da, kısası da, herifler gelip Tiycan'la Âdem'i öldürdüler. Bunu dünya biliyor a!" dedi.

Kurul arasında "araştırmanın incelenmesi, kadı-

nın bunamış olduğu" gibi sözler dönüp dolaştı. Nefise kadın, çocuğun başındaki yarayı inek fişkısıyla sıvamıştı. Çocuğun yarasını açtılar. Baş acıdığı için gözlerini açarak ağlamaya başladı. Böylece sorgu, bir saat kadar sürdü. Cevaplar kalem oynatıla oynatıla yazıldı. Sonra, anlayacakmış gibi, Nefise Bacının yüzüne okundu. Dışarıda içine sıkıntı basmış olduğu için kararsız kararsız duran Murat, dişleri arasından, "Uydur uydur, ebegümeci!" diye homurdanıyordu. Sonunda yaşlı kadına, "Mühürle!" dediler. Mührü olmadığı için, parmağını bastırdılar. Kurul, Tiycan'la Âdem Dayının gömülmesine izin verdi. Kâğıt ve dosya hışırtısı bitmişti. Kurul, bu kuş uçmaz, kervan geçmez yerden ayrıldı. İssiz dağ başında, yalnızca çocuğun ağlaması duyuluyordu.

Giderken, inceleme kurulunun şu yahut bu üyesi, "Efendim, görüyor musunuz? Fransuva Ferdinand ve bir de karısının ölümü, dünyanın başına ne belâlar açtı!" diyordu. Oysa, yüzyıllardan beri hal yolu bekleyen kaba saba haksızlıklar, artık dağ başlarını aşmıştı. Bunların düzeltilmesi için, şimdi, birinci dünya savaşı başlayacaktı. Bu kaba saba haksızlıklar arasında Tiycan ve Âdem Dayının öldürülmeleri de vardı; Fransuva Ferdinand'la karısının öldürülmesi yalnız bir bahaneydi.

Haksızlıklar birincisinde düzeltilmezse ikincisinde, ikincisinde olmazsa üçüncüsünde.... Dördüncüsünde... Beşincisinde... Altıncısında... Sürer giderdi.

HALİKARNAS BALIKÇISI

BÜTÜN ESERLERİ

1. Aganta Burina Burinata *"roman"*
2. Turgut Reis *"roman"*
3. Mavi Sürgün *"yaşamöyküsü"*
4. Merhaba Anadolu *""deneme"*
5. Uluç Reis *"roman"*
6. Düşün Yazıları *"deneme"*
7. Ötelerin Çocukları *"roman"*
8. Anadolu'nun Sesi *"deneme"*
9. Altıncı Kıta Akdeniz *"deneme"*
- * 10. Deniz Gurbetçileri *"roman"*
- * 11. Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek *"öykü"*
- * 12. Gençlik Denizlerinde *"öykü"*
- * 13. Sonsuzluk Sessiz Büyür *"deneme"*
- * 14. Anadolu Efsaneleri *"deneme"*
15. Anadolu Tanrıları *"deneme"*
- * 16. Hey Koca Yurt *"deneme"*
17. Parmak Damgası *"öykü"*
18. Çiçeklerin Düğünü *"öykü"*
19. Dalgıçlar *"öykü"*
20. Arşipel *"deneme"*
21. Bulamaç *"roman"*

Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaçlı olan **HALIKARNAS BALIKÇISI** 1890'da doğdu. İlköğrenimini Büyükkada Mahalle Mektebi'nde, ortaöğrenimini Robert Koleji'de yaptı (1904). Oxford Üniversitesi'nde dört yıl Yakın Çağlar Tarihi okudu, üniversiteyi orada bitirdi.

İstanbul'a dönünce Resimli Ay, İnci vb. dergilerde yazılar yazdı, kapak resimleri ve süslemeler yaptı, karikatürler çizdi (1910-1925). Cumhuriyetten sonra asker kaçaklarıyla ilgili bir yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum'a sürüldü.

Cezasının son yarısını İstanbul'da geçirdikten sonra yeniden döndüğü Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Şehrin antik çağdan kalma değerinin ortaya çıkarılmasında büyük katkısı oldu. Servet-i Fünun, Cumhuriyet ve daha sonra Demokrat İzmir gibi dergi ve gazetelerde Halikarnas Balıkcısı takma adıyla yazdığı yazı, hikâye ve romanlarla uluslararası bir üne ulaştı.

1947'de İzmir'e yerleşen Halikarnas Balıkcısı, 13 Ekim 1973'de bu kentte öldü. Çok sevdiği Bodrum'a gömüldü.

7.
basım

Akdeniz'de geçmişten günümüze yayılıp duran bu uygarlık ortamında, gerçekle mitolojinin içiçe girdiği bir serüvendir yaşam. Ve doğal olarak, ekmek kavgalarının, aşkların ve acıların, yerel boyutlarından sıyrılıp evrensel anlamlara dönüştüğü bir romandır **"ÖTELERİN ÇOCUKLARI."**

HALIKARNAS BALIKÇISI, denizle özdeşleşen insanların doğasını, çarpıcı ve parıltılı bir anlatımla romanlaştırırken, gerçekte yaşamın ta kendisini sunmaktadır okura.

ISBN 975 - 494 - 118 - 1
99 . 06 . Y . 0105 - 1605

KDV dahil 2900TL Lira

9 789754 941180